

אגיש מקע ווארט

גליון תתי"ד ראש השנה תשפ"ו

לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מע-
שיו וכמה מכווערין דרכיו! (שיחת חיזוק)

מדוע אומרים 'זכר ליציאת מצרים' בתפילות ראש השנה

בספר ערבי נחל שואל, מדוע תיקנו לומר בנוסח התפילות בראש השנה 'זכר ליציאת מצרים'? מה הקשר בין יציאת מצרים לבין ראש השנה? והוא מבאר, שהטעם בזה כדי שנזכור שלפי התכנית האלקית היו אמורים בני ישראל להשתעבד למשך ארבע מאות שנה וכמו שנאמר בברית בין הבתרים (בראשית טו יג): 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה'. ולבסוף השעבוד היה רק מאתיים ועשר שנים כמנין 'רדו' שנים, וכל כך למה? מפני שזעקו להשי"ת בתפילות ותחנונים וכמו שנאמר (שמות ב כג): 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שוועתם אל האלקים מן העבודה'. ובא זה ללמדנו, שגם עתה בראש השנה, גדול הוא כח הזעקה והתפילה שלנו לבטל גזירות קשות מעם ישראל, כמו שנתבטלו ביציאת מצרים.

(שיחת חיזוק)

המלכויות האמיתיות

מובא בס' הנפלא "לקט רשימות" מהמשגיח של ליקווד הגה"צ ר' נתן וואכטפויגל זצ"ל [עמ' קל"ג] "ביוהכ"פ לפני כמה שנים, המשגיח לא הרגיש טוב והלך לשכב בחדרו, וסיפר אח"כ, הייתי חלש ביותר, וקבלתי מפטיר יונה ולא הרגשתי כלום, תמיד יש לי התעוררות והפעם לא היה כלום. שאלוהו איך לא היה בעצבות במצב כזה ביוהכ"פ, אמר המשגיח סמכתי על בורא עולם שמה שהוא יעשה, יהיה טוב, מה שיהיה יהיה טוב..."
סיפר אברך אחד, שבהיותו אברך צעיר התפלל ביוה"כ ביישיבתו, והוא היה רגיל שבכל שנה תהיה לו התעוררות ב"ונתנה תוקף". והנה באותה שנה כשהגיע ול"ונתנה תוקף" השכן שעמד לידו התחיל לפזם לעצמו את המילים בניגון של איזה שיר, אשר

הארת פנים לכל יהודי - כהכנה לזכות בדין בראש השנה

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן מספר בענין זה (גליון כי תבוא התשע"ו עמ' ב אות ב') על הגאון רבי אביגדור מילר, שלעת זקנו - תו נכנס אליו יהודי אחד, בימים שלפני ר"ה ושאל אותו במה יכין את עצמו לקראת יום הדין הקרב ובא? השיב לו הרב: תחייך לכל אדם, תאיר בפנים של שמחה לכל אחד. הלה חשב שמחמת רוב זקנותו לא הבין הרב את שאלתו, שהרי לא ביקש ממנו הדרכה לקראת 'פורים' אלא לקראת יום הדין! ולכן חזר לשאול אותו, מהי ההכנה הראויה לקראת יום הדין ושוב הרב חזר על תשובתו, והוסיף לבאר את דבריו: אתם חושבים שלרוב זקנותי לא הבנתי את השאלה, ולכן אפרש שיחתי: הנה, בדרך משל, מי שעומד בראש של רשת חנויות ולכל חנות וחנות יש מנהל לאותו סניף, עם פועלים ועובדים השייכים לאותה חנות. והנה, לאחר תקופה של עבודה, עורך המנכ"ל מאזן כלכלי ומסיק שצריך לפטר חלק מהעובדים בחנויות. והנה, אומרים לו יועציו, אע"פ שאתה מתכוין לפטר חלק מהעובדים, אבל ישנו עובד אחד בשם פלוני, שאותו כדאי להשאיר, כי עצם שהייתו מביאה לך הרבה קונים לחנויות, מפני שהוא מחייך ומאיר פנים לכולם. וכך גם הנמשל. ביום ר"ה עורך הקב"ה 'מאזן' לכל העולם הוא בודק את מי צריך להשאיר כאן לשנה החדשה ואת מי חלילה לפטר וברגע שיש יהודי שמאיר פנים לכל אדם, הוא גורם לקידוש שם שמים, הוא מאהיב את התורה על כולם ויש בו צורך גדול לעולם, כי הוא מקדש שם שמים ברבים, וכמאמר הגמרא ביומא (פו):

תניא, ואהבת את ה' אלקיך - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושנה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. או להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו

עלון מורחב זה נתרם על ידי נדיבי לב אוהבי תורה

החפצים בעילום שמם

להצלחה בכל העניינים ושפע גדול ברוחניות ובגשמיות. לשנה טובה ומתוקה

וזכות אלפי הלומדנים בעלון זה יהא מליץ יושר בעבורם ביום הדין להחתם בספרם של צדיקים
גמורים וימלא השם כל משאלות ליבם לטובה לשנה טובה ומתוקה.

לא התאים לרצינות של המילים, וזה ממש הפריע לו להרגיש את השברון לב הראוי ולהזיל דמעות כהרגלו. ומה שיצא הוא שבכל ה"נתנה תוקף" היו בלבו רק שתי מחשבות שקשקש והר-עיש היצה"ר "אוי ואבוי שאני לא מתעורר כמו תמיד" "אוי ואבוי שאולי קצת כעסתי על השכן". וזה ליווה אותו עוד זמן רב ביום הק' של יוה"כ.

וכאמור, יש ללמוד מהדברים דלעיל של המשגיח של ליק-ווד - לא להתפעל כלל, אלא להרגיש "סמכתי על בורא עולם שמה שהוא יעשה, יהיה טוב". לפני שנה עבדתי את ה' עם דמעות, ועתה אני אעבוד את ה' ית' עם הניגון של השכן שהזמין לי הקב"ה בדיוק ובהכנה מראש. עם ה"כלים" שה' נותן לי איתם אני יעבוד אותו. וכאמור אולי זה גופא ה"מלכויות" וה"נתנה תוקף" וה"נעילה" הכי טוב.

כיון שהעבד הכי נאמן זה לא העבד שנותן עיצות לאדון, אלא העבד שמקבל בנאמנות את המצב שלו ברגע זה. וזה אנחנו צרי-כים להבין, לא לרצות להיות במצב אחר. אלא במצב שלי כמו שאני עכשיו, אם אני עושה את כל מה שאני יכול - בזה מילאתי בנאמנות את תפקידי. יום אחד האדון נותן לעבד טרקטור גדול לעבוד בשדה, ויום שני האדון נותן לעבד רק מעדר לעבוד בשדה. ואם העבד מתחיל להתווכח עם האדון שיתן לו גם היום טרקטור, כיון שעל ידי זה הוא יספיק הרבה יותר, וכשהוא לא נענה הוא עצוב כיון שהיום הספיק פחות מאתמול - זהו לא עבד נאמן. משא"כ העבד הנאמן מבין שהיום הוא צריך לעבוד את האדון עם מעדר קטן, ולא עם טרקטור גדול. והוא לא עצוב מחמת ההספק הקטן. כיון שהעיקר הוא שהוא עשה עם הכלים שקיבל את כל מה שהיה יכול. את זאת ה' ית' רוצה מכל אחד ואחד, ולא יותר. וכמאמר דוד המלך ע"ה "לעשות רצונך אלוקי חפצתי". ואם אני רוצה שיהיה לי מצב אחר זה עצמו סתירה למלכויות. וה"ה אם אני קובע לעצמי שבקטעים אלו ואלו בתפילה אני "מוכרח" להוריד דמעות, זה גם נתינת עיצות. אלא אני אקבל באהבה ובשמחה את המצב שלי בכל רגע ורגע, ואני אעשה מה שאני יכול. ואם כרגע אני לא מתעורר, אז אין להצטער, כיון שכרגע רוצים

שאני יעבוד עם המצב שלי, וזו עבודתי ועבודתי הנאמנה. שהרי כל עקידת יצחק שאנו סמוכים עליה בר"ה הנסיון של אברהם אבינו היה, שהוא רצה שתהיה לו המשכיות אשר יוצא ממנה כלל ישראל, "למען אשר יצוה את בניו וכו'", ולמרות כל זאת הוא ביטל את כל רצונותיו הרוחניים אל רצון ה' בביטול גמור. ועם זה אנו באים ומבקשים מה' ית' "רבונו של עולם, כמו שכבש אברהם אבינו את רחמי לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו וכו'".

יש להוסיף, שבכלל זהו דבר רגיל ביותר, שיתכן שביום הראשון של ר"ה אדם יתעורר בקטע מסויים ויזיל בו דמעות לרוב, וביום השני של ר"ה כשיגיע לאותו הקטע הוא לא יצליח להתעורר כלל. וכן יש שנה שכל ה"נעילה" היא בהתעוררות רבה, ושנה אח"כ לא מרגישים התעוררות. והיצה"ר מנסה כל הזמן לומר שצריך להתעורר אותו הדבר, כאילו שאדם הוא מכונה. וכאמור צריך לדעת שהאמת היא לא כן. מה עוד שעתה שאינו מזיל דמעות זה לא חייב להראות שדרגתו פחותה. ובכלל, כשם שהיו גדולי ישראל שהתפללו כל תפילתם בדמעות שליש, כן היו גדולי ישראל עובדי ה' מובהקים שכמעט לא ראו שבכו ואעפ"כ אין ספק שזכו בדין. כל אחד והכלים שה' ית' נתן לו. ובהחלט יתכן שראובן שקיבל קבלה חזקה לשנה הבאה כעבד נאמן, עם חשבון נפש כראוי, מתפלל כמעט ללא דמעה, ותפילתו עדיפה משמעון שכל הזמן מזיל דמעות. לא הדמעות קובעות, אלא ההכרה הפנימית בשפלות עצמו ובמלכות ה', והקבלה הפנימית להיות עבד נאמן יותר. למשל, אדם זרק אבן, ובשוגג היא פגעה בראשו של אדם שהלך ברחוב. הוא מרגיש מאוד לא נעים. אולם פתאום מתברר לו שהנפגע הוא המלך בכבודו ובעצמו. בבת אחת הוא מתמלא פחד ואימה, וחרטה אמיתית וכו', אפילו אם אינו בוכה. [וזהו אחד הביאורים מדוע ר"ה הוא לפני יוה"כ].

יש להוסיף משל. אם יאמרו לך שנבחרת לתפקיד חשוב למשך יום שלם, להיות המסייע לגדול הדור. להיות בביתו מבוקר עד ערב, ולסייע לו בכל עניינו. והנה בבוקר אתה מתיישב ללמוד, ופתאום דופקים בדלת ומגיעים לקרוא לו לסנדקאות. אתה רוצה

בעומק הפרשה

ריתחא דאורייתא

יודע תעלומות.

וכבר ביארו (המבי"ט בבית אלוקים ועוד) כי לגבי דין התשובה הדבר תלוי ועומד באשר הוא שם, כמו שנאמר לגבי ישמעאל, (בראשית כא, יז) "כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם", הרי המודד לתשובה הוא דרגתו שבאותו הזמן ולא איך יהיה ויראה בעתיד, ובזה שייך וצריך שיהא בזמן תשובתו בדרגה, עד שיחליט שלא יחזור לאותו חטא לעולם, וע"ז יעיד עליו יודע תעלומות שהינו עתה בדרגתו זו, ומה שיורד מדרגתו לאחר מכן, שוב אין מגרע בתשובתו של קודם אלא מתחיל חשבון חדש ופשוט. ויש להוסיף ולדקדק זאת בלשון הרמב"ם, דלא כתב יעיד עליו יודע עתידות אלא יודע תעלומות, והם הדברים שהנידון נידון במצבו עכשיו ולא על העתיד.

(דביר קדשו)

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (בפ"ב ה"ב) וז"ל ומהי התשובה הוא שיעזוב החטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בליבו שלא יעשה עוד, שנאמר (ישעיהו כה, ז) "יעזוב רשע דרכו" וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר (ירמיה לא יח) "כי אחרי שובי נחמתי", ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר (הושע יד, ד) "ולא נאמר עוד אלוקינו למעשה ידינו" וגו'.

וגדר זה של תשובה שיגיע להעיד עליו יודע תעלומות קשה הוא, דלכאורה אחרי שרואים שחוזר וחוטא לאחר מכן, מה שייך עדות של יודע תעלומות הרי הקב"ה יודע מראש שיחזור ויחטא ואיך יהיה אפשר להעיד לו בכה"ג, א"כ יוצא שיגעלו דלתות תשובה. עיין בנושאי כלים על הרמב"ם שם, וכבר הוסיפו להביא כי כבר מיד בתפילת ערבית במוצאי יוה"כ פ' מתחילים בתפילת "והוא רחום יכפר עון" הרי שיש עוון אף לאחר מכן, ואיך שייך תשובה עד כדי שיעיד עליו

שאלות מענינות בהלכה

(מבית הגר"ח קנייבסקי)

לתקוע על יד הבימה

ברמ"א סי' תקפה ס"א, ונוהגין לתקוע על הבימה במ-
קום שקורין. וכל המ"ב (ס"ק ג) כדי שזכות התורה יגן עלי-
נו לעלות זכרוננו לפניו לטובה. יל"ע האם אפשר ללמוד
דיש ענין לאמר תהלים או תחניות על יד הבימה כדי שז-
כות התורה יגן עליו.

והגאון ר' זונדל קרויזר זצ"ל אמר דזכות התורה הוא
זכות קריאת התורה הנעשית בציבור וא"כ לא שייך זכות
זה אלא במידי דתליא בציבור. ואף אם אומרים תהלים
בציבור א"א לדמותו לתקיעות דהוי חובת ציבור ושייך
גבה זכות קריאת התורה דהוי ג"כ חובת ציבור.

וכן אמר הגר"ח ק"צ צוק"ל. ועוד אמר דדוקא בראש
השנה מקפידין על זה כיון דהוא תחילת השנה. וכמו
שמצינו בתוס' ע"ז ה: דמרבית בסעודה מפני שהוא תחי-
לת השנה כדי לעשותו סימן יפה. [אף שהגר"ח ק"צ צוק"ל
בעצמו יושב כל השנה ע"י הבימה - אמר לי שאינו יושב
שם אלא כדי לשמור יותר טוב את הקריאה].

ושמעתי שהמהלך ר' שלמה מילר העיד בשם החזו"א
שיש ענין להניח התינוק בשעת המילה על הבימה שקו-
ראים בה ס"ת דהוי סגולה לתינוק שיהא ת"ח גדול. וכן
הובא בספר מעשה איש (ח"ד עמ' קמז) בשם החזו"א.

ונראה ליתן עוד טעם למה תקנו לתקוע ע"י הבימה,
עפ"י מה דאיתא בחכמת שלמה (סי' תקפה סעי' ד) בשם
ר' סעדיה גאון (הובא באבודרהם) דתקיעת שופר הוא
רמז למתן תורה, וכ' עפ"י ז"ל דהטעם שיש מקריא בת-
קיעות דהוא דומיא דמתן תורה ובשעת מ"ת משה רבינו
היה מקריא ומסדר התקיעות כדכתי' משה ידבר, והאלו-
קים יענו בקול היינו שהקב"ה היה תוקע עפ"י דיבורו.
וא"כ י"ל דלכן תוקעין ע"י הבימה במקום קריאת התורה
זכר למ"ת.

(חלקנו עמהם)

אומר הגה"צ רבי נחום דיאמנט ווארט נפלא: כשאדם עומד
לדין בבית דין של מטה, מגיע לפני השופט איזה רוצח שפל, יש
עדים ויש ראיות חותכות שהוא עשה זאת במזיד. השופט גוזר
עליו עונש של מאסר עולם! אבל לכאורה, ברגע שהאיש הזה
נכנס לבית הסוהר - נחרץ בזה גם גזר דינה של אשתו, אפילו
שהיא אשה צדקת, מעולם לא פגעה באיש, ועם כל זה היא נכ-
נסת כעת לתקופה של עשרים וחמש שנות אלמנות מחיים. וגם
תשעת הילדים שלה - ייאלצו לגדול כמו יתומים בלי אבא. אלא
שברור לכולנו, שאמנם נכון שהם סובלים, אבל אין ברירה אחרת,
כי המשפט הנעשה כאן בבית דין של בני אדם הוא צדק יחסי
ואינו צדק מוחלט, שאע"פ שנגרם כאן סבל לאחרים - מוכרחים
לעשות משפט ברשעים הללו, כי אחרת יסתובבו כאן עבריינים
ורוצחים שיעשו ככל העולם על רוחם, בלי דין ובלי דיין. אבל
המשפט בבית דין של מעלה אינו נוהג כך, כי על הקב"ה נאמר

לומר להם "תנו לי בבקשה ללמוד בשקט" אלא שאתה נזכר
שאתה מסייע היום לגדול הדור, ואתה אווז בידו ומלווה אותו
למקום הברית. בשמחה. חוזרים, ואתה שוב נכנס לסוגיה, ופ-
תאום שוב דופקים בדלת ומגיעים להביא אותו לומר שיעור בי-
שיבה. אתה שוב רוצה לומר "תנו לי לפחות להיכנס לסוגיה" אלא
שאתה נזכר בפקיד, ומיד אווז בידו ומלווה אותו למקום השיעור.
בשמחה. חוזרים, ושוב אתה רוצה ללמוד, ושוב דופקים בדלת,
ובאים לקחת אותו לומר שיחה לפני עם ועדה. ואתה שוב רוצה
לומר "לא הספקתי כלום" אלא שאתה נזכר שהיום יש לך תפקיד.
ואתה מלווהו לשיחה. בשמחה. וכך כל היו. כאן אתה צריך להביא
לו ספר, וכאן אתה צריך לערוך לו בכתב את חידושו, כאן באים
לשאל שאלות בהלכה, וכאן באים ליטול עיצה, כאן צריך ללכת
לסדר חופה, וכאן מגיעים הורים לילדם בן השלש לגזור לו את
מחלפות ראשו. וכו' וכו'. בכל אותו יום המחשבה הראשית היא
לא "אני" "אני" "אני", "אני רוצה ללמוד" "אני רוצה להספיק", וכו',
אלא "אני עושה מה שגדול הדור צריך", "אני הולך לאן שגדול
הדור אומר לי", וכו' וכו'.

ואעכ"ו בנמשל, שכך צריך להרגיש כל השנה, ובפרט בשני ימי
ר"ה, שאני עבד של מלך. אין לי רצונות משלי, אלא בכל רגע אני
עושה את רצון המלך. ואם זהו רצונו - אני עושהו בשמחה. ובפ-
רט שזהו לא רק גדול הגדול, אלא מי שברא את גדול הדור, מלך
מלכי המלכים הקב"ה, והוא גם "אבינו" שבשמים, ובפרט שכל מה
שעובר עלינו הכל, הוא לטובתנו האישית. [עין כעין זה באור-
יחזקאל אלול עמ' קל"ג. ועוד עיי"ש ריש עמ' קי"ג].

(שיחות חיזוק)

הבקשות ותפילות בראש השנה - זהו חלק מהכ- תרת המלך

זכורני פעם אחת בראש השנה אמר מורי ורבי הגאון רבי ברוך
בער [ליבוזין זצ"ל, ראש ישיבת קאמניץ, בעל ברכת שמואל],
דלכאורה קשה על זה שאומרים תפילת "אבינו מלכנו", דהלא
המנהג שלא לבקש בקשות בראש השנה, וביאר רבינו שדרך מל-
כים בשעת משיחתם וכל מנהג המדינות גם בזמן הזה, למלא כל
בקשת מחילה, ומוחלין גם את הגנבים והגזלנים, כל זה משום
שזה סימן למלכות, שמורה שכל אחד צריך לו ובידו למחול, כמו
כן הקדוש ברוך הוא בראש השנה, שביום זה מקבלים עלינו עול
מלכותו יתברך, ויכול כל אחד לבקש ממנו רצונותיו, כי זה מורה
מלכותו, נמצא דזה שתקנו רבותינו תפילות ובקשות אינו אלא
מצד קבלת מלכות, דהיינו שבידו לעשות הכל, ואמר בזה הלשון:
דאם איז א חלקפון קראנאציא [זהו חלק מהכתרת המלך].

(מאמר מרדכי [שוואב], ח"א עמ' ח')

אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם

בתפילות ראש השנה אנחנו אומרים: 'קדוש אתה ונורא שמך
ואין אלוך מבלעדיך ככתוב: ויגבה ה' צבקות במשפט והקל הק-
דוש נקדש בצדקה'. ולכאורה קשה, איך רואים מהפסוק הזה של
'ויגבה ה' צבקות במשפט' שאין אלוך מבלעדיך? לכאורה היה
מתאים יותר לומר: קדוש אתה ונורא שמך ואין אלוך מבלעדיך,
ככתוב: אין עוד מלבדו!

(דברים לב ד): הצור תמים פעלו כי כל דבריו משפט קל אמור-
נה ואין עוול צדיק וישר הוא. הקב"ה עושה צדק מוחלט! דהיינו,
שכאשר הוא עושה משפט באדם החוטא - הוא מחשב יחד עם זה
את כל הסובבים אותו, את כל מי שקשור אליו ובודק האם מגיע
לו הצער הזה שיגרם מפטירתו של אותו חוטא, ואם לא מגיע
לו - אז אינו ממית את אותו חוטא, כי הוא קל אמונה ואין עוול
צדיק וישר הוא.

מקורו הוא בדברי הגאון רבי ישראל מסלנט וכמובא בס' חשור-
קי חמד (ר"ה יח.) וז"ל שם: רבי ישראל מסלנט זצ"ל ביאר את
הפסוק בהאזינו: 'קל אמונה ואין עוול, צדיק וישר הוא', והיינו
שמנהג מלך בשר ודם אם אדם חטא ונגזר עליו עונש מיתה, אף
על פי שעל ידי זה שנענש, נעשה עוולה לאחרים, שנשארה אשתו
אלמנה ובניו יתומים, והם לא אשמו ולא חטאו, וגם אם מביא
תועלת לאחרים, הם כולם נזוקים, אפילו הכי אי אפשר להתחשב
בצערם. אבל מנהג הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא אם יש אחד
בכל העולם שיצטער על ידי זה שהחוטא יענש, והוא אינו מגיע לו
הצער, אין הקדוש ברוך הוא מעניש את החוטא והוא ניצול משום
כן! וזהו קל אמונה ואין עוול, היינו שאינו גורם שום עוולה לאף
אחד, שאינו ראוי לזה הצער. ולזה האדם שהוא מביא תועלת לר-
בים, על אף שמחמת עבירותיו צריך להיענש, מכל מקום הקדוש
ברוך הוא ימנע מענשו, כדי שאחרים לא יסבלו עבור כך. ע"כ.
והלום ראיתי בדברות קדשו של הגה"צ רבי אליהו לופיאן בס' לב
אליהו (ח"ג מערכות התשובה מאמר ה' - למען תלמד ליראה, עמ'
רצו) שמבאר מה ההכרח לפרש כך, כי לכאורה איזה מן התואר
ושבח הוא לקב"ה שאינו עושה עוולה? נתבאר לעצמנו, אם יבוא
אחד ויציע שידוך למישהו, ויבקשו ממנו שיגיד איזה מעלות יש
למדובר, ויענה שהוא לא עושה עוולות! הוא לא גונב ולא מכה
שום איש, היתכן שיתייחסו לזה כמעלות? בודאי שלא! ומשום כך,
לא שייך לפרש 'אין עוול' כפשוטו.

ועל פי זה, מובנים דברי רבותינו ז"ל שאמרו בגמ' בשבת (קו.)
'אחד מבני החבורה שמת - ידאגו כל בני החבורה כולם'. והיינו,
שמאחר שהקב"ה עושה צדק מוחלט, אם כן, בודאי שדן כל אחד
ואחד מבני החבורה ובדק לפי מעשיו אם הוא ראוי לצער הזה,
שימות פלוני מתוך החבורה ונמצא שאכן בני החבורה היו ראויים
לכך. דהיינו, שגם עליהם היתה מידת הדין מתוחה, שאם לא כן,
לא היה מת מתוכם ולפיכך תדאג כל החבורה - שיפשטו במע-
שיהם ויעשו תשובה.

וצריך להתבונן היטב מנפלאות תמים דעים, עד היכן הדברים
מגיעים: נתאר לעצמנו, שבית דין של מעלה דן אדם מסוים לפי
מעשיו - ופסק את דינו למות. אלא, שצריך לבדוק גם מה עם
אשתו? האם מגיע לה הצער הזה שבעלה ימות בחייה? ובי"ד של
מעלה יושב ומחשב את הצער הזה לפרטי פרטים, כמה צער ייג-
רם לה בעקבות כך, ומחשב לפי מעשיה האם מגיע לה הצער
הזה, שבעלה ימות על פניה או לא. וחשבו ומצאו שאכן, מגיע לה
הצער הזה. אבל רגע אחד, הרי יש להם עשרה ילדים, האם מגיע
לילדים הצער הזה? אז דנים כל ילד בנפרד, מהו הצער שייגרם לו
בעקבות פטירת האבא והאם זה מגיע לו לפי מעשיו. ופוסקים
שכן מגיע להם צער זה. אבל עדיין זה לא הכל, כי האדם הזה הוא
מנהל מפעל של 150 פועלים וברגע שהוא ימות - המפעל ייסגר,
ויהיו כאן פיטורים רבים של פועלים, שמביאים פרנסה לבתיהם,
וצריך לחשב האם מגיע להם הצער הזה - שיחיו בדוחק כזה בלי
פרנסה? ושוב הבי"ד של מעלה ישוב ומחשב כל משפחה ומש-
פחה בנפרד, הם ונשיהם ובניהם - האם מגיע להם הצער הזה.
והנה, יוצא באופן מדוקדק להפליא, שאכן מגיע לכולם הצער
הזה. אלא, שצריך עתה לחשב גם את הצער המגיע למתפללי
בית הכנסת שלו, שיצטערו מפטירתו וכן של השכנים והידידים
והמכרים, את כל זה הקב"ה מחשב באופן נפלא, ומוצא - שאכן
מגיע לו למות. והכרוז כבר כמעט שיוצא ומכריז על פלוני שנגזר

ריתחא דאורייתא

סוגיית הבכי בראש השנה

בכי בראש השנה - האם הוא רצוי או לא? דעות שונות
מצאנו בסוגיה זו.

בשם הגר"א מוילנא, מובא ב"מעשה רב" (הלכות ימים
נוראים), שאין לבכות בראש השנה, כמבואר בנחמיה "ואל
תבכו וגו'". אך מאידך העיד רבי חיים ויטאל (שער הכוונות
דף צ.) על האר"י הקדוש שהיה נוהג לבכות הרבה בתפלות
ראש השנה, אף על פי שהוא יום טוב, ומכל שכן בתפלות יום
הכיפורים, והיה אומר כי מי שאין בכיה נופלת עליו בימים
אלה, היא הוראה שאין נשמתו שלימה והגונה (כמובא ב"באר
היטב" אורח חיים סימן תקפד, ס"ק ג).

לכאורה, הפסוק בנחמיה סותר את הנהגת האר"י?
ואולם, אמר הגאון רבי ישראל סלנט, מייסד תנועת המוסר,
אין כל סתירה, שכן הדבר תלוי בטבעו של כל אדם ואדם: יש
אנשים שדמעותיהם מצויות ותדירות, עד שכל דבר קטן עשוי
לגרום לדמעות להתגלגל על לחיהם, ואנשים מסוג זה אל
להם לבכות בראש השנה, שכן חז"ל אמרו (ראש השנה כו):

"בראש השנה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעליה" (=ככל
שהאדם מכופף את דעתו, עדיף יותר), ואצל אנשים אלו,
הבוכים בקלות, הכפיה היא לא לבכות.

לעומת זאת, אלו שמתקשים לבטא את רגשותיהם בדמעות,

הכפיה היא דוקא לבכות ולהוריד דמעות בראש השנה!

וכך ביאר הגר"י סלנט את הפסוקים בפרק ח' מספר נחמיה:
בתחילה נאמר שם (פסוק ט'): "כי בוכים כל העם בשומעם
את דברי התורה", כלומר: מיד כאשר שמעו - החלו לבכות,
וכאשר ראה שדמעותיהם קלות, אמר להם (פסוק י'): "לכו
אכלו משמנים ושתו ממתקים... כי קדוש היום לאדוננו, ואל
תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם" אתם צריכים דוקא להיות
בחדות ה' ולהתאמץ שלא לבכות ו"היא מעוזכם", כי מאחר
שטבעכם לבכות בקלות - הרי עבודתכם בראש השנה היא
לכון את עצמכם ולא לבכות!

(מעשה רב - שער הכוונות - קהלת יצחק)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: מה שאיתא שאין להתפלל בקשות פרטיות בר"ה דדומה לכלב, האם זה גם בקשות בעניני רוחניות?

תשובה: מותר להתפלל הכל

*

שאלה: המתפלל ביחידות בראש השנה האם אומר לקל עורך דין ונתנה תוקף ואב הרחמים (אחר גדלו לה' איתי):

תשובה: יכול לומר

*

שאלה: אם סיים שמו"ע ואמר יהיו לרצון ועוד לא פסע ג"פ האם יאמר עם הציבור פיוט 'ונתנה תוקף' ולקל עורך דין?

תשובה: יכול לומר

(שאלת רב)

בסידור כתיבת יד של מורי ז"ל האר"י במסוף ראש השנה ויום הכיפורים לבקש אחד משלושה דברים... ("נגיד ומצווה" וכן כתב ב"פרי עץ חיים") אמנם ב"שער הכוונות" מבוא שיעשה כן רק ביום הכיפורים.

נביא בזה אזהרה חשובה - כתב הגאון רב בין ציון מוצפי: 'ואמר לי אבי מורי שאין לומר בקשות אלו בפה, אלא בהרהור בלבד, אין לבקש זאת בפירוש אלא רק במחשבה ויועיל, וכן היה נוהג!' כדברי הגאון רבי אברהם הלוי מסלונקי שכתב: כל ימי הייתי מצטער על מה שהובא בסידורים לומר תפילה בראש השנה ויום כיפור ב'איה מקום כבודו'. וכבר ידוע מה שכתב הרב "בית יוסף" שארבעה מלאכי חבלה עושים דין, שמפסיק בין "קדוש" ל"ברוך"! ולכן אין לומר תפילה זו אלא בהרהור.

זכרנו לחיים - למה לי חיים

שח מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל: בראש השנה אומרים את הב' קשה 'זכרנו לחיים' אמר לי חברי ר' ברל פוברסקי שליט"א כשה' רב דסלר היה בישיבה והיינו צעירים אמר לי, תראה את הכח של הרב דסלר פלוני חברנו כשאמר זכרנו לחיים מה הוא ביקש הוא ביקש שבראש השנה אם זה לטובתי הנכונה שלא אחיה עד שנה הבאה אז שהקב"ה, יקח את נשמתו כי אלה חיים אמיתיים כך שמענו מהרב דסלר זצ"ל ששוחח על ביטול היש של עוה"ז. [א"ה ועי' בד קודש מועדים].

ובס' בד קודש מועדים הוסיף וז"ל יש לבאר בעומק כוונת תפי' לה זו למענן אלקים חיים וכן ביאר יסוד הדברים מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל עפי"מ שמבואר בספרים כי גם השטן מתייצב לפני הקב"ה ביום זה ותובע חלקו וע"כ מתפללים שנזכה לחיים שהם למענן אלוקים ולא למען השטן ונראה לבאר ענין חלקו של שטן כך שהרי אם היה מתקיים הענין כהלכתו והמשפט בכל דקדו' קו והשי"ת היה קוצב חיים בראש השנה לכל אדם לפי מעשיו כראוי הרי היו הצדיקים חיים והרשעים מתים מיד וכבר לא היה מקום לבחירה כלל ובטל עניינו של השטן שהוא מעיקרי תכלית

דינו למות, ואז פתאום מתברר, שרגע אחד! ישנו איש זקן אחד שהוא מסכן וערירי, שאף אחד כמעט שלא מתעניין בו, אבל האדם הזה שעומד לדין, רגיל לשלוח לו מידי שנה כרטיס ברכה של שנה טובה ומתעניין בשלומו וזה ממש מחיה אותו ומכניס לו שמחה לכל השנה! אבל השנה, אם הוא ימות - לא יהיה מי שיתעניין בו ויהיה לו צער מזה! ובי"ד של מעלה ישוב ומחשב ומוצא שלזקן הזה לא מגיע צער שכזה! אם היו שואלים אותנו, אחרי כל כך הרבה חשבונות ובדיקות, היינו מציעים הצעה מאוד פשוטה, שנמצא איזה מישהו אחר שיכתוב כרטיס ברכה לזקן הזה, אבל את האדם הנידון - נוציא למוות. אבל אצל הקב"ה אין דבר כזה! כי הוא קל אמונה ואין עוול!!! אפילו לא צל צילו של עוול! צדיק וישר הוא, ולכן בזכות האדם הזקן הזה, הוא ניצל מן הדין. זה ממש פלאי פלאות!

ומעתה, יתבאר באופן נפלא מה שאנחנו אומרים בתפילה: קדוש אתה נורא שמך - ואין אלוך מבלעדיך. היכן רואים את הגדלות של הקב"ה? היכן רואים את גבהותו, היכן רואים שאין עוד מלבדו? דוקא במשפט, **בצדק המוחלט שעושה עמנו**, שיווד עד לפרטי פרטים כאלו, מה שאין הדעת יכול לתפוס כלל, דוקא שם רואים את גדלותו ושאינו עוד מלבדו, וזהו שאומרים: ככתוב ויגבה ה' צבקות במשפט. כי כשמתבוננים במשפט של השי"ת אז הוא נעשה גבוה בעינינו, ערכו רם ונישא לאין ערוך! אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוך.

איזו עוצמה, איזו שלמות רואים כאן! וזה מביא אותנו לאהבה עצומה לבורא יתברך, זה מעורר בנו רצון להתחבר אליו, אנחנו רוצים מלך כזה! וממילא אנחנו מוכנים לקבל את משפטו. וזהו מה שאמרו בגמרא בראש השנה (טז). 'אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם'. איך ממליכים את הקב"ה עלינו? כשאומרים את פסוקי המלכויות בצורה כזו שתעורר לנו את הלב, שנראה מתוכם את הגדלות והעוצמה של השי"ת איזה יושר מוחלט רואים כאן, כשזועקים מעומק הלב את הפסוק: 'והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' ומצפים באמת מתי כבר נגיע ליום הזה, שבו הקב"ה יהיה מלך על כל הארץ, מתי נגיע לרגע הזה שידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור - כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה!!! זוהי המלכה אמיתית של הקב"ה.

(שיחות חזקת הר' אוריין)

סגולות וישועות בר"ה

כתב החת"ם סופר: כל הקונה מפטיר של ראש השנה - תשרה עליו רוח שכינה כל השנה.

כותב ר' חיים פלאגי זצ"ל: "יאמר ברכת 'שהחיינו' בליל ר"ה, לאט, באימה ובכוונה ויודה לה' יתברך שזיכה אותו לחיות גם בשנה זו ולהגיע לרגע זה, ויזכור כמה לא זכו להגיע ללילה הזה. והאומרה בשמחה והודאה - סגולה שייגע גם לר"ה הבא בשמחה!".

סגולת ה"איה"

כאשר הש"ץ מגיע בקדושה של מוסף ל"איה מקום כבודו" מאריך בתיבת 'איה', ומבקשים שיתן לנו הקב"ה אחד משלושה דברים: עושר מופלג. בנים צדיקים וחכמים. רוח הקודש. מחלוקת גדולה יש אימתי מבקשים זאת - 'מצאתי כתבו

מוציאין שני ספר תורה, באחד קורין חמישה, מוה' פקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה (ש"ע או"ח סימן תקפד ס"ב).

לפי שבראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה (משנ"ב סק"ו). וצ"ב דאמנן תחילת הקריאה הוא על ענין פקידת שרה ולידת יצחק, אך כל ההמשך על מעשה הגר וישמעאל, וכל ענין מה שאברהם אבינו גירש את הגר ואת בנה, לכאורה מה ענינם לראש השנה. ויש לומר, דנה בישמעאל כתיב 'כי שמע אלוקים את קול הנער כאשר הוא שם' (בראשית כא, יז), כלומר שהש"ת ריחם על ישמעאל, והנה אותו ישמעאל, עליו נאמר בזוה"ק (ח"ב דף לב) 'וי על ההוא זימנא דאיתיליד ישמעאל בעלמא', ועוד אמרו חז"ל (ב"ר מה, יב) שהוא והכלב שווין, ולמרות הכל נת-עוררו עליו רחמי שמים ונעשו לו נסים ונפלאות, משום שמסרה הגר את עצמה לידי השגחת השי"ת, וכמ"ש בקדושת לוי עה"פ 'ותשלך את הילד תחת אחד השיחים' (שם, מו), שהסיחה דעתה ממנו, והשליכה אותו לידי השגחת השי"ת. ולכן אנו מזכירים ברה"ה פרשה זו, ומבקשים מהקב"ה: 'אם על אלה ריחמת, בעת שמסרו עצמם אליך - ק"ו שתרחם על עמך, בני אברהם יצחק ויעקב, בשעה שתולין עיניהם אליך'. עוד שמעתי בשם הגרש"ר הירש זצ"ל לבאר, דכיון שאמרה הגר 'ואל אראה במות הילד' וזהו קטרוג גדול על ישמעאל ואמו שהשליכתו כך למיתה, ולכן להרבות זכויות על עם ישראל אנו אומרים שדרך נשות ישראל אינו כן, אלא עומדים לימין ילדיהם בכל עת ובכל שעה.

שופר,

ידוע מה שנהגו לכסות השופר בשעת הברכות, וכמ"ש האליה רבה (סימן תקפה סק"ה) בשם הגהות המנהגים, וכ"כ במטה אפרים (שם ס"ג) שנוהגין לכסות השופר במפה הפרוסה על השולחן, ורק לאחר הברכות נוטלו הבעל תוקע בידו כדי לת-קוע בו, וזה להיפך מכל המצוות, כמו תפילין וד' מינים שמגלין אותם לפני שמברכין עליהם. ובקצה המטה (סק"י, בהשמטות) כתב רמז לזה תקעו בחודש שופר בכסה', שצריך לכסות השופר. וכמה טעמים נאמרו בדבר [עיין בשו"ת אבני נזר (סימן תלא), ובשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סימן קטז)]. וראיתי בשדי חמד (מערכת ר"ה, סימן אות יד) שהביא בשם הרד"ל סמך לזה ממה שכתוב במדרש (ב"ר מ, ה) שכשבא אברהם לשחוט את יצחק בנו ע"ג המזבח, קיין בליבו החשש שמא ירצה השטן למנוע את קיום המצוה ויזרוק אבן על יצחק ויעשהו לבעל מום ויפסל לק-רבן. לכן הצניע את יצחק בשעת בנין המזבח עד העקידה ממש. וא"כ כיון שהתקיעה בשופר של איל היא זכר לעקידת יצחק ולאיל של יצחק. א"כ כדי להזכיר את הזכות הגדולה הזו, גם אנו מכסים את השופר [ואמנם הרד"ל עצמו פקפק על מנהג זה של כיסוי השופר, ראה בספרו קדמות ספר הזוהר (עמ' לט, בהערה)] (הגר"י זילברשטיין)

בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, מאי כבני מרון, הכא תרגימו כבני אמרנא. ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון. רב יהודה אמר

הבריאה שיהיה כל אחד במצב של בחירה ויקום ענין ובחרת בחיים ליטול שכרו ואשר לכן נוטל גם השטן חלקו ומן השמים ניתן לו כח לתת חיים לחילותיו והם הרשעים לתת מקום לטעות לקיים ענין הבחירה ומעתה נראה שהוא ביאור התפילה זכרנו לחיים וכו' למענך אלקים חיים כלומר שתהא קצבת החיים מאת הקב"ה למען שמו כי היא התכלית הרצויה ולא ח"ו חיים מכח חילותיו של השטן חיים אלו עצמם הם כבר קטרוג בהיותם מש-משים כלי לטומאה אוי לו למי שקצבתו ברה"ה חיים כאלו ואשרי הזוכה אשר חייו הם חיי נצח למענך אלוקים חיים.

(הגר"ד פונברסקי)

זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך אלוקים חיים.

שמעתי שבברנוביץ נערכה מסיבת תנאים לחתן וכלה וכשת-חייבו המחותנים איזה סכום כל אחד יביא, ביקש אחד הצדדים לכתוב הכל על שטר. והצד השני נפגע, וטען שהוא סוחר גדול וכולם נותנים בו אימון מלא ואינו רוצה לכתוב ומספיק שה-תחייב בע"פ, ולמרות ההפצרות סירב. עד שהגיע רבינו הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד ובתבונתו הגדולה אמר, הרי גם בימים הנוראים אנו מבקשים מהקב"ה שיזכירנו לחיים טובים, ואעפ"כ אין אנו מסתפקים בזכירה בעלמא, אלא מוסיפים ומ-בקשים 'וכתבנו בספר החיים', האם ח"ו מטילים פגם בנאמנותו של השי"ת, חזינן דאעפ"כ מבקשים גם 'כתיבה', ואכן המחותן נעתר וכתבו השטר. ובביאור הדברים נראה, דבית דין של מעלה מתנהג באותן דרכים הנהוגות בב"ד של מטה, וכיון שבב"ד של מטה הדיינים כותבים הכל לחזק את פסק הדין, 'כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב' (אסתר ח, ח), כך גם בב"ד של מעלה עושין כן, וזה גם הענין בספר הזכ-רונות שיש להקב"ה [וראה בספר 'לשוו בשדה' (עמ' צט) מה שביארנו עוד בזה].

(הגר"י זילברשטיין)

ויש נוהגין לאוכל תפוח מתוק בדבש (טור), ואומ-רים שתחדש עלינו שנה מתוקה (אבודרהם) (לשון הרמ"א, סימן תקפד ס"א).

הנה דבש בלשון התורה"ק הכוונה לדבש תמרים, ותמוה א"כ כשמטבילין התפוח בדבש נוהגים עמ"י קדושים לקחת דבש דבורים, הלא דבר הוא. ושמעתי מהרה"ג ר' אפרים שרגא שפי-גל זצ"ל לבאר, שכידוע דבש תמרים כולו מתוק הוא מתחילת בריאתו, ואין בו אפי' לחלוות של מריחות. משא"כ דבש דבור-רים, שהכוורן פעמים רבות נעקץ מהדבורים, אך בסופו של דבש מעז יצא מתוק, ואין שמחה כמו שמחת הכוורן שלאחר שנעקץ והתייסר קיבל דבש מתוק במינו. וזהו הסימנא מילתא ברה"ה, שגם אם הייסורים עוקצים אותנו ומכאיבים לנו עד מאד, מ"מ תפילתנו ותחינתנו שהתכלית תהיה כמו בדבש הדבורים. עליו נאמר 'צוף דבש אמרי נעם, מתוק לנפש ומרפא לעצם' (משלי טז, כד), ומתוך המריחות תצוף המתקות, ומתוך החושך ייבקע האור.

(הגר"י זילברשטיין)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: האם נכון להסתפר שבוע לפני ר"ה כדי שלא יהיה טרוד בערב ר"ה, או אינו הגון, שבהלכה כתוב שיש להסתפר בערב ר"ה להראות שבטוחים בדין?
תשובה: יש לעשות כמו שכתוב בשו"ע

*

שאלה: לכאורה אם אפשר להגיד תשליך בציבור במקום של מים אבל אין שם דגים או ביחיד עם דגים, עדיף לבקש בציבור?
תשובה: אולי דגים עדיפי.

(שאלת רב)

הדין, די לאדם שיתבונן מעט בקורות אותנו בשנה החולפת, כמה אסונות, כמה בצורה משונה כ"כ, שלא בדרך הטבע, הרי שכל אחד בעל אמונה בסיסית, יש לו להזדעזע ולהתעורר, שכן בראש השנה נגזר כל זאת, ומי שח"ו אינו מתרגש בחושבו זאת, פגם וח-סרון גדול הוא באמונתו. וכדכתב המאירי (ביה"ב, ר"ה ט"ז ע"ב) "המתרשל בזמן הזה מן התשובה אין לו חלק בה" אלקי ישראל שכל השנה אין התעוררות מצוי כל כך ואף מדת הדין מתייאשת ממנו וממתנת לו עד זמן זה".

(הגר"י אזרחי שליט"א)

י"ג מידות של רחמים

מִן הַמִּשְׁנִיחַ הַגֵּה"צ רבי דב יפה זצוק"ל: בימים אלו אנו מר-בים באמירת י"ג מידות שהקב"ה גילה למשה רבינו, והבטיח לו עליהם הבטחה נשגבה, "כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם!"

ה'ראשית חכמה' מביא קושיית הגאונים שעינינו הרואות שפ-עמים שאנו צועקים י"ג מידות בקול גדול ולא נענים?
מחדש ה'ראשית חכמה' שלא מספיק אמירת י"ג המידות גרי-דא, אלא צריך גם מעשים! שנלך בדרכיו של הקב"ה ונדבק ב"י"ג מידותיו, "מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון".

וכך דייק גם השל"ה הק' ממה שאמר הקב"ה למשה "יעשו לפני כסדר הזה" דמשמע עשייה, ולא רק אמירה בעלמא!
והנה משאר המפרשים שלא כתבו שההבטחה תלויה במע-שים, נראה שהם הבינו בפשטות שההבטחה נאמרה על עצם אמירת י"ג מידות ואינה מותנית במעשים. אך על אף שחידושו של ה'ראשית חכמה' אינו הדעה המקובלת והרווחת, בוודאי שיש לנו להתחשב בדבריו, ועל כל פנים בוודאי שיש הבדל גדול אם רק אומרים את הי"ג מידות, או שגם מתעוררים על ידם ללכת בדרכי ה' ולנהוג כדרכיו.

ועל כן ראוי מאוד בזמן שאומרים את הי"ג מידות להתעורר לנהוג אותם הלכה למעשה, ועל כל פנים לפחות לעורר רצון לקיימם, ובוודאי שלא להסתפק באמירה גרידא!

(מתוך עבודת הימים הנוראים)

שמואל, כחיילות של בית דוד (ראש השנה דף יח ע"א).

ופירש"י דכבני אמרנא הכוונה לכבשים, כאשר מעשרים אותם, שיוצאים בזה אחר זה בפתח קטן. ומעלות בית חורון היינו שה-דרך צר והעמק עמוק משני צידי הדרך, ואין שניים יכולים לילך זה בצד זה. וחיילות בית דוד, היינו שבצאתם למלחמה היו מו-נים אותם ע"י שהיו יוצאין זה אח"ז. ושמעתי ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל פירוש מופלא בזה, דשלוש תקופות נאמרו כאן, דהנה ידוע שחיילי בית דוד תמיד היו מנצחים במלחמה [וכדכ-תיב 'ארדוף אויבי ואשיגם, ולא אשוב עד כלותם' (תהלים יח, לח), וכן 'הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו' (שמואל א, יח ז)], ואעפ"כ אמרו חז"ל (שבת דף נו ע"א) דכל היוצא למלחמת בית דוד, גט כריתות נותן לאשתו, והיינו שלא בטחו על עצמם. וזה קאי על דורות הראשונים שהיו ניגשים ליום הדין בפחד גדול ולא בטחו בעצמם. למרות זכויותיהם הגדולות בתורה ומעש"ט. ותקופה נו-ספת הדומה למעלות בית חורון, שהיא דרך צרה, וההליכה שם כרוכה בסכנה גדולה, אך מעולם לא שמענו שההולך שם יכתוב גט לאשתו, כלומר דאע"פ שידעו שהדרך מסוכנת וצריך זהירות, מ"מ היו בטוחים שיעברו אותה לשלום. וזו התקופה המאוחרת יותר, שהתכוונו ברצינות ובכבוד ראש ליום הדין, אך כבר סמכו על עצמם... ואילו התקופה השלישית של ימינו אנו, מתאימה ל'בני אמרנא', לבהמה שאינה מרגשת מאומה, וגם כשלוקחים אותה לבית השחיטה היא והלכות לשם בשמחה, וכאותה בהמה שיצאה ב'עשירי קודש', וצבעו אותה בסיקרא, ולא חלי ולא מר-גיש, ולסוג כזה של 'כבני מרון' אנו דומין בעוה"ר.

(הגר"י זילברשטיין)

מהפכת התשובה - ברון מחיה המתים

איתא בשו"ע (או"ח סי' רכ"ה ס"א) "הרואה את חבירו לאחר ל' יום אומר שהחינו, ואחר י"ב חודש מברך מחיה המתים" וכו' ובמשנ"ב (שם סק"ד) ביאר "וטעם ברכה זו כתב בחידושי אגדות לפי שבכל שנה האדם נדון בראש השנה ויום כיפורים אם למוות אם לחיים, ואם רואהו אחר ראש השנה ויום כיפורים זה, ואח"כ אין רואה אותו ועד אחר ראש השנה ויום הכיפורים הבא, הרי עבר עליו דין אם למוות אם לאו, ועל כן אומר ברון מחיה מתים שני-צול מדין מיתה בראש השנה ויום הכיפורים" כידוע אין אנו מבר-כים ברכות מספק, והלכה זו בהכרח פירושה כי הסכנה המרחפת בימי הדין סכנה ודאית היא, שהניצול מברכין עליו מחיה המתים. בהבנה זו יש לגשת לימים אלו, וכמסופר על מרנא רבי יש-ראל מסלנט זיע"א אשר ראהו אחד בשעת התפילה ביום ראש השנה, והבחין שהיה בוכה ומתרגש באמירת 'זוכרנו לחיים מלך חפץ בחיים', ושאלו הלה היאך בוכה הוא, הלא ר"ה הוא, ובקושי התירו להזכיר וודאי שלא לבכות, וכדנקט אדוננו הגר"א זיע"א (מעשה רב, אות ר"ז) "ואין לבכות בראש השנה כמבואר בעז-רא ואל תבכו", והשיב לו רבי ישראל מסלנט ושאלו, האם בטוח הוא בעצמו שאינו בוכה מחמת שהלכה היא לא לבכות בר"ה, או שמא אינו בוכה כי אין הוא מבין ומרגיש שמדובר בשאלה של חיים ומוות. זו ההרגשה שבה יש לנו להתעורר בימים אלו. ולצערנו בעוה"ר בימינו אין צריך כלל להתאמץ לראות עומק

עלינו לשבח לאדון הכל

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצוק"ל: סיפר לי רופא שיניים: הגיע אדם, ופיו עיי חרבות נצרך לשיקום פה ולסת, שיקום חניכים והשתלת שיניים, עבודה סבוכה ומורכבת, רווחית סבלנות ועמור-סת אחריות. אנו עובדים לפי מחירון. הקליניקה יקרה, המזכירה והסייעת והטכנאי מקבים משכורת, ומס הכנסה שותף ברווחים. והמומחיות והמוניטין, ובכלל, איני צריך להתנצל. עמד על המקח והוזיל בשליש, שיהיה עוד נותר רווח.

הגיע ועבר שלב אחר שלב, ניקוי ושיקום ותותבת זמנית ושיניים קבועות, עולם אחר. וזהו, לא שילם פרוטה.

מה עמדת על המקח, אם לא חשבת לשלם. כדי שהמצפון יציק לו פחות. טילפנתי, שלחתי תזכורות, והתעלם. החלטתי, אעלה עליו הביתה, הרי מדובר בסכום נכבד. אמרתי לו: "אם קשה לך, נפרוס לתשלומים, נגיע להסדר". לא תאמין: הוא פער פה, תצ-לינה האזנים. זרק אותי מהבית. ואתה ידוע מה הכי כאב? שהוא צעק עלי בשיניים שלי!

חוצפן, עז פנים, לפחות תעקור את השיניים ששתלתי לך, לפני שאתה צועק עלי ומסרב לשלם, ומשיב רעה תחת טובה...

וזהו: "אשמנו", חטאנו לבורא יתברך. "בגדנו", השבנו רעה תחת טובה. אבל גם: "גזלנו", בחיים שהוא נתן לנו, בבריאות שהוא חנן אותנו, בכח שהוא העניק לנו, בזמן ששייך לו - בכל אלו, המרינו את פיו?

זהו: "מלכויות", להכיר בכך שהכל שלו. שהוא אדון הכל, והוא יוצר בראשית!

את ברכת מלכויות בראש השנה פותחים אנו ב"עלינו לשבח

לאדון הכל, לתת גדולה ליוצר בראשית". כמה זה מחייב אותנו ל"מלכויות", לקבלת עול, "כדי שתמליכנו עליכם!" "עלינו לשבח לאדון הכל", הכל שלו! ויותר: "לתת גדולה ליוצר בראשית". (מתוך הספר: "והגדת" ראש השנה)

גדרי התשובה - עד שיעיד עליו - יודע תעלומות

"והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה. ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים ל' א'-ב').

"ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי, ויעיד עליו ידוע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלקינו למעשה דינו וגו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו" (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב).

ורבים תהו ונתחבטו בכוונת הרמב"ם עד שיעיד עליו ידוע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, וללא כן אין זה תשובה, ולכאורה גזירה היא שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בו.

והנה שלשה גדולי עוולם, עמודי התווך בעולם החסידות, המורסר והלמדנות פירשו את דברי הרמב"ם בדרכים שונות כל אחד לפני דרכו ומהותו, ונבאר:

א. כתב השפת אמת (שבת תשובה תר"מ):

"וברמב"ם עד שיעיד עליו ידוע תעלומות שלא ישוב לדבר הזה. ומהתימא לומר שאינו נק' תשובה עד שיעיד עליו דא"כ לא

ריתחא דאורייתא

עשרה פעמים תקיעת שופר

חידה: איך יתכן שאדם חייב לשמוע מעיקר הדין עשרה פעמים תקיעת שופר?

תשובה: חידה זו שאל הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, והשיב עבד של עשרה אדונים, דהנה עבד של שני שותפים ושחרר אותו אדון אחד הוא צריך לשמוע קול שופר, אך רק הצד חירות שלו חייב בשופר, והצד עבדות שלו פטור, כמבואר בראש השנה דף כט ע"א, מי שחצי ועבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו, ואפילו את עצמו אינו מוציא, דלא אתי צד עבדות ידידיה, ומפיק צד חירות ידידיה.

ואם כן אם בראש השנה מת אחד מאדוניו בלא יורשים נתחייב שוב בתקיעת שופר, כיון שעכשיו נתוסף לחלק החיוב שלו, עוד חלק ממה שהיה פטור מקודם כאשר שמע קול שופר, והחלק הזה עוד לא יצא ידי חובת תקיעת שופר, ואם מתו לו עוד שמינו אדונים כנ"ל בראש השנה בזה אחר זה, כל פעם שמת אדונו נתחייב שוב בתקיעת שופר, כדי להוציא את החלק שנתוסף לו כעת, שהיה פטור מקודם.

אמנם יש להעיר שאולי כיון שנעשה בן חורין באמצע ראש השנה, אולי לא נתחייב באמצע ראש השנה בתקיעת שופר, וכמו שכתב בירושלמי (מגילה פ"ב ה"ג) גר שמל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר ממגילה.

אך זה אינו, שכתב ביום תרועה (ר"ה דף כח ע"א) שלשיתות שנעשה גדול מעת לעת, דהיינו שאם נולד בראש השנה בחצות, אינו נעשה גדול אלא בעוד שלש עשרה שנים בראש השנה בחצות, ולכן אם שמע תקיעת שופר קודם חצות, צריך לחזור ולשמוע תקיעת שופר לאחר חצות, והעיר רע"א (הגהות) שמשכחת לן גם לשיטתנו שנעשה גדול מיד בתחילת היום, אולם אם הביא שתי שערות בחצות, שאז נעשה גדול מן התורה, צריך לחזור ולתקוע שופר לאחר חצות.

ובהדרת קודש (סימן כ) תמה בזה, מאי שנא שופר ממגילה, שלגבי מגילה אמרינן שאם נתגייר לאחר הנץ פטור כמבואר בירושלמי, ומשמע שאם נתגייר לאחר הנץ פטור כמבואר בירושלמי, ומשמע שיעיקר החיוב חל בתחילת היום, ושאר היום הוי תשלומים לבוקר, ואם כן גם בשופר נאמר שכיון שנפטר בבוקר פטור גם כשהגדיל באמצע היום. והשיב שמגילה תלוי בפרוז ומוקף וזה נקבע על פי מקומו של האדם בעת עלות השחר, ומהאי טעמא המתגייר בפורים פטור הואיל ולא נעשה פרוז או מוקף, יעו"ש.

וכן מפורש בירושלמי (עירובין פ"ד ה"ה) שנסתפק לגבי גר שטבל בשבת לאחר שהאיר המזרח, היכן קונה שביתה, הרי שאם נתגייר בשבת, חל עליו חיובי השבת גם באמצע השבת, וכן מבואר ברא"ש (מו"ק פ"ג סימן צו) ששבת חל גם בעצם היום, שאין סוף השבת תשלומין לתחילת השבת.

(חשוני חמד ר"ה כט, א).

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

מאריכים בר"ה בפיוטים ובתפילות על חצות" (רמ"א סימן תקפ"ד ס"א), וכתב שם ה"מגן אברהם" (הובא במ"ב) דהיינו לכל הפחות עד חצות.

והעירו בזה כיצד הותר הדבר, והרי בעינן חציו לה' וחציו לכם, וראש השנה יש בו דין ושמחת בחגך (מ"ב סימן תקצ"ז סק"א), ולגבי יו"ט כתב המ"ב (סימן תקכ"ט) שיש לגעור בחזונים המאריכים יותר מחציו של יום?

והשיב על כך מו"ר שליט"א: יתכן שבראש השנה התפיל לות ג"כ מ"חציו לכם", שהרי מתפללים על כל השנה.

מטעם זה יש לבאר דברי ה"מגיד משרים" (הובאו במ"א סימן תקצ"ז) שלא לאכול בשר ולשתות יין בר"ה, אף שבכ"י יו"ט חייב בבשר ויין צ"ל דבר"ה זה העונג, שהרי מתפלל על כל השנה, וזהו עינוגו. לשאלה האם עד כדי כך תפילות ר"ר נחשב כעונג יו"ט וכ"חציו לכם", השיב מו"ר: למה לא.

בילקוט (תהלים ק"ב) מבואר שתפילת ראש השנה ויוהכ"פ כוחה כ"נביא", כ"כהן" וכ"בית המקדש" והטעם כ תשובה למעלה מהכל.

(מחזור שי"ח שפתותינו)

והנחלת יעקב.

והאמת יורה דרכו כפי שהבינו נושאי כליו הגדולים של הנשר הגדול, הכסף משנה והלחם משנה שפירשו שאין כוונת הרמב"ם כלל שהקב"ה יעיד על האדם שאינו חוזר לזה החטא לעולם, אלא שהרמב"ם מסביר את עומק הענין של קבלה על העתיד, שהאדם צריך כאילו לפנות את הקב"ה הבוחן כליות ולב ולהעיד על עצמו את הקב"ה, כלומר רבש"ע אתה תעיד עלי שכוונתי ורצוני ומאויי שלא אחזור לזה החטא לעולם.

ולדבריהם אין כאן כל תנאי עתידי אלא אין המדובר אלא בכ"ו נת הקבלה כאשר הוא שב, וכל כוונת השב רצונו ותקוותו שלא לחזור לעולם לעבירה זו, וכל שזה כוונתו יש כאן תשובה גמורה. וראה גדולה לדברי הכס"מ והלח"מ מלשונם של ספר חסידים (אות כ') שהאריך בגדרי התשובה והוידוי כעין דברי הרמב"ם, ובתו"ד כתב:

"ויאמר אני מעיד עלי היודע כל תעלומות שלא אשוב בזה החטא לעולם שנאמר (הושע י"ד ד') ולא נאמר עוד אלקיני למ- עשה ידינו".

ועיין עוד בספר הישר לר"ת (חלק החידושים סימן ק"מ): "ואם שאר עבירות הפוסלות באו לידינו דהא אמרי' ארבעין בכתפיה וכשר הרי אנו בתשובה לפניכם ולא נוסף עוד כדא- מרי' על מנת שאני צדיק אפי' רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו. ולרווחא בעלמא הוצרכתי תשובה בפני רבים פן יאמרו כשאומ' צדיק הוא יש לתלות שמא עשה תשובה אבל כשלא אמ' לא נתלה כדקאמרינן קמיי ידי גנב קתא דבורטיא דהתם בשלא החזירו. מכל מקום למדתה במקום שאו' הנני [שב] מכל עבירות שוב אין לפוסלו דקידושי אשה כרתוסקילה שייך בוה ואין קידושין תופסין באחותה ואמרי' מקודשת כיון שאמר על מנת שאני צדיק. כ"ש שאומר שהוא שב מידעתו. ואפי' לא

שבקת חי'. אכן המכוון הוא כי התשובה צריך להיות עד מדרגה זו. והיינו ביטול הבחירה לגמרי כי בוודאי צדיקים זוכין בעבודתם עד שנקח מהם כמעט כל הבחירה. כיון שבחרים בזה ובדרך שאדם רוצה לילך כו'. וזה באמת יהי' סוף התיקון כאשר ישובו כל בני' באמת. וזה כוונת הרמב"ם כי התשובה אין לה שיעור והפ- סק עד שיעיד יודע תעלומות כו'. ועל תשובה זו אמרו שמביאה רפואה לעולה בביטול הבחירה לגמרי".

הרי לשיטתו כונת הרמב"ם לסוף מעלת התשובה שישו בו י- ראל בסוף הימים ורק מעט צדיקים זוכים לו, אבל אינו מעכב בתשובה.

וכמה רחוקים הדברים מפשטות כוונת הרמב"ם שלא בא אלא לבאר את עיקרי התשובה לכל שב.

ב. ועוד כתב השפת אמת (שבת תשובה (תרל"ח):

"במדרש פסיקתא עד ה' אלקיך השי"ת עד בדבר כו'. שהוא מפרש עד לשון עדות ע"ש. וביאור הענין שודאי יש הרהורי תשו- בה בכל איש ישראל והשי"ת בוחן לבות וכליות ואיתא עד שלא נוצרה המחשבה בלב השי"ת מכיר בה כו'. וזהו נאמר ג"כ על מחשבה טובה שאעפ"י שאין אדם יכול להטות עצמו לגמרי לת- שובה. אעפ"כ מועיל היגיעה להטות הלב במה שאין ניכר לאדם עצמו והשי"ת עד על תשובה זו. וזהו ג"כ לשון הרמב"ם שיעיד עליו יודע תעלומות. פי' יודע תעלומות אף מה שנעלם מעיני האדם עצמו כמ"ש".

ופירוש זה נפלא הוא במליצה ישרה, אך גם הוא אינו מתיישב בפשטות כוונת הרמב"ם.

וכעין דברי השפת אמת כתב גם במשך חכמה בסגנון שלו (וילך הפטרת שובה ישראל):

"וזה (דניאל י' כ"א) 'הרשום בכתב אמת', כי יש מחשבה לתשו- בה ויש תחילת התנוצצות המחשבה, אשר באמת לבבינו אטום, ורק להתוכן עלילות ובוחן כליות נגלה כי יש תחילת התנוצצות טהרה, אשר אם יקרה איזה דבר טוב לאיזה עניין יולד מחשבה טהורה או גם פעולה טובה מן שעה זו. ועל זה נאמר "כי אתה לבדך בוחן כליות ולב".

עי"ש בדבריו היקרים.

ג. ולעומתו כתב הגר"י פטרבורג בכוכבי אור (סימן ז') לפרש את דברי הרמב"ם כפשוטם שאם אכן היודע תעלומות מעיד עליו שלא יעמוד כנגד יצרו וישוב לחטאו אין תשובתו תשובה. אך גם גאון זה התחבט בתמיה הגדולה, וכי אם יחזור אדם לח- טוא בסוף ימיו בטלה תשובתו למפרע, ופלפל בזה בדקות הענין, והסיק דרך אם חוזר הוא לחטאו משום התחדשות היצר וסיבות מתחדשות לא בטלה תשובתו למפרע.

ד. הבית הלוי (דרוש י"ג וקדם לו הנהיבות בספרו נחלת יעקב) כתב דמטבע האדם ותולדותו בן בחירה הוא ואינו נוטה ליצרו הטוב יותר מאשר ליצרו הרע, (וכמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה פ"ה ה"א) אך כאשר חטא ושנה והלך בשרירות לבו מוליד בעצמו טבע רע להיות נמשך אחר החטא, ותמצית התשובה לשוב מד- רכו הרעה ולחזור לעיקר טבעו להתהלך בשביל הזהב, וזה כוונת הרמב"ם שאינו חוזר לחטאו מחמת חטאיו וטבעו הרע שהוליד בעצמו בעברו על מצות ה'.

וארבעת הדרכים גם יחד נראים רחוקים, דברי השפ"א אינן מתיישבים כלל בלשון הרמב"ם ופשטות כוונתו, ודברי הגר"י קשים גם מלשון הרמב"ם וגם מסברא, וכך גם דברי הבית הלוי

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: אם מאריך ולא גמר הסליחה כשהתחילו הציבור סליחה חדשה, האם ימשיך בסליחה שלו, שכך יגמור עכ"פ כמה סליחות, או עדיף להתחיל תמיד עם הציבור אע"פ שלא יגמור אותן?
תשובה: יגמור הסדר.

*

שאלה: המאחר לסליחות ומגיע באמצע, האם יאמר עם הציבור היכן שאוחזים, או שיתחיל מהתחלה, ויאחז כל הזמן במקום שונה מהציבור. (וכמובן ש"ג מידות יאמר עם הציבור רק בסליחות יאחז במקום אחר)?
תשובה: כרצונו.

(שאלת רב)

יחשוב שתהא תשובתו תשובה מועלת, הלכל ידברו עולה אם לו ידברו רמיה, ואין מזה המין מי שבעת התשובה גומר בלבו לע- זוב דרכו הרעה תכלית עזיבה אבל אחר זה יכריחו יצרו לשוב לחטוא".

ועיין עוד בדברי המב"ט בבית אלקים (שער התשובה פרק ו') שכתב:

"ואומר כי נראה מדברי רבותינו ע"ה כי כיון שחזר האדם בתשובה מן החטאים שעשה וגמר בלבו שלא לעשותם עוד, השם יתברך מעביר חטאתו בתשובה זאת, ואם אח"כ חוזר לחטוא יצה"ר הוא שפתה אותו מחדש לחזור למה שחטא, ולא יהיו החטאים הראשונים חוזרים וניעורים אחר שנתבטלו בתשובה הקודמת".

והנה בספר מנוחה וקדושה להגאון ר' ישראל איסר מפונוביז' תלמידו של מרן הגר"ח מולוז'ין (שער התורה א' אות ו') כתב: "הנה בחרטה על העבר יש כמה מדרגות כנ"ל, ואולם הקבלה על הבא אינה כ"א אחת, והוא מה שכתב הרמב"ם (ובלעדה לא עשה כלום) וז"ל יעיד עליו את הידוע תעלומות לב שלא ישוב לחטוא עוד. והעיקר ע"ז צריך לשרש אחריה (פ"י כי אין אנו מדברים אודות רשעים שחוטאים בשאט נפש כ"א אודות אנשים בינונים כמוני היום שחטאינו כאנוסים ביצה"ר). וכתב בספר יסוד ושורש העובדה עצה נכונה, והוא שבהתודותיו ביה"כ ישיכיל הסיבה שגרמה לו לחטוא איזה גדר לקבלו על עצמו שיהא כח ע"י הגדר להסיר סיבת החטא שבזה יהא בטוח שיהא משומר מלחטוא בקבלה אמיתית, וכן עשיתי בילדותי ביה"כ והטעתי את בוראי בהטעת עצמי שהייתי סבור שגדר הזה יועיל באמת, וביה"כ הבא חיפשתי באמתחתי ומצאתי הקופה מלאה שרצים כדאשתקד. וחפשתי ומצאתי גדר ששערתי שיועיל בוודאי וגם הוא לא הועיל, וכן נהגתי כמה שנים בזה אחר זה, עד שנתברר לי מה שכתבתי שער התפילה (ח"א סימן ט') שיצה"ר הכנסני בשקו וקשרו למעלה מראשי ואין לי כ"א לחתור השק ולברוח על רגע, ואין בכחי לשוב בשלימות, ומעתה באמרי תבא לפניך תפילתנו וכו', מחשבתי רבש"ע זכות א' יש לי ללמד על עצמי כי

החזיר אותו המקדש גזלו וחמסו קידושין קידושין. דהא קאמר שמא הרהר תשובה בדעתו. אף על פי ששינו מאימתי תשובתו להכשירן משישברו את פספסיהן גבי מלוה ולוה משיקרע את שטריהן היינו במלוין בריבית בפרהסיא ומחתמין עדים ועברין בלא תעשה הלוח והמלוה והערב והעד' ותשובתן דאפי' לגוי לא מוזפי בשטר ובעדים דומיא דישאל... אבל בגזלן חזרתו אי מקבל להחזיר היא תשובתו. דכי קתני תקנתא להנהו דרבית וקוביא ומברחי יונים וסוחרי שביעית ומלוי ברבית דלא בדי- לי אינשי מינייהו דמלוי ברבית ומגדלי ברבית ומגדלי חזירים הנאתן מרובה. אבל גזלנין וחמסנין דאורייתא ודרבנן לא מיכתב כתיבי ולא מיתנא תנא ואין צריך אלא לקבל להחזיר גזילו אם הוא גזלן מפורסם גזילו בידו. והני חזרתן חומרא דרבנן דלגבי קידושין אמרין שמא הרהר תשובה ומקודשת. ומתוך הדברים אפי' אם קבל אפי' מלוי ברבית לקרוע שטרו ושלא להלות לגוי נר' לי שאין צריך יותר דהא אמרי' אפי' לגוי לא מוזפי ומתי יודע אם לא יבא הגוי לעולם. ותו אפי' במדבר נמי לא עבדי ואם לא ילך במדבר הרי הוכשר. וחזרת דברים דר' נחמיה היינו לא אוסיף עוד לעשות אלא אומ' אני פלו' בן פלו' כנסתי מאתים זוז מפירות שביעית והרי הן נתונין לעניים. הרי לך אמירתו היא חזרתו וכשר אף על פי שלא החזיר עדיין דסמכין אדיבורא ידידיה. והיינו לר' נחמיה דמחמיר. אבל לרבנן לא צריך כולי האי אלא הרהור בד- עתו ואמירתו כדאשכחן גבי קידושין דאיסור כרת וסקילה וחנק. והרוצה ליחנק יתלה באילן גדול כמו שפירשתי ומזקנים התבו- ננתי".

הרי לן להדיא שהאדם השב בתשובה הוא זה שמעיד עליו את הקב"ה, וכענין הכתוב (דברים ל' י"ט) "העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ".

ולדבריהם פשוט דאם בשעה שחזר בתשובה אכן העיד על עצמו את הקב"ה שכוונתו לא לחזור לזה החטא לעולם אף אם חזר לחטוא אין התשובה בטלה למפרע, וכך מבואר בדברי רבינו סעדיה גאון (אמונות ודעות מאמר ה'):

"ואבאר עוד כי האדם כאשר יסכים בעת תשובתו בלב שלם שלא ישנה, תהיה תשובתו מקובלת. ואם תשיאהו התאוה אחר כן לשנות, אין תשובתו נפסדת, אך ימחלו לו העונות שהיו קודם התשובה, ויכתב עליו מה שיהיה לאחריה. וכן אם ינהג המנהג הזה פעמים רבות, שישבו ואחר כן ישנה לחטא, אין כותבין עליו כי אם מה שאחר. התשובה, כשתהיה בכל פעם דעתו שלמה ולבו טוב שלא ישנה. וזה אשר אתה מוצא הכתוב אומר (עמוס ב' ו') על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, איננו בקבול התשובה, אבל הוא בדחות הענש מהם אחר השליחו, כאלו היה שולח אל עם שישבו, ואם לא ישובו, אביא עליהם החרב והרעב, ואם ישובו אחר השליחות הראשונה או השנית או השלישית, לא יביא עליהם מה שאמר להביא, ואם לא, יגזור עליהם מה שאמר להביא, ואם יגזור עליהם מה שאמר, אפילו אם ישובו אחר כן לא יועיל להם תשובתם ברביעית, לדחות מהם הענש ההוא בעולם הזה, אבל הוא מועיל להם להנצל בעולם הבא".

וכך הוא גם בחיבור התשובה למאירי (מאמר א' פרק ט') שכתב:

"זה דבר השב לקל אך דבר שפתים, מתודה בפיו, ולבו לשוב לחטאיו, כמאמר, יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבם רחוק ממני וגו', קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם, ואין

אין אנו עזי פנים וכו', אני יודע באמת שעוונתי רבו משערותי וע-
ברו ראשי וטמאו את רמ"ח אברי וטמטמו את לבי שאין ביכלתי
לשוב אליך, אך אתה רחום וחונן וכל יכול תן פחדך עלי ואימתך
ורוח נכון תחדש בקרבי ואז אשוב אליך באמת".

ודבריו יש בהם חיזוק גדול לדידן ולדכוותן.
ועדיין מעלה נשגבה היא ועבודה גדולה שיעמדו אדם ויעיד
על עצמו את הידוע תעלומות ובוחן כליות ולב שלא ישוב לזה
החטא לעולם.

אך כבר כתבתי במנחת אשר (שיחות על המועדים ח"א מאמר
ח') שאף תשובה לחצאין, ותשובה שאינה שלימה מועילה ויש
בה מצוה ומכפרת לפי ערכה ומשקלה.

וכבר כתב כן המבי"ט בבית אלקים (שער התשובה פרק י"ב)
והביא ראיות מדברי חז"ל ורבותינו הראשונים.

ולענ"ד סברא פשוטה היא, דהלא אין לך עבודה שבלב יותר
מן התשובה ומטבעה של עבודת הלב ועבודת הנפש שכל מש-
קלה לפי האדם, הענין, המקום והזן, ורק הבוחן כליות ולב מלך
המשפט יכול לשקול את הנסיונות והקשיים של כל אחד ואחד
מצד תכונות הנפש, החינוך, הרקע שבעבר של השב בתשובה,
ואין זה עולה על הדעת שמי שחזר בתשובה גמורה בקל וללא
מלחמה גדולה ביצרו יכופר לו, וחבירו שנלחם מלחמה עצומה
ביצרו ועומד בנסיונות עצומים כדי לחזור בתשובה, ולא זכה
עדיין לתשובה גמורה כל יגיעתו ועמלו לריק.

וע"כ דאף תשובה לחצאין מועילה ומכפרת לפי מעלתו מע-
מדו של השב.

ודו"ק בפשטות הדברים ועומקם.

וראיתי דבר נחמד בספר חידושי הרי"ם (ליקוטי הרי"ם ח"ב
עמוד ת"נ) שהביא שבעל חידושי הרי"ם בשכבו על ערש דווי
שלא קם ממנו נסתפק האם תשובתו מועילה לפי דברי הרמב"ם
דבעינן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעו-
לם, דהלא אם ימות מתוך חליו הרי לא יוכל לחזור עוד לעשות
החטא ההוא, האם גם זה תשובה גמורה.

ועוד חידש גאון קדוש זה דכל יסוד התשובה אינו אלא בגדר
שינוי וכאילו שינוי מעשה הוא ופנים חדשות באו לכאן ואינו
אותו האיש שחטא (עיין לשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ד),
ולפיכך צריך שינוי שאינו חוזר לברייתו וכמבואר בב"ק (צ"ע ע"ב
- צ"ד ע"א) דשינוי החוזר לברייתו אינו קונה, ומש"כ אין כאן
שינוי אא"כ לא ישוב לזה החטא לעולם.

אך חכמים תיקנו משום תקנת השבים דאפילו שינוי החוזר
קונה ומי שגזל מריש ובנאו לתוך ביתו קנאו ופטור מלקעקע
את כל הבירה, הרי דמשום תקנת השבים אף שינוי החוזר קונה,
וכך גם אף אם ישוב לחטאו שוב וחוזר לברייתו, מ"מ אהני ליה
תשובתו, ודפח"ח.

(שיעורי הגר"א וייס שליט"א).

ענין המלכויות בר"ה - לעבוד כחייל, ולהבין הטבת המשפט

הנה מיסודי ועיקרי יום ר"ה הוא ענין ה"מלכויות", להכיר
שהקב"ה מלכותו בכל משלה. ביום ר"ה אנו נכנסים לעולם של
ה' מלך, חיים במצב משונה לגמרי משאר ימות השנה, בכניסה
לתוך עולם של מלכויות. ר"ה הוא הזמן להכיר שהקב"ה הוא המ-

נהיג והעושה בכל דבר ומאורע בעולם, ולידע שהוא צריך לע-
זרתו יתברך בכל פרטי החיים, ושאין שום דבר נעשה מבלעדו
רצונו יתברך. ע"י עבודת היום יכול לבוא למדרגה, שבכל מעשה
ותנועה במשך השנה הרי הוא מחובר להשי"ת לגמרי, ושמרגיש
הצורך שיהא ה' עמו בכל אשר יפנה.

אומרים בשם הג"ר שלמה היימן שהתבטא פעם על העיתו-
נים, שעיניק החסרון שלהם הוא שמספרים ומודיעים החדשות
בלי להזכיר את הבורא יתברך, אינם מכניסים את הרבש"ע לתוך
החיים. צריך לדעת בכל מאורע וכל דבר בעולם, שעלינו לייחסו
מיד להקב"ה ולהבין שזה ביטוי מהדר כבוד מלכותו.

וכשמתבוננים בענין זה רואים, שימי ר"ה הם ימים מיוחדים
לעשות חשבון הנפש, לחשוב ולראות אם יכול לתקן ולשפר
עוד קצת בדרכי העבודה. מי שלומד דף יומי לשעה אחת, יעשה
חשבון אם יכול להוסיף עוד חמש דקות, בן תורה הלומד כל
היום, יעשה חשבון אם יכול להוסיף עוד קצת בלימודו. וכל אדם
באשר הוא יעשה חשבון אם יכול להוסיף בעשיית חסד עם הזו-
לת, וכדומה.

ומהו ההגדרה והמהות של מלכות שמים, והכרת כבוד מלכו-
תו. יש לבאר בהקדם דברי הגר"י בלאזער זצ"ל (כוכבי אור ח"ב
ס' כד, ויסודו עפ"ד הג"ר ישראל זצ"ל), בהקדם מה שאמרו חז"ל
(ברכות יג.) למה קדמה שמע לפרשת והיה אם שמוע אלא כדי
שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואח"כ יקבל עליו עול
מצוות, וצ"ב מה הן שני הדברים עול מלכות שמים ועול מצוות.
ומבאר הגר"י בלאזער, דהנה עיקר הדבר שהקב"ה הוא בעל
הבירה ונותן לנו ציוויים וצריכים לשמור כל אשר ציוה אותנו,
הרי גם בגוים יש ענין זה, דהלא ניתנו להם שבע מצוות וגם הם
מכירים שהקב"ה הוא הבעלים וצריך לשמוע לדבריו. אך יש חי-
לוק יסודי בין יהודי לגוי מלבד עצם ריבוי המצוות, והוא שהגוי
אינו משועבד לכ"ד שעות ביום, וגדר עבודתו זו' מצוות שלו הן
כמו 'פועל' שצריך לעבוד עבודה אצל הבעה"ב ושוב חוזר לביתו.
אולם האיש הישראלי, הרי הקב"ה נתן לו גדרים מיוחדים ומצוות
פרטיות בכל אשר ילך ובכל מעשי ידיו אשר יעשה, וזהו גדר
אחר לגמרי בענין העבדות - שהוא כמו 'חייל' בצבא ולא רק כמו
'פועל'. החייל צריך להיות מוכן לעבוד כ"ד שעות ביום, ואם יק-
ראוהו באמצע הלילה וכדומה צריך להזדרז תיכף ומדי, זהו מצב
העבודה של היהודי.

וזהו ענין 'מלכות שמים' שהוא דבר נפרד מ'עול מצוות', מל-
כות שמים משמעותה היא - ההכרה שהקב"ה הוא המלך מלכי
המלכים, שהננו כמו 'חיילי הצבא' שלו, שצריכים לעמוד הכן
ולהתייצב למערכות המלחמה בכל שעות היום והלילה, לכל
משך החיים. הגוי אף כשבא לקיים שבע מצוות אינו אלא כמו
'פועל', אבל הישראלי הרי הוא 'חייל' כפשוטו ממש.

וממשיך הגר"י בלאזער דכאשר מתבוננים וקונים לעצמנו
מבט זה, שוב מסתלק הקושי והנסיון בקבלת עול מלכותו ועול
העבודה. והטעם, כי מתי מרגיש הקושי והטירחא בעבודה - זהו
רק כאשר אינו מתייחס אליה אלא כפועל, והוא מסתובב וחושב
שזה "עול על צוארי" ואינני מרוצה בעבודה כ"כ כבידה ומקי-
פה. אולם כאשר מסגל לעצמו שם 'חייל' ומבין שהוא במציאות
אחרת של עול מלכות שמים, ובכל תנועה הרי הוא משועבד
למלך מטעם שהוא מכלל חיילי צבא המלך, הקושי חולף והולך
לו, וסר מעליו לגמרי.

ומשל למה הדבר דומה, לאדם העובד בכל שעות היום להר-
וויח פרנסתו, ואף בלילה ומוקדם בבוקר שוקד על העבודה, כי
יודע שיש כאן רווחים גדולים. ודרך העולם הוא שאדם במצב
כזה אינו מרגיש שום כבידות, שהרי פשוט אצלו שמוכרח לעמול
ולהשקיע זמן רב - כדי להרוויח המליונים, וזה שווה לו ונוח לו.
כמו כן בעבודת השי"ת, כאשר מרגיש כבר כ'מוכרח' מטעם שזהו
צבא המלך, והוא מרוצה בכך, שוב אין כאן שום קושי ועייפות
בתהליך העבודה.

ומי שאינו מתנהג כך, אלא מתפלל ולומד רק כשהוא רוצה, אף
אם למעשה עוסק רוב שעות היום בענינים רוחניים אלה, עדיין
יש לו חסרון גדול, שאינו חי עם 'קבלת עול'. והג"ר ישראל (אור
ישראל מכתב יז) כתב דבר נורא, דמי שניגש לעבודתו באופן
זה שיפסיק בשעה שאינו מרוצה בכך וכדומה, הרי זה בכלל פרק
עול, כי אם עובד רק כפי נטיית טבעו, וכשהוא מקשה מזניח הע-
בודה כדי לנוח, שוב אינו מתנהג כ'חייל' אלא כ'פועל' שאינו כ"כ
מוכרח, ואינו משעבד בכל שעה, והרי זה פריקת עול.

ד] וזהו עבודת ר"ה, כשאומרים מלכיות עלינו להמליך השי"ת
בתור "חייל שלו", שאני משעבד עצמי לעשות כרצוני, אף
כשאני מרוצה בכך. לא אעשה תורה ומצוות סתם כשזה בא
לידי בנקל, אלא כל העשייה בכל פרטיה בתורת חייל המקבל
עול מלכותו יתברך, זהו עול מלכות שמים אמיתית, ובזה טמון

סוד ההצלחה.

ויצוין בזה ביאור מחודש שמצינו בספר יסוד ושורש העבודה
(תפילת שחרית, פתיחה להללויה) בפירוש הפסוק "אשרי שקל
יעקב בעזרו שבו על ה' אלקיו" (תהלים קמו, ה), שמפרש דתיבת
'שברו' יתכן לבארו מלשון 'שבירה', שהוא משבר עצמו וכופף
את טבעו בשביל עבודת הבורא יתברך, וזהו ענין המלכיות.
(עטרת שמואל)

כוח השופר

בגמרא כבר נאמר: "אמר לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם
זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר". ההמל-
כה נעשית על ידי השופר.

ובברכת יעקב אבינו לנפתלי הוא מברכו: "נפתלי אילה שלוחה
הנותן אמרי שפר" מפרש המדרש רבה אמרי שפר זו תורה. למה
תורה נקראת 'אמרי שפר' "אמרים שניתנו בשופר ותרועה". האם
זהו מעלת התורה שניתנה בשופר?

יש הבדל גדול בין חכמות העולם לתורה בדרכי קבלת הלי-
מוד. כל החכמות משתמשים במוח ובשכל לקבל אותם. תורה
מתחילים עם הלב. אנחנו אומרים כל יום: "וידעת היום והשבות
אל לבבך". מה שייך כאן 'השבה' היה צריך לומר 'ונתת אל לבבך'

ריתחא דאורייתא

נתכין בתקיעות של יום השני למצוה דאורייתא - וכוונה למצוה דרבנן אם מועלת לדאו'

מעשה שהיה באחת הישיבות בארצנו הקדושה שראש הישיבה דיבר עם כמה בחורים ביום השני של ראש השנה לאחר
התפילה, ובתוך הדברים נודע לו שהם סברו שקיימו גם היום מצוה דאו' של תקיעת שופר ולא ידעו שכל דין יו"ט שני ומ-
צוותיו הוא רק מדרבנן. ואמר להם ראש הישיבה שהיות ומחשבתם היתה למצוה דאו' הרי הם עברו על בל תוסיף, ונמצא
מצותם באה בעבירה ועל כן שישמעו שוב התקיעות.

וכאשר הציעו זאת לפני הגאון רבי דב לנדו שליט"א טען שהיות ובעיני כונת משמיע ושומע, והמשמיע (דהיינו הבעל תוקע)
לא טעה בטעות זו ידע שזה דרבנן, נמצא שבכונת שומע לחוד לא הוסיפו מצוה כהלכתה שעדיין חסר במעשה המצוה שזה
בלא כונת משמיע ממילא אין כאן בל תוסיף.

ועצם הדבר שיש בזה בל תוסיף כן סובר הבכורי יעקב [סי' תרנ"ח סוס"ק א'] וכתב דמי שזוכה לגור בירושלים יכוין בשאר
ימי החג שאם יש מצוה דאו' מכוין לצאת מצוה דאו' כיון שאם יחשוב שזה ודאי דרבנן הרי הוא נמצא בספק בל תוסיף. [וכ"כ
בחלקת יואב או"ח סי' ל"ג] ויסד דבריו על דברי הרמב"ם פ"ב מהל' ממרים ה"ט. ולולא דבריו היה מקום לומר שזה רק כאשר
בי"ד מכוונים להוסיף על מצוות התורה אבל אדם פרטי שטועה לא. (אכן בסה"מ הקצר של הח"ח כתב דלא דוקא בי"ד אלא
ה"ה חכם). והגרד"ל הביא שכן הוא ברמב"ן עה"ת פ' ואתחנן שלא דוקא בי"ד אלא כל אדם שמוסיף וזה כדברי הבכורי יעקב.
אכן יש מקום עיון דבמקום אחר הבאנו מהרמב"ן [במלחמות בראש השנה דף כ"ח] דבל תוסיף אין עוברים רק בכונת
הוספה אבל בשוגג שאין כונת הוספה ליכא איסור כלל, וכן ראיתי מובא בשם המהרי"ל דיסקין זצ"ל, ולפי דבריהם כלל אין
באופן דידן משום בל תוסיף כיון שהכל נעשה משוגג בחוסר ידיעה.

ולענין מצוות צריכות כונה כאשר מכוין למצוה דרבנן אם מהני לצאת מן התורה, היה רגיל רבינו להביא מדברי החלקת
יואב [או"ח סי' ל"ג ד"ה והנה] דסובר שיצא. והוכיח רבינו שכן גם דעת המשנ"ב ממש"כ בס"י ר"ט לענין מי שבטעות במקום
להתחיל ברכת המזון התחיל ברכת על המחיה וכתב המשנ"ב שבזה ודאי יצא ידי חובה שמחיה ומזון הם ענין אחד. ושאל
רבינו הרי על המחיה לרוב הפוסקים הוא מצוה דרבנן ואילו ברכת המזון באכל כדי שביעה הוא מן התורה. ומוכח שכוונה
לדרבנן מועלת לצאת מצוה דאו'.

וכעת שמעתי שדעת הגאון רבי דב לנדו שליט"א דמי שמכוין למצוה דרבנן אינו יוצא ידי חובתו. ואת הראיה מהמשנ"ב
אמר שיש לדחות שמדובר באדם רגיל שיש לו רק כוונה סתמית למצוה אבל כאשר מכוין באמת רק לדרבנן אכן לא יצא ידי
חובתו.

(אגן הסהר ח"ג)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: תוהה על הראשונות וחזר בתשובה. מי ששנה ופירש והיה תוהה על הראשונות על כל המצוות שעשה, ולבסוף חזר בתשובה, האם זהו מועיל להחזיר לו את כל זכויותיו או שכבר איבדם והוי מעוות שלא יוכל לתקן.

תשובה: אולי.

(שאלת רב)

אתה שומע בקולי תקבל על עצמך פעם אחת ביום לוותר, ויתור זה לא כשיש לך ספק ספיקא אולי אתה צודק רק כשאתה בטוח מליון אחוז שאתה צודק ואתה מוותר בכל זאת זה נחשב ויתור, וכשאדם מתרגל לוותר פעם ביום זה נהיה אצלו קנין, על ידי זה זוכים להשיג את כל המידות טובות בין בבין אדם לחבירו בין בבין אדם למקום, הוא מרגיל את עצמו להכניע ולביטול ה"אני" שזוהי המחיצה הגדולה שמפריעה לאדם בכל עבודת שמים.

(יום תרועה)

סגולה נפלאה לזכות ביום הדין

"היוצר יחד... המבין... כל מעשיהם" (תהילים ל"ג, ט"ז)
הנה עומדים אנו בפני הימים הכי גורליים ומשפיעים בשנה - יומיים שיקבעו שנה שלימה.
"ונתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום, ומלאכים יח-פזון, וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין", כותב ר' אמנון ממגנצא זיע"א בפיוטו המרטיט: "וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון כבקרת רועה עדרו מעביר צאנו תחת שבטו, כן תעביר ותספור ותמנה ותפקוד נפש כל חי ותחתוך קצבה לכל בריותיך ותכתוב את גזר דינם".
כתב הגר"ח פלאגי (מועד לכל חי י"ב, ב') בשם המקובל הח-סיד רבנו דוד שרירו כי אשרי האדם הקורא בערב ראש השנה מתחילת פרשת כי תבוא עד "והגר... בקרבך" (11 פסוקים) שכל הקורא פרשה זו הקב"ה מעביר כרוז ברקיע ואומר: "גביתי חובי מאדם זה את כל החובות, ומוחל אני לו כל חטאיו".
אך יזכור האדם כי שיא השיאים הוא שני ימי ראש השנה, אשר כפי שיתנהג בהם האדם, כך מובטח לו שתיראה כל השנה, וכך ישפטו אותו, שאם יתקדש ויתחזק בשעות יקרות אלו, ידונו אותו בשמים כאדם שעשה תשובה ומתנהג כראוי לכן יברח מאוד משיחה בטילה, ליצנות או דברי שחוק.
וכך אמר המשגיח הרב שלמה וולבה זצ"ל בפני תלמידיו ואמר: "סוד גדול יש לי לומר לכם, אשר רבים אינם מכירים והוא ע"פ דברי הירושלמי - כי כאשר דנים את האדם בראש השנה, גם אם הרבה לחטוא ולפשוע כל השנה, בשמיים נעשה עמו הדין ע"פ התנהגותו ומצבו בשני ימי ראש השנה, כמו שנאמר: "באשר הוא שם, שדנים את האדם ע"פ התנהגותו באותה שעה" וכך אף מגלה המדרש ואומר (ילקוט תהילים): "בליל ראש השנה עושה הקב"ה דין עם העכו"ם, בשעה שהם ישנים מן העבירות. וביום ראש השנה, דן הקב"ה את ישראל, שזהו הזמן שהם מקיימים מצוות". ונשאלת השאלה: וכי זה משנה באיזה רגע

מה זה 'והשבות'? תורה מתחילים עם הלב והלב הוא שמעביר למוח שהוא מעבד ומפרש את דברי התורה.
הלב מטבעו הוא סתום. איך פותחים את הלב? קול שופר קורע ופותח את ערלת הלב, כך היה במעמד הר סיני וכך נאמר לדור רות "אמרי שפר" וכשהשופר פותח את הלב, אפשר ללמוד תורה ויחד עם המוח והשכל זה נהיה לקנינו של האדם.
אי אפשר להמליך את הקב"ה לפני שפותחים את הלב. פתיחת הלב "ומל ד' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך" זה על ידי שופר שמרעיד את הלבבות "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו". כשניגשים לראש השנה, צריך בהתחלה לבדוק עם הלב פתוח, וכשהלב פתוח על ידי חרדת השופר יש סיעתא דשמיא לשוב בתשובה ולהמליך את הקב"ה.

(מבית הבד הגר"ד פוברסקי)

אין אומרים תפילות פרטיות על גשמיות בר"ה דכל תפילותינו רק על רוחניות.

אמנם שמעתי מהגאון ר' זונדל קרויזר זצ"ל דלהתפלל על גשמיות של אחרים דוודאי מותר דזה מעשה חסד. וכן אמר הגר"ח זצוק"ל דתפילה על גשמיות של חבירו נחשבת כבקשת רוחניות [א"ה]. עי' מגד תבואת שמש (ש"ב אות לד) ששאלתי להגרמ"ש זצ"ל לפ"מ שידוע בשם מרן הגר"ס זללה"ה שאמר "הגשמיות של חברך היא הרוחניות שלך", האם לפ"ז יהא מותר להתפלל בשבת על צרכיו הגשמיים של חבירו. והשיב שאכן מותר. ואמרתי לו שחידוש הוא, ואמר דאה"נ אבל כך הדין. ועי' שו"ע ומ"ב סוסי' רפ"ח לענין תפלה על חולה דמשמע שאסור להתפלל על חולה [אע"פ שחבירו הוא החולה]. ובלא"ה גם על רוחניות י"ל דאסור להתפלל על שאילת צרכיו בשבת כדמוכח במ"ב ס' רצד סק"ב בשם היר"ו, וכ"כ הגר"ח ק שליט"א בס' דעת נוטה דיני השכמת הבוקר הע' 55.]

ויש לדון אם מותר להתפלל עבור גשמיות של חבירו כדי שיי-תקיים בו כל המתפלל בעד חבירו הוא נענה תחילה. והגר"ח ק שליט"א אמר דאם כל כוונתו כן ה"ז אסור אבל אם עיקר כוונתו עבור חבירו יכול להרויח שיהא נענה תחילה.
ועצם הדבר אם מועיל כשכל כוונתו אינה אלא שיענה הוא תחילה, לכאור' נראה דהוא תלוי במש"כ המהרש"א בעירובין נד. דאין לעשות שום דבר לשם הסגולה, ורק בסתמא ושמימילא יזכה בסגולה. ועי' בספר בית אלקים להמבי"ט (שער התפילה פ"ב).

אמנם שמעתי בשם הגר"ח ק זצוק"ל להביא רא' דאפשר לכון להדיא שיהא הוא נענה תחילה, דהרי המג"א (סי' רל ס"ק ו) הביא מהיש"ש (ב"ק פ"ח, סד) דמי שמתעטש וחבירו אומר לו אסותא יאמר לו ברוך תהיה ואח"כ יאמר לישועתך קויתי ה', דהמתפלל על חבירו הוא נענה תחילה, ורואים מכאן דגם אם כוונתו לכך מועלת. (חלקנו עמהם)

הקבלה המועילה ביותר לזכות בדין

סיפר לי הגר"ר יהושע משקובסקי שליט"א שהוא היה אצל ראש הישיבה הגר"ר אהרון לייב זצ"ל ושאל אותו איזה קבלה כדאי לקבל לקראת הימים הנוראים, אמר לו הרב שטיינמן: אם

בראש השנה ידונו את האדם, הרי הכל תלוי במעשי אותה שנה? אלא, אומר הרה"ג ר' דב יפה זיע"א שיש פה סוד גדול שהקב"ה מרחם על האדם ודן אותו לפי מצבו ביום ראש השנה עצמו, ולכן ישתדל האדם שלא יעבור עליו רגע אחד ביום קדוש זה בדיבורים אסורים, שחוק וליצנות, אלא ינצל הזמן בקריאת תהילים ולימוד מוסר.

"לפי מצבו באותו רגע, כך שופטים אותו בשמים!"

פחד המלאכים ממצבנו ביום הדין

פנה הגאון הגדול רבי משה חברוני זצוק"ל, ראש ישיבת חברון בשיחתו בימים הנוראים אל עשרות הבחורים ואמר: "אינני מבין, וכי למלאכים יש יום הדין בראש השנה? הרי אין להם בחירה, ואם כן, למה הם רועדים מקירוב יום הדין וראש השנה? מבין אני מדוע יש לבני אדם לרעוד ולהתחנן על נפשם, אך מדוע יש למלאך לירא ולפחד?"...

תשובה: המשיך ואמר, ננסה לתאר לעצמנו בניין גבוה בן תשע קומות, אשר היה בסופו גג גבוה, ללא מעקה או גדר. והנה, באחד הימים רואים בקצהו של הבניין, ילד קטן בן 3 משחק בכדור על הגג, כשהוא רץ מצד לצד.

למרגלות הבניין עומדים עשרות אנשים מבוהלים ומבועתים הצופים במחזה הנורא ולא יודעים כיצד להציל את הילד. הם צועקים לעברו: "ילד, צא משם", אך הלה הוא בשלו, ממשיך לרוץ בשמחה כשהוא בועט בכדור מצד לצד.

'מה יהיה?' הם מבוהלים, 'הלא בכל שניה יכול הוא ליפול למטה ולהגיע אל היום והנורא'. נשים צועקות בכל הכוח, חלקן אף מתעלפות ובוכות, אך הילד ממשיך לצחוק ולרוץ בשמחה, ואינו מבין את הסכנה הנוראה המרחפת תחת רגליו בכל עת ובכל רגע ובכל שנה.

"אוי, רבותי היקרים", זעק ר' משה חברוני בחלל הישיבה, "זה המצב שבו אנו נמצאים ביום ראש השנה, המלאכים כלל לא רועדים מעצמם אלא הם רועדים מהמצב שלנו. ומדוע?... כי הם רואים ממרגלות הבניין הגבוה כיצד אנו משחקים כמו ילדים על פני תהום ולא חשים כלל בסכנה האיומה המתקרב, על כן הם זוחלים ורועדים בשבילנו.

הרי כעת נקבע איזו שנה תהיה לך בכל התחומים. כיצד תרגיש ומה יעבור עליך בכל רגע ושנייה, מדוע אינך מבין זאת?... יהודים יקרים, זו ההרגשה אותה אנו חייבים לסגל לעצמנו בימים אלו כדי שיהיה לנו קצת נגיעה במצבנו.

עצת הזהב לעבור את יום הדין מהמשגיח הגר"י לוינשטיין זצוק"ל

אם רוצים אתם עצת זהב לעבור את יום הדין בהצלחה, אשר כל אחד יכול לעמוד בה, הרי לנו הבטחה גדולה ועצומה שמסר המשגיח, רבנו יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, אשר תיארה בצורת משל: באמריקה ישנם ארצות מסוימות, אשר יורד בהם חורף שלג כבד. הרחובות באותן מדינות מלאות בשלג כבד, וקשה מאוד לצאת ולעבור ממקום למקום. מכיוון שכך, חוקקו אותן מדינות חוק האומר כי כל אחד חייב לנקות את הרחבה שמלפני ביתו מכל השלג שנערם, ולשם כך העיירה העניקה לכל תשוב כף

מיוחדת לפינוי השלג.

העירייה אף הודיעה כי מי שלא יקפיד על כך וישאיר את השלג ברחבת הרחוב שלפני ביתו, עתיד לקבל דו"ח וקנס כספי גבוה. פקחים מסתובבים מידי פעם ומחלקים דוחות לאלו שאינם עומדים במשימה. רבים מהתושבים נענים לבקשת השלטונות ומפנים מידי יום את השלג המצטבר, אך ישנם גם כאלו המתעצלים לעשות זאת, אלא שמצד שני הם אינם חפצים בקבלת קנס. על כן, מה הם עושים? בכל פעם שמגיע לרחוב הפקח, הם מיד רצים החוצה עם המטאטא המיוחד ועושים עצמם כאילו היו באמצע הניקיון ומפנים את השלג. הפקח שרואה שהם שומרים על החוק, מחייך לעברם וממשיך לדרך.

אומר רבי יחזקאל זצ"ל: "גם אנחנו - כאשר אנו רואים את ערמות העבירות שצברנו כל השנה הרי שאנו מתייאשים מלהתחיל לנקותם.

כל כך צריכים תשובה על הדיבור, המחשבה, העיניים וכו', ועל כן מה העצה להינצל בדין? העצה להינצל מהעונש היא לפחות להחזיק את המטאטא ביד, כלומר, להראות לבורא עולם שאומנם קשה לנו לנקות לגמרי את עצמנו, אבל לפחות אנו מראים רצון לנקות, אנו מחזיקים את המטאטא ביד.

כך בראש השנה ישנה בדיקת פיקוח בשמיים, ומה שאנו צריכים לעשות זה להחזיק את המטאטא לנקיון המעשים: לקרוא תהילים בתחנונים, להיזהר שלא לדבר שלון הרע, שלא לראות דברים לא טובים, שלא לכוּס או להתגאות, וכן שלא לעבור על איסורים שונים, ובפרט לקיים את המצוות כראוי ובצורה טובה, שהרי המלך פה כעת ובא לעשות בדיקה, להבדיל כמו הפקח. אם יעשה האדם כך, יזכה לעבור את הדין בשלום.

ואם תשאלו: והרי זה סתם משחק ולא עשיית תשובה באמת? עונים רבותינו כי נשמתו של האדם רוצה בכל נפשה לעבוד את ה' ולקיים מצוות, אלא שהיצר הרע מבלבל אותה כל העת.

על כן, משתדלים בראש השנה, בעשיית המצוות, ומראים את רצוננו האמיתי החבוי בעומק בתוך כל יהודי ויהודייה. שהקב"ה יראה שאכפת לנו ממנו, ובעיקר ביומיים אלו של ראש השנה, הרי שזו העצה הגדולה להינצל מיום ראש השנה ולהיכתב לחיים טובים ולשלום בעז"ה!

(אור יחזקאל)

עצות למחילת עוונות בערב ר"ה

בטור סימן תקפא כתב שע"י התענית של חצי יום בער"ה נמחלים שליש מעוונותיו של האדם. והמהרש"א בברכות לב: כותב שאיגרתא דתעניתא צדקה, ורק ע"י צדקה נחשב שצם. (ויש להוסיף שמובא בשם רבי חיים ויטל שבערב ראש השנה אפשר לעשות פדיון נפש ע"י שסופר 160 שקל בשקלים שומר לערב יו"כ ועושה ע"ז כפרות ואז בהגיע חג הסוכות הוא מחלק לעניים, ויש שכתבו שהעושה זאת מובטח לו שמשלים שנתו) והרמ"א בסוף הסימן שם הוסיף שנהגו לילך על הקברות בער"ה להרבות שם בתפילה והטעם, אומר המשנ"ב כי שם התפילה נשמעת ביותר. וראוי להוסיף שתפילה זה הפתרון לכל הבעיות. החזו"א היה אומר שהוא לא מכיר בעייה שא"א לפתור אותה בעשר דקות והוא ע"י תפילה. וכמובן שצריך שיהיה בלב נשבר. רבי חיים פלאגי בספרו מועד לכל חי מביא סגולה נוספת למחילת

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: יש להסתפק במה שאמרו מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה, האם הכוונה "הכסף" בשביל לקנות איתו המזונות, או שהמזונות עצמם קצובים לו כמה אוכל יהיה לו.

ונפקא מיניה: האם להשתדל לקנות בזול, שאם "הכסף" קצוב צריך להשתדל לקנות בזול שמא יעבור את הקצבה של הכסף שנקצב לו, אבל אם האוכל קצוב לו א"כ אין ענין לקנות בזולשנקצב לו שיהיה לו אוכל בכל מחיר שיעלה, וצ"ע

תשובה: הכל. [א"ה: דאיתא שנזגר הכסף והאוכל שניהם יחד וצריך להשתדל לקנות בזול, ודו"ק].
(והגית)

צרכים פרטיים היא מלכות, משום שמביעים בזה את ההכרה שרק הקב"ה בכוחו לעזור לנו. **ומותר וצריך לבקש בקשות פרי טיות אפי' בפה ובשבת,** כן פסקו החזו"א והרב אלישיב. וכותב רבי שלמה קלוגר שהדרך לקבל שנה טובה ומתוקה זה ע"י שאנו נאמין בכל לב שהקב"ה יכתבנו לטובה.

המקומות המועילים לבקש בקשות

לבד מהמקומות בהם מוזכר להדיא כזכרנו לחיים' וכו' יבקש לפני יהיו לרצון הנאמר בסוף אלוקי נצור. ולפני שמבקש יודה על מה שקיבל כל השנה, ויבקש שהקב"ה יחון אותו במתנת חנים ויתן לו לעשות את תפקידו בעולם הזה גם השנה, ללא בעיות של פרנסה, בריאות, וצער גידול בנים, ושיוכל לעבוד את ה' בלי הפרעות. ועוד כמה זמנים שמסוגלים מאוד לקבלת התפילות עפ"י הספרים הקדושים: ברכת כהנים שאז התפילה מתקבלת אפי' שלא הולך בחוקות ה'.
וכן בפתיחת הארון ובהגבהת התורה.

ובתקיעות הוא זמן מסוגל מאוד, שזהו הזמן שבו דנים את האדם וזה זמן של וידוי ותשובה והוא עת רצון גדול לשוב בתשובה, ואפשר אז לשוב בתשובה גם על דברים שבזמן רגיל קשה מאוד לשוב עליהם כגון מחטיא את הרבים. החסידים נהגו אז לומר יה"ר המודפס, אך בישיבות (הליטאיות) לא נהגו לומר בפה כי אם להרהר בתשובה ולהתוודות בלב. וכמובן שלאחר כל זה יכול להרהר בקשות בליבו. ויש להוסיף שעיקר התיקון בתקיעת שופר הוא התשובה של האדם.

(הערות לימים נוראיים)

יום המלוכה

הנה הגיע הראש השנה השנה - יומיים בלבד - 48 שעות הקור בעות מה יהא על כל אחד מאיתנו במשך 365 יום בשנה. "בתר רישא - גופא אזיל", קובעים חז"ל (עירובין מא) כי הגוף הולך אחר הראש, אם הראש ילך ימינה - כל הגוף ילך אחריו, כך כל השנה מושפעת מאשר יקבע ויגזר בראש השנה.
נביט ונראה כמה תינוקות נולדו השנה, כמה אנשים קיבלו

עוונות: לקרוא בערב ראש השנה מתחילת פרשת כי תבוא ועד סוף פרשת מקרא ביכורים ומוסיף רבי חיים פלאג'י שהעושה זאת בערב ראש השנה הקב"ה מוכל לו על כל העוונות.
(הערות לימים נוראיים)

עצות לזכות ביום הדין

להיות מעביר על מידותיו ולוותר. החפץ חיים המשיל זאת ליהודי ששלח את שני בניו למרחקים ונתן לכאור"א מהם די מחסורו, אחד הילדים לא התנהג כראוי והתגרה באחיו עד שנטל לו מחלקו. האח הנעשק היה חכם ואמר למה לי לריב עמו, הרי אבי בוודאי ישמע מזה וישיב לי את חלקי האבוד, כי לאבי לא חסר כסף. כמובן כשהאבא שמע זאת הוא מיד חיבק ונישק את הבן המוותר, וא"ל הצלת אותי מבזיונות שהיו אומרים הילדים שלי רבים, כעת אתן לך בכפלים. כך הקב"ה אנו בניו וכשמוותרים הוא מחזיר בכפלים. עוד הביא רבי הלל זקס בשם הח"ח שאמר אילו היה כח בידי הייתי עובר מבית לבית והייתי אומר לכולם כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים. לא להתעלם מהכאב של השני, להתחבר לזה רגשית ועי"כ נזכה שירחמו עלינו מהשמים.

עוד רעיון יפה אברהם קסלר חיבר ספר נוטרי אמן, והוא מספר שהתקשר אליו יהודי מארה"ב והוא בכה שיש לו ג' צרות כואבות מאוד. א. הוא נשוי כעשר שנים ואין לו זש"ק. ב. כל עסק שהוא נוגע נכשל ואין לו פרנסה. ג. כעת גילו לו גידול והוא נמצא במצב מסוכן והוא מבקש שיגשו לשאול את הרב שטינמן מה עליו לעשות. הרב קסלר ביקש מרבי משה שטינמן שישאל את אביו מה לעשות. והרב שטינמן הביא את הסיפור הידוע שהובא במדרש, על אחד שהיה מנגן יפה לפני המלך והמלך מאוד אהב את נגינותיו, ותמיד כשהיה המלך עצוב היה נקרא המנגן לפניו לנגן לו את המנגינות האהובות על המלך. לימים הנגן נתפס במעשי פשע ונגזר דינו למות, אך המלך חנן אותו כי לא רצה להפסיד את נגינותיו, הדבר חזר ונשנה וכל פעם המלך חנן אותו, והנה יום אחד בשעת הפשע נקטעו אצבעותיו של הנגן, מיד כששמע ע"כ המלך הוא אמר תהרגו אותו מיד כי אין בו תועלת... והנמשל. הקב"ה ממ"ה אוהב מאוד את המנגינה הנקראת אמן יהא שמיה רבה מבורך, והוא מבטיח על המנגינה הזאת חנינה למרות שנגזר גז"ד למות... כעבור שנה הוא התקשר לרב קסלר שהוא נפקד ומצליח מאוד בעסקים והגידול... כלא היה.

(הערות לימים הנוראיים)

החידוש של ר' ישראל סלנטר

מתפקידנו בר"ה הוא להמליך עלינו את הקב"ה, והיינו שכל מטרתנו בעולם זה לעשות רצונו יתברך, ואני כלום, וכל הצרכים שלי מתגמדים כשזה מתנגש ברצון ה'. רבי ישראל מסלנט חידש לנו שדברי הזהר נאמרו רק בדורות הראשונים, אבל בדורינו שאחד שיש לו קצת קשיים בפרנסה הוא כולו טרוד בזה, אפי' אם נבקש על דברים גשמיים כפרנסה ובריאות זה המלכה של הקב"ה כי אנחנו מרגישים שהקב"ה היום קובע את עתידנו וזה גופא המלכה. משא"כ בדורות ראשונים שאנשים היו יכולים להתרכז במלכות שמיים ולשכוח מכל העולם. וברור שצריך לבקש שה' ימלוך ולשמוח במלכותו אבל החידוש הוא שגם בקשה על

משרה חדשה השנה, כמה חתונות היו השנה - הכל נקבע ונגזר ביומיים של ראש השנה התשפ"ד הקודם. מאידך, כמה אנשים עזבו את העולם השנה, כמה אנשים שכבו חולים במיטה ה"י, כמה אנשים קיבלו מכתב פטורים - הכל נקבע בראש השנה שעבר. יום בו עומד ה' למלך על כל הארץ ובודק עד כמה מילא כל יצור בבריאה את תפקידו בשנה האחרונה, והאם כדאי ונכון לתת לו עוד שנה לקיום תפקידו בעולם, וגם אם כן, באילו תנאים יחיה ויקבל למלא תפקידו.

דבר נורא אומרים חז"ל: כשבאו המלאכים לעיר סדום מנת להשמיד את העיר ולהציל את לוט, הם הוציאו אותו מסדום והעבירו אותו לעיר הסמוכה - 'מצער'.

שואלים רבותינו ז"ל: והרי בני העיר 'מצער' התנהגו בדיוק כמו אנשי העיר סדום, גם הם לא הכניסו אורחים והתנהגו בצורה נוראה המצערת את בורא עולם, ומדעו לא נחרבה 'מצער' כפי שהושמדה סדום?

זועקים רבותינו ואומרים: אכן שניהם היו זהות במעשיהם, אך סדום היתה בת 52 שנה. 52 שנה של מעשים נוראיים שגדשו את הסאה והוחלט בשמיים לאבדה מן העולם. 'מצער', מאידך, נקראת בשם זה על כך שהיתה צעירה מסדום בשנה אחת. היא היתה בת 51 שנים מהיווסדה, ולכן למרות שמעשיה היו דומים לסדום, אך היו להם פחות בכמות של העבירות, ועדיין לא הגיע זמן פירעונם.

"רבותי", זעק מכך אחד המשגיחים, "מה שהיה לך עד היום -

הוא לא דווקא מה שיהיה בשנה הבאה. 51 שנה אנשי סדום המ- שיכו בחייהם וראו שלא קרה כלום, אך בשנה ה-52 כשהוגדשה הסאה הם נענשו. חייהם של הרבה אנשים התהפכו ברגע אחד בשנה האחרונה לטוב וחלילה גם להיפך. צריכים להגיע לראש השנה בהכנעה לפני המלך. להרכין ראש לפני בורא עולם ולומר לו: "אני רוצה להמליך אותך על החיים שלי. שאתה תנהיג אותי בכל דבר, ואם לא הלכתי בדרכך ומרדתי בך, אני עומד כעת ומ- צהיר כי רצוני לעשות את רצונך, אבל היצר הרע הבורע בקרבי משגע אותי ומבלבל אותי, אך רצוני להמליך אותך על כל רגע בחיי! אנא, תן לי ברחמיך הרבים ולבני משפחתי, עוד שנה של חיים, עוד כלים של בריאות, פרנסה זיווגים ופרי בטן - על מנת שאוכל לעבוד אותך ולעשות את רצונך!"

באחד הימים בשנה נכנס פנימה אל מעון קודשו של מרן הרב חיים קנייבסקי זצ"ל, יהודי איש עסקים שהתלבט היכן להשקיע את ממונו, וביקש מהרב שיברכו שיזכה לשפע של פרנסה.

חיך הרב ואמר לו: "ישנם רק יומיים בשנה שבהם יכול האדם להשקיע בפרנסה - יומיים של ראש השנה, בהם קובע מלכו של עולם כמה ירוויח האדם בשנה הקרובה וכמה חלילה יפסיד. אחר כך, במשך השנה זה רק הוצאה לפועל שכל אשר נגזר ביומיים הללו. גם אם האדם יהפוך את העולם להרוויח יותר וישקיע בצורות שונות ומשונות הוא יכלה את כוחו לריק. ביומיים הללו משקיעים השתדלות רוחנית בפרנסה."

"כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכי-

ריתחא דאורייתא

"יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א)

ומה בין שופר ומה בין לולב? אמר רבי יוסה: בלולב כתיב 'ולקחתם לכם' - משלכם, לא משל איסורי הנזיר, ברם הכא 'יום תרועה יהיה לכם' - מכל מקום. אמר רבי לעזר: תמן בגופו הוא יוצא, ברם הכא בקולו הוא יוצא" (ירושלמי סוכה פ"ג ה"א) מעין זה פסק הרמב"ם (פרק א' מהלכות שופר הלכה ג'): "שופר הגזול שתקע בו - יצא, שאין המצוה אלא בשמיעת הקול, אף על פי שלא נגע בו ולא הגביהו השומע (יצא), ואין בקול דין גזל".

ותמה הגאון רבי חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק: מה בכך שהמצוה היא שמיעת הקול ולא התקיעה, והלא ה"חפצא" של שופר הוא לעיכובא, ואם כן למה אין בו דין גזל?

אלא, תירץ הגר"ח הלוי, עלינו לומר שהרמב"ם סובר שאף על פי שיש דין שופר שמעכב את המצוה, אין זה אלא משום שהשופר מכשיר את המצוה, אבל ה"חפצא" של המצוה אינו השופר - אלא הקול, והדין של "מצוה הבאה בעבירה" אינו פוסל אלא ב"חפצא" של המצוה, שהוא הקול, ולא במכשיר המצוה, שהוא השופר, אולם בקול אין דין גזל, כפי שכתב הרמב"ם. (וזה משום שהרמב"ם לשיטתו, בתחילת הלכות שופר וכן בתשובותיו [סימן קכא], שיעקר מצות השופר הוא השמיעה ולא התקיעה, ולכן הקול הוא ה"חפצא" של המצוה).

והגר"ח מביא ראיה נפלאה ליסודו בענין "מצוה הבאה בעבירה" - מדברי הירושלמי (שבת, פרק י"ג הלכה ג), שמי שקרע על מתו בשבת, יוצא ידי מצות קריעה - אף על פי שהוא חייב מיתה על שחילל את השבת. ומקשה הירושלמי: למה כאן יוצא ידי חובה, ואילו האוכל מצה גזולה בפסח אינו יוצא ידי מצות אכילת מצוה? ומתרץ הירושלמי: "תמן גופא עבירה, ברם הכא הוא עבר עבירה, כך אני אומר: הוציא מצה לרשות הרבים - אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח?"

הרי למדנו מדברי הירושלמי, שיסוד הענין של "מצוה הבאה בעבירה" אין פירושו עשיית עבירה בעת עשיית המצוה, או חטא בבת אחת עם עשיית המצוה, ובכגון אלו אין העבירה פוסלת את המצוה. "מצוה הבאה בעבירה" היא כאשר ה"חפצא" של המצוה הוא עצמו "חפצא של עבירה", כגון שהוא גזול, ולכן הוא פסול למצוה, אבל הקורע באיסור בשבת על מתו, או האוכל מצה אגב הוצאה מרשות לרשות בשבת - יוצאים ידי חובתם, מפני שאין המצוה עצמה "חפצא של עבירה!"

(אסופות רבינו חיים הלוי ר"ה ס"ד)

פורים" קובעת הגמרא (ביצה טז), ביומיים הללו תופסים את התהילים, מעוררים רחמי שמיים ומבקשים להמליך את ה' עלינו לשנה הבאה!.

(טוב לחסות בהשם)

כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי - ימי עבודה והכנעה

נודע מה שכתב הרמב"ם (פירוש המשניות ר"ה פ"ד) 'שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו'. ומפורש כן להדיא בגמ' (ר"ה טז): 'כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה', ופירש רש"י, 'שישראל עושין עצמן רשין בר"ה לדבר תחנונים ותפלה, כענין שנאמר (משלי יח כג) תחנונים ימים ידבר רש'. והרי שעל האדם להרגיש בכניסתו לימים הללו כמי שאין לו מאומה, וכלשון הפייטן (שחרית ליום ב' דר"ה) 'אתיתי לחנוך בלב קרוע ומורתח לבקש רחמים כעני בפתח'. וכדלים ורשים דפקנו דלתיך'.

כן איתא עוד בגמ' (כו): שמצוה לתקוע בשופר של איל כפוף כי 'כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי', כי הכנעתו 'וכפיפותו' כלפי שמיא מעוררים עליו רחמים רבים. ורמזו לה גם באופן התקיעה שצריך לתקוע בצד הקצר והצר, שיש בזה ללמד לאדם להכניע עצמו ולהרגיש שהוא ב'מיצר' לולא ה' עזרתה לנו, ועי"ז יצא למרחב.

כך כתב הגאון הצדיק רבי חיים פרידלנדר זצ"ל במכתב ממיטת חליו בער"ה תשמ"ה, וז"ל, עושה את עצמו כרש, ודאי אין הכוונה היא שעושה את עצמו **כאילו**, אלא שר' יצחק נותן לנו דרך בעבור דת ר"ה, ביאור הדבר, שהאדם יבין ויבהיר לעצמו בראש השנה, שכל צרכיו בשנה החדשה מדי יום ביומו נגזרים עליו ביום זה. כלומר, כרגע אין לו כלום, וצריך לקבל את הכל מחדש.

ואם תאמר יהודי זה יש לו ב"ה פרנסה קבועה, ויש לו גם הון במקום בטוח, יש לו כשרונות וקשרים טובים וידידים טובים, יש לו משפחה ובית וכו' איך יוכל יהודי זה לעמוד בר"ה לפני הקב"ה כרש שאין לו כלום כעני בפתח, אלא על האדם לדעת, שכל מה שיש לו הוא רק ברצון הבורא ית', ועד כמה שהבורא רוצה יש לו, ואם ח"ו אין זה רצון השי"ת יכול לאבד את הכל בן רגע ח"ו, או שהכל מה שיש לו לא יעזור לו במצב של אסון ושל מחלה ח"ו.

בראש השנה נגזר עליו על כל יום ויום של השנה הבאה - מה יהיה לו, ועד כמה יוכל לנצל את מה שיש לו, ועד כמה יועיל לו, אם כן הוא צריך לקבל עכשיו את הכל מחדש, ועכשיו עומד לפני כסא הדין כעני ורש שאין לו כלום, וכולו תלוי בחסדי השי"ת הוא וכל אשר לו, אם כן ודאי ידבר תחנונים כעני בפתח - שאינו **דורש** שיתנו לו אלא רק **מתחנן**... **אם האדם מבין כך את הראשית של ראש השנה שהיא ממש התחלה חדשה, לכן מרגיש את עצמו באמת בבחינת רש, כי צריך לקבל את הכל מחדש עבור כל יום ויום של השנה החדשה, אז הוא זוכה לאחרית טובה לגזר דין של חן וחסד.**

עובדא ידענא באברך שבימים שלפני ראש השנה נפל בחלקו ירושה גדולה - סכום שלפי הנהוג בקהילתו היה בו כדי להשיא את כל צאצאיו בהרחבה, וכה אמר האברך נכנסתי לראש השנה מתוך הרגשה כי 'מסודר' אנכי... ולא היו תפילות מקרב לבי... סוף דבר היה שלא עלתה השנה יפה.

הגרי"ז מבריסק צוק"ל היה נוהג להרבות באמירת תהלים

במשך כל היום כולו של ראש השנה, וביאר הנהגתו זאת, כי ביום הזה דומה האדם כמי שהתמוטט לו נכסיו רחמנא ליצ- לן, שגם מי שעד עכשיו היה מסודר בפרנסתו וכל בני משפחתו היו בריאים ושלמים וכן בשאר הדברים, ברגע זה הכל תלוי על בלימה, ועלה על כף מאזניים, וההכרעה תלויה בידו - על כן יש לו להרבות בתפלה, לבקש רחמים ותחנונים לפני המקום שיתן לו שנה טובה, וזה פשטות כוונת התפילה 'כדלים ורשים דפקנו דלתיך פשוטו כמשמעו ממש גם בגשמיות, שברגע זה עומד בעי- רום ובחוסר כל כפשוטו ממש.

והסביר, שעל כן הוא מעדיף לומר תהלים יותר מללמוד שי- עוריו הקבועים, כי בדרך לימוד מתעורר אצלו הערות וקושיות על הנלמד, ועליו לחפש בספרים כדי למצוא יישוב לקושיות, ולפעמים יכול לבוא עי"ז לבזבז רגע כמימרא בעת החיפוש, לכן הוא מעדיף לעסוק באמירת תהלים כדי שבכך ינצל את כל עיתותיו בתכלית השלימות.

(הג"ר אלימלך בידרמן)

בקשת כבוד שמיים

מצינו בזה"ק (פר' פנחס רלא). שר' יהודה ביקש מר' שמעון שיאמר ויגלה מעניני ראש השנה, ופתח ר' שמעון ודרש את הפסוק (איוב א' ו') 'ויהי היום ויבואו בני האלקים להתיצב על ה' שהכונה על ראש השנה. ובהמשך הדברים הקשה על מה שנאמר מר להתיצב על ה', וכי על ה' הם עומדים, כלומר לדון על ה' ח"ו, אלא הכונה היא, שבשעה שהממונים עומדים על הדין לדון את העולם, הדין הראשון שדנם בו הוא על מי שאינו מכבד את שמו של הקב"ה, ואינו מכבד את התורה ועבדיו, דהיינו את לומדי התורה. וכמו כן דנים את מי שאינו חושש על כבוד שמו של הקב"ה שלא יתחלל בארץ, ומי הוא זה שאינו חושש לכבודו של הקב"ה, מי שאינו מכבד את שמו הק'.

לפי זה מובן מדוע כל תפילות ראש השנה מדברות על כבוד שמים משום שזה בעצם הדין בראש השנה, עד כמה היה איכפת לך מכבוד שמים.

סיפור רבי אריה שכטר זצוק"ל:

ברצוני לספר סיפור ששמעתי בהיותי נוכח באחד הסמינרים שהתקיים בארצות הברית. כל המשתתפים היו אנשי עולם הזה, שכל מה שעניין אותם בחים הוא כסף ומיליוני התאוות, ועד פעם כסף ועוד פעם תאוות. שום דבר רוחני לא עניין אותם. לא היה טעם אפילו לנסות לדבר איתם על תכלית החיים, על העולם הבא וכדומה.

ילדה בת שש עשרה וחצי ביקשה את רשות הדיבור, ומשקב- לה עלתה על הבמה והחלה לספר:

"עד לפני שלושת רבעי שנה הייתי הילדה המאושרת בעולם. כזה אבא מקסים היה לי. כזו אמא נהדרת היתה לי, אין כמותם בעולם. בוקר אחד, אותו לא אשכח לעולם, קבלתי את הבשורה: אמא חלתה במחלה..."

אבל אני הכרתי את אמא שלי. ידעתי שאמנם מצד אחד היא אשה צנועה, עדינה ומתחשבת, אבל מצד שני יש בה חוזק, עק- שנות ודבקות במטרה, ואם היא תמות ויורידו אותה לקבר, היא לא תנוח ולא תשקוט, ותתפוס בכח את המשיח ותביא אותו... הרגשתי מן הרגשה כזאת, שגם אם אמא תמות, אני נפרדת ממנה רק ליום יומיים, עד שהיא חוזרת עם המשיח ביד, בתחיית

המתים...

אמא נפטרה. הורידו אותה לקבר. עובר שבוע שבועיים חודש וגם חודשיים, והמשיח לא בא... ואמא לא חוזרת...

התפלאתי: איך זה יכול להיות? למה הוא לא בא?

רבתי! עכשיו קבלתי את התשובה! אם יושבים אנשים שלא איכפת להם כלום מכבוד ה' יתברך, שהתורה כלל אינה מעניינת אותם, שכאשר מדברים איתם על תכלית החיים ועל העולם הבא, זה לא מתחיל להזיז להם... האם יש פלא למה הוא לא בא?!... ואני מבקשת לשאול אתכם שאלה - המשיכה הילדה להטיח בציבור הנדדה, האם אני חייבת להיות יתומה במקום הבנות שלכם? למה אשאר אני יתומה, ולא הילדים שלכם?... בגללכם ובגלל אנשים שכמותכם המשיח לא בא!"

במשך עשר דקות היא המשיכה להצליף בהם בשבט לשונה. לא היתה עין אחת שנותרת יבשה...

כולם בכו. יש תמונות מהסמינר הזה בהן רואים את האנשים מנגבים דמעות... גם האנשים שהשתתפו וגם הרבנים המרצים... הרב ניסים יגל זצ"ל סיפר לי על אנשים שהשתתפו בסמינר הזה. שחזרו בתשובה שלמה, והודו בפה מלא: הילדה הזאת הח- זירה אותנו בתשובה!!!

זוהי כוחה של מחאה הפורצת מנהמת הלב! מחאה הזועקת, באמת ובתמים, על כבוד שמים!

אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה... ישאלו כל אחד מאיתנו: למה לא היה איכפת לך על כבוד שמים? איך יכולת לה- משיך ולהיות שאנן, כששכן שלך, חבר שלך, קרוב משפחה שלך, מזלזל בכבודו של המלך?

אכילת הסימנים

סיפר אחד מתלמידיו של הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע על שנה אחת שזכה להסב יחד עם רבו בסעודת ליל ראש השנה, והנה, כאשר הגיע עת אכילת הסימנים החל החפץ חיים זי"ע לומר: הגמרא (הוריות יב.) אומרת שיש תוקף וחוזק לסימן טוב שאדם עושה. ומשום כך ראוי ורצוי לאכול בראש השנה דברים מתוקים, ולהימנע מאכילת דברים חמוצים וחריפים. כן נוהגים לאכול בליל ראש השנה "ראש כבש או דג", שנהיה לראש ולא לזנב. "קרא" שייקראו שטרי חובותינו. "סילקא" שישתלקו שר- נאינו. ובחג עצמו, אמרו בתלמוד הירושלמי שרצו להימנע מלי- שון (לפחות עד חצי היום) כדי שמזלינו לא יישן, ואמרו רבותינו שההולך בטל - הריהו כישן, אלא יתפלל או ישמח בשמחת החג. והנה, אם אנו מהדרים אחר סימנים - המשיך החפץ חיים ואמר: הרי אין סימן נאה ויאה יותר מהארת פנים לזולתו חיוך וסובל- נות! ואין סימן לא-טוב יותר מכעס והקפדה. ובכלל, הארת פנים לזולת, חיוך וברכה, עזרה ועידוד, הרי הם סגולה בדוקה לזכייה בדין. שכן אמרו רבותינו ז"ל: "כל המרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים". ואמרו: "כל המעביר על מידותיו, מעבירין לו על כל פשעיו, ובמידה שאדם מודד לאחרים - מודדים לו. אם כן, המחייך לזולת - יחייכו אליו מן השמים! המאיר פנים - יזכה להארת פנים באור פני מלך חיים... על כן, בימי ראש השנה (וגם בשאר ימות השנה) נקפיד לעשות סימנים יפים של הארת פנים, חיוך וסובלנות, בכדי שהם ישפיעו לנו לכל השנה לקבלת הארת פנים מהקב"ה..."

(פנינים)

המלך

הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע היה מספר סיפור זה בכל שנה לפני תחילת התפילה בראש השנה. ברוסיה שלפני מאות בשנים שלט הצאר הרוסי על המדינה וסביבותיה, לצאר זה היה כסף ועושר רב ובן יחיד שנולד לו אחרי הרבה שנים, וכמובן ילד זה קיבל את כל מה שרצה ולא ידע מחסור מעולם בשנת ילדותו, כשגדל הילך והחל להתבגר לא ידע להחזיר טובה כלפי אביו על כל מה שהשקיע בו, ולא רק זה, אלא גם חתר נגד אביו וניסה כל העת איך להביא עוד ועוד אנשים לרשותו, ולהבאיש בפניהם את אביו, בכדי להפילו ולירוש את ממלכתו בחייו. אך כמו שכל דבר מתגלה בסוף, גם ניסיון זה של בן הצאר נחשף בפני אביו, ונגזר דינו למוות... הצאר הודיע שזהו גזר דין סופי, והוא אף איים בעו- נש על מי שיעז לבקש חנינה עבור בנו.

ביום ביצוע גזר הדין נזדמן הדבר שגם הצאר עבר והא רוכב על סוסו יחד עם בני פמלייתו סמוך למקום ביצוע גזר הדין. בתחיל- לה ניסה הצאר להתעלם מכך, אך בסוף גברו רגשותיו, הסתכל בעיני בנו ואמר לו: "מצטער אני שעשית את מה שעשית, וצר לי שצריכים להמית אותך, אבל אני לא יכול בשום פנים ואופן לחון אותך!" אמר הבן לאביו: אני מבין שעברתי עבירה חמורה, וכבר לא איכפת לי מה שיעשו איתי, אבל לפני שהולכים לבצע את גזר הדין, יש לי משאלה אחת אחרונה! עד המקום שיוציאו אותי להורג יש עוד כמה מטרים, עד שם, הייתי רוצה לרוץ לפניך ולק- רוא עם כל הלב: יחי אדוני הצאר לעולם! יחי אדוני הצאר לעולם! כמובן, שמשאלתו האחרונה ניתנה לו כמקובל, והנה כשהחלו לתופסו וללכת עימו, החל להכריז יחי הצאר! יחי הצאר לעולם! בראות זאת אבין לא יכל לעמוד מנגד, והבחין כי זהו הכרזה שבתוכה יש גם חרטה עצמוה על העבירה שעשה, ומיד צווה לש- חררו, והשיב אותו אל חיקו ומשפחתו...

והיה ממשיך הרה"ק מקוברין זי"ע ואומר לחסידיו: זהו מה שאנחנו אומרים להקב"ה בראש השנה, נכון שהתנהגנו לפיך בצורה לא טובה במשך כל ימות השנה, ונכון שמגיע לנו עונש חמור עלך כך, אבל אבא! לפני שאתה חותם את גזר דינו, אנחנו צועקים לפניך "המלך!!! המלך היושב על כסא רם ונשא המלך הקדוש! ואז בראות אבינו מלכנו כי אמת בפינו והננו באמת ממליכים אותו עלינו ומתכוונים אנו לשפר את מעשינו, נותן לנו שנה טובה, וכתובה וחתימה טובה לאלתר לחיים ולשלום

(פנינים)

כי זכר כל היצור לפניך בא מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר

יש להבין מהו הכונה ופקודתו, וכן איזה תוספת יש בזה. ושם- עתי לבאר בזה בשם א' מגדולי ישראל, דשייך שיהיה ב' אנשים שנמצאים באותה מדרגה, וא' זכה עבור זה לחלק גדול בעוה"ב והשני לא רק שלא זכה אלא נענש בחומרה, והיינו שלכל אחד יש תפקיד בעולם מה הוא צריך לפעול ולפי תפקידו ניתן לו מן הש- מיים הכוחות לזה, ואף אם הגיע למדרגה רמה, מ"מ ביחס לכוחו- תיו יכול להיות שהוא עדיין רחוק מהמדרגה שהוא אמור להגיע אליה ובגלל זה הוא נענש, משא"כ לאדם אחר שהגיע למדרגה הזאת הרי זה המדרגה שאלהיה צריך להגיע בחייו, ובזה קיים

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

ש. הראוני שהגאון הגדול ר' יצחק זילברשטיין שליט"א בספרו עלינו לשבח פרשת פנחס עמוד תצ"ו מביא במעלת הענין להתברך איש מרעהו בליל ראש השנה בברכת לשנה טובה, שבספר אוסרי לגפן כתב דברים שגילה לו מגיד אחד, ובין היתר הוא כותב "כה דיבר, לא טוב עשית שהארכת מאוד בתפילת מעריב בעמידה, ולא בירכך איש בברכת השנים (לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים), כי ברכה בראש השנה מועילה לרעים ולטובים ובלילה הראשון דוקא, כי מה שכתוב למען ירבו ימיכם היא ברכה ללילה הזה". ולכן מסיק הגאון הרב זילברשטיין שליט"א שראוי לקצר בשמו"ע בליל ראש השנה באופן שלא יפסיד להתברך מפי הציבור בברכת לשנה טובה, ולא יאריך עד שלא יהא מי שיברכהו. ילמדנו רבינו שליט"א אורחות חיים, האם צריך לנהוג כן הלכה למעשה, או שיכול כל אחד להתפלל כרצונו גם באופן שכבר גמרו להתפלל. ת. דבריו נכונים.

ש. כיצד באופן שנשארו שנים או שלשה אנשים, שמהם יכול להתברך, או באופן שודאי ימצא ברחוב או בביתו כמה אנשים שכן יברכוהו בברכת לשנה טובה, האם באופן זה יוכל להאריך בשמו"ע, ולומר שכל דברי המגיד כפי שכתב בספר אוסרי לגפן מדובר, שאין שום אדם שיברכהו. ת. יותר טוב לא להאריך מדאי ולהתברך מהרבה אנשים.

(מתוך קובץ עזרת אליעזר לר' אליעזר קרביץ שליט"א, שו"ת ממרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל)

תפקידו ולכן מגיע לו ע"ז שכר מרובה [ואין מגלין לאדם תפקידו כי אז לא יהיה לו בחירה], וזהו שאומרים מעשה איש ופקודתו, היינו שהקב"ה רואה מעשה איש ביחס לתפקידו בעוה"ז ע"כ. ויש לבאר דזהו הכונה (אבות פ"ב) הזהר במצוה קלה כבחמורא רה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, ר"ל שאין אתה יודע תפקידך בעולם ולא יזהר מדרגה אתה צריך להגיע, ולכן הזהר במצוה קלה כבחמורה.

(מאורות רבינו מאיר הלוי)

בדין שמחה בראש השנה

במגיד מישרים (פרשת נצבים) כתוב שהמגיד אמר להבית יוסף שלא לאכול בשר בליל ראש השנה [יעו"ש מש"כ בביאור הפסוק אכלו משמנים], אבל הגר"ח מוואלז'ין תמה על כך דלא יתכן לומר כן שהרי משנה מפורשת היא בחולין דף פ"ג א' בארבעה פרק בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכתתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ואלו הן ערב יום טוב האחרון של חג וערב יום טוב הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה, ובהמשך המשנה שם איתא בארבעה פרקים אלו משחיטין את הטבח בעל כרחו אפילו שור שוה אלף דינרים ואין לו ללוקח אלא דינר כופין אותו לשחוט ע"כ, הרי מפורש שיש חיוב לאכול בשר.

ועכ"פ מבואר דאע"פ שאינו יום שמחה יתירה, מ"מ יום שמחה הוא וכמבואר בפסוק בנחמיה. וקצת צ"ע למה ר"ה נתמעט מרביום שמחתכם דהא מבואר עכ"פ מהמשנה הנ"ל דמשחיטין את הטבח [ועיין בשאג"א שדן אם יש דין אכילת בשר בר"ה].

כשמרן זיע"א היה בקרעניץ הוא היה שם בראש השנה ג"כ, ובחדר הסמוך שהה האדמו"ר מגור. ובמשך היום נכנס הגבאי של האדמו"ר וכוס יין בידו שנשלח ע"י האדמו"ר, אך כאשר מרן זיע"א ראה את הגבאי נכנס עם כוס יין הוא הגיב בתמיה, וואס? אויף ראש השנה טרינקט מען וויין? [מה, בר"ה שותים יין?].

(מאורות רבינו מאיר הלוי)

ר"ה יום הדין - ואפ"ה ששים ושמחים

כתיב בספר נחמיה (ח', י') 'אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש ה' לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם'. ואמר החתם סופר (דרשות לר"ח אלול תקצ"ה ד"ה חדות) א מורא'דיגע ווארט כי בראש השנה, בני ישראל מפקירים את כל עצמיותם ואת כל ישותם למען כבוד מלכותו יתברך באהבה, דאף על פי שבעת הזה הם נתונים בדין ובמשפט על כל מהלך השנה הבאה, וכל חיותם בסכנה, אפילו הכי הם ששים ושמחים ביום הזה, מחמת שבו מתחדשת המלוכה של השי"ת.

דכמו להבדיל מלך בשר ודם, ביום שמחדשים מלכותו, יש שמחה גדולה לפניו ועושה יום טוב, כמו כן בראש השנה מתחדשת מלכותו יתברך, שהרי ביום הזה נוצר אדם הראשון, ואז נקרא השי"ת לראשונה בשם 'מלך', דקודם זה הרי 'אין מלך בלא עם', ורק משנברא האדם נקרא 'מלך', ומאז, בכל שנה ושנה בבוא היום הזה מתחדשת מלכותו יתברך, ובודאי שיש אז עוד וחדוה במקומו ושמחה גדולה לפניו יתברך. ועל כן בני ישראל, אף על פי שהם עצמם נתונים בדין ובסכנה, מכל מקום מפקירים את כל חיותם ומציאותם, ואינם חושבים אלא על מלכות שמים, ואוכ-

לים ושותים ושמחים על שזה היום עשה ה' לחדש מלכותו יתברך בעולם, וכן כל עיקר תפילותיהם ביום הזה הוא על התגלות מלכות שמים בעולם, 'ידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו' ותמלוך אתה ה' אלהינו לבדך'.

וזהו כוונת הכתוב 'אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו'', היינו עשו חג ויו"ט, 'כי חדות ד', פירוש דמה שאתם מפקירים את כל חיותכם ואתם שמחים במלכות השי"ת, 'היא מעוזכם', זה גופא העוז שלכם, שעל ידו אתם זוכים בדין.

וזהו הלימוד זכות היותר גדול על בני ישראל, כאשר השי"ת רואה איך שהם שמחים במלכות שלו ואינם חושבים על עצמם כלל.

והגה"ק בעל ה'חתם סופר' ז"ע המשיל דבר זה לאחד מגדולי שרי מלך שנתפס פעם בקלקלתו, ונתנוהו במאסר כדת מה לעשות עמו, אחר הדין והמשפט גזרו עליו השופטים עונש תלייה. הנה באותה מדינה היו מבצעים כל פסקי הדין ביום גינוסו של המלך, ואז היו צריך גם לתלות שר זה, לכן מה רבה היתה פליאתם של שומרי בית האסורים כאשר מדי יום ביומו היה

השר שואל להם בהתרגשות 'בעוד כמה ימים יחול יום הולדתו של המלך', וכאשר היו נוקבים לו במספר הימים היה קופץ ורוקד מרוב שמחה, המה ראו כן תמהו ולא הבינו לשמחה זה מה היא עושה, והלא ביום הזה עתידים להורגו ולתלותו על העץ, אולם הוא לא התייחס לדבריהם והיה סופר ומונה בשמחה את מנין הימים שנשארו עד היום ההוא.

הדבר הזה עורר תמיהה רבתי בכל רחבי המדינה, והיו אף שחששו שמה נשתבשה דעתו, כי מי פתי יצפה ויחכה בכליון עינים ליום בו יתנו הקולר על צווארו.

אך כאשר הגיעה דבר השמועה לאוזני המלך ידע שיש דברים בגו, מפני שהכיר את השר שפיקח הוא, לפיכך הפשיט מעל עצמו בגדי המלכות ותחת זאת התלבש כאחד משומרי בית האסורים, ונכנס אל חדר מעצרו כדי לבדוק במו עיניו אם אמת נכון הדבר שהשר משתוקק כבר להיום ההוא, ואכן תיכף בכניסתו שאלו השר בהתרגשות, האם נכון שבעוד כך וכך ימים חל יום גינוסו של המלך. משנענע לו בראשו, ביקש ממנו שיגלה לו מדוע הוא כל כך מצפה להיום הזה, והלא רע ומר יהיה גורלו.

שמע השר את שאלתו והשיב לו בתנועת ביטול, 'מה הנך מבין, וכי יודע אתה מהו יום גינוסו של המלך, והלא אני זכיתי להימנות ולהיות מקורב למלכות, ויודע אני כמה גדול היום הזה אצל המלך, שכל השרים והעמים ממליכים אותו ביקר ותפארת גדולתו, ואם כן פשיטא שעלי לשמוח בשמחת המלך, ובאשר לגזר דין שלי, הלא אני בטל כאין וכאפס כלפי גדלותו של המלך, ואם כן מאי שנא מה יעשה בדיני כאשר יתגדל ויתקדש שמו של מלך בעולם.' ואין צורך להאריך בנמשל המובן לכל בר דעת, דבני ישראל מתשכחין בצערא דלהון ועסקין בחדוותא דמלך מלכי המלכים, ואף אם אנו אסורים בכבלי ברזל והקולר תלוי בצוואר האדם, שהרי כולנו תלויים ועומדים בין חיים למוות ומי לא נפקד כהיום הזה, אעפ"כ שמחים אנו בהמלכת הבורא בעולם, ולא עוד אלא שאנו קרוצי חומר זוכים להמליכו.

(דברות מרדכי פנינים נחמדים)

תשובה מיראה בימים נוראים

הקב"ה מעביר את הרע מן הגזירה ואינו מבטל הגזירה לגמרי בתפילת ימים נוראים אנו אומרים "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה".

וצ"ב מהו הלשון "מעבירין את רוע הגזירה" דמשמע שאין הגזירה נתבטל לגמרי אלא רק את הרע מן הגזירה, דלכאורה ה"ל "מעבירין את גזירה רעה" דהיינו שיתבטל הגזירה רעה לגמרי.

ותירץ הבית הלוי (דרוש י"ד) דהנהגת הקב"ה הוא דאינו מבטל לגמרי הגזירה רעה ע"י תשובה, אלא הקב"ה מהפך את הגזירה רעה להיות גזירה טובה, ויתפרש הלשון של הגזירה רעה להיות גזירה טובה להאדם, ונמצא שהקב"ה מעביר רק הרע מן הגזירה ולא מבטל הגזירה לגמרי.

וכ"כ השיח יצחק בסידור הגר"א בשם הט"ז (או"ח סי' תרכ"ב) על הבקשה "אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו", וז"ל "בנוסח אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו, נראה לי שיש לומר רוע גזר בנשימה אחת כי שייכים להדרי דהיינו שיקרע הוא יתברך רוע שיש בגזירה וכו', וכן ותשובה וכו' מעבירין רוע הגזירה הוא ג"כ בדרך זה, ולא כמו שרבים מפסיקין בניגון בין רוע לגזירה וכו' על כן צריך למחות בפרט החזנים שלא יעשו כן".

וכ"כ בסידור אוצר התפלות בשם העץ יוסף על הבקשה "אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו", וז"ל "קשה אם קאי על הגזירה עצמה ה"ל קרע גזר דיננו, אך יבואר ע"פ מה שאמרו חז"ל במסכת ראש השנה הרי שהיו רשעים בראש השנה וגזר עליהם גשמים מועטים וחזרו בתשובה, להוסיף עליהם א"א, אלא מורידין בזמן ועל הארץ הצריכה להם, הרי אף שנגזר תוכחה ויסורין הקב"ה מסתיר את התוכחה שהגשמים מועטים שבם סימן קללה שולח על הארץ הצריכה להם, ונמצאת גזרת הקללה באה אבל לא לרעה שלא נרגשת הקללה, וזהו שאנו מתפללין קרע רוע גזר דיננו, ר"ל אע"פ שהגזירה קיימת כי להוסיף א"א, עכ"פ הרוע שבגזירה יתהפך לטובה לשלוח בזמן ועל הארץ הצריכה להן באופן שהגזירה באה אבל לא לרעה רק לטובה שנעשה מרעה טובה, וכן אפשר לומר ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין אפילו בתוך השנה את רוע הגזירה שנתהפך הגזירה מרעה לטובה".

ולפי"ז מובן היטב למה בתפלת "ונתנה תוקף" אנו מזכירין רק תשובה תפלה וצדקה, ואין אנו מזכירין שינוי השם, משום דאנו מתפללים רק שהקב"ה יעביר את רוע הגזירה, והיינו שיתקיים הגזירה כמו מקודם אלא שישלך הקב"ה הרע מן הגזירה וישאר הגזירה רק לטובה, אבל שינוי השם אין בכחה לסלק רק הרע מן הגזירה, אלא הגדר הוא שאין הגזירה כלל על אדם זה ששינה את שמו, ולכן אנו מתפללים "ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה".

(אביר יעקב)

כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה

עי' בגמ' ראש השנה (ט"ז): "כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה, מ"ט דלא עירבב השטן". וכתבו התוס' (ד"ה שאין) וז"ל "מפרש בהלכות גדולות לאו דמיקלע בשבתא אלא דאיתיליד אונסא", והיינו דרך אם איתיליד לו אונס ולא היה יכול לתקוע השופר יהיה שנה שמריעין לה בסופה, אבל אם לא תקעו השופר מחמת שהיה שבת, בכה"ג לא תהיה שנה שמריעין לה בסופה. וצ"ב מהו החילוק בין אונס לשבת, הא סו"ס לא תקע השופר ולא עירבב השטן.

ותירץ המשך חכמה בפרשת אמור (כ"ג-כ"ד) דמצות שופר היא לתקוע עם שופר של איל כדי להזכיר זכות עקידת יצחק שהיה מוסר נפשו כדי לקיים רצון השי"ת, והנה בראש השנה שחל בשבת כלל ישראל ג"כ מוסרים נפשם לוותר על זכות העקידה ע"י שאין תוקעין בשופר בשבת שמה יעבירו ד' אמות ברשות הרבים ותתחלל קדושת שמו יתברך, וא"כ מסירת נפש זו היא ממש במקום הזכות של תקיעת שופר שג"כ היא להזכיר זכות עקידת יצחק שהיתה מסירת נפש, ועל כן לא יהיה רע בסופה, ורק אם נאנס דליכא שום זכות של מסירת נפש יהיה רע בסופה. ודבריו צריכים ביאור, דמתחילה הביאו בגמ' דהטעם שתוקעין בשופר של איל הוא כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני, ואח"כ הביאו בגמ' דהטעם שתוקעין ומריעין כשהן יושבים ותוקעין ומריעין כשהן עומדין הוא כדי לערבב השטן, ומבואר דאע"פ שאנו תורקעין בשופר של איל שהוא כדי שאזכור לכם המסירת נפש של העקידה, אעפ"כ עדיין אנו צריכין לערבב השטן ולתקוע ב' פעמים, דבלאו הכי עדיין השטן יכול לקטרג, וא"כ צ"ב דהא הטעם

שאלות מענינות בהלכה (בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

להרבות בזכויות מר"ה ועד יוהכ"פ

"ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעש"ט ולעסוק במצוות מר"ה ועד יוהכ"פ יתר מכל השנה" (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד)

שאלה: שאל חכם אחד, מדוע שלא יעשה כן קודם ר"ה ויהיה צדיק ויחתם לאלתר, ולמה שימתין עד עש"ת. ומה עוד, ששיטת הרמב"ם (פ"ג ה"ג) שבינוני לא יועיל לו בעש"ת עוד זכות אחת, אלא תשובה בלבד, ולמה שלא ירבה בזכויות לפני ר"ה ויעשה לצדיק.

תשובה: נכון שכך צריך לעשות, ולכן באמת אומרים אנו סליחות לפני ר"ה, אבל אין זה לכולם, ולשון הרמב"ם "נהגו כל בית ישראל" - וזה בעש"ת, כי עד ר"ה קשה הדבר להתבצע ורק לאחר ר"ה שנתעורר ע"י השופר ומצוות היום - אז מרבה בזכויות.

(דרך שיחה)

והוסיף המשגיח הגר"ר ירוחם זצ"ל עוד דבר נפלא, דנמצא לפי"ז לימוד גדול לאדם, שיכול האדם בנקל להסיר מעצמו את כל הגיהנם ברגע אחד, בהצדיקו עליו את הדין ובהרשיעו את עצמו, שבזה יפטר עצמו מכל עונשים חמורים ומרים, כמו במודה בקנס פטור, ואין לך עצה גדולה לאדם יותר מזה, להיות מרשיע את עצמו, וזו כוונת המדרש במקום שיש דין למטה אין דין למעלה, כי אם האדם תובע דין למטה, אין דינו למעלה כ"כ בריתא.

ומבואר מדבריו דזהו הביאור של המדרש הנ"ל, דאם יש דין למטה היינו דאם האדם תובע את עצמו בדין ושוקל כל מעשיו אם הם ע"פ התורה או לא, ומרשיע את עצמו על כל העבירות שעשה, אז אין דין למעלה והיינו שהקב"ה ידון את האדם ולא יענש אותו כיון שכבר דן את עצמו, ובימי הסליחות צריך לכוין כשאומר "ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו", דזהו המקום שהוא מרשיע את עצמו. וזו עצה גדולה לזכות ביום הדין של ראש השנה, דע"י שהאדם יעשה חשבון הנפש וידון את עצמו וירשיע את עצמו, שוב לא יצטרכו להענישו מן השמים, ועי"ז יזכה לכתיבה וחתומה טובה. (אביר יעקב)

בחסד ואמת יכופר עוון

הסיפור המופעים שהמשגיח דלעיקוואד הגה"צ רבי נתן וואכ-טפויגעל זצ"ל היה נוהג לספר בכל שנה 'בחסד ואמת יכופר עון' אחת העצות המרכזיות המובאות בחז"ל לזכות בדין היא העצה של עשיית חסד 'בחסד ואמת יכופר עון'. עשיית חסד עם בניו של המלך מביאה את המלך לנהוג במידה כנגד מידה ולהטות את הכף לטובה ולזכות את העושה בדין.

במסכת בבא בתרא מובא משלו של רבי עקיבא שאמר למלך הרומאי: מלך אחד חבש את בנו בבית האסורים וציווה את הסוהרים לבלתי יזונו אותו במאכל ומשתה, בא אדם אחד וברחמיו על בן המלך שלח לו אוכל ושתייה להחיות את נפשו, הלא וודאי הוא שהמלך על אף רצונו להעניש את בנו ישמח ויתן

דכל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין בסופה הוא משום דלא עיררב השטן, וא"כ אפילו אם הא דאין תוקעין שופר בשבת הוא ענין של מסירת נפש, מ"מ לא עיררב השטן ועדיין יכול לקטר עליו.

ושמעתי מידידי הר' משה הכט שליט"א לבאר הענין, דהטעם שתקיעת שופר ב' פעמים מערבבת השטן היינו כמש"כ רש"י משום שהשטן רואה שכלל ישראל מחבבין את המצות ומסתתמין דבריו. ולפי"ז י"ל דעיקר עירבוב השטן הוא מצד שמזכיר רין את מסירות נפש דעקידה שהיה חיבוב מצוה עד כדי שמו-סר נפשו עליה, אמנם עדיין יש לשטן מקום לטעון דהשתא בני ישראל אינם מחזיקים מעשה אבותיהם בידיהם, ולהכי תוקעים ב' פעמים להראות שגם אנו מחבבין את המצות, ועי"ז נסתתמו טענותיו.

ולפי"ז י"ל דכיון שכלל ישראל מוותרים על הסגולה של תקיעת שופר כדי שלא יבאו לידי חשש חילול שבת, א"כ מזה רואין שכלל ישראל מחבבין את המצות ואפילו מחשש חילול שבת כדאי הוא לוותר על תקיעת שופר, ומחמת זה מסתתמין דבריו של השטן ולא יהיה רע בסופה של השנה כיון שהם מחזיקים מעשה אבותיהם בידיהם.

עי' בספר משנת ר' אהרן (ח"ב עמוד ר') שביאר הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל על דרך המשך חכמה וקצת בנוסח אחר, דהענין של עירבוב השטן הוא ע"י שכלל ישראל מחבבין את המצוה של תקיעת שופר ותוקעין שני פעמים, וכשחל ראש השנה בשבת אנו מוותרין על מצות תקיעת שופר משום חשש רחוק שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר, וזה מורה על החיבוב המצוה של שמירת שבת, ולכן יש לנו אותו סגולה שהשטן מעורבב מחמת שרואה החיבוב המצות של כל ישראל.

(אביר יעקב)

אם יש דין למטה אין דין למעלה

עי' במדרש רבה ריש פרשת שופטים (ה'ה') "דבר אחר רבי אליעזר אומר במקום שיש דין אין דין, ובמקום שאין דין יש דין, ומהו כן, אלא אמר רבי אליעזר אם נעשה הדין למטה אין הדין נעשה למעלה, ואם לא נעשה הדין למטה הדין נעשה למעלה." וצ"ב מה הכוונה בזה דאם נעשה הדין למטה אז אין לו דין למעלה.

ושמעתי מהגר"ר ישראל דוד שליזינגר שליט"א לבאר הענין ע"פ דברי המשגיח הגר"ר ירוחם זצ"ל בספרו דעת תורה בתחי-לת פרשת שופטים שכתב שם דברים נפלאים, דהיסוד של מלכות הוא המדה של משפט, וכיון שיהודה היה מודה על חטאו ואמר "צדקה ממני", נמצא שהיה יכול לדון את עצמו ולהצדיק את הדין, וזה היה הסימן ליעקב אבינו שהוא בעל המשפט ואוהב את המשפט בתכלית, ולכן יהודה זכה למלכות שכל ענינו הוא משפט.

והוסיף דזהו ג"כ הפשט דמודה בקנס פטור, וילפינן זה מהקרא ד"אשר ירשיעון אלהים" פרט למרשיע את עצמו, והיינו דאם הוא עצמו הרשיע את עצמו ועשה משפט על עצמו, והצדיק על עצמו את הדין ואמר רשע אני, אז אין הב"ד צריך לדון אותו ולהרשיע אותו. ובאמת יש מעלה למי שמרשיע את עצמו, משום דעי"ז הוא נפטר מתשלומין לגמרי שכבר נעשה עליו הדין, אבל אם הב"ד מרשיע אותו אז צריך לשלם תשלומין.

מתנות לאדם שהחיה את נפש בנו. בזה מסביר רבי עקיבא את הנהגת מלכו של עולם שברא עניים ונתן מקום לעשירים לפרנס אותם.

נסורה נא ונעמוד על נקודה זו שיכולה לתת פתח לכל אחד ואחד לעבור בקלות את הדין ולזכות אותנו בשנה הבאה עלינו לטובה בשנת הצלחה וברכה. המשגיח דליעקוואד הגאון הצדיק רבי נתן וואכטפויגעל זצ"ל היה נוהג בכל שנה בימי האלול לספר את הסיפור המפעים הבא:

הסבא מקלם בשיחה באחד מימי האלול סיפר על חלום נורא אותו הוא חלם כמה לילות קודם לכן. המשפט הזה לכשעצמו מעורר סקרנות גדולה לדעת מה חלם היו הגיוני ליבו הטהור של הסבא מקלם ובפרט בימי האלול, שהרי אין אדם חולם בלילה אלא מהרהורי ליבו ביום. ניתן לקבל כאן על הצצה למה שהעסיק את הסבא בימים קדושים אלו.

בחלומו רואה הסבא את עצמו מסתובב ברחובות העיירה קלם בעיצומם של ימי האלול, והכרוז עובר ומכריז לכל בני העיירה להתאסף בבית המדרש לשמוע את דרשתו של האורח הדגול, שהוא לא אחר מאשר רבנו יונה גירונדי, בעל ה'שערי תשובה' שבא לשאת מאמרו לקראת ימי הרחמים והסליחות. תוך דקות ספורות התמלאו רחובותיה של העיירה בכל מי שרק היה יכול, והכל אצו רצו לנצל את ההזדמנות הנדירה לבוא ולשמוע עוד פרק שכנראה לא נכתב בשערי תשובה.

זיהיתי כמה מהממהרים, מספר הסבא בהתרגשות, וכיוונתי אף אני את רגליי לבית המדרש לתפוס גם אני זיקוקין דינור מפיו הקדוש של אחד מגדולי הראשונים ש'צנח' לדור אחרון לאל-פנו דעת ומוסר. ככל שמתקרב אני להיכל בית המדרש גברה הצפיפות בדרכים המובילות אליו, וכשסוף סוף הגעתי אל פתח ההיכל נכונה לי אכזבה מרה, עמד שם שומר גדול ממדים וחסם את דרכי מלהיכנס פנימה.

עמדתי שם ורציתי מאד להיות שם בפנים ולהאזין, והתחלתי לחלות את פניו של השומר שיתן לי להיכנס, הזכרתי לו את זכויותי הגדולות בהעמדת התלמוד תורה המפורסם ובהרבצת התורה, אך הוא לא התרגש מכך והמשיך לחסום את דרכי. המ-שכתי להעלות ולהזכיר את זכות אבותי הקדושים ואת מעשיהם הטובים וגם זה לא עזר. עמדתי שם כשאני מנסה לטכס עצה איך לגרום לשומר להניח לי להיכנס ולשמוע.

לפתע עלה רעיון במוחי, פניתי אל השומר ואמרתי לו: הלא אביו של ר' נחום וועלוול הנני, וכאביו בוודאי מגיעה לי הזכות להיכנס אל הקודש.

כאילו רק למילים האלו חיכה השומר, הוא פינה בזריזות את המקום ונתן לי להיכנס אל בית המדרש. בשלב זה הקצתי והנה חלום!!

אולי אם החלום היה ממשיך, היום היו לנו עוד כמה פרקים ב'שערי תשובה' אבל כיון שהוא נגמר בזה, נשאר לסבא רק לברר אצל בנו מהו הזכות העצומה שגברה על זכויותיו שלו עצמו ועל זכות אבותיו. מהו הדבר בו מחזיק ר' נחום וועלוול שבוקע כל מחסום.

ר' נחום וועלוול נקרא אל הקודש, הסבא סיפר לו את דבר החלום ופנה אליו 'אמרו נא לי בני רחימאי, מהי לדעת הזכות הגדולה שלך שגוברת על זכויותי וזכויות אבותי, מהו הדבר שבגללו זכיתי להיכנס ב'שערי תשובה'?

ר' נחום וועלוול חך בדעתו מספר רגעים ואחר פנה אל אביו הצדיק וכה סיפר לו.

בחורף האחרון בעיצומם של השלגים הליטאים הסוערים, נק-רעו המגפיים היחידים שהיו לרגלי, לא שייך כמובן ללכת בשלג שנערם לגובה של מטר ויותר בלי מגפיים ראויים לשמם, ניגשתי לסנדלר היחיד שיש כאן בעיירה קלם וביקשתי ממנו שיתקן את מגפי בעד כמה פרוטות אותם מצאתי בבית.

בעודי ממתין שמגפי יוחזרו לי הבחנתי שעל המדף מולי מו-נחות מגפיים חדשות ומפוארות עם פרווה פנימית מחממת, תאווה לעיניים, נפשי חשקה מאד במגפיים הללו שיכולים לתת לי לעבור את החורף הקשה ביתר קלות, אבל המכשול בין הרצון למציאות היה כמובן הכסף ממנו יש בביתי בצמצום גדול בלאו הכי.

קיבלתי את מגפי הישנים מתקונים, ובדרך לביתי חישבתי לע-צמי שאם אחסוך כמה פרוטות כל שבוע הרי שתוך שבועות ספורים אוכל להגיע אל הסכום שעולים המגפיים החדשים ולממש את רצוני לקנות את אשר חשקה נפשי.

שבועות ארוכים שחשכתי מפת לחמי ועשיתי מאמץ גדול מאד כדי להגיע אל היעד, ואכן בסייעתא דשמיא גדולה אחרי חודשיים היה בידי הסכום המיוחל, צררתי אותו במטפחת בד, וצעדתי אל הסנדלר בתקווה שהמגפיים הנחשקים עדיין עומדים שם על המדף.

לשמחתי כבר בכניסתי אל הסנדלר ראיתי את המגפיים, ורכ-שתי אותם בכל המעות שהיו בידי, חזרתי הביתה שמח והודיתי להשי"ת על שברחמי נתן לי את האפשרות לקנות מצרך שבש-בילי הוא יקר המציאות אבל נצרך מאד.

לא יצאו ימים מועטים ועל דלת ביתי דופק הלך עני בלבוש מרופט ומבקש כוס חמין ודבר מאכל להחיות את נפשו, כמובן שהכנסתי אותו תחת קורת ביתי, האכלתי והשקתי אותו במעט שהיה לי בבית, וכשביקשתי להציע לו מיטה למנוחה התעקש ההלך לצאת ולהמשיך בדרכו, בטענה שמשפחתו המגוררת במ-רחק רב מחכה לו כבר תקופה ארוכה.

כשהבטתי על רגליו נדהמתי לראותם יחפות לחלוטין ונתונות בזוג גרבים קרועות בלבד, רגליו היו פצועות ומלאות כתמי דם וסימנים כחולים של קור. לא יכולתי לדמיין אותו הולך כך יחף דרך ארוכה כ"כ בשלג ובקור, נכנסתי לחדרי כשבדעתי לתת לו את המגפיים הישנות שאני כבר לא משתמש בהם.

מחשבה מהירה כבזק חלפה במוחי כשהבנתי שמצוה נדירה הזדמנה לידי, ואם זו מצוה נדירה הרי שראוי להדר בה עד קצה גבול היכולת. בהחלטה של רגע נטלתי את המגפיים החדשים ומסרתי אותם במהירות להלך העני.

את הסיפור הזה סיפר הסבא בעצמו בשיחתו בתלמוד תורה דקלם, ובסופו הוא האריך לבאר את הענין של 'בחסד ואמת יכו-פר עון'.

הרי לנו שלהיכנס ל'שערי תשובה' צריך זכויות מיוחדות, ואין לנו זכות גדולה יותר מלהיטיב עם בן המלך, אין דרך יותר טובה להמשיך עלינו את השפע ממלכו של עולם יותר מלהתחסד עם בניו אהוביו, זו העצה הגדולה ביותר לזכות בדן.

(לקראת שבת מלכתא)

בינונים תלויים ועומדים

הלשון בגמ' בינונים 'תלויים ועומדים' קשה, אם תלויים אינן עומדין, ואם עומדין אינם תלויים.

רק אם אחד נשפט לתליה, התליין יתן החבל על צווארו, ויצג כסא קטן תחת רגליו עד אשר יתקן החבל על צווארו, ואחר כך מסיר הכסא מתחת רגליו ונשאר תלוי, כן בינונים תלויים ועומדים, שהחבל ניתן בראש השנה על צוואריהם, רק יציגו כסא תחת רגליהם עד יום הכיפורים וכשעושים תשובה אז נוטלים החבל, ואם אין עושים תשובה אז יסירו הכסא ונשארו תלויים למיתה ח"ו.

אך יש גם צד שני למטבע זו, הוסיף נכדו, מו"ר הגר"א מישקו-בסקי זצ"ל, הרי אם יעשה תשובה יוסר החבל מעל צווארו, והוא ישאר עומד על הדוכן גבוה. היחלוצות הבינוני ממצב 'תלויים ועומדים' על ידי תשובה, מרו-ממת אותו.

(ילקוט לקח טוב)

קדוש אתה ונורא שמך

קדוש אתה ונורא שמך. לכאורה יפלא אם כן שכל כך 'קדוש ונורא אתה', איך שייך בכלל לבקש ממך על דברים גשמיים, כמו פרנסה וכדומה, הלא דברים כאלה אין להם שייכות למלך גדול וקדוש כמורך.

אך מה ביכולתנו לעשות 'ואין אלוה מבלעדיך', שאין לפנינו אחר חוץ ממך שנוכל לבקש מלפניו על הצרכיותנו בענייני גשמיות, ממילא אין לנו ברירה אחרת, וכשנצרך לנו לחם לאכול מוכרחים אנחנו לבקש ממך.

(כנסת דוד)

לדוד מזמור - מי זה מלך הכבוד

שמעתי מהניד החסיד בן אוריין הרב משה באראן ע"ה, מעיר קאנסטנטין -ישן פלך זיטאמיר, שהיה פעם אחת בבריסק דליטא בראש השנה, והלך להתפלל לבית הכנסת של הרה"ג ר' יוסף בער ז"ל אב"ד דשם, ואחר התפילה פנה אליו הרה"ג בזה הלשון: 'פולישער חסיד, בבקשה להגיד לנו איזה מאמר מהבעל שם טוב צוק"ל'.

ואמר לו הרב משה הנ"ל: שמעתי בעירי לספר בשם הבעל שם טוב ז"ל טעם על המנהג שבליל ראש השנה ובליל יום הכיפורים לאחר תפילת ערבית אומרים הקהל עם השליח ציבור פסוק בפסוק 'לדוד מזמור' (בתהילים כ"ד), ואומרים אותו בנוסח מיוחד ובהתלהבות גדולה, מה שאין כן כל השנה.

ואמר הבעש"ט ז"ל, כי איתא בגמרא (קידושין דף ל"א): 'נשיא שמח על כבודו כבודו מחול, אב שמח על כבודו כבודו מחול, מלך שמח על כבודו אין כבודו מחול', וכן היא הלכה. מפני שנשיא ואב ורב, בני אדם ממנים אותם על הצבור, וכבודם הם של עצמם, ויכולים למחול על כבודם. מה שאין כן מלך, שאנחנו מברכין עליו ברכה 'שחלק מכבודו לבשר ודם', כדנקטינן בגמרא ברכות, ואם כן הכבוד של מלך אינו שלו, אלא של הקב"ה שהוא נתן לו, כדדרשו: 'יפקוד ה' על צבא מרום במרום', ולפיכך, אפילו אם המלך מחל על כבודו, אין כבודו מחול.

נמצא לפי זה, אם כל השנה אנו עוברים בעבירות בין אדם

למקום, ואנו עוברים על כבוד מלך עליון, אין אנו מבקשים אותו 'סלח לנו', 'מחל לנו', הלא מלך שמחל על כבודו הדין מפורש שאין כבודו מחול. לכן אנו אומרים 'לדוד מזמור' תיכף בליל ראש השנה, להראות לו שהוא יכול למחול על כבודו, כי שלט על כבודו והכל, ואנו צועקים לפניו במזמור זה 'מי זה מלך הכבוד', כלומר מי השליט על הכבוד ויכול למחול על כבודו, ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה'.

והיה מסיים הרה"ג מבריסק הנ"ל: 'ראויין הדברים למי שאומרים, זה היה יכול להגיד רק הבעש"ט ז"ל'.

ואם כי יש עוד טעמים אחרים על זה, כמו בספר 'ליקוטי צבי' ועוד ספרים נאמר כי מזמור זה סגולה לפרנסה, ויש להקשות למה אין אנו אומרים פסוקים אחרים בתהלים שגם הם מסוגלים לפרנסה, כמו 'מזמור לדוד ה' רעי לא אחסר', וכן למה אנו אומרים רק בלילות של ימים נוראים, וכן למה פסוק בפסוק, ובנו-סח מיוחד, אלא לפי הטעם הנכון של אב"ד הבעש"ט זיע"א הכל ניחא. [אמ"ה: עי' גם מהרש"א בקידושין (לב; ד"ה א"ל ר' צדוק)]. (שרשרת זהב)

ענין הסימנים בר"ה

לכאורה יש להקשות במה שכתב רוביא ירבו זכויותינו, אמת כי לשון רוביא מורה על ירבו, אבל איך נרמז שם זכויותינו ירבו, דלמא זכויות דעלמא. וכן בכרתי יכרתו שונאינו, איך נרמז שם שונאינו, דלמא חלילה וחס להיפך.

אלא הענין הוא, שאין שום רמז באכילת הפרי, רק הפרי הוא סימן שיזכור האדם ויתעורר בתשובה ויתפלל על הדבר הזה. רצוני לומר שכשמשנים רוביא על שלחנו ואכלו, אז הוא לו למזכיר שיתפלל על שירבו זכויותינו, וכשרואה כרתי אז הוא למזכיר ורמז שיתפלל על הכרתת שונאינו.

נמצא העיקר הוא ההתעוררות והתפלה, ולאחר שהתפלל ואוכל דבר זה אז הוא רושם שתתקיים תפלתו.

(השל"ה הקדוש)

סגולה עצומה לזכות ביום הדין

הנה הטעם מה שמבואר בש"ס ובשו"ע לאכול דברים טובים ומתוקים, אין הכוונה דרך תפלה, דאין מקום לתפלה בשעת אכילה, רק זה הוי לבטחון ואמונה, כי מראה שהוא מאמין ובוטח שכן יהיה.

ובפרט לפי מה שכתבתי בדרושים לפרשת תבא (שנת תרי"ב) דבראש השנה יהיה אדם משמח ואומר כל מה שעשה הוא יתברך הוי לטובה ובזה יהיה נהפך באמת לטובה.

ולכן מהאי טעמא נראה שיהיה אדם רגיל לומר בראש השנה אחרי תפלת שחרית 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד' וגם זו לטובה'.

ולכן מהאי טעמא תקנו לאכול מאכלים טובים ומתוקים ולומר עליהם סימנים כדי שאם ח"ו נגזר להיפוך, יהיה נהפך ע"י אמירה זו לטובה, אמן כן יהי רצון.

(חכמת שלמה ס' תקפ"ג ס"א)

נאפד נקמה

נאפד נקמה סתרו יושר עצתו אמונה פעולתו אמת. 'נאפד נקמה', אם כי נראה לעינים שהוא 'נקמה' ח"ו, שהשי"ת מייסרו

ביסורים, אבל 'סתרו יושר', פנימית הדבר הוא אשר 'טוביה גניז בגויה', 'עצתו אמונה' ה'עצה' לזה 'אמונה', להאמין אשר הכל חסד והוא מקור הטוב, וכאשר נאמין באמיתיות שחפץ חסד הוא, אזי יבין גם הוא ש'פעולתו אמת' וצדק וישר. [אמ"ה: עי' גם באוהל תורה שפי' כן].

(אור ישרים)

עשה למענך אם לא למעננו, עשה למענך והושי ענו

סיפר לי איש אחד מתושבי עירנו, ששמע מידידו שגר בצרפת, ולפני תקופה נכנס לאחד מגדולי הדור וסיפר לו מעשה שאירע לפני כמה זמן, ובסיפור זה ביאר את נוסח תפילתנו בכל עת 'עשה למענך אם לא למעננו, עשה למענך והושיענו', שמבקשים להשי"ת שיעשה רק למענו, וכך סיפר:

הוא גר בצרפת, ויש לו ידיד שגר בשכונתו, ובבנין מגוריו ישנם עוד כמה נכרים, ואחד הנכרים שדירתו סמוך אליו הוא איש מבר-גר ומלומד, ומשוחחים הרבה ביניהם, והנכרי מתעניין תמיד על עניני היהדות ועם הנבחר.

פעם כשוחח האברך ההוא עם אחד, ושאלו הלה על מקום מגוריו, אמר לו שגר במקום פלוני, וסיפר לו על הנכרי שמדבר עמו, אמר לו האיש: 'תדע שנכרי ההוא הוא חמיו של מלך מדינת מרו-קו'. אבל האברך לא האמין למשמע אזה, כי אף פעם לא אמר לו שכנו שום דבר בענין זה, והחליט לברר הדבר.

בפעם הבא כשנעמד לשוחח עם שכנו הנכרי שאלו על כך, והוא אכן אישר לו הדבר, וכששאלו למה לא אמר לו אף פעם, השיבו השכן שלא ידע שזה יעניין אותו. ע"ז אמר לו האברך שבוודאי ברצונו לדעת, כי מסתמא הוא מגיע לעיתים תכופות לבקרו, ולנו יש ברכה מיוחדת שמברכים בעת שרואים מלך, לכן מבקש ממנו שבפעם הבא שהוא מגיע יודיע לו, והסכים הנכרי.

אחרי תקופה, הודיע לו השכן שחתנו המלך מגיע ממרוקו, ואכן השכן היהודי ההוא נפגש עם המלך, ושכינו הציגו לפני חתנו המלך שזהו השכן שלו איש יהודי, שמדבר עמו רבות על עניני יהדות, ואמר להמלך שברצונו לברך הברכה המיוחדת בעת שרואים מלך, ובירך את הברכה.

אח"כ התעניין המלך על דרכי היהודים ועל חיובם בקיום המצוות, ובין הדברים שאלו על זמן תחילת חיובם בכל המצוות, וענה האיש שמיום הגיע לבן שלש עשרה למצוות חייבים הם בכלל המצוות, ועד אז רק מחנכים אותם שידעו כשיגדלו.

ושאל המלך, איך זה שביום אחד נעשים מחוייבים. השיבו, שבעת נעשה הילד בן י"ג, עורכים לכבודו סעודה גדולה, ואז הוא מקבל עליו עול תורה ומצוות. והוסיף לו האברך שגם לו יש בן שממש לפני איזה זמן נכנס לעול המצוות ואכן ערך סעודה, וכך נמשך השיחה.

לפני שיצא האברך מלפני המלך, קראו המלך ואמר, היות ששמע שעשה שמחה שהכניס בנו בעול מצוות, ברצונו להעניק לו מתנה לכבוד השמחה, ושאלו אם על פי דת יהודי מותר לקחת מתנה מגוי, וכמובן נענה בחיוב. והוציא המלך את ה'טשעק ביכל' וכתב שטר של ארבעים אלף יורו, והגיש לו.

האברך שלא ראה סכום כזה בחייו, עמד משתומם בהתרגשות גדולה, ולא האמין למראה עיניו. המלך שהבחין בפליאתו, אמר לו שהוא מבין שלפי השגתו הוא מתנה גדולה מאוד, אבל ליהוי ידוע

לך, שכל אחד הנותן מתנה, נותן לפי מעמדו והשגתו, כן הדבר גם במלך, שיש לו סכום, שליתן פחות מזה אי אפשר לפי מעמדו הרם, ולכן, אמר לו המלך, פחות מסכום זה אי אפשר לי ליתן, ונתתי לך הנתינה הכי קטנה שאפשר לי ליתן, עד כאן המעשה.

ובעת סיפר הדבר לאותו גדול אמר לו, שבמעשה פלא זה עלה ברעיונו לפרש מה שמבקשים תמיד מהשי"ת 'עשה למענך', כי השי"ת הוא מלך מלכי המלכים, ואין סוף להשגתו וליכלתו, וע"ז אומרים 'עשה למענך אם לא למעננו', היינו שיעשה לפי השגותיו ולא לפי השגתנו הדלה. ואמר אותו גדול שהוא פשט נכון.

והראה לי ת"ח אחד בספה"ק 'לב שמחה' (מאמרי פסח, אמרים בד"ה בתפלת טל) שמביא דומה לזה, ואלו דבריו: בתפלת טל אומרים דוד כערכך העמד שמו, מובא בספר ישן, שאלכסנדר מוקדון כאשר בא לכבוש את ארץ ישראל, קידם את פניו יהודי אחד בברכה, וביקש המלך ליתן לו מתנה ונתן לו עיר שלימה, אמרו לו משרתיו הלא די לזה במתנה מועטת שיהיה בה כדי לשי-מחו, והשיב להם: כי המלך כאשר נותן צריך לתת כפי מה שנקרא אצלו מתנה לפי השגתו, ולא לפי השגת המקבל. אולי זה פירושו: 'דוד כערכך וכו'', שמבקשים שכפי הערך שמעריך הקבל, 'העמד שמו', עכ"ד.

(פנינים נחמדים)

מצות תקיעת שופר - המתקת הדין "שבכסה"

סיפר הרה"ח ר' אברהם גוטליב ע"ה מפנה בני ברק, שבבחרותו למד בשיבתו של הגה"ק רבי מנחם מענדיל מווישאוו זי"ע, ופעם הגיעו לעיר ווישאוו שני תלמידים משיבת ראדין שבלי-טא לעסוק באיזה דבר מצוה, ובעת פנו לנסוע מהעיר, אמרו להם, היות שהם מתלמידי ה'חפץ חיים', לכן אי אפשר להם ליפטר בלא כלום, וביקשו שישפרו איזה דבר מרבה הגדול מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל ששמו הלך לפניו בכל תפוצות ישראל.

וסיפרו דבר אחד: שבביהמ"ד בראדין היה נהוג כמו בכל המ-קומות לעשות הפסקה לפני תקיעת שופר בראש השנה. ודרכם של ישראל לנצל זמן נשגב זו כהכנה דרבה לקראת מצות תקיעת שופר, אבל בין הבחורים בשיבה היו כאלו שלא הבינו את ערך הזמן, והחליטו לצאת לכל הבתי מדרש בעיר לעמוד על מספר המתפללים וכו', באיזה מקום יש ציבור גדול, ובאיזה מקום נמ-צאים רק ציבור קטן.

ובעת חזרו, סיפר כל אחד מה שראה בביהמ"ד שהוא הגיע, ובתוך שיחתם נכנס ה'חפץ חיים' לביהמ"ד לתקיעת שופר עטור בטליתו, ובדרך כניסתו קלט את דבריהם, ועלה על הבימה לדבר דברי כיבושים.

ופתח ואמר: כתיב 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', וביאר בדרך משל לאב שהיה לו בן יחיד, ושולחו לשיבה ללמוד, ובימים ההם כמעט ולא היה קשר בין ההורים להבנים בשיבה, ולמד שם בשיבה משך כמה שנים ולא היה לו קשר להוריו.

לימים נחלה אמו ונפטרה, והיות שהיה אחר תקופה ארוכה ב-שיבה שלא ראה אותה, חשב אביו איך להודיע לבנו בכדי שלא יקבל הבשורה באופן קשה מדי, ונפל לו ברעיונו עצה טובה, שי-קנו לבנו מלבוש חדש, ובתוך כים הבגד יטמין פתק בו יכתוב שאמו נפטרה, וכך בעת יקבל הבשורה המרה, יתנחם לכל הפחות במלבוש החדש שקיבל, וכן עשה.

אחרי כמה זמן הגיע המלבוש החדש לבנו בשיבה, ונתמלא

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

ש. צ"ב מדוע לא הוזכר אבינו מלכנו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו.
ת. התפילה על צורכי היום

ש. צ"ב מדוע לא אומרים אבינו מלכנו יפתח לבנו בתורתו שזהו תכלית הבריה.
ת. תחילה צריך מחילת העוונות. ואז יוכל להפתח ליבנו לתורתו.

ש. אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות צ"ב אם עשינו מעשים טובים או נזכרים לפניו ית"ש ואם לאו מהיכן יהיו לנו זכויות.
ת. מבקשים שנזכה ליכתב בספר זכויות.

ש. אבינו מלכנו חטאנו לפניך. צ"ב מדוע מתחילים "בא-בינו מלכנו חטאנו לפניך ולמה לא יתחילו באבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה.
ת. מצוה דאורייתא להתוודות על החטא

ש. אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות ואח"כ או מזכירים עוד כמה ספרים, צ"ב האם כל אחד מאלו הספרים הוא ספר בפני עצמו או שהוא ספר אחד של צדיקים גמורים.
ת. הכוונה ברשימה של זכויות וכן בכולם

ש. אבינו מלכנו (על קידוש השם) עשה למען הרוגים על שם קדשיך, עשה למען טבוחים על יחודך, עשה למען באי באש ובמים על קידוש שמך. צ"ב האם שלשתן הם עניני קידוש השם ולמה נכללו ונשתלשו.
ת. כל אחד ענין אחר זכות אחר ועונש אחר.

ש. צ"ב למה חותמין הרשע למיתה, למה לא מחכים עד יום הכיפורים אולי ישוב מרשעתו ויעשה תשובה.
ת. אם לא רשע גמור, ואם באמת ישוב יקרעו ויזכה בדינו ויזכוהו.

ש. צ"ב מדוע או אומרים כתבנו בעשרת ימי תשובה הרי כבר כתב אותנו בראש השנה.
ת. גמר הכתיבה

ש. אבינו מלכנו קרע רוע גזר דינינו צ"ב מדוע 'חוזרים לומר קרע רוע גזר דינינו' הרי אמרנו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובתינו וכן אמרנו בטל מעלינו כל גזירות קשות, וזה כולל את הגזירות.
ת. הכל לפי שעה ויכולים לחזור. ולכן צריכים להתפלל קרע.

(מתיקות המועדים)

בשמחה על המתנה החשובה מאביו, והראה אותו לכל חבריו, אבל בעת לבש אותו הניח ידו אל תוך חיקו, ואז הוציא משם הפתק, ונהפכה לו שמחתו לתוגה, שראה שאמו נפטרה, עד כאן דברי המשל.

והמשיך החפץ חיים: הנמשל הוא, בעצם כל איש ואיש במשך כל ימות השנה מתענג בתענוגים, אבל לכל אחד יש 'בכסה', איזה פתק טמון בבגדו, והוא גזר דינו שנכתב עליו מן השמים, ועל ידי 'תקעו בחודש שופר', מצות תקיעת שופר שמתעוררים לתשובה, יוכל האדם להמתיק את ה'בכסה', הפתק שבסתר. והפטיר דבריו: ובעת כזאת, איך אפשר לתלמידים שלנו, לדבר דברים בטלים, דברים של אין בהם ממש, צריכים לגשת בהכנה נאותה לקראת מצוה רבה זו.

(פנינים נחמדים)

בזכות לב נשבר ונדכה

אחד מתלמידיו הגדולים של הבעל שם טוב הקדוש נקרא ר' דוד לייקעס, שנה אחת אמר לו הבעל שם טוב בחודש אלול, 'בשנה זו רוצה אני למנותך לבעל המקריא של התקיעות', והבעל שם טוב היה הבעל תוקע. הלך רבי דוד, והחל לומד בכל ספרי המקובלים בענין תקיעת שופר וכוונותיו, והכין ר' דוד מחברות שלימות כתובות עם הכוונות הצריכות בזמן תקיעת שופר.

כשהגיע יום ראש השנה לאחר קריאת התורה בהפסקה, פנה ר' דוד לביתו להביא את המחברות עם הכוונות, חיפש וחיפש, ולא מצא בכל הבית. ר' דוד נשבר בקרבו, הרי הוא צריך להקריא את סדר התקיעות אצל הבעל שם טוב, והאיך יעשה זאת כשאין לו את הכוונות, רבי דוד לא ידע להשית עצות בנפשו, והזמן חולף, עד שהגיע שליח מהבעל שם טוב, וקרא לו ואמר לו, 'ר' דוד, הרבי והקהל כבר ממתינים לכבודו בבית המדרש'. רבי דוד הלך לבית המדרש בראש מורכן ושברון לב, שהרי הוא המקריא אצל הבעל שם טוב ותלמידיו הגדולים, ואין בידו את הכוונות.

כשנכנס לבית המדרש, כבר אחזו באמירת 'למנצח' שקודם התקיעות, נחלי דמעות החלו לזלוג מעיניו, והתחיל להקריא בפשטות את הכתוב סדר התקיעות. לאחר תפילת מוסף, פנה הבעל שם טוב אל ר' דוד ואמר לו, 'דע לך, סדר התקיעות שהקראת היום, זה ממש בקע רקיעים, ופרץ מסכי ברזל'. פרץ ר' דוד בבכי, ושאל 'רבי היתכן, הרי היום הקראתי זאת כיהודי פשוט, ללא שום כוונות ויחודים'.

ענהו הבעל שם טוב בהסבר נורא, ואמר לו: 'דע לך, לכל מנעול יש מפתח מיוחד, ואין מפתח אחד פותח מנעול שאינו שייך לו, לכל מנעול יש את המפתח המתאים, אך הדבר היחיד שיכול לפרוץ את כל המנעולים זהו גרון, שפורץ הכל'.

אמר לו הבעל שם טוב, 'כך גם הסדר בשמים, לכל דבר יש שער מיוחד, יש שערי רחמים, שערי תשובה, שערי פרנסה, שערי קדושה, וכו' וכו'. ולכל שער יש פתיחה מיוחדת, יש שער הנפתח על ידי תורה, יש שער הנפתח על ידי תשובה, ויש על ידי צדקה וכו', אך ישנו דבר אחד הפותח את כל השערים, וזהו אם יש לאדם 'לב נשבר', אדם מסתובב עם הרגשת שברון לב, מי אני, ומה אני, אדם ניגש להתפלל ומתבונן בדברי חז"ל הקדושים 'דע לפני מי אתה עומד, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא', אדם שיש לו 'לב נשבר ונדכה' אזי 'אלהים לא תבזה', ופורץ את כל השערים'.

פעם פגש בו אדם בשעת בין הערביים של ערב ראש השנה לפני תפלת מנחה, ושאלו: "מה העצה שהרב יכול לתת לי לזכות בדין ראש השנה?"

רבי ועלו על השיב תשובה שתפסה אותי חזק: "הקשב היטב. בחודש אלול אנחנו בידידות עם הקב"ה, כמו שנאמר (שיר השירים ו, ג) 'אני לדודי ודודי לי', ועם דודים אפשר לסגור דברים. לעומת זאת בראש השנה הקב"ה מתנהג בהנהגה של מלכות. עם מלך אי אפשר לפטפט ולדבר. בא תנצל את תפלת מנחה האחרונה של השנה, את הדקות האחרונות שבהן יש לך יחס של דוד עם הקב"ה, ותסגור אתו דברים".

כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה

הנה בראש השנה הקב"ה ישוב ודן את כל יצורי עולמים, וכמו שאומרים בארוכה בפיוט "ונתנה תוקף", "וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון", וכל העינים שיתרחשו במשך כל השנה כולה הקב"ה גוזר את גזר דינם ביום הדין בראש השנה. וכמו שאומרים בהמשך הפיוט, "מי יחיה ומי ימות, מי יעני ומי יעשיר, מי ישפל ומי ירום".

ובגמרא בביצה (דף ט"ז א') איתא, "תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה, כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים", שהקב"ה קוצב לאדם את כל מזונותיו של כל השנה כולה בראש השנה, וכפי מה שנפסק לו בדין כך הוא מקבל במשך השנה.

ולא רק המזונות נקצבים בראש השנה, אלא גם החסרונות וההפסדים שיהיו במשך השנה גם כן נקבעים בראש השנה, כמו שמוכר בגמרא בבבא בתרא (דף י' א') "דרש רבי יהודה ברבי שלום כשם שמזונותיו (שכר שיתפרנס ממנו, רש"י) של אדם

ואמר לו הבעל שם טוב, ר' דוד, מן השמים אבדת את מחברת הכוונות, ועל ידי זה הגעת לשברון לב, כחרס הנשבר, ועם לב נשבר הגעת להקראת התקיעות, לב נשבר זה בקע את כל הרקיעים, והביא השפעה גדולה לכל השנה".

(הר' אהרון טויסיג שליט"א)

ר"ה שחל להיות בשבת

הנה תמיד כשחל ר"ה להיות בש"ק, היה מרגלא בפי אותו צדיק הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע להמליך בעד ישראל ולומר:

רבנו של עולם, השתא צריך אתה לכתוב את כל ישראל לחיים, כי אם לא כן ח"ו, האיך אתה רשאי לכתוב בשבת הלא הוא חילול שבת, אבל לחיים רשאי אתה לכתוב, כי פיקוח נפש דוחה את השבת. וז"ש (ראש השנה פ"ד מ"א) "יום טוב" היינו זה היום הוא טוב למאוד, ומפרש והולך איזה יום הוא טוב, על זה אומר "של ראש השנה" היינו היום של ר"ה אע"פ שהוא יומא דדינא אעפ"כ הוא טוב, ומפרש והולך אימתי הוא טוב למאוד, על זה אומר בזמן "שחל להיות בשבת" ומטעם הנ"ל, והבן.

(תולדות קדושת לוי)

עם דוד אפשר לסגור דברים

רבי ועלו על אידלמן זצ"ל היה צדיק יסוד עולם שגר בבני ברק בשכונת לרב פרדו זצ"ל, ונפטר בלי ילדים ל"ע, כל ברכה שהוציא מפיו ארכה חצי שעה. מחמת שהיה שומר את העינים הלך תמיד כשראשו כפוף, עד שצוארו נטה מעצמו כלפי מטה, מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל היה אומר: "כדאי לכם לקבל ממנו ברכה בעולם הזה, מפני ש בעולם הבא לא נוכל לראות אותו בכלל!"

מעשים והנהגות

ממך הגר"ח קנייבסקי שליט"א

• אחד היה אמור לעבור טיפול רפואי שאל לרבינו אם לעשות זאת קודם ראש השנה או אח"כ אמר לו שיעשה אח"כ כיון דבראש השנה נידון מחדש.

• ראש ישיבה אחד בא לספר שחסר לו חמישים אלף דולר, אמר לו רבינו אתה אשם אתה לא התפללת מספיק טוב ב' ראש השנה'.

• אחד שיש לו בעיות באזניים אמר רבינו שילמד הלכות תקיעת שופר.

• סיפר רבינו שר' אליה דושינצ'ר זצ"ל אמר בהשיבה לפני התקיעות דברי חיזוק, שכתוב בחז"ל שהמילים של בן אדם מדוברים ונגזר כמה ידבר ובאם מדבר יותר מפסיק לדבר. והבאתי חז"ל זה בארחות יושר אלא שר' אליה אמר שבדברי תורה אינו כן וכנראה זה מסברא וכן כתוב בחז"ל שהפסיעות של בן אדם מדודות.

(מנחת תודה)

* שאלו לרבינו איזה קבלה ראוי לקבל על עצמו לראש השנה וענה לשבת וללמוד זה הקבלה הכי טובה, ואח"כ הוסיף ואמר לשואל באמת שזה אתה מחויב גם בלי ראש השנה.

• אברך ת"ח, ששאל מה לקבל קבלה לראש השנה אמר לו רבינו תלמד בהתמדה, ותלמד דברים שעדיין לא למדת, כגון קידוש החודש.

• שמעתי מהרה"ג ר' משה סמוטני שליט"א ששנה אחת כשחזר רבינו ממעריב בליל א' דראש השנה שמע איך שרבינו אומר להרבנית השנה ודאי יהיה לנו שנה טובה, שכל כך הרבה יהודים ברכו אותי.

• אחד בא לרבינו ואמר לו, שקשה לו בלימוד הגמרא אמר לו רבינו עכשיו בא ראש השנה, תתפלל!

קצובין לו מראש השנה, כך חסרונותיו (הפסד שעתיד להפסיד, רש"י) של אדם קצובין לו מראש השנה, זכה הלא פרוס לרעב לחמך (זכה, למזל טוב יתן אותו חסרון לעניים, רש"י), לא זכה ועניים מרודים תביא בית".

מבואר שבראש השנה נגזר על האדם כמה הפסדים הוא צריך להפסיד מממונו במשך השנה, ומי שזוכה ונותן צדקה מממונו, מורידין לו את הכסף שנתן לצדקה מהגזירה של החסרונות שנגזר עליו.

אבל אם לא זכה, ועניים מרודים תביא בית, שבאה המלכות ולוקחת לו את כספו - בא מס הכנסה ולוקח את כספו!

מִן הַגֵּרִי קִנְיִבְסָקִי זצ"ל מביא "בברכת פרץ" (פרשת מקץ) את המדרש במקץ שכתב "אמר רבי אלכסנדר אינן לך אדם בלא יסורים, אשריו לאדם שיסורים באים עליו מן התורה". וביאר שהיסורים מוכרחים לאדם הן למען כפרת עוונותיו, והן למען השגת התורה והעולם הבא, והקב"ה שולח אותם בדקדוק עצום מאוד רק לפי המוכרח לו לפי מה שהוא בלא תוספת משהו. ומעתה אומר המדרש שמי שיש לו יסורים מהתורה, שמתאמץ ללמוד גם בזמנים קשים וגם כשאין כח, הוא זוכה שהקב"ה לוקח את היסורים הללו ומוריד אותם מהחשבון של היסורים שהיו אמורים לבוא עליו.

וכתב, "נמצא דמחמת היסורים הבאים ע"י התורה והמצוות לא נוסף לו יסורים אפילו משהו, כי תחת זה ינוכה לו ממנת היסורים הבאים עליו, ועוד הם ריווח עצום ורב שאין לתאר ולהשיג כלל, וזהו שאמר אין לך אדם שאין לו יסורים אשרי מי שיסוריו מן התורה". ועיין בדבריו בהרחבה.

בספר "בטוב ירושלים", להמגיד הירושלמי הגה"צ רבי בן ציון ידלר זצ"ל מספר שבשנות נעוריו הקב"ה זיכה אותו ברע וידיד נפש, הלא הוא הרה"צ רבי אברהם חנוך הופמן זצ"ל, שלמד ממנו הבנה אמיתית בתורת המוסר. וכתב עליו, "יודע אני בעצמי, שהמעט יראת שמים שיש לי, קיבלתי ממנו".

ומספר שרבי אברהם חנוך הופמן היה גר בחוץ לארץ, ובבחרותו עלה לארץ, כי מרוב תשוקתו לעלות לארץ לא רצה לשאת אשה בחו"ל שמא היא לא תסכים לעלות לבסוף לבוא לארץ.

וכתב, "בהיותו עני מדוכא, ואין בידו הסכום הנדרש להוצאות הדרך, וגם תעודת הפספורט לא היתה לו, החליט לעשות הדרך רגלי, וכן עשה. כיתת את רגליו מעיר לעיר וכמפר לכפר, מוויילנא עד אודיסא וכו', וכאשר שאלוהו כיצד אינו מפחד לעבור את הדרכים האלה ללא פספורט, היה פתח את הסידור ומראה על "תפילת הדרך", ואומר "הנה, זהו הפספורט שלי".

כיון שהגיע לעיר הנמל אודיסא, עלה מיד על אונייה נכרית המהלך לארץ ישראל וחבילתו בידו, עד שהגיע בודק התעודות והאישורים על תשלום דמי הנסיעה. הלה ביקש ממנו את תעודותיו, וכיון שלא היו בידו גרשו בחזרה אל החוף, ואך חבילתו נשארה בספינה.

למזלו - כותב רב"צ ידלר - נעצרה האונייה בשעה שעמדה לצאת לדרכה, ואחד הנוסעים הביא עימו עדר גדול של כבשים ועיזים להטעין אותם על האונייה. נדחק ר' אברהם חנוך בין הצאן, ועלה אתם על האונייה מבלי שירגישו בו כלל, ורק כשזזה הספינה ממקומה, חזר אל חבילתו. וכך יצא בדרכו אל הארץ הקדושה. כשעברו כמה ימים, והנוסעים התחילו להכיר אחד את חברו, שאלוהו אם יש לו בארץ איזה קרוב משפחה או ידיד? וכשע-

נה בשלילה התחילו להציק לו בשאלות, כיצד אתה נוסע לארץ שאינך מכירה ללא פרוטה בכיסך?

אמר לה, "יש לי צ'ק בנקאי על סכום ענק, שרשום על הבנק הכי גדול בעולם שמכבדים אותם מכל מקום בעולם".

הנוסעים שמעו כך, התחילו לכבדו וביקשו מפעם לפעם שיראה להם את הצ'ק, בסוף ר' אברהם חנוך הראה את הצ'ק, הוציא נייר מכיסו שהיה כתוב עליו "תני רב חליפתא אחוה דרבנאי חו-זאה, כל מזונותי ושל אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים", והוסיף ואמר "נאמן עלי בעל ההבטחה שיקיים דבריו!". וכותב רב"צ ידלר, וזכורני שנייר זה היה מונח בכיסו כל ימי חייו.

וממשיך לתאר את הסייעתא דשמיא שהיתה לו כשהגיע לארץ, ואת הנהגותיו הנפלאות שנהג בהם וקידש שם שמים בכל מעשיו ודרכיו. והגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל היה אומר עליו "טוב יצר בוד לשמו" בגימטריא "רבי אברהם חנוך הופמן". (שלמים מציון)

שוועתנו תאזין בעמדנו לפניך בתפילה

עיקר התפילות בימים הנוראים הם על כבוד שמים "מלך על כל העולם כולו בכבודך", "יודע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", וכן כיוצא בזה כמעט כל הבקשות הם על כבוד שמים שיתגלה ויתעלה בעולם.

מִן הַחֶפֶץ חיים זצ"ל, כאשר דיבר בימי אלול על תפילות הימים הנוראים, היה מספר שבשנת תרע"ז הדיחו את המלך ניקולאי מכסא המלכות, וכאשר שהה במעצר ביקש שיגדילו לו את מנת האוכל, ויתנו לו כמות יותר גדולה של לחם ותפוחי אדמה.

כאשר הדבר התפרסם בעולם כולם צחקו עליו, שבעת שישב על כסא המלכות היה ניקולאי מלך אדיר, שכל פקודה שלו היו חייבים לקים באש ובמים. ואילו עתה הוא שכח מכל הנהגת המלכות, ונכנס לכזו שפלות שכל מה שיש לו לבקש זה רק לחם ותפוחי אדמה.

אמר החפץ חיים אותו הדבר יש לומר גם כלפינו, עם ישראל שהם בני מלכים גלו מעל שולחן אביהם, ועתה כאשר אנו באים בימי הדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, צריכים שלא להיות טפשים כניקולאי ולבקש רק "לחם ותפוח אדמה", אלא עיקר הבקשות צריך להיות על המלך שיחזור לכסא מלכותו "הופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך", שכאשר המלך ישוב בוודאי שלא יתן לבניו בני המלכות שירעבו. ולכן בכל התפילות מבקשים בעיקר על כבוד שמים, שהיא בקשה שכוללת את הכל.

פנה לתלאות ולא לחטאות

בסוף שנת תקס"ט יצאו ממדינת ליטא החבורה השלישית של תלמידי הגר"א כדי לעלות לארץ ישראל, בראש החבורה עמד הגאון הצדיק רבי ישראל משקלאוו (בעל "תקלין חדתי"). היו שם 40 משפחות, 150 נפש. ויהי בהיותם בלב ים בדרכו לארץ ישראל, וסערה גדולה התחוללה בים, נחשולים עזים איימו להטביע את הספינה, המלחים

נראו מודאגים מאוד, הנשים הצדקניות פרצו בזעקות ובבכיות, והאנשים קראו בקול תהילים, ויהי המקום לחרדת אלוקים!
עמד רבי ישראל משקלאוו על רגליו, והכריז שכל האנשים הגדולים והקטנים, חייבים כולם להתאסף לחדר אחד, וחובה על כל אחד להתוודות על כל חטאיו שעשה בחייו, ויהיה ויודי זה כפרה, ותקובל תשובתו, והים ינוח מזעפו. מיד נתאספו כולם לחדר אחד, והסכימו כולם להתוודות איש איש על חטאיו.
ציווה רבי ישראל משקלאוו על הקטן שבחבורה שיתוודה תחילה, ואחר כך לגדול ולזקן שבחבורה. קם הצעיר שבחבורה ואמר, "פששתי ומצאתי חטא גדול שחטאתי אני בנערותי, אני רוצה להתוודת ולשוב בתשובה".

וכך היה המעשה - פתח הצעיר ומספר - "אבי זצ"ל היה ביתו ליד בית מרן הגר"א בוילנא, קיר קרשים הפריד בין בית אבא לבין דירת הגר"א. וחשקה נפשו של אבא להאזין לקול תורתו של הגר"א, אשר נשמע היטב דרך קיר המבדיל ביום ובלילה. ואשר בגלל זה לא רצה אבא לעזוב את דירתו ולצאת לשוק לחפש פרנסה, כי נכסף מאוד לקלוט את קול צלילי הגר"א. ובכן ישב כל היום והלילה בבית, והרווה את צמאונו בקול תורתו של הגר"א. ובבית שלנו אין לחם ואין שמלה, היינו 12 ילדים מבקשים טרף לפיהם. לאמא שלנו היתה חנות מכולת קטנה, ומפרנסת בצמצום את אבא והילדים. הדוחק בבית היה נורא. נכמרו רחמי על אבא ואמא ועל אחד עשר אחי אשר בבית.

רחש לבי דבר טוב, הייתי אז ילד בן 9, אמרתי אל לבי אני אביא בשורה לאבא, שהחל ממחר יונהג בחיידר לתת ארוחת צהרים בחינם לכל הילדים שבחיידר. האמנתי שעל ידי זה שאני לא אבוא לאכול בצהרים, אני אקל מאבא את עול הפרנסה, שיחסוך יום יום מזון ארוחת צהרים. וכך עשיתי, באתי מהחיידר ואמרתי לאבא על הנוהג החדש, כי החל ממחר לא אבוא בצהרים הביתה, כי יותן לנו ארוחת חינם בחיידר.

אבל האמת לא היה כך, כי למעשה לא נתנו לנו ארוחה. רעבתי ולא אכלתי, ההורים בתומם חשבו כי אני אוכל בחיידר. דבר הזה נמשך שנתיים רצופות, ארוחת צהרים לא אכלתי, והעלמתי את האמת מהורי...

הרי מתוודה עתה על חטאת נעורים זו, וה' יסלח לי. זהו החטא היחידי שאני זוכר להתוודות עליו". דמעות זלגו מעיני כל השומעים לשמוע ויודי זה...

ככלותו להתוודות לעיני כל, קם רבי ישראל על רגליו נשא עינו למרום ואמר, "רבונו של עולם, בסליחות אנו מבקשים ממך פנה לתלאות ואל לחטאות, עכשיו אני אומר להפך פנה נא לחטאות - הביטה וראה מהם החטאים והפשעים של הקטן שבתוכנו, שלא מצא שום חטא לתלות את העונשים של זעף הים, אלא בזה שבהיותו ילד הולך שולל את הוריו, והעדיף ללמוד תורה מתוך הדחק ולהקל על צער אביו ואמו. כן אבינו שבשמים פה לחטאות האלה, וצווה לשר של ים להשקיט את גליו".

הדברים יצאו מפיו רבי ישראל והסערה קמה לדממה ותנח הספינה. אחרי גמר הוידוי עמדו כולם ואמרו בהתלהבות "מזמור לתודה", ושם שמים התגדל והתקדש לעיני רב החובל ומלחי האוניה. (עיקרו של הסיפור נדפס בספר "עולמות שחרבו" עמוד ק"ח, בשם הגה"צ רבי שמואל שניקר זצ"ל).

ויש להוסיף בזה שמרן הגרי"ז זצ"ל סיפר למרן הגרא"ז מלצר זצ"ל, שפעם אחת רבי חיים מוואלאז'ין נכנס לשיבה בוואלאז'ין

כאשר דמעות זלגו מעיניו, וביקש מהבחורים בישיבה לומר תהילים. נעמדו הבחורים יחד עם הגר"ח ואמרו זמן רב תהילים, כאשר אף אחד אינו יודע את הסיבה לאמירת התהילים.

לאחר זמן התברר שבאותה העת היתה הספינה מטטלת בסערה בים, כאשר כל יושביה עומדים בסכנת נפשות.

יש להדגיש בזה שברור הוא שהמרחק מוואלאז'ין עד האניה, היה כרוחק מזרח ממערב, ובכל זאת עמד רבי חיים בעת ההיא בישיבה ואמר תהילים להצלת תלמידי הגר"א, נוסעי הספינה. (שלמים מציון)

להתפלל על הגאולה בימים נוראים

כתב הגר"ח ז"ל מוואלאז'ין בדרשתו לראש השנה שאם היינו מכוונים בכל התפילות והבקשות של הימים הללו רק על צער השכינה כביכול, בודאי היינו זוכים להיות נענים על ענין בקשתינו, ולהגאל גאולה שלימה, אך אין אנו משימים זאת על לבנו כלל, וכל מגמתנו בתפלת הימים הנוראים רק על דאגת הפרנסה ושאר צרות הדחופות עלינו בכל יום, לכן אין אנו נושעים רק מעט הנוגע לפרנסתנו להחיות את גויתנו, עיין שם, והנה גם אם נתפלל על מלכות שמים שלא לשמה רק לטובתנו הרי קיימנו המצוה שלא לשמה, וכ"ש שאם מאמינים שהטוב האמיתי והתכלית המתבקש מעמנו הוא להחזיר מלכות שמים למקומה לתקן עולם במלכות ש-ד-י וידעו כל יושבי תבל וגו' והרי אנו מוסיפים חיינו להצליח בעבודת ד', וממילא נוכל לבקש על זה בקשה שלימה ולכוף פינו לבקש באמת מה שידענו בעומק לבבינו שזהו האמת הנרצה והטוב האמיתי.

(המלקט)

שופט שהוא גם עורך דין

ביום הדין יושב הקדוש ברוך הוא על כסא המשפט, אך בד בבד הוא גם 'עורך הדין' שלנו, וסולל לנו את הדרך שבעזרתה נהפך את מדת הדין למדת רחמים.

בכל ימות השנה אין אנו זוכים לראות עין בעין את הנהגת ה', אלא נראה שעולם כמנהגו נוהג. אמנם באמת הקדוש ברוך הוא מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. אין שבריר שניה ואין רגע בלי השגחה פרטית. וראיה לדבר מברכות השחר: ברכה מברכים כאשר מקבלים משהו, לדוגמא: לא מברכים היום על תפוח עץ שקבלנו לפני כמה חדשים. מכאן, שאם מברכים בכל יום 'פוקח עורים' או 'זוקף כפופים' זאת אומרת שכל יום קבלנו את המתנה הזו. כל יום קבלנו מחדש את כח הראיה ואת היכולת לזוז, ובכל יום רוקע ה' את הארץ על המים, משום שהוא מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית.

אם, חלילה, קורה לאדם פתאום שהוא מאבד את יכולת הראיה או התנועה, זה איתות רציני בשבילו, המשכנע אותו לשפר את מעשיו. אבל הקב"ה מנהיג את העולם באופן כזה שלא נראה את מלכותו בצורה מוחשית כל יום, ונחשוב שהעולם כמנהגו נוהג.

בכל זאת יש יום אחד שבו אומר לנו המלך: שמעו, היום אני מראה את מלכותי בעולם! היום שולטת מדת מלכות!

מהי מדת מלכות?

"מלך במשפט יעמיד ארץ". היום יש משפט לכל באי עולם, וכל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון, כמו כבשים, אחד אחד. כל

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

תשובה: עדיף שלא

ואם כן. אגוז כלל אינו גימטריי "חטא"!!

נשמע "חט")

לכומר ותתנצר!."

"שאני אתנצר?!" - שואל יענק'ל בקל מבועת.

"כן, זה בדיוק מה שאמרתי לך. לך תתנצר" - חוזר הרבי.

"רבי, לא בא בחשבון!" - פוסק יענקל.

אני מצוה לך ללכת להתנצר!"

"רבי, שאתה תגיד לי להתנצר? זה לא בא בחשבון!".

על העם שלך!?"...

נות, ורק את הזכרונות הטובים.

הטובים.

לגובה.

אמרו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה.

כר פועלים הפסוקים של הזכרונות.

תורה והשופר לעתיד לבוא.

כל אחד על כל פסיק ופסיק ממה שעשה במשך כל השנה.

הנס שלנו הוא שהשופט הוא בורא העולם.

יזכו בעיניך בדין.

שקט שאפשר לחתוך בסכין.

טוטוטוטוטו, טוֹוֹוֹוֹוֹ.

עכשיו ענין אחר", ומשאיר את כולם עם הלשון בחוץ...

אחר, ושמאיר את כל המקטרגים לבד.

איך קורה דבר כזה? מה מונח בזה?

את הכיוון, וגם גילה לנו איך נוכל לפעול.

זו האמת של עם ישראל.

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל:

לך אכילה, שתיה ולינה על חשבוני".

ללכת בשבילו באש ובמים.

לו: "יענק'ל, לך לכומר ותתנצר!"

קריאת 'המלך' מבריחה את המקטרגים

בראש השנה אנו מכתירים את מלכו של עולם - "אמרו לפני מלכויות די שתמליכוני עליכם" (ראש השנה יז ע"א). אנו מתפ-ללים "מלך על כל העולם כולו בכבודך... ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה". בברכת "אתה קדוש" אנו חותמים "המלך הקדוש". ובתפלת המוסף אנו מיחדים חלק נכבד מהתפלה לפסוקי המלכויות, וחותמים: "ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון".

כבר בתפלת שחרית, מיד לאחר פסוקי דזמרה, המלה הרא-שונה של שליח הצבור היא - "המלך". עוד בהיותו במקומו, לפני שהוא מתחיל לפסוע אל עמוד התפילה, הוא מתנגן וקורא בקול גדול "המלך". לאחר ההכרזה הזאת הוא פוסע אל התיבה, ורק לאחר מכן הוא מתמקם שם, הוא ממשיך להתנגן ומשלים את

בשעת התקיעות - הכונה העקרת שצריכה להיות היא, לצאת ידי חובת התקיעות, אבל מעבר לזה צריך לחזור בתשובה ולתקן את מעשינו. שופר - מלשון שפרו, צריך לעשות שפור במעשים. סגולת תקיעת שופר להעביר את הקדוש ברוך הוא מכסא דין לכסא רחמים היא לומר: רבונו של עולם, אני עוזב הכל. השופר מגיע אחרי מלכויות, שבהם קיבלנו עלינו עול מלכות שמים, ואחרי תזכורת כל הזכרונות הטובים, ואז אנו מגיעים לכך שאנחנו רוצים לשפר.

יש לנו אבא רחום וחנון, שלמד אותנו פטנט מופלא, איך הוא פועל רחמיו בדין, איך הוא סולח לעמוסיו בדין, ואיך הוא עונה לקוראיו בדין.

יש לנו אבא מופלא, שנותן לנו את הדרך לפניו אליו!

(אריה שאג)

שׁו"ת בעניני ראש השנה

(מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: אדם שלא יכול לאכול את הסימנים או בגלל בריאות או בגלל חשש תולעים, האם יש ענין להניח על השולחן ולומר יהי רצון, שהרי יש כאלה שגורסים "למחזי" או שאין ענין.

תשובה: כן.

שאלה: בענין טיבול פרוסת המוציא בדבש האם יש ענין לטבול גם במלח או לא.

תשובה: דבש זה במקום המלח, ואין צורך לטבול במלח.

שאלה: האם אפשר לבקש בקשה פרטית בראש השנה, או לא, שבתיקוני זוהר, (כב, א) כתוב הני כלבין דצוחין הב חיי הב מזוני, משמע שלא לבקש.

תשובה: מותר לבקש

שאלה: לגבי תשליך האם צריך לעמוד ליד הבור או שמס-פיק שרואים את הבור

תשובה: מספיק לראות, והוא הדין לראות את הים אף מר-חוק זה מספיק [לפני הרבה שנים נהג מרן הגר"ח שליט"א, ללכת עד הירקון לומר תשליך, ואח"כ מנהגו היה ללכת לעי-ריה של בני ברק, ובשנים האחרונות מנהגו לומר תשליך אצל בנו הגראי"ש שליט"א על אקווריום שבביתו].

שאלה: ראיתי ב"אור זרוע" שכתב שאוכלים "רוביא" כדי שירבו נכסיו כרוביא, האם יש לזה מקור קדום יותר.

תשובה: לא ידוע לי מקור.

שאלה: ובאור זרוע הנ"ל קשה לכאורה שאיתא בתקוני זוהר שאין מבקשים על גשמיות בראש השנה.

תשובה: נכסיו הרוחניים.

דעת מרן הגר"ח שליט"א שמותר לבקש בבקשות גשמיות בראש השנה, אמנם מה שענה כאן, זה הכוונה שבכלל לא דברו כאן על נכסים גשמיים, אלא על רוחניים, אבל באמת

שאלה: לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה - לכאורה מה המעלה של עם ישראל שעזבו את מצרים מקום ששעבדו אותם כל כך והרגו תינוקותיהם והלכו אחריו למדבר

תשובה: יכלו לחזור למצרים שכבר טבעו כל שונאיהם.

שאלה: איך צריך להיות העבודה בימים נוראים, האם בש-מחה מדודה, או באימה ויראה

תשובה: תפוס לשון אחרון, (אבל במידה).

שאלה: האם ראש השנה יש בו דין של "שמחה" כמו בכל יו"ט, וממילא יש ענין לאכול בשר ולשתות יין מצד שמחת יו"ט, או לא.

תשובה: כתוב בספרי שיש שמחה בראש השנה, וממילא יש ענין לאכול בשר ולשתות יין.

שאלה: בראש השנה נוהגים החסידים להתפלל אצל רבם, אך יש צפיפות וזה אף מפריע לכוונה לפעמים, האם עדיף להתפלל עם הצדיק למרות הצפיפות או ללכת לביהכנ"ס אחר

תשובה: עם הצדיק.

שאלה: כתוב שלא לישון בראש השנה שמאן דדמיך בריש שתא דמיך בכולי שתא, האם בגלל זה יש ענין לקום לפני עלות השחר, או שאין הקפדה

תשובה: לא צריך לקום לפני עלות השחר.

שאלה: בענין המנהג שאוכלים סימנים האם גם בלילה השני יש ענין או לא.

תשובה: המנהג הוא שאוכלים בלילה השני ממה שנשאר בלילה הראשון. [וכך נוהג למעשה מרן הגר"ח שליט"א, לא-כול מהסימנים בלילה השני ממה שנשאר מהלילה הראשון].

המשפט: "...יושב על כסא רם ונשא".

מדוע נעשית הכרזת "המלך" ממקומו הפרטי של שליח הצ-
בור? מדוע שלא יתחיל להתנגן רק לאחר שנעמד ליד התבה?
הרי לא מצאנו כדבר הזה בשאר ימות השנה. ומה יום מיומיי?
אומר ה"מטה לוי": משל לקבוצת לסטים שנכנסו לאחד הכפ-
רים ולכדו יהודי. הם חמסו ובזזו אותו, ולאחר מכן אסרוהו בא-
זקים וגררו אותו אל מאורתם. בעודם צעדים ברחובה של עיר
עבר שם המלך במרכבתו ההדורה. כשראה היהודי את מרכבת
המלך, תכף ומיד צעק בקול גדול "המלך!". המלך עצר את מר-
כבתו, וכל הליסטים נמלטו על נפשם... צוה המלך לשחרר את
היהודי מן האזיקים ושלחו לחפשי.

מכל השנה אנו אסורים וכבולים בכבלי היצר הרע, נתונים
לשליטתו. אנחנו משתוקקים להשתחרר מכבלי, אבל הוא חזק
מאתנו. מגיע ראש השנה, אנחנו מרימים קול צעקה "המלך", ומן
הצעקה הזו בורחים כל המשטינים והמקטרגים.

כל השנה האדם מתרגל לחיות תחת שליטת היצר. הוא כבר
רגיל לכך שידי כבולות, ובקלות הוא נכנע ליצר הרע. הוא אינו
נזהר לשמר על טהרת לבו ומחשבתו, אינו שומר על עיניו, על
אזניו, על פיו. הוא אומר לעצמו: 'אני לא אשם, זה לא אני, זה
היצר הרע. היצר שם עלי אזיקים ושולט בי ללא מצרים'.

על כך משיבים לו: תצעק בקול גדול: "המלך!!" "אבאלה, תע-
זור!". תצעק אליו מהלב. תמליך אותו עליך, ותראה איך היצר
נמלט על נפשו.

דבר ראשון, תחליט שהוא המלך, הוא ה'בוס'! אם מישוהו היה
נותן לך חמשים אלף דולר, הרי כל היום היה הראש שלך עסוק
במחשבות איך לרצות אותו, מה לעשות כדי שהוא ייווכח שאתה
נאמן לו. האם היית מעלה בדעתך לעשות מול עיניו איזה מעשה
שירגיז אותו?

הקדוש ברוך הוא, מלך העולם, לא נתן לך רק חמשים אלף
דולר, הוא נתן לך את כל החיים שלך. הכל ממנו! הוא פותח לך
את העיניים בכל בוקר, הוא נותן לך את היכולת ללכת, לדבר,
לשמעו, הכל ממנו, ובלעדיו אין לך כלום, ואיך אינך מתביש לפ-
עול בנגוד לרצונו! איך אתה מעז למרוד בו ולהרגיז אותו?

ה'פטנט' כנגד טענת המקטרגים

ביום ראש השנה ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפני הקדוש
ברוך הוא, ובו ביום יוצאת הגזרה: "מי יחיה ומי ימות... מי ישפל
ומי ירום".

היטיב רבי אמנון ממגנצא להעביר את התחושות המלוות את
היום הזה, בתפילת "ונתנה תוקף" שחבר:

"ומלכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו ויאמרו הנה יום הדין..."

אך טבעי היה, לו כל תפלותינו היו סובבות סביב בקשת חיים,
בריאות איתנה, פרנסה טובה...

והנה: כלום! וליתר דיוק: כמעט כלום.

חוץ מ"זכרנו לחיים" בתחילת התפילה, ו"בספר חיים" בסוף
התפילה - איננו מבקשים שום בקשות אישיות בכל התפילה.
מיד לאחר שלוש הברכות הראשונות, כשמתחילות הבקשות,
אנו מבקשים רק על כבוד שמים: "ובכן תן פחדך ה' אלקינו על
כל מעשיך... וייראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים,
ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם".

הדבר טעון באור: מדוע איננו מתחננים על נפשו? הן גורלה

של כל השנה הבאה מוטל על כף המאזנים - מדעו איננו מבק-
שים על כך כלום?

הרמח"ל גילה לנו את הסוד: הקדוש ברוך הוא הוא 'עורך הדין'
הטוב ביותר בעולם - "לקל עורך דין", ועורך הדין הזה למד אות-
נו את ה"פטנט": אם רוצים אתם לצאת זכאים בדין, אם חפצים
אתם בשנה טובה ומתוקה - תתפללו עלי, ולא על עצמכם!

אם תתפללו עלי - יהיה לי מה להשיב כנד כל המקטרגים,
הבאים לקטרג ביום הדין.

אם תתפללו על עצמכם, ותבטיחו כל מיני הבטחות בתמו-
רה - יכולים המקטרגים לומר: 'גם לפני שנה הם הבטיחו... גם
לפני שנתיים ושלוש... אנחנו מכירים כבר את ההבטחות שלהם
ועד כמה הן באמת שוות'...

לכן, במקום לבכות על עצמכם, בכו עלי! בכו על כבוד מלכות
שמים שיתגלה בעולם! בקשו שלי יהיה טוב בעולם! ש"יודע כל
פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו!" שיאמר כלא-
שר נשמה באפו: ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה".

אם תכאבו את הכאב שלי - אהיה "מחויב", מדה כנגד מדה,
לדאוג לכאב שלכם. אם השמחה שלי היא זו שתענין אתכם - או
אז: "אני לדודי ודודי לי", ואהיה "מחויב" גם אני לשמח אתכם
בחזרה.

זהו ה"פטנט": אני לדודי - ודודי לי. והפטנט הזה "עובד" בכל
שטחי החיים: אני לאשתי ואשתי לי... אני לחברתי וחברתי לי...

(אריה שאג)

"אריה שאג" - על מקרי השנה החולפת

אריה שאג מי לא יירא

"אריה שאג מי לא יירא" (עמוס ג, ח) מובא בספרים: 'אריה'-
ראשי תיבות" אלול, ראש השנה, יום כיפור, הושענא רבא.

הימים האלה שואגים כאריה, כשרואים מה מונח על כך המאז-
נים - הפחד נורא, מי לא יירא מפני הימים הנוראים הללו.

שואל רבי חיים קניבסקי זצ"ל: למה נאמר "אריה שאג" בלשון
עבר, היה לו לומר 'אריה שואג' - לשון הווה, שהרי האריה שואג
בימים אלו מאימת הדין.

אלא יש לומר, כי ה"אריה שאג" על כל מה שהתרחש בשנה
שעברה. שאגת האריה היא על מה שעבר עלינו בשנה החולפת.
כמה תהפוכות, כמה גזרות, כמה אסונות, ה' ירחם, וכשמביטים
לאחור ורואים מה עבר עלינו בשנה האחרונה, איך אפשר לה-
שאר שוה נפש - "מי לא יירא"?

ההמבחן של ראש השנה הנוכחי שונה מכל השנים. מישוהו בא
לאחד ה'גדולים' ואמר: "התפללתי בראש השנה ולא התרגשתי".
אמר לו אותו 'גדול': "מי אמר שאתה צריך להתרגש? הקב"ה מת-
רגש, לא אתה".

אדם סבור שהוא צריך להתרגש, הוא מודד את מדת ההצלחה
או אי-ההצלחה לפי מדת ההתרגשות שלו. אולם זה לא קנה
המדה הנכון. המבחן האמיתי הוא ביכולתו של האדם לדבר עם
הקב"ה בהכנעה ובלב שבור, מתוך חרטה עמוקה על המעשים
הלא-רצויים שנעשו במהלך השנה. זה המבחן האמיתי, ובזה
נמדדת הצלחה.

רבי יצק פנחס גולדווסר שליט"א אמר: תפלה אחת לא הת-
קבלה בשנה שעברה: "אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך". אבל
תפלה אחרת התקבלה בותר: "וידע כל פעול כי אתה פעלתו,

ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלו-קי ישראל מלך". כל העולם ראה בחוש מיהו בעל הבירה, כולם ראו שהקב"ה פועל ועושה את כל המעשים.

כל החכמים בעיני עצמם מגששים כסומא בארובה, אינם יודעים מאומה. "להפנות אליך כל רשעי ארץ", אפילו הרשעים מכירים בזה. וכל זה מכח התפלה שהתפללו בשנה שעברה: "וידע כל פעול כי אתה פעלתו".

(הגר"פ גולדווסר שליט"א)

ראש השנה- מתנה לישראל

בראש השנה כל אחד מתפלל מעמק לבו, אבל צריכים לדעת על מה להתפלל. עקר השאיפה הוא שנדע איך לחיות, שיהיה לנו סיפוק ממה שאנו עושים, שנהנה מהרוחניות ונשמח במצוות.

ראש השנה הוא כמו מעלית, והקבלה היא לחיצה על הכפתור. באמצעות אותה לחיצה על כפתור נתן להגיע עד קומה מאה ועשרים, אבל צריכים ללחוץ על הכפתור. אם אדם יכנס למעלית ולא ילחץ על הכפתור- יהיה חושך. המעלית תשאר תקועה במקומה. והאדם יצחק מרוב פחד. כל שעליו לעשות הוא ללחוץ לחיצה קלה, ואז יעלה במהירות שלא חלם עליה!

אומרת התורה (דברים כט, ט): "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם". ידועים דברי הזהר הקדוש (במדבר רלא ע"א), שכל מקום שנאמר "היום"- זהו ראש השנה, כמובא באיוב (א, ו) "ויהי היום ויבאו בני האלוהים להתיצב על ה'", ואומר רש"י: "אותו יום היה ראש השנה".

אומר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כי במלים אלו טמונה תוכחה גדולה לכלל ישראל: "אתם נצבים היום"- בראש השנה- "לפני ה'". למה אתם "נצבים היום" בואתו מקום, למה נשאתם באותה מדרגה כבשנה שעברה? למה לא השתניתם, למה לא השתפרתם?!

בעינים חמריים וגשמיים האדם אינה נשאר על מקומו. תמיד הוא ואף להתקדם ולהשתדרג. הוא קונה דירה יותר, מחליף את הרכב לחדש יותר. ועל כך באה התוכחה לאדם: למה זה קים אצלך רק לגבי עינים חמריים, ולא בעולמך הרוחני? למה בעבודת ה' מספיק לך להשאר תקוע במצבך, ואינך שואף ופועל להעפיל למדרגה גבוהה יותר?

בסדר הסמנים בראש השנה לוקחים ראש של כבש, של בהמה או של דג, ואומרים: "שנהיה לראש ולא לזנב". מה פשר הברכה הזו? וכי משום שראש השנה היום, לכן מבקשים להיות ל'ראש' ולא ל'זנב'? וכיצד נראה מי שנהיה ל'זנב'?

אומר הרב אלישיב: יש אנשים שבאים לראש השנה, כשהשנה האחרונה שלהם נראית כמו הזנב של קודמתה. לכן מבקשים: "שנהיה לראש ולא לזנב", במקום להזדנב אחרי השנה הקודמת, יהי רצון שנצליח להיות לראש, להתחיל דרך חדשה, שהשנה הזאת תהיה התחלה חדשה, עם רוממות אחרת. שנה שהיא ראש לשנה הקודמת ולא זנב עלוב שלה.

(שש באמרתך)

התפילה על הפרנסה בראש השנה

ויש שמפתה אותם היצר למנוע להתפלל באופן אחר, שמזכיר

להם את דברי הזהר"ק (תיקוני זוהר כב). "צווחין ככלבין הב הב", שהזהר"ק מגנה את אלו שמבקשים בימים נוראים עבור פרנסתם בלבד, ואין הרוחניות נגד עיניהם כלל, ואז מתעטף השטן זה היצה"ר באצטל דרבנן ומכנעו שאף אסור לבקש על הגשמיות בימים אלו. ואף טענה זו אין בה ממש, וכי שהובא ב'בעל שם טוב' עה"ת (ליקוטים לר"ה וי"כ אות כד) ששנה אחת אמר מרן הבעש"ט הק' זי"ע קודם התקיעות, שדברי הזהר"ק לא נאמר על זמנינו שחוסר הפרנסה מפריע לאדם לעבוד את בוראו בשוב הדעת, וכיון שכן לית לן בה ואף חובה להתפלל על הפרנסה. ואדרבה הן הן עיקר התפילות, וכפי שאמר הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע, כי "האנחה והבכיה על המצב הגשמי בראש השנה, הוא תשובה עילאה (הובא ב'ליקוטי דיבורים' חלק ד' עמוד תשכ)."

כיוצא בזה הוא ב'מדרש פנחס' (שער ז' אות יח) בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע. וזל"ק "שוטים רעדין זיך איין [מתפתים לחשוב] צווחין ככלבים הב הב, ואין מתפללים שבר"ה וי"כ על פרנסה, דאס האבין זיי ניט, אום דאס בעטין זייא ניט" [שאין להם מדרגה זו שלא לבקש על הפרנסה, וכיון שאינם מבקשים אינם זוכים לפרנסה, ונמצא קרח מכאן ומכאן]. ואכן מקובל בשם אחד מאדמו"רי בית קארלין זי"ע, הורה לומר פרשת המן בכל עשרת ימי תשובה.

מספרים שפעם באה קבוצת חסידים להסתופף בצל קדשו של הרה"ק רבי אשר מסטולין זי"ע, אך שהוא שם רק בשעת התפילה ואילו את הסעודות אכלו במקום אחר. משהבחין בכך הרה"ק מסטולין נענה ואמר בדרך צחות "חסידים אלו מתפללים כאן על הפרנסה- ואילו אכילתם במקום אחר הוא...". עמד שם החסיד רבי נתנאל רדזינר ז"ל [זקינו של החסיד רבי נתנאל רדזינר ז"ל מבני- ברק, שהקים את בית המדרש לתורה ולחסידות "אש קודש". וזכותו קיימת לעד] והרהר לנפשו, הלא איתא בזה"ק שאין להתפלל על הפרנסה בראש השנה. ומאי א"כ קאמר להו רבינו שהם מתפללים כאן על הפרנסה, ויהי כאשר עבד החסיד לפני הרה"ק מסטולין להתברך בברכת שנה טובה, עצר אותו הרבי ואמר לו "מה שאסור להתפלל על הפרנסה היינו רק לאדם שיש לו פרנסה ומבקש עוד, אבל מי שאין לו פרנסה כלל מותר לו להתפלל על כך בראש השנה...", ותפס בזה את מחשבתו שהיה עליו בעת מעשה, והוסיף שבזה מדויק היטב לשון הזהר"ק "צווחין ככלבים הב הב" ולא אמר פעם אחת "הב", והיינו מפני דקאי על אלו שיש להם ומבקשים להוסיף עוד על מה שכבר ניתן להם. אולם כל בר דעת המבין שבראש השנה אין לו כלום ממה שהיה לו בשנה שעברה, הרי הוא כאותו איש שאין לו כלום, ולו מותר לבקש "הב לן מזוני".

(באר החיים)

בראש השנה מותר לסמוך על הנס

כתוב בטור (הלכות ראש השנה סימן תקפא) שנוהגים שמכביסין ומסתפרים בערב ראש השנה, ולובשים בגדים לבנים, וזאת כדי להראות שאנו בטוחים שהקב"ה יעשה לנו נס, ונצא זכאים בדיון.

כתוב כאן שכדי לעבור את הדיון בשלום- צריך נס! אדם לא יכול לומר לעצמו: מה נס? למה נס? בסך הכל אני בסדר. אני יהודי כשר, שרב הזמן עושה מצוות... הטור מלמדנו

שצריך נס!

מעתי נשאלת השאלה: הרי כתבו ש"אין סומכים על הנס"? מה הפשט, אפוא, שאנו בטוחים שהקב"ה יעשה לנו נס? שמעתי תשובה בשם ר' גדליה איזמן זצ"ל, שהתרגשתי ממנה מאוד: יום ראש השנה הוא יום של נסים! שרה- שלא היה בית ולד- אין לה שום אפשרות ללדת בדרך הטבע- נפקדה. גם רחל וחנה נפקדו בראש השנה, יוסף- שעל פי דרך הטבע היה צריך להנמק בבית האסורים, אף אחד לא זוכר אותו- השתחרר ממנו ביום ראש השנה.

יום ראש השנה הוא, אפוא, יום שקורים בו נסים. ביום שכזה- אפשר לסמוך על הנס!

כשקראתי את התשובה התרגשתי מאד, חשבת: אומרים לבן אדם: תחזור בתשובה! תעשה משהו! והוא אומר: אין לי סיכוי! כבר שלושים שנה אני מנסה להשתנות בדבר זה, או אחר, ואני אל מצליח.. אומרים לו: דע לך יום ראש השנה הוא יום של נס! אתה יכול לבקש גם על נסים. גם על מה שנראה לך בלתי אפשרי. אתה יכול לבקש גם על נסים ולהיות בטוח שיעשו לך נסים. זוהי מעלתו הגדולה של יום ראש השנה! כמה שאפשר לזכות בו!

כוחו של יום הדין

"ועקדת יצחק היום לזרעו ברחמים תזכור"

האר"י ז"ל כותב, שראש השנה הוא כנגד יצחק אבינו. מזכירים בו את עקדת יצחק, ומבקשים "ועקדת יצחק היום לזרעו ברחמים תזכור".

מדוע מוזכר רק יצחק? מה עם אברהם בעל החסד או יעקב עמוד התורה? מדוע בחרו רק את יצחק שהוא מדת הדין? וכי מיישור מחפש דין ביום של דין?

אלא מתרץ האר"י תרוץ נפלא:

ביצחק מזכרת אהבה מיוחדת: "ויאהב יצחק את עשה" (בראשית כה, כח). ולכאורה קשה, יצחק מסמל את מדת הדין. אדם שפועל על פי דין לכאורה אינו מותר. הוא מחמיר עד הסוף, הוא נוקט בגישה של יראה ודקדוק הדין. מה מקום האהבה שאהב את עשו? איך יתכן שנקט בגישה כזו כלפיו?

התשובה לכך מצויה בדברי הגמרא (שבת פט ע"ב), שלעתיד לבוא יאמר הקב"ה לאברהם 'בניך חטאו', ותשובתו תהיה: 'ימחו על קדשת שמך'.

יאמר ליעקב, ותשובתו תהיה: 'ימחו על קדושת שמך'. יאמר ליצחק 'בניך חטאו', ומיד יאמר לו 'רבנו של עולם, בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמת קראת להם 'בני בכור' עכשיו 'בני ולא בניך? ועוד, כמה חטאו? כמה שנותיו של אדם? שבעים שנה?..." הוא ממשיך ומפרט כמה יש להפחית מסך שבעים השנה, ולבסוף מבקש: חצי עלי וחצי עליך.

מדוע רק יצחק יכול לומר זאת? משום שהוא היה היחיד, של- מרות היותו במדת הדין, הוא סבל את בנו הרשע עשו, ולא רק סבל אותו- אלא גם התפלל עליו ורצה לברך אותו!

רק הוא מבטא את היכולת של מדת הדין לסבול חטא, ובזכות זאת הוא יכול לבקש מהקב"ה, שגם כאשר בניו חוטאים ועוברים עברות, הוא ירחם עליהם.

נמצא, שכל הכח של התפילה ביום ראש השנה שהוא יום דין, שאוב מיצחק אבינו. מדת הדין שלו, ועם זאת ההתגברות שה-

תגבר על עצמו, הם טבעו את היכולת הזו להפך את טבעה של מדת הדין!

זוהי הסבה לכך שעקדת יצחק מיוחסת לו, ולא לאברהם שעקד אותו. יצחק כולו דין. מן הראוי היה שיעמד מול אביו ויבדוק מה מותר לו לעשות לו, ומה אסור.. אך למרות זאת הוא מוסר את עצמו לאבא שלו...

הוא אינו מנסה לומר לו: אבא, אולי לא הבנת בדיוק? אולי זו טעות בהלכה? הוא מוסר את כלו ומתגבר על טבע מדת הדין שלו! הוא מכניע את עצמו לפני אביו, על אף שהוא לא זה ששמע את צויו ה', אלא רק אביו! הוא מכבד את אביו, ואומר: איני שואל שאלות, אני מתגבר על טבעי, ועושה מה שהורו לי לעשות.

מכח מדתו של יצחק אנו מתפללים בראש השנה "להפנות אליך כל רשעי ארץ, אנחנו מתפללים גם על הרשעים, ומבקשים שישובו בתשובה. כן, גם על רשעים גמורים, שהסבו לצבור החרד לדבר השם הרבה מאוד צרות אנו מתפללים שישובו.

תאמרו, אולי נתפלל שימח שמם? אך לא. בנוסח התפילה כתוב "להפנות אליך כל רשעי ארץ"- אנו מתפללים שהם יחזרו בתשובה.

תשאלו, מצאתם על מי להתפלל... יש כל כך הרבה אנשים שיש להתפלל עליהם לפנייהם... אך האמת היא שמי שמוכן להתפלל על כל בני בשר ומסכים לסבול את האנשים הגרועים ביותר, יזכה שהקב"ה ירחם עליו.

זהו כחו של יום הדין!

בכוחו להתפלל על רשעים- ועל ידי כל לזכות לרחמים. בכוחו להתגבר על מדותינו- ובזכות זאת לזכות שהקב"ה יעביר על מדותינו, וירחם עלינו בחנותו אותנו לשנה טובה ומתוקה!

מהו עיקר העבודה בראש השנה?

ראש השנה, שהוא יום הדין, היה אמור להיות יום התשובה הגדול ביותר מבין כל הימים הנוראים. אך למרבה הפלא, אין זה כך. עיקר העבודה בראש השנה היא המלכת ה', ואין בתפלות היום אזכור של עקרי התשובה, הלא הם: דו"י, עזיבת החטא וקבלה לעתיד!

והקשה רבי שלמה וולבה זצ"ל: איך יתכן דבר כזה? היעלה על הדעת שביום הדין אדם רק ממליך את השם מבלי לחזור בתשובה?

והוא מתרץ בשם הירושלמי, שביום ראש השנה הקב"ה אינו בודק אותנו על מעשינו בעבר. הבדיקה היא לראות למה אנו שייכים ומה אנו רוצים. האם אנו שואפים למצב של "מלוך על כל העולם כולו בכבודך", או שאנו מעדיפים להשאר על גבי משאית הזבל של העולם...

שיא השיאים של יום ראש השנה הוא רגע תקיעת השופר. לאחר הרגע הזה בודקים את האדם- לאן הגעת ברגע הזה? האם אתה רוצה כעת "מלך" ומתפלל שיפנו אל הקב"ה כל רשעי ארץ, ושלא יהיה רשע בעולם, ושואף לגדול ולדעת את כל התורה כלה, בבלי וירושלמי, או שאתה רוצה להשאר קטן, ללמד שעור אחד, ואחר כך לרדת למטבח לאכל משהו...

יש כאלו שאינם מסוגלים להתנתק מן העולם הזה ולעצור בעד תאוותיהם. הם נשארים תמיד אנשים קטנים הקשורים לתפוח אדמה שלהם, ואינם מסוגלים בלעדיו... הם אינם קולטים שהם בני מלך, ויש להם נשמה מרוממת החצובה תחת כסא הכבוד. המשל המפורסם אודות השועל מוכר לכולם. שועל התאווה

פשי להתפלל על עצמי? איך אבוא להתפלל על רוממות מלכות ה' בעולם?

המחשבות הללו עלולות להמיט על האדם ייאוש וחסר תקווה. אך יש עצה נפלאה שיכולה להפיח בנו רוח של עידוד ותקווה. כשקיסר אוסטריה היה נוסע בדרכים בכרכרתו המלכותית. בכל פרשת דרכים היה עומד חייל אוסטרי, מניף בידו גדל של הממלכה ומכוון לקיסר את הדרך. באחד הימים קיפחה השמש על ראשו של אחד החילים שניצב בעמדתו. בסמוך למקום זרם נהר, אמר החייל: עד שהמלך יבוא, אטבול במי הנהר הצוננים. החייל פשט את בגדיו, קפץ למים והשתכשך להנאתו במימי הנהר. פתאום הוא שמע את קול שקשוק גלגלי המרכבה של הקיסר. התלבט החייל: מה עלי לעשות ברגע זה? אם אמר להצאת מן המים והתייצב על משמרתו, לא אספיק ללבוש את בגדי, ואין זה נאה להניף את דגל הממלכה כשאני מערטל מבגדי. מאידך, אם אחזור למשמרתי רק לאחר שאלבש את בגדי, לא אספיק להניף את הדגל לכבוד הקיסר, ויש בזה משום בזוי כבוד המלכות.

חכם החיל בדעתו, עד שהחליט לשוב אל עמדתו כמות שהוא, העיקר שיספיק לפגוש בקיסר ולהניף את הדגל לכבודו. חשב בליבו: אני מוכן לקבל את ענשי על המעשה שעשיתי, שעזבתי את משמרתו כדי להשתכשך במי הנהר, והוספתי חטא על פשע, כשמהירתי להתייצב על משמרתו בלא לבוש ראוי לגופי. הכל שווה לי, ובלבד שאזכה להניף את הדגל לכבוד הקיסר. כרכרתו של הקיסר הגיעה סמוך לעמדתו של החיל, ראה הקיסר את החיל המערטל מחזיק בידו את הדגל ומנוף בו לכבוד הקיסר. עצר הקיסר את מרכבתו וחקר את החיל לפשר מעשהו. ספר החיל את הדברים כהווייתם. הוא התודה בפני הקיסר על נטישת משמרתו כדי להשתכשך במי הנהר, והוסיף וספר לו על התלבטותו כיצד לנהג כששמע את קול שקשוק מרכבתו של הקיסר. לבסוף פר על החלטתו למהר ולשוב אל עמדתו כדי לנו-

להכנס לכרם ענבים, אך גילה חור זעיר, ולא הצליח לעבר דרכו. מה עשה? צם במשך שלושה ימים, נכנס פנימה, והחל לאכול ולאכל להנאתו. כשסיים גילה כי השמין וכעת אינו מסוגל לצאת. לא נותרה לו ברירה, הוא צם שלושה ימים נוספים, וכך יצא. עמד וצעק: כרם, כרם, רעב נכנסתי ורעב יצאתי!...

אמר על כך רבי חיים שמואלביץ זצ"ל במתק לשונו: אל תצעק 'כרם, כרם', תצעק 'שועל, שועל'. כמה שוטה אתה, שועל. כבר צמת ונכנסת לכרם- תחשב על ההמשך. אל תאכל מיד! תפוס לך ענבים, זרוק אותם מחוץ לגדר, ותצא כשאתה עוד רזה. אם תתאפק קצת, תקבל את כל האוכל ללא שתאלץ להתענות ולה- תיסר.

האיפוק מרומם את האדם. הוא הופך אותו מבהמה שאינה יכו- לה לשלט בעצמה- לאדם בעל נשמה טהורה המכוונת את כל צעדיו.

ראש השנה, היום הראשון לעשרת ימי תשובה, בא לכוון אותנו אל הרוממות הזו. באותו יום אנו נקראים להתרומם, לחטוף יראת שמים, מצוות וזכויות, ולטעת בלבנו שאיפות מרוממות למלכות ה'.

אמירת 'אמן יהא שמיה רבא' היא הזדמנות להביע את רצו- ננו הפנימי והאמיתי במלכות ה'. הזוהר הקדוש אומר, שיש לומר זאת בזעזוע, מתוך רצון עז ששמו הגדול של ה' יהיה מברך, שכו- לם יכירו בכך, ושלא יהיה אפילו רשע אחד שלא ידע שהק אחד ושמו אחד. מי שזועק זאת בכל לבו ונפשו, אומר הזוהר, מבשר שתפילתו מתקבלת!

(שש באמרתך)

בזכות המלכת ה' בעולם- נסלחים עוונותינו

ראש השנה בפתח. שואל האדם את עצמו: איך אבוא אל המלך בלבוש שק? הרי אני מגואל בחטאים ובעוונות, אני לבוש בגדים צואים, ואיך אתייצב לפני מלכות של עולם? איך ארהיב עז בנ-

שאלה: כל הוצאותיו של אדם קצובין לו חוץ מהוצאת שבת ויו"ט ומה לגבי ההוצאה בשאר מצוות. תשובה: לא מצינו.

שאלה: כתוב בדין שבר"ה לא לתקוע סתם תקיעות לא לצו- רך היום. מה הדין מי שהוא אשכנזי ורוצה לשמוע עוד תקי- עות לפי נוסח של תימני, אבל הוא לא תימני האם מותר? תשובה: מותר. אם יש ענין מותר - הלא הוא רוצה להדר.

שאלה: מי שקשה לו לעמוד גם בחזרת הש"ץ בימים נו- ראים וגם בזמן אמירת הפיוטים כשהארון קודש פתוח, מה מהם עדיף לעמוד? תשובה: חזרת הש"ץ אינו חיוב.

שאלה: האם יש ענין בר"ה לשתות יין כמו כל יו"ט? תשובה: לא נוהגים. (א"ה). יכול להיות שכוונתו שבכל יו"ט לא נוהגים בזה מצד שמחה, כידוע שכן דעתו).

שו"ת בעניני ראש השנה

ממון הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

שאלה: צ"ב מדוע לא הוזכר אבינו מלכנו שיבנה בית המ- קדש במהרה בימינו תשובה: התפילה על צרכי היום.

שאלה: צ"ב מדוע לא אומרים אבינו מלכנו יפתח לבנו בתו- רתו שזהו תכלית הבריאה תשובה: תחלתה צריך מחילת העוונות ואז יוכל להפתח לבנו בתורתו.

שאלה: מה ההנהגה הנכונה בר"ה לבכות כהאר"י או שלא לבכות כמש"כ הגר"א. תשובה: מנהיגו כהגר"א.

פך בדגל לכבוד הקיסר, על אף שידע כי הוא עלול להיענש על כך.

נהנה הקיסר מנאמנותו של החיל, והחליט למחול לו על חטאו, ובד בבד הורה להעניק לו אות הוקרה! אמר הקיסר: חיל שמוכן להיענש, ובלבד שכבוד הקיסר ישמר- ראוי למחילה על מעשיו וראוי להוקרה על נאמנותו!

האדם מגיע לראש השנה כשהוא לבוש בגדים צואים. הוא ידוע שהוא לא נהג כשורה, ומוכן לשאת את ענשו, אך כל מעיניו נתונים לדבר אחד ויחיד- לכבוד מלכות שמים! הוא רוצה להניף את הדגל ולקרא בקול רם: "מלך על כל העולם כלו בכבודך!" כשרואה הקב"ה עד כמה חשוב לנו כבוד מלכות שמים, ועד כמה אנו משתוקקים לרומם ולהאדיר כבוד מלכותו יתברך בעו- להם- הוא מתמלא קורת רוח וסולח לנו על עוונותינו.

כח הקבלה- לזכות בדין

כל קבלה להתחזק, לשמר ולעשות, היא טובה ומועילה. אבל ישנן קבלות שיש להן כח מיוחד. וזו עצה טובה נוספת לזכות בדין:

הנה, שלושה עשר הלולים ישנם בפרק ק"נ בתהילים. כשנמנה את המלים ששרשן ה.ל.ל. החל מהמלים "הללויה, הללו א-ל בקדש" שפותחות את הפרק ועד למילים: "כל הנשמה תהלל יה הללויה", החותמות את הפרק, נמצא, כאמור, י"ג הלולים.

והנה, אנו אומרים שם: "הללויה בתוף ומחול", כלומר אנו רוק- דים לכבוד השי"ת, "כל עצמותי תאמרנה", אנו גם מנגנים בכלים רבים- בנבל וכנור, במינים רבים ובעוגב, ולבסוף אנו אומרים: "הללויה בצלצלי שמע הללויה בצלצלי תרועה", מה הם "צלצ- ליי"? מצלתיים. אם כן הבטוי "צלצלי תרועה" מובן, הכוונה היא לקול תרועה היוצא ממצלתיים, ומה הם "צלצלי שמע"?

אמר על כך רבי שמעלקא מנקלשבורג זצ"ל, "בצלצלי שמע" פרושו שאדם שומע ומקבל מה שהשי"ת אומר. זהו ההלל הג- דול ביותר- גדול מתוף וכנור, גדול ממחולות ורקודים. גדול ממחולות ורקודים! היתכן?! היש לך עבודה גדולה מזו? הלא בשמחת תורה, כשאדם מפזז ורוקד עד כלות כוחותיו, הוא קופץ ומתרומם עם כל גופו, אגלי זעה נגרים על פניו, זעה של קדושה, ומה יכול להיות גדול יותר מזה?

אכן כן! "צלצלי שמע" גדולים יותר מהכול. אדם האומר "אני מוכן לשמע למה שה' אומר"- אומר הקב"ה, זהו ההלל הגדול ביותר שאתה עושה עבורי.

הנה כי כן, החלטה קטנה, אבל חשובה, לשמע למה שהשם מצוה אותנו, היא דבר נפלא, ובודאי יש בכוחה להוסיף על זכויותיו בדין.

אספר ספור מדהים, וגם ממנו נשאב עצה נפלאה ליום הדין. הנגיד רבי משה וולפסון, יצא לסינגפור לשם עריכת עסקה גדולה. לצורך ניהול המשא ומתן הביא רבי משה עמו צוות עוב- דים רחב מאד, שישבו מול צוותי המשא ומתן של החברה מסי- נגפור. המשא ומתן הסתיים בהסמכה ליצירת עסקה. נקבע כי ביום מסוים יערך טקס חתימת החוזה עם נשיא החברה.

בשלב זה פנה המתווך לרבי משה וולפסון ואמר: "המנטליות הסינגפורית מאד אוהבת ומכבדת טקסים, חייב להיות טקס רשמי, בלי טקס לא יהיה כלום. בטקס כולם לבושים בחלי- פות הדורות ומקושטים בעניבות, כולם נראים שווים, ולא יתכן

שאתה תחבוש כפה לראשך. אם אל תסיר אותה, לא יהיה טקס והעסקה כולה תתבטל".

רבי משה וולפסון סרב. "אני לא מסיר כפה מהראש, אפילו לרגע לא!" הכריז.

"לא בקשתי שתזרוק את הכפה", התנצל המתוך, "הנח אותה בכיסך, ולאחר כמה שעות, כשנגמור את פגישת הסיום, תשוב לחבש את הכפה".

אבל רבי משה וולפסון נשאר איתן בדעתו: "אני את הכפה לא מסיר מראשי!"

המתוך נאלץ להשלים עם המציאות. כך נפתח הטקס בהש- תתפות כמאה איש, ורבי משה בלט בכפה החבושה לראשו. פני הנוכחים שדרו ארשת של שביעות רצון, הכול שוחחו זה עם זה, ופתאום נגש נשיא החברה הסינגפורית לרבי משה, והושיט לו את ידו. הוא הגיש לו כוס מים, ובקש ממנו: "תברך בבקשה".

רבי משה נדהם. 'מאיפה הסינגפורי הזה יודע שמברכים?'. הוא התעשת וברך, אבל לא יכול לעצור את סקרנותו. הוא שאל את נשיא החברה: "מנין לך המושג הזה שמברכים על שתיה?"

השיב לו הנשיא: "אני גוי, אבל גדלתי אצל יהודי. הייתי יתום קטן. והיהודי שגדל אותי, אמנם לא דרש ממני להתנהג כיהודי, אבל התחנכתי יחד עם ילדיו לברך, הלכנו לבית הכנסת, ומאז אני אוהב את היהודים אהבת נפש".

אחרי שהות קטנה, פנה הנשיא הגוי אל רבי משה וולפסון, ואמר לו: "דע לך שבעיניי כספים של החברה שלי אני עקשן וק- שוח. לא פעם כשהגענו לחתימה, פרשתי מהעסקה מפני שהיא לא הייתה מאה אחוז לטעמי. אבל הפעם, מכיוון שיש לי סימ- פטיה ליהודים, אני סוגר אתך את העסקה הזאת בכל מקרה, גם אם יהיו פרטים שאינם נוחים לי".

מדהים! המתוך חשש שהכפה תמוטט את העסקה שהוא כה טרח למען קיומה, ולבסוף מתברר שהיא זו שהבטיחה את קיומה. ללא כיפה, לא היה הנשיא יודע שרבי משה וולפסון יהודי. הסימפטיה שלו לא היתה מתעוררת, ומי יודע אם היתה העסקה יוצאת לפעל. אולי בגלל איזו נקדה קטנה, היה הכל מת- פוצץ, כפי שאמר הנשיא בעצמו.

"הללויה בצלצלי שמע". 'אני עבד ה', אני שומע לקול מצוותי' הכריז רבי משה וולפסון בסירובו להסיר את כפתו. כשיש נכו- נות לקבל את מצוות ה', מיד מופיעה סיעתא דשמיא! 'וירשת את הארץ', ממש כמו ירושה ללא מאמץ ללא טרחה, הוא קבל על מגש של זהב סיעתא דשמיא, והצליח הרבה מעבר לצפיות, הרבה מעבר לחלומות, כפי שמבאר ה"כתב סופר".

זהו הסוד שהתורה מלמדת אותנו בפסוק: "צדק צדק תרדף", עשה עוד ועד מצוות, ותזכה ל"וירשת", כלומר לסיעתא דשמיא. כפי שאנו רואים, יש כאן עצה נפלאה לזכות בדין- עוד לפני שיהודי עושה הרבה מצוות, אם הוא רק מקבל על עצמו לעשות את רצון ה', אם הוא רק מכריז: "אני ירא השם", כבר הוא זוכה בדין, הוא כבר קיבל סיעתא דשמיא גדולה- וירשת".

(שש באמרתך)

מעלת תקיעת השופר והתקונים שבה

מדוע תוקעים בשופר?

מבאר ה"חפץ חיים" זצ"ל בספרו "זכור למרים": במשך כל השנה האדם מדבר בפיו דבורים אסורים, וכעת הוא בא בראש

השנה, ובאותו פה הוא מעז לבקש מהרבונו של עולם שירחם עליו ויתן לו שנה טובה- הרי אין לך עזות גדולה מזו! לא רק שבקשתו לא תתקבל, אלא שאדרבה, נוסף עליו עוד קטרוג על כל החטאים שחטא בפיו!

לפיכך עשה עמנו הקב"ה חסד אדיר וצוה עלינו לתקע בשופר, מפני אדם לא מספק לשון הרע בדרך של נשיפה, ואם כן נותר קול זה בטהרתו.

ומדוע המצוה על כל הקהל היא רק לעמוד ולשמע את קול השופר, ולא לעשות באותה שעה פעולת ממשיות?

אומר על כך רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל: אם היינו צריכים אז להתפלל או לעשות דבר מה, כל אחד היה מתגאה וחושב שהוא התפלל ועשה את מעשיו בצורה טובה יותר מחברו, ואז הדבר היה מונע מתפלתו וממעשיו להגיע לפני כסא הכבוד, שהרי נאמר (משלי טז, ה): "תועבת ה' כל גבה לב". לפיכך צוה הקב"ה שכלם בשווה ישמעו את קול השופר, וכאשר אף אחד לא יוכל להתגאות על חברו- הקב"ה ישמע את תפלתו.

ימי ראש השנה- אומר הרב מבריסק זצ"ל- הם ימים גדולים, ולכן צריך האדם להשתדל שלפחות בהם הוא יעשה את כל המצוות באופן של לכתחילה, לא של דיעבד. אם אדם משתדל לדבר כמה שפחות דבורי חולין, משקיע מאמץ לכוון בתפלה, ועמל שהמצוות שהוא מקים יהיו על הצד הטוב ביותר- הקב"ה יזכה אותו בכל הזכויות הגדולות.

ומביא האר"י הקדוש שבתקיעות נתן לתקן פגמים רבים: בתקיעות הראשונות, המכונות 'תקיעות דמיושב' מתקנים את החטא של עבודה זרה, בתקיעות של תפלת לחש מתקנים את החטא של גלוי עריות, בתקיעות של חזרת הש"ץ מתקנים את החטא של שפיכות דמים, ובתקיעות האחרונות שבקדיש מתקנים את חטאי הלשון.

ומהי אותה עבודה זרה שנתקנת בתקיעות דמיושב? אם אדם קרא דברי כפירה או שיש לו שאלות הרהורים וספקות על דרכי הנהגתו ה' יתברך, גם אם הוא לא מאמין בזה ומתיחס לכך בבטול, נעשה פגם בלבו, ולכן כאשר הוא בא בראש השנה להמליך את הקב"ה- עליו להתפלל שמחשבות אלו יעקרו מלבו ולא יותירו בו כל רשם, כיון שמהות ההמלכה היא ההכרה שאין עוד מלבדו, ושיש לעשות את מצוותיו ללא כל שאלות וספקות. (הגר"י אברמסקי זצוק"ל)

לצופה נסתרות ביום דין

זעק הרה"ק בעל ה'דברי שמואל' מסלונים זי"ע לפרש נוסח התפילה (בפיוט לא-ל עורך דין) "לצופה נסתרות ביום דין", דהנה ישנם אנשים המתכוונו בהכנה דרבה לקראת ר"ה אך בהגיע יום הדין מפיל עליהם השטן תרדמה גדולה ואינם מרגישים התלהבות בעת התפילה, ולאידך גיסא יש אנשים, שלא התכוונו כלל מבעוד מועד ליום הדין, ואילו בר"ה הם מתפללים בהתלהבות וכל עצמותם אומרות התפילה בררת ובזיע, והאמת שלפני הקב"ה גלויים כל סתרי לב של כל אחד ואחד, והוא לבדו יודע את מכאוביו ויסוריו של מי שהשקיע בכל כוחותיו להגיע מוכן ומזומן ליום הזה, ואין הקב"ה בוחן את התוצאות, אלא את ההכנות שטרם האדם לעשות תחילה. וכמו שדייקו בלשון חז"ל (ע"ז ג.) "מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת", שלא אמרו "מי שהכין בערב שבת" אלא מי שטרם, כי אין המעשה בפועל העיקר אלא הטירחא שהאדם מתאמץ לבוא את הקדושה, ורחמנא ליבא בעי.

אל הרה"ק בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זי"ע נכנס פעם חסיד אחד, והתאונן במר לבו על שתמיד כאשר יש לו שאיפות ורצונות להתחזק בעבודת ה' ולהתעלות עוד ועוד, הרי הוא נתקל בקשיים בבואו לקיים את הקבלות הטובות מן המחשבה למעשה, ועל פי רוב מתחזק עליו היצר הרע והוא אינו מצליח לקיימם בפר-על, ובצעריו הוסיף ואמר, שהוא חושש שלאחר פטירתו יחרטו על מצבתו "פה נטמן בעל השאיפות", היינו שכל ימיו אכן שאף להשיגי מדרגות, אך מעולם לא הצליח ליישם בפועל, ונשאר בידים ריקניות. השיב לו הרה"ק מסלונים מיניה וביה "אדרבה, אם הייתי נכנס לבית החיים, ורואה מצבה כזאת בין שאר המצבות, לא הייתי פונה ומתפלל כי אם באותו מקום..." כי זה חשוב יותר מן הכל, ואין הקב"ה שוקל את מעשי האדם כי אם כפי כוחותיו, והוא יתב"ש יודע תעלומות ובודק ובוחן במעמקי הלב, אם היה אונס ולא היה בידו להוציא מחשבתו מן הכוח לפועל, ובכחאי גוונא נחשב לו כאילו עשה את הכל כמשפט בשלמות הראויה. מעשה בצורבא מדרבנן שנכנס אל הגאון בעל ה'חזון איש' זצ"ל, וגלל לפניו את צערו הגדול, שבכל יום ויום בקומו בבוקר משנתו הרי הוא מקבל על עצמו בקבלה גמורה שהיום יציל את כל זמנו ללימוד התורה ולתפילה בלבד. ואכן בשעות הבוקר הרי הוא עוד מצליח לעמוד בקבלתו, אך בהמשך היום מצטננת התלהבותו ושוב אינו מתגבר על היצה"ר, ובשעות הערב כשעושה חשבון נפש הרי הוא רואה שלא ניצל את היום כדבעי, ואינו יודע לשית עצות בנשפט כדת מה לעשות. השיב לו ה'חזון איש' בפ-שטות "תמשיך להתחיל גבוה, ותמשיך לרדת, ותמשיך להצט-ער", כלומר שלעולם אל יתרשל מלהתחזק (הובא ב'מעשה איש' חלק ב' עמוד קמד). והן הן הדברים שנתבאר, כי רצון השי"ת הוא שיקום האדם בבוקר ויקבל על עצמו להיטיב מעשיו ולהשתפר, ואילו התוצאה אינה מעלה ומורידה.

(באר החיים)

אשרי העם יודעי תרועה

רבי גדליה אייזמן זצ"ל, המשגיח של ישיבת קול תורה, היה אומר: "אשרי העם יודעי תרועה". תרועה היא יללה וגניחה של צער וצרה. "אשרי עם", הגדולה של עם ישראל היא- "ה' באור פניך יהלכון", הם לא מתבוססים ביגונם, אלא ממשיכים ללכת ולהתקדם הלאה.

(ר' גדליה אייזמן)

עבודת המלכויות

הנה ידועים דברי הזוה"ק שאין לבקש בר"ה בקשות פרטיות, וכל בקשותינו בר"ה הם אך לגילוי כבודו ית' בעולם וכו"ל. אכן ידועים בזה דברי הגר"ס זצ"ל שבדורנו צריכים לבקש בקשות פרטיות בר"ה, (ואכמ"ל בביאור ההבדל בין דורות הקודמים לדורנו). ובספה"ק ביארו, דאחד מהענינים בזה הוא, שגם בקשות פרטיות הרי הן בכלל עבודת המלכויות, גם בהן מונח המלכת ה', כי כשמבקשים בקשה מאת ה' כדבעי, הרי היא מתוך הכרה שאין מי שיוכל לעזור זולתו ית', ש"אין חונן ומרחם זולתך", ולמה, כי הוא המלך היחיד שיש, רק בידו הכל, הוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים. ולכן עצם הבקשה מאתו ית' הרי היא הכרה

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

בינונים תלויים ועומדין

שאלה: בדברי הרמב"ם (פ"ג ה"ג) שכתב שלבינונים שתלויים ועומדים מהני להו רק תשובה, ולמה לא סגי בעוד מצוה אחת, ובס' "כוכבי אור" פירש בזה דבר נפלא. **תשובה:** וכי בינוני נמדד לפי המספר ממש, היר רבה אמר אנא בינוני וכו' (ברכות ס"א, ב') וכי היה לו חשבון מדוקדק על מעשיו שהיו מחצה על מחצה, אלא, בינונים תלויים ועומדים היינו מצב וסוג אדם. הצדיק - דרכו טובה ורק שנכשל לפעמים בעבירה, הרשע - דרכו רעה רק שזוכה לפעמים בעשיית מצוה, והבינוני - דרוך שפעמים כך ופעמים סך, א"כ צריך לשנות הדרך, ולזה נקרא תשובה, שבוחר בדרך ובמצב אחר. ולפי"ז ה"זכו" שמוזכר בגמ' (ראש השנה ט"ז ב') וה"תשובה" שמוזכר ברמב"ם, אחד הוא, שא"צ תשובה מדין תשובה על חטאים, רק כדי שיחשב בדרך של טוב, ולזה נקרא "זכו".

(דרך שיחה)

חקוקות עלי ספר, וכי יעלה על הדעת ח"ו שהם לא יכתבו בספר הזכויות? ואם אין לנו זכויות מה יועיל מה שאנו מתפללים 'כתבנו בספר הזכויות', כיון שאין לנו במציאות זכויות, ומה יכתבו בספר זכויות?

אלא שיש כאן תפילה ובקשה, מה שאנחנו עושים למען ה' ותורתו, יסייע ה' שיגיעו לכמה שיותר אנשים. ומה שאנחנו מלמדים, שיקלטו באזניהם של השומעים וילמדו דעת ויעשו מעשים טובים בעיני ה'. וכך ירבו זכויותינו.

מעשה היה באחד מלילות השבת שבקיץ. סביב השולחן הטהור של אחד מגדולי הרבנים. באו להסתופף שומעי לקחו. הוא ישב אתם במקהלות. אכלו מעט. שתו משקה כלשהו ופצחו בזמירות שבת להמתיק ולהנעים את שולחן השבת.

והנה הס הולך במקום. הרב כהרגלו החל נושא את דבריו, תוך שהוא מתבל בטוב טעם ודעת את דבריו באמרות מפרשת השבוע שזורים במאמרי חז"ל ועטופים בסיפורי חיזוק שהשפעתם על השומעים רבה.

באותו ליל קיץ. היושבים הרבים סביב השולחן היו עייפים מעמלם שעמלו בששת ימי המעשה, ונרדמו בזה אחר זה. המראה היה נורא. הרב מדבר וסביבו דממה, כולם נמים בשינה עמוקה. מכה חזקה על השולחן, העירה את כולם. הם פקחו עיניהם, הביטו ברבם באי נעימות, והחזיקו את עצמם בכח להקשיב לדבריו.

הפעם פנה אליהם בסיפור שלא נתן להם לשוב ולהירדם. וכך סיפר: מעשה היה לפני עשרות בשנים. בחור ישיבה פנה לראש הישיבה והודיע לו כי הוא עוזב את הישיבה. לתמיהת הרב, 'מה ראה לעזוב באר מים חיים ולחצוב בורות נשברים'. השיב בחור: 'חלילה, לא בורות נשברים אני הולך לחצוב, הולך אני לקדש שם שמים ברבים.

לקדש שם שמים? שאל אותו הרב, היכן תעשה זאת אם לא בין כותלי הישיבה? בתיאטרון! השיב.

עצומה במלכותו ית' אשר בכל משלה, ופעולה נפלאה של המלכה, ובפרט בר"ה, שמאמינים אנו באומנה שלמה שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, ושהצלחתנו כל השנה בכל ענינינו תלויים בגדר דין הטוב שיגזור עלינו הקב"ה ביום הזה, וא"כ בקשת כל צרכינו וענינינו עד פרטי הפרטים הרי היא ביטוי נפלא מאד להכרת מלכותו ית' והיא גופא מעשה נפלא של המכלה וכנ"ל.

בלקט רשימות עמ' נ"ו מובא: "פעם היה במיר קבלת פנים לאיזה מושל, ושאל ר' ירוחם מה ראו שם, וספרו לו על כל הכבוד שנתנו לו, ואמר ר' ירוחם, שהיתה עיר קטנה ונשפטו בה אנשים למוות, וכשבא המלך לשם נפלו אנשים לפני המרכבה כדי יחוס עליהם, ואמר ר' ירוחם - זהו כבוד מלך, אימת מלכות, חיים ומוות בידו! וזהו במלך בשר ודם, כ"ש הקב"ה החותך חיים לכל חי, אשר בידו נפש כל חי".

פעם שמעו אחד מהצדיקים מבקש מהקב"ה שהמשרתת לא תעזוב את ביתו, וחשבו השומעים שמסתמא מכיון בבקשה זו לענינים רמים נגבים ועמוקים, אמנם כששאלוהו אח"כ מה ה' כוונתו, ענה שהרעבעצין כבר זקנה וחלשה, וזקוקה לעזרה, ויש לה עוזרת בבית, והיא שוקלת לעזוב את ביתם, ואם היא באמת תעזוב, יקשה הדבר מאד על הרבנית, ולכן מבקש הוא מה' שהיא לא תעזוב, ובשמעם את דבריו התפלאו מאד ושאלו בפליאה: האם גם על דברים כאלו מתפלל רבנו? ואילו הוא ענה: וכי ממי אבקש אם לא מהקב"ה...

בקשות פרטיות בר"ה מתוך הכרה שהיום יום הדין והכל נקבע ביום זה, ויש רק אחד שיכול לעזור - הלא הוא מלך הכבוד, ופונה אני אליו שיעזור לי, זה גופא עבודה נפלאה של מלכויות, זה גופא כבוד המלך. מרן רבנו רבי מיכל יהודה זצ"ל אמר לי [כששאלתי אותו על מה לדבר באלול] "מ'דארף גוט אפ לערנען" - צריכים ללמוד היטב את דברי רש"י בר"ה ט"ז ב' על המימרא של רבי יצחק שם כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה, וז"ל רש"י שם - שרשה בתחלתה. שישאל עושין עצמן רשין בר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש, עכ"ל, ולדמנו שדבר זה הוא עבודה גדולה בעבודת המלכויות - לבקש מהש"ת בר"ה כל משאלות לבנו (אך כמובן לא לשכוח את הפירוש הפשוט שדיברנו בעבודת התפלה של מלכויות - והוא לבקש בכל לב ונפש להתגלות כבודו ית' בעולם).

[עצה טובה קמ"ל בזה, שמאד מומלץ וכדאי לחשוב מראש על מה רוצים לבקש, ולחלק את הבקשות בין כל התפלות, קודם כל, מהטעם הפשוט שאם מתפללים על הרבה דברים בבת אחת, זה מוריד מאיכות התפלה כידוע, ויש גם עוד ענין, שבלי סדר מראש, חושבים הרבה פעמים באמצע התפלה על עוד ועוד ענינים שרוצים לבקש עליהם, וזה מאד מכביד, וגורם שמאריכים יותר מדאי ויכול הדבר להוציא הרבה מהטעם הטוב של התפלה כידוע, ולכן עצה טובה לסדר את סדר הבקשות שרוצה לבקש מראש וכנ"ל].

(חיים ברצונו)

אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות

ובימים אלו, כאשר אנו מתפללים ומבקשים: "אבינו מלכנו. כתבנו בספר זכויות". נבקש דבר נוסף. לכאורה הבקשה תמוהה. אם יש לנו זכויות אין ספק שהם

הרב נבעת למשמע אזניו, ושאל. בתיאטרון ניתן לקדש שם שמים? הרי זהו מקום לכל הבוקי וסריקי, וכי משם יצא כבוד שמים?

והבחור בשלו. 'אני אקדש שם שמים דווקא מהמקום שנחשב למקום שהשכינה ממנו והלאה'.

'אני לא אעלה הצגות של סרק על הבמה. וגם לא מחזות של הבל. אעשה הצגות שיש בהם ניחוחות של קדושה. אעלה את אוהלו של אברהם אבינו במחזה. אביא את יוסף ואחיו אל מול הצופים הרבים, ואטעים להם נגיעות מעולמה של תורה. כך יתק- דש שם שמים וישובו המונים בתשובה לפני ה'.

ראה הרב כי הבחור 'נעול' על צעדיו ופטריו לשלום. עבור הימים וחלפו השנים, והאדם הלך בדרכו של עולם והגיע לעולם והגיע לעולם שכולו טוב. כשעלה למרום וראה שתי דר- כים לפניו, האחד לגן עדן והשני לגיהנום, צעד בבטחה היישר לשערי גן עדן. הלא הוא 'גדול המחזירים בתשובה' ומי יעכבו בגן עדן.

ואמנם בין דין של מעלה אינו כפי שהכיר בעולם התיאטרון. אין הדברים כפי מחשבותיו של האדם שהביא עמו בכדור הארץ, זהו עולם האמת. כאן צריך הכל להתנהל על פי דין. ורק בית דין של מעלה יחליט אם דרכו לגן עדן או לגיהנום.

ומה פסקו הבית דין? שאל הרב אל מול עיניהם הסקרניות של היושבים.

הם פסקו שישב על מפתן הדלת בשערי גן עדן, וכשיגיע האדם הראשון ששב בתשובה מכח ההצגות שערך בתיאטרון, יכנס יחד אתו לגן עדן.

ומה אתו היום?

הוא עדיין יושב וממתין מתי יבא זה ויגאלנו, ואין כזה...

וכאן הרים את קולו ופנה אל הקהל בבקשה. 'אנא מכם. אני, כשאבא לשער השמים ואבקש לזכות היכנס בשערי גן עדן, וודאי גם אני אשאל 'מה עשיתי עלי אדמות?' ומה אשיב להם? אשיב להם כי פעם בשבוע הייתי אוסף סביב שולחני קהל קדוש ואומר לפניו דברי תורה ודברי חיזוק, ויהא זה שכרי... אך זה הכל כאשר אתם מקשיבים לי נוטלים משהו של חיזוק ליראת שמים אתכם ומתחזקים. אך אם אתם נרדמים, מה אשיב לי נוטלים משהו של חיזוק ליראת שמים אתכם ומתחזקים. אך אם אתם נרדמים, מה אשיב להם? מה אומר להצלת. כלום רוצים אתם שאשב לי אותו במאי מהתיאטרון ואצפה למאן דהוא שיצלני? הקהל הבין. התעורר והמשיך להקשיב.

והקול הזה מהדהד עדיין ואומר. אם כבר עושים משהו לרבים, כמה צריך להתפלל כדי לזכות שהדברים יהיו נשמעים והזכויות יבואו בעקבות החיזוק שיבא מכח המעשים שלנו.

אוי ריבונו של עולם. 'אבינו מלכנו, כתבנו לזכויות...' למען לא ניגע לריק.

(הגדתי היום)

הבקשות בסימנים

בראש השנה מלמדים אותנו את המבט הנכון על העולם, וגם כאשר אנחנו רואים לפנינו אוכל- עלינו לדעת שיש לפנינו דבר רוחני, ולכן אמר השל"ה הקדוש שצריך לומר את ה"יהי רצון" שלפני אכילת הסימנים בהתעוררות ותשובה גדולה. בלילה זה- כך כותב הבן איש חי" צ"ל- אנחנו מזכירים שלוש

פעמים שיכלו ויסתלקו אויבינו, מפני שכל בקשה רומזת לאויב אחר:

בבקשה הראשונה אנו אומרים על התמר "שיתמו אויבינו ושו- נאינו", ויש לכוון על אויבינו ושונאינו בעולם הזה שעומדים לכ- לותנו- החמאס, חיזבאללה, ושאר מרעין בישין.

בבקשה השנייה אנו אומרים על הכרתי "שיכרתו אויבינו ושו- נאינו", וכאן שיש לכוון על הכוחות הרעים שנבראו ממעשי האדם עצמו.

ובבקשה השלישית אנו אומרים על הסילקא "שיסתלקו אויבי- נו ושונאינו", ובה יש לכוון על המקטרגים בשמים שעומדים לק- טרג עלינו ביום הדין.

(השל"ה- בן איש חי)

מעלת הרימון- מהי?

בסדר הסמנים של ליל ראש השנה, אומרים על אכילת הרמון: "שירבו זכויותינו כרמון", או, שנהיה מלאים מצוות כרמון".

לכאורה, אם אנו רוצים שנזכה להרבות זכויות ומצוות, מדוע לצמצם אותן- "כרמון", הרי כמות גרעיני הרמון מגבלת? מדוע לא נאמר 'שירבו זכויותינו עד בלי די'?

אלא- אומר רבי דוד פוברסקי צ"ל- התכונה המאפיינת של גר- עיני הרמון היא, שהם צמודים ומחוברים זה לזה, אין ביניהם רוח. על כך מבקש האדם: "שירבו זכויותינו כרמון", דהיינו: כל ימות השנה שלנו יהיו מלאים במצוות, בלי הפסקה, בצפיפות. מצוה רודפת מצוה, מצוה הולכת ומצוה באה.

מלהדר בוי המצוות על ידי רצף ושרשרת תמידית של קיום מצוות, יש לכך עוד מעלה גדולה: כשזמנו של האדם מלא במ- צוות, בלי מרווח ביניהן, מובטח לו שלא יחטא. בשביל לחטוא צריך זמן, ואם אין לו זמן- איך יחטא?

ויש אומרים: "שנהיה מלאים מצוות כרמון", דהיינו, שהמצוות תמלאנה אותנו, שנרגיש על ידן ספוק והנאה. יש אדם שממלא את עצמו בשטויות והבלים, הוא מתעניין בכל מיני נושאים רדו- דים והם ממלאים את חייו. על כך אנו מבקשים שנתמלא מן המצוות, שנרגיש שהן ממלאות את כל ישותנו.

(הגר"ד פוברסקי צוק"ל)

זנב טוב מראש

נוהגים לאכול בליל ראש השנה ראש של דג ולומר: "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב".

מסופר על ה"אור שמח" שישב עם קבוצת תלמידים בסעו- דת ליל ראש השנה. הגישו לכולם ראש של דג, ואחד התלמידים ברוב חוצפתו רצה לקנטר את חברו, והניח לו בצלחת זנב של דג במקום ראש...

ה"אור שמח" התבונן לראות כיצד יגיב אותו בחור. מה הוא יגיד? יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנהיה לזנב? נדמה שכל אחד היה מתרעם: "מה תקעת לי זנב? אתה רוצה להרס לי את כל השנה?"

אך אותו תלמיד לא כעס כלל! אדרבה, הוא הסתכל על הזנב בעין טובה, וה"אור שמח" שמע אותו ואמר: "יהי רצון שנזכה להיות כל חיינו זנב לאריות ולא ראש לשועלים".

כשה"אור שמח" שמע זאת, הוא התפעל מאד. פנה לאותו

אחר כך אומרים "ופקדנו בו" - שהתפקיד והפרנסה שלנו יהיו לברכה, וה' ישלח ברכה בכל מעשי ידיו, שהרי אנחנו מצדנו מתחילים את המלאכה, והקב"ה גומר אותה.

לבסוף מבקשים על השליש האחרון. השנה היא אחד משנים ממיתה, לכן צריך להתפלל לקב"ה שיחיה אותנו, ואכן אומרים "והושיענו בו" - תושיע אותנו ב'ב' - שמונה השעות שישנים - "לחיים" - שנקום למחרת בבקר לחיים ולשלום.

(ר' שלמה מבאבוב זצוק"ל)

ראש השנה - הסגולה הבדוקה לזכיה בדין

התורה אומרת והיו חיך תלואים לך מנגד (דברים כ"ח ס"ו) אין לאף אחד "ביטוח חיים"! תראו את כל המודעות הגדולות התלויות ברחובות וקוראות לנו לתרום צדקה לכל מיני מקרים מזעזעים, קורעי לבבות. תראו את המודעה של הרב צ'ולק יו"ר ארגון "עזר מציון" בו הוא נראה עם ילד קטן, בן שנה - שנתיים, חולה במחלה הנוראה, והרב שטיינמן מסתכל עליו בחרדת אלו-קים נוראה. מתי קרו כל המקרים המזעזעים האלו? הם לא קרו בחודש טבת או ניסן! אולי גילו אותם אז, אבל באמת הם קרו בימים אלו! בראש השנה יכתובו וביום צום כיפור יחתמו. מדובר בשאלות של חיים, פיקוח נפש ממש! האם אפשר להמשיך את מסלול החיים כרגיל? האם יש אבסורד גדול יותר מאשר להמשיך לחיות, בימים הקרי גורל שכאלו בלי להשתנות? האם יש מחדל גדול יותר מאשר להמשיך להתפלל כרגיל, להתנהג כרגיל, בלי להביא בחשבון שאין לנו שום "תעודת ביטוח"? הנה נתבונן, לאיזו "פאניקה" נכנסו מנסחי התפילה בעשרת ימי תשובה! כל ה"שולחן ערוך" השתנה להם ברגע אחד: ידוע ששלוש הברכות הראשונות, שבשמונה עשרה, הן "ברכות השבח" ואין מבקשים בהן דבר. והנה, רק הגיעו עשרת ימי תשובה וכבר בברכה הראשונה, עוד בטרם סיימו אותה, אנחנו מבקשים "זכרנו לחיים". מה יש? מה קרה? אי אפשר לחכות קצת? עוד לא גמרנו "מגן אברהם" וכבר זכרנו לחיים? זאת ועוד, גם בתפילות השבת אנו מבקשים "זכרנו לחיים... וכתבנו בספר החיים", על אף שידוע שבתפילות השבת לא מבקשים בקשות! מה קרה? מדוע משתנה ה"שולחן ערוך"? אלא, הימים הם ימים גורליים, ימים של פיקוח נפש, ופיקוח נפש דוחה את ה"שולחן ערוך" הרגיל! מיד בעמדנו לפני המלך, באמצע הברכה הראשונה, בימי חול וגם בשבת, אנו זועקים "זכרנו לחיים" ומבקשים "כתבנו בספר החיים". והנה בזכות מה אנו "משכנעים" את הקב"ה - בזכות זאת שיזכור אותנו לחיים ויכתוב אותנו בספר החיים? בזכות "למענך אלוקים חיים" שנקדיש את חיינו למען אלוקים! נהפוך את עצמינו להיות "עבדי ה'". שמעתי מהרב מישקובסקי שליט"א את סיפורה של האישה הצעירה, שהיתה בסך הכול בת שלוש וחמש, אימא לתשעה ילדים, ששכבה על ערש דווי בבית החולים "הדסה עין כרם" כל הטיפולים הכימותרפיים כבר לא עזרו. הרופאים התייאשו והרימו ידיים. המצב התדרדר מיום ליום. כולם ידעו שזה עניין של ימים ספורים. דבורה'לה, בתה הגדולה, כבת חמש עשרה, עמדה ליד מיטתה כשלפתע האימא פקחה מעט את העיניים וביקשה ממנה, בחולשה נוראה, שתצא מהחדר. הבת הבינה את משמעות הדבר: האימא לא רוצה שהיא תהיה נוכחת בעת יציאת נשמה. שלא תישאר לה טראומה לכל החיים. היא הוציאה אותה מהחדר כמו שמוציאים כהן בזמן יציאת נשמה, שלא ייט-

תלמיד ואמר לו: "אני רוצה ללמד אתך חברותא", וכן אמר לו שמאותו יום יאכל עמו בביתו ולא ילך לבתים אחרים. וכן הוא לקח אותו חברותא, וגדל אותו כאלו הוא בנו. הוא צמח להרה"ג רבי שפטיה סגל, שהיה רב בתל אביב.

(שש באמרתך)

אבינו מלכנו כתבנו "בספר"

האדמו"ר רבי שלמה כהן מרדומסק זצ"ל שואל בספרו "תפארת שלמה": דמוע בכל הבקשות אנחנו מבקשים "כתבנו בספר"? מדוע לא מבקשים "אבינו מלכנו כתבו לפרנסה טובה", "אבינו מלכנו כתבנו לגאולה וישועה"? כל מלה בתפילה יש לה משמעות והיא איננה מיותרת!

והוא מבאר באור שהפך אצלי את כל הכוונה ב"אבינו מלכנו": "בספר" - הכונה לתורה, לספר התורה, אנו מבקשים: רבונו של עולם, גם אם אתה כותב אותי למזונות ופרנסה - שלא יהיו אלו מזונות ופרנסה שיפריעו לי ל"ספר" ללמוד התורה, שתהיה לי פרנסה וכלכלה ויחד עם זה שאוכל להמשיך ללמוד במלא העצמה.

וכן על זה הדרך: רבונו של עולם, גם כשאני זקוק לגאולה וישועה, ואני צריך לרוץ לרופאים, לרוץ לקופת העיר, צריך לרוץ לכל מיני השתדלויות כתבני שאשאר ב"ספר", שאשר בלימוד, יחד עם הגאולה והישועה.

גם כשאני צריך לחפש זכויות, ועלי לצאת לזכות את הרבים וכיוצא בזה שאשאר עם הלמוד ביחד עם הזכויות.

רבונו של עולם! אני מבקש להמשיך להיות שקוע בלמוד, ושכל הטרדות לא יהיו על חשבון למוד התורה שלי, לא יהיו על חשבון העליה הרוחנית שלי.

ממש מתיקות. הפרוש הזה פתח לי את העינים להבין מה אני מבקש.

(שש באמרתך)

זכרנו ה' אלוקינו בו לטובה, ופקדנו בו לברכה, והושיענו בו לחיים

שואל רבי שלמה מבאבוב: מה זה ה'בו'? האם רק בו אנחנו רוצים שה' יזכר אותנו לטובה? אני רוצה שכל השנה יהיה לי טוב... אם כך, למה שלש פעמים אנחנו מדגישים 'בו, בו, בו'?

הוא עונה שכתוב ברמב"ם בהלכות דעות, שאדם צריך לחלק את היממה שלו לשלושה חלקים: בשמונה שעות ביום מתוך עשרים וארבע שעות היממה הוא צריך לישון. את שמונה השעות הללו אפשר לחלק לשבע בלילה ועוד אחת ביום, כל אחד כפי רצונו, וה'בן איש חי' אומר שבאלול אפשר לישון פחות וללמוד יותר, וזה לא יזיק לבריאות. שמונה שעות נוספות ביממה האדם צריך ללמוד, ובשמונה השעות האחרונות יאכל, ישנה ויתעסק לפרנסתו.

אנחנו מבקשים מהקב"ה: "זכרנו ה' אלוקנו בו לטובה", אין טוב אלא תורה, שנאמר: "כי לקח טוב נתתי לכם" (משלי ד, ב). דבר ראשון מברכים את שמונה השעות, את ה'בו', של התורה, ומבקשים "זכרנו בו" - שיהיו שמונה שעות מלאות של טובה ושל תורה.

מא באוהל המת ... היא מיהרה לצאת מהחדר. הן היתה זו, ככל הנראה, בקשתה האחרונה של אמה! וכפי שהכינו אותה מראש למצב שכזה - היא ניגשה לדלפק של האחיות להזעיק את אבא. "אבא" בא מיד - היא בוכה בטלפון אני גם מזכירה לך להביא את נרות הזיכרון כפי שבקשת ממני להזכיר לך". היא חזרה לחדר. עמדה על מפתן הדלת. כמובן שלא נכנסה. דרך חריץ זעיר היא רואה את אימא שלה מושכת, בכוחותיה האחרונים, את השמיכה ומכסה את הפה. מרימה עוד קצת ומכסה את האף. מרימה עוד קצת ומכסה את העיניים ... לפתע היא שומעת את אימא שלה מתחילה לדבר, לבכות: "ריבונו של עולם! אני לא טיפשה. אני יודעת היטב את המצב שלי. אני יודעת שנשארה לי אולי שעה, אולי שתיים של חיים. אבל - אבא שבשמים - אני רוצה לשאול אותך שאלה: איזה תועלת תהיה לך מעוד מצבה בהר המנוחות? מה יהיה לך מעוד כמה פרקי תהלים ביום היארצייט שלי? בא ונעשה עסקה: הרי אתה כל יכול. אתה 'מלך ממית ומחיה'. עליך נאמר 'כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד', 'כי א-ל מלך רופא נאמן ורחמן אתה'. ברגע אחד אתה יכול לרפא אותי! אני מבטיחה לך אם אצא מכאן בריאה - תהיה לך תועלת ממני! אני אהפוך לש- פחה נאמנה לתורתך הקדושה! אמנם פטורה אני מתלמוד תורה, אבל זאת כן אעשה: אקדיש את כל הבקרים שלי, משמונה בבוקר ועד שתיים בצהריים, להיות טבחית ולבשל לבני תורה את אכלם, חינם אין כסף". "ריבונו של עולם! תן לי את האפשרות. תן לי את היכולת. אנא! אנא, ברחמיך הרבים!" סיימה ונרדמה מתחת לשמיכה, שכיסתה את פניה. כעבור רבע שעה פקחה את אותי "עיניה וקראה: "דבורה'לה, תביאי לי בבקשה כוס מים. אני מאד צמאה..." חודשים שהיא כבר לא מסוגלת לשתות! חודשים שלא הכניסה דבר לפיה! אין לה וושט, אין לה מעיים, הכול אכול שמה, ולפתע פתאום היא מבקשת לשתות... הילדה החלה לרעוד. אוי ואבוי! היא הספיקה לשמוע שכתוב בספרים הקדושים שלפני שהצדיקים מסתלקים מהעולם הם מבקשים כוס מים כדי לברך "שהכל" ו"בורא נפשות", ולבקש "להחיות בהם נפש כל חי" בת- חיית המתים... דבורה'לה רצה להביא לה כוס מים. האחות צועקת לעברה: "מה את עושה? את רוצה שהיא 'אימא ביקשה ממני'..." תיחנק? מה אתך?" - "אימא שלך חולה סופנית. היא לא מבינה מה שהיא מדברת". היא נכנסה לחדר עם כוס המים. האימא פקחה את העיניים, אמרה את הברכה ובעזרת הבת שלה שתתה את כל הכוס! כשסיימה ביקשה כוס נוספת... ממש "תחיית המתים"... האחות היתה בהלם. היא הזעיקה את הרופאים. גם הם היו בהלם. הם ביקשו לעשות לה בדיקת דם, ספירת דם, אך היא בקשה: "תעזבו אותי! זה כבר לא שייך אליכם! לפי כללי הרפואה מקומי בהר המנוחות, אלא שפתחתי 'ערוץ ישיר' עם בורא עולם! זה כבר לא שייך להדסה עין כרם!"... היא נרדמה לרבע שעה נוספת ומשהתעוררה פנתה לבתה: "דבורה'לה! תביאי לי משהו לאכול. משהו מרוסק. אני מאד רעבה". הרופא נדהם: "אני רופא כבר ארבעים שנה. מעודי לא ראיתי דבר שכזה!"... כעבור מספר ימים היא שוחררה לביתה! לאחר שהודתה לכל הצוות - בעלה הזמין מונית והם עזבו את בית החולים. האשה פנתה לבעלה ואמ- רה לו: "אני לא חוזרת הביתה עד שאני יודעת באיזו ישיבה אני מתחילה לבשל מחר בבוקר!". בעלה ביקש מהנהג לנסוע לאחת הישיבות. האשה נשארה ברכב והוא עלה לדבר עם ראש הישיבה, וסיפר לו את כל הדברים, כהווייתם. ראש הישיבה שמח מאד

ואמר: "הגעת אלינו ממש מן השמים! מספר הבחורים בישיבה גדל מאד. לומדים בה כיום שלוש מאות וחמישים בחורים. המב- שלת אמרה לנו כמה וכמה פעמים כי היא זקוקה לכח עזר". מה יש להאריך בדיבורים? כבר שלושים ושבע שנים שהיא מבשלת! משמונה בבוקר עד שתיים בצהריים! היא אמנם סבתא בת שב- עים ושתיים, שחיתנה כבר את כל ילדיה, אך ניצבת כמו חייל מידי יום ביומו לתפקידה. רק ב"בין הזמנים" היא הייתה "נכנסת ללחץ". בא' בניסן כל הישיבות נסגרות. אין בחורים. אין מטבח... אך גם לכך נמצא פתרון: ישיבת מיר! אמנם שלושת אלפים בחו- רים ואברכים יוצאים לחופשה, ומכל מקום כחמש מאות בחו- רים, תושבי חוץ לארץ, נשארים. היא מבשלת להם! היא יודעת היטב: יש לה "הסכם עבודה" עם בורא עולם! היא עשתה אתו "עסקה!". ה' נותן לה חיים - והיא מקדישה אותם "למענך אלקים חיים!". גם אנחנו: אי אפשר לבוא לקדוש ברוך הוא ולבקש "זכ- רנו לחיים", "כתבנו בספר החיים", בלי שנקבל איזושהי "קבלה" שתוכיח שאנו מבקשים את החיים "למענך אלקים חיים!". אני רגיל לספר את מה ששמעתי ממרן הרב שך זצ"ל בהיותי אברך צעיר לימים. היה זה בלווייה שיצאה מישיבת פוניבז', בתאריך כ"ז באלול תשמ"ט, ימים ספורים לפני ראש השנה, וכך הוא אמר: "הנפטר שלפנינו מכוסה בטלית, ודבר זה לבד כבר צריך לעורר אותנו לשוב בתשובה. ובפרט שהנה קרב ובא יום ראש השנה, יום הדין, שבוודאי זה מחייב אותנו, ביתר שאת וביתר עוז, להתעורר ולעשות תשובה".

"אבל איך עושים תשובה?" שאג הרב שך - "תשמעו ממני! תשמעו עצה מאדם זקן! לאדם זקן יש ניסיון!". היינו בטוחים שהוא הולך להגיד משהו כמו: שכל אחד יקבל על עצמו שמשעה תשע בבוקר עד אחת בצהריים הוא לומד בלי לדבר דברים בט- לים... אבל הרב שך הפתיע: "נקבל על עצמנו לברך ברכת המזון בכוונה!". ואיך נעשה את זה? הרי לפעמים, בעת הברכה, אנחנו עייפים, הראש לא מרוכז, המוח לא צלול... מה נעשה?", נברך ברכת המזון מתוך סידור! אמר הרב שך, "זה יעזור מאד לכ- וונה! תלכו הביתה, תגידו לנשים ולילדים שלכם, שמהיום והלאה מברכים ברכת המזון מתוך סידור! אני מבטיח לכם שאם נקבל זאת על עצמנו זה יעשה רעש גדול בשמים! יכריזו עלינו בשמים 'פלוני עשה תשובה!' 'פלוגית עשתה תשובה!' אם נבוא ליום ראש השנה עם קבלה קטנה זו - זוהי 'תשובה'!". הנביא אומר 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה' - סיים הרב שך את דבריו - "עלינו לקחת עמנו דבר אחד קטן וללכת אתו הביתה... וללכת אתו 'עד הסוף'... ולבוא אתו בראש השנה... תשמעו ממני עצה: 'קחו עמכם דברים' יש שהמליצו על כך את הפסוק במגילת אסתר (ט,כה): 'אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה'. כאשר מתפללים 'עם הספר', מתוך סידור, הדבר מועיל ל 'שוב מחשבתו הרעה' - לבטל את כל המחשבות הטורדות את הכוונה הראויה.

אברך אחד הגיע לרבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל ימים ספו- רים לפני יום כיפור ואמר לו כי כבר שנים שהוא משתדל לקיים את הקבלה הזו שהמליץ הרב שך, והוא מעוניין להתחזק ולקבל על עצמו קבלה נוספת שראש הישיבה יציע לו. רבי מיכל יהודה השיב לו: "האם שמת לב איך אנחנו מברכים ברכת 'אשר יצר' הנה אני נמצא כאן בישיבה ורואה את הבחורים שנוטלים ידיים ביציאתם מהשירותים, ובעודם צועדים בחזרה לכיוון בית המד- רש הם ממלמלים את הברכה... וכי ברכת 'אשר יצר' היא 'תפילת

הדרך' שאומרים אותה באמצע הדרך? הרי בשעת ברכה אסור לעשות שום פעולה נוספת! אסור לגב ידיים, גם לא ללכת. "לפחות פעם אחת מדברים עם המלך!". "כדאי שנקבל על עצמנו" - סיים רבי מיכל יהודה ביום, לעמוד מתחילת הברכה עד סופה, ולומר גם את הברכה הזאת מתוך סידור, במתינות".

[זה השער - יחי ראובן]

הסגולה הבדוקה לשנה טובה ומתוקה

הגמרא בברכות במס' 'הרואה' מחדשת: "שהרואה את חברו לאחר י"ב חודש, מברך: "מחיה המתים".

שואל המהרש"א הקדוש: רגע, מי מת? למה לברך עליו מחיה המתים? הרי הוא חי ושלם עד עכשיו?... עונה המהרש"א הקדוש ואומר: כי כל אדם בראש השנה הינו כמו מת, אשר פרסקים לו חיים חדשים לחלוטין, ללא קשר לכל מה שהיה לו בשנה החדשה. זה שהיה חי בשנה שעברה, לא קשור כלל לחיים שקיבל בשנה הקרובה: הבריאות נקבעת מחדש, ההצלחה, הפנסה, הנחת והשמחה - הכל נקבע מחדש. לכן, מברכים עליו מחיה המתים.

סיפר הרה"ג הרב מנחם שטיין שליט"א את המעשה המופלא הבא "היה זה לפני מספר שנים, כמה ימים לפני ראש השנה. מתקשרת אליי תלמידה ופונה אליי בתחנונים: "שלום כבוד הרב, רציתי לשאול האם אני ובעלי יכולים לעשות אצלכם את ראש השנה?". הכרתי אותה, היתה זו תלמידה מהשכונה שלנו אשר תמיד מגיעה לשמוע שיעורים "הרב יודע שאני ובעלי כבר שנים רבות לא זכינו בילדים, על כן החלטנו השנה, לבוא אליכם על מנת להתחזק איתכם בראש השנה הקרוב ולהרגיש את רוממות היום, בתפילה שאולי השנה ירחם עלינו ה'", סיימה בצער.

"בשמחה", השבת.

הם הגיעו אלינו בראש השנה, סידרנו להם חדר, כשהם מצטרפים אלינו לתפילות, לסעודות, לשירי הנשמה ולדברי ההתעוררות שנאמרו מפי בני הבית ביום הדין הגדול. מוקדם בבוקר עם עלות השחר, קמו כולם ברטט ורעדה ועשו את דרכם אל התפילה בישיבת 'אור ישראל' בפ"ת. בית המדרש היה מלא מפה לפה. בחורי הישיבה שקמו מוקדם, ישבו כבר במקומם והחלו את התפילה. אף עזרת הנשים היתה גדושה, והכל שפכו את ליבם בתפילה לה' שירחם עליהם בדינם ויזכה אותם בשנה טובה. והנה, לאחר תפילת שמונה עשרה, נפתח ההיכל והוציאו את ספר התורה על מנת לקרוא את קריאת היום הראשון: "וה'פקד את שרה", ואח"כ: את קריאת ההפטר בה מסופר על פקידת חנה, אשת אלקנה. חז"ל מספרים כי שרה וחנה, שניהם נפקדו ביום ראש השנה, אחר ששנים רבות לא זכו בילדים. מלבד זאת, מציינת הגמרא, אף 'בית -ולד' לא היה להם, כך שלא היה להם סיכוי על פי טבע לזכות בילדים. אך בראש השנה הם שכנעו את הבורא לתת להם ילד, על כן קוראים ביום גדול שכזה דווקא את המעשה על פקידת שרה אחר 90 שנה, וכן על פקידת חנה לאחר שנים רבות של סבל וצער, ללמדנו שביום ראש השנה יכול ה' לתת לאדם את כל מבוקשו, אף שעל פי הטבע אין לדבר סיכוי להתרחש. החזן החל בקריאת ההפטרה, ואז לפתע, בעת אשר הגיע למילים: "ויאמר לה אלקנה אשה: חנה, למה תבכי, ולמה לא תאכלי, ולמה ירע לבבך, הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים", נשמעה זעקה אדירה מעזרת הנשים. הכל נבהלו עד למאד, ואף

החזן הפסיק בקריאה. היתה זו אותה תלמידה צעירה. היא בכתה בהיסטריה ממש כמו ילדה קטנה. כל הצער והקושי במשך שנים רבות, התרכזו לה לאותו רגע ששמעה את החזן קורא את המילים בהם פונה אלקנה לחנה ואומר לה שלא תצטער על כך שאין לה ילדים. היא לא יכלה לנשום מרוב בכי.

הבנות שלי, שישבו לידה בתפילה, ברחו מהמקום מרוב פחד לראות אשה הבוכה מתוך צער כה רב. היא בכתה ללא הרף במשך שבע דקות, כאשר לא היה אדם אחד בבית המדרש שלא הצטמרר מהמעמד. הבחורים פנו לראש הישיבה ושאלו מה לעשות, אין זה אפשרי להמשיך בקריאת התורה כשקולות בכי כה קשים נשמעים בבית המדרש. ראש הישיבה השיב להם: "תנו לה לבכות, הרי זו אשה צעירה ששנים לא זכתה לילדים, ומבינה היא שהיום, ביום ראש השנה יכול ה' לפקוד כל אחת, על כן היא שופכת את כל ליבה בדמעות ורתחות לה". ראש הישיבה הטה את ראשו מטה ברעדה והקשיב לבכי שלא פסק. לא היתה עין שנשארה יבשה, כולם הרגישו באותה העת את חרדת הדין וליבם נשבר בקרבם. לאחר שבע דקות בדיוק היא נרגעה והחזן המשיך בקריאת ההפטרה. התלמידה לא ויתרה כלל ובכל היומיים של ראש השנה היא לא פסקה מלומר תהילים ולהתחנן לה' שבראש השנה הזה יתן לה חיים חדשים ויזכה אותה בילדים. ראש השנה נגמר והתלמידה ובעלה שבו לביתם. "מעולם לא היתה בישיבה כזו התעוררות בראש השנה", קבע ראש הישיבה, "והכל בזכות אותה אשה שבורה שבכתה ללא הרף בעת הדין הגדול".

רבתיי היקרים, הקשיבו לי טוב, אחר שנים רבות שלא זכתה לילדים, באותה שנה בחודש תמוז, מתקשרת אליי אותה תלמידה ואומרת לי: "הרב שטיין, בשעה טובה נולד לנו בן זכר". וכך שנה אחר שנה היא זכתה בילד ועוד ילד, כשהיום היא אמה מאושרת ל-8 ילדים נפלאים. אנשים רבים עומדים המומים עד היום: כיצד זכתה היא ל-8 ילדים, אחר ששנים רבות בהן חיה בבדידות ובהבנה שאולי לא תזכה לעולם לחבוק בן?... אך כל מי שהיה בישיבת 'אור ישראל' באותו ראש השנה יודע באופן חד משמעי - התפילות,

הבכי הרוחני מקירות הלב לה' שבכתה בזמן קריאת התורה, קרע שערי שמיים וזיכה אותה להפוך סדרי בראשית ולזכות בדבר מבוקשה". אין זה משנה מה היה לך בשנה שעברה, בראש השנה הזה אתה יכול לקבל כל שתבקש, כי כעת - עכשיו זה הזמן, ומי שינצל את היומיים מחלק ה': בריאות, פרנסה, ילדים, זיווגים, הצלחה וכו' האלה בקדושת הדיבור ויתחנן לה' מקירות ליבו שיזכה בכל מבוקשו - יזכה לשנה טובה ומאושרת. שווה להשקיע יומיים, בשביל לנוח שנה שלמה!

כתב ה'אלף המגן' (תקפד, מד): "גם אדם שנכתב ונחתם בראש השנה בספרן של רשעים חס ושלום, מכל מקום אם יבכה ויעשה תשובה באותו יום - יקרה גזר דינו ויכתב בספר חיים טובים בין הצדיקים", כותב הצדיק. ננצל את היומיים של ראש השנה להתחנן, לבקש ולהרעיש עולמות לפני אב הרחמן לזכות בשנה טובה!

[הר' מנחם שטיין שליט"א]

סגולה בדוקה לפרנסה מהגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

אחת המשימות הקיומיות המוטלות על כל יהודי, היא ההשת

דלות בפרנסה. למרות הביטחון שלנו כי הקדוש ברוך הוא זן ומ- פרנס לכל, מוטל עלינו להשתדל לפרנסתנו, ולפעול ככל שאלא ידינו להביא פרנסה הביתה די הצורך. אלא שהכל דנים על שיעור ההשתדלות הראויה. עד כמה על האדם להשתדל, מה מוטל עליו לעשות... אל הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל נכנס יהודי, ושטח בפניו שאלה: 'כבוד הרב', שאל בהכנעה, 'למדנו רבנו, מתי ועד כמה עלי להשתדל לפרנסת בני ביתי ומשפחתי?' השיבו רבי חיים תשובה, אותה שמענו מנכדו הרה"ג ר' גדליה הוניגסברג שליט"א, וכדאי שתהדהד באוזנינו: 'אני משתדל לפרנסתי יומיים בשנה. בראש השנה. הלא מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, ביומיים הללו מוכרע בשמים כמה פרנסה תהיה לכל אחד ואחד. ביומיים הללו אני משתדל לפרנסתי, בתפילה מעומק הלב ותחנון אצל הנותן לחם לכל בשר, למען לא יחסר לי דבר כל ימי חי'!

מזהים! אנשים חושבים שצריך לרוץ ולהתרוצץ, לריב עם המנהל על ההלעה במשכורת, להתחנן לעוד כמה שעות עבר- דה, אולי להחליף מקצוע... אנשים חושבים שהבעיה במינוס, בהוצאות המרובות, או בגורמים אחרים.

רבי חיים מגלה וחושף: יומיים בשנה, זה הכל! יומיים של ראש השנה, ביומיים הללו צריך להשתדל, לעשות הכל למען פרנסת כל השנה הבאה! ככל שנצל את היומיים הללו היטב, ככל שנרבה בהם בתפילה ובתחנונים - כך נזכה שבורא עולם יפתח לנו שערי פרנסה, ולכל אורך השנה הקרובה יריק עלינו שפע ברכה ופרנסה מאוצרו הטוב, עד בלי די!

[פרי עמלינו]

מדוע תקנו את ראש השנה שהוא יום הדין לפני יום הכיפורים שהוא יום סליחה וכפרה.

רבים שואלים מדוע תקנו את ראש השנה שהוא יום הדין לפני יום הכיפורים שהוא יום הסליחה והכפרה, הרי היה מן הראוי לה- פוך את היוצרות, לסיים את ימי אלול הנשגבים בעשרת הווידוים של יום הכיפורים, ורק אז בהיותנו נקיים מן החטא, לעמוד בדין ולזכות בו. התשובה לכך נעוצה בהבנת מהותו של יום הדין הנ- שגב. כשנתבונן בנוסח התפילה גיווכח שהתפילות עוסקות רובן ככולן בבקשה לגילוי מלכות שמים, בזעקה ובמחאה לביעור האפיקורסות והכפירה בעולם: "וילמדנו טועים בינה ויתנו לך כתר מלוכה". ארבעים ושמונה שעות אנו מרוממים מחיי היום יום, מהצרכים והבקשות האישיות, ועוסקים רק באחת - בקשות לגי- לוי מלכות שמים לעיני כל בשר. ולכאורה הרי בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון ונידונים על כל השנה, כמו שאנו אומרים בפיוט "ונתנה תוקף", "בראש השנה יכתובו וביום צום כיפור יחתמו", כמה יעברו וכמה יבראו, מי יחיה ומי ימות". א"כ מדוע אין אזכור לכך בליבת תפילת העמידה? נראה להסביר זאת במשל: סיפר עורך דין המיצג את אחת התזמורות הפילהר- מוניות הגדולות בעולם, שיום אחד פנה אליו המנכ"ל בבעיה שה- תגלגלה לפתחו. החברה חתמה חוזה שמן עם גנן מחו"ל ששמו יצא למרחקים, והנה מתברר שהגנן אינו ממלא את הציפיות בל- שון המעטה, בניגוד לשמו שיצא למרחוק, גנינתו הייתה לוקה בחסר, הצלילים היו חסרי ליטוש וברק. החליט המנכ"ל לשכור בלשים פרטיים שיעקבו אחר מעשיו בשעות הפנאי, והנה מתברר

שגנן זה מבלה בלילות בבתי מרזח ושותה לשוכרה, ולכן אינו מרוכז בשעות היום. קרא המנכ"ל לגנן וביקש ממנו הסבר לדבר. הגנן הראה פני תם כאינו מבין מה רע בכך, ברוב חוצפתו אמר: "לא מצאתי בחוזה שום הערה או סעיף האוסרים עלי לשתות לשוכרה בשעות הפנאי". פנה המנכ"ל לעורך הדין ושאלו מה ניתן לעשות, "אף אם חוקית הוא צודק, רצוני לפטרו לאלתר, כיצד אני עושה זאת?" ענה לו עורך הדין: "ראה, אם גנן זה מיתמם שהוא הולך רק לפי הכתוב בחוזה, אנו כבר נטפל בו לפי החוזה... כי בחוזה זה יש עשרות סעיפים, ובוודאי על אחדים מהם הוא עובר. כאשר העובד הוא חלק מהחברה ורוצה בהצלחתה, אז גם אם יש לו לעיתים מעידה, החברה מעלימה עין מכך. אך אדם המת- נכר להצלחת החברה וכל מעייניו הם כיסו וצרכיו האישיים, ללא שום אחריות להצלחת החברה, עם אדם כזה בודקים בציציותו סעיף סעיף, ובסופו של תהליך סביר להניח שהוא ימעד באחד הסעיפים, אנו נאכוף זאת ונפטרו מידית". בראש השנה דנים את היהודי על מטרת חייו ועל מימוש תפקידו בתור "ממלכת כהנים וגוי קדוש", האם גילית אכפתיות ורצון לקדש שם שמים בגלוי ובסתר? האם התפללת לגילוי כבוד ה' בעולם? האם השתוקקת לתקון העולם במלכות ש-ד-י? האם כאב לך באמת הכפירה והאפיקורסות השולטת כאן במדינה? האם הזלת דמעה של צער על כך שמיליוני ילדים יהודים מתחנכים כאן בארץ לכפירה ומ- רידה במלכות שמים? האם בתוככי מחננו כיום אכן שם שמים מתקדש...? או שמא כל מעיינך הם צרכיך האישיים ובקשותיך הפרטיות ותו לא...ביום ראש השנה כל יהודי מתרומם טפח מעל קרקע בקשותיו האישיות, ומבקש רק על גילוי מלכות שמים, לזכות להיות חלק משמעותי בממלכת כהנים, להשתמש ביכר- לותיו ובכוחותיו בתפקיד נעלה זה. אם זו תהיה מגמתו ושאיתו, אזי ביום הדין המבט על בקשותיו האישיות לחיים ופרנסה וכו' יקבל מימד שונה, מפני שזה יהיה כביכול 'אינטרס' של מלכות ה' שיוכל לבצע את תפקידו בכלים הנכונים, שיהיה לו את המעוף והפנאי לעסוק רובו ככולו במלכות ה' ולא לעסוק רוב זמנו בחיי החומר. כאשר יראה היהודי את עצמו כחלק ממלכות ה', רוממות זו תביאו לעשיית תשובה אמיתית כדי לתקן עולם במלכות ש-ד-י, וזו היא הדרך לגשת גם אל בקשת המחילה ביום הכיפור- רים. כי כך בנקל נתקבל בקשתו לסליחה וכפרה ביום הכיפורים.

[היא שיחתי - רעיון זה מבוסס על דברי בעל 'השפתי חיים' (מועדים מאמר מלכויות)].

עניין השמחה בראש השנה.

בכל ספרי הקבלה וההלכה מודגש עניין השמחה בראש השנה, שעל האדם, למרות חרדת הדין, להיות בשמחה גדולה ביום זה, כאדם המראה בטחון בבוראו שיזכה לשנה טובה ומבורכת. אך יותר מכל מזהירים ספרי הקבלה: לא לכוּס ולא להיות בצער ביום זה! שכן התנהגותו ושמחתו של אדם ביום זה, משפי- עה מאוד על כל השנה כולה! מספר הרה"ג ר' בן ציון מוצאפי שליט"א, בספרו 'שופר בציון': "סיפר לי אבי [רבי שלמן מוצאפי זצ"ל], מעשה שאירע עם מורו ורבו, הצדיק המקובל הקדוש, ר' יהודה פתייה זצ"ל. כידוע, בעיר בגדד שבעיראק, עירו של רבי יהודה פתייה, שורר חום כבד ברוב ימות השנה, ולכן, היה מנהגם של היהודים בבגדד לערוך את סעודות השבת והחג בעליות הגג

לה, ועשה את דרכו סוף סוף לשבת ולסעוד בקדושה ובשמחה. והנה, הוא מגיע לעבר השולחן החשוך, ומה הוא רואה? לא פחות ולא יותר - חתול עולה על שולחנו ומושך בעוף ואוכל... רבי יהודה פתייה עמד במקומו הביט למרום ואמר בשלוה גמורה, כשאין שום טיפת כעס וצער בליבו ואמר: "שטן, שטן, יודע אני שהיום הקדוש הזה באת להרגיזני ולנסותי שאעבור על רצון בוראי ואהיה בכעס ובצער! אך דע לך, שלא ולא! יהיה מה שיהיה - אשמח ביום הקדוש הזה ככל יכולתי!", חרץ הרבה בקול רועד שהרעיד את השמיים, ומיד החל לפצוח בשירה ובזמרה גדולה, כשהגג חשוך לגמרי וגם האוכל נפסל לאכילה. והעיד הצדיק הקדוש, רבי יהודה פתייה ואמר, בסוף אותה שנה: "מעולם! מעולם לא היתה לי שנה מוצלחת ומבורכת בגשמיות וברוחניות כשנה הזאת!". וכך הזהיר בספר 'ערוגת הבושם' שיהיה האדם שמח וטוב לב ביום זה, ומובטח בחסדי האל שיצא משפטו לאור. ואף הוסיף הבן איש חי שכעס בראש השנה הוא סימן רע מאוד, ולכן יהיה רק בשמחה! כתב ה'חיי אדם': "ואוכלים בשר שמן ומיני מתיקה והכל לסימן טוב, ולכן פשיטא שיזהר מאוד שלא יכעס בימים האלו, מלבד גודל האיסור, כדי שיהיה לסימן טוב, ורק יהיה שמח לבו ונכון לבו בטוח בה' עם התשובה ומעשים טובים". ספרי המקובלים מראים שהשנה מתנהגת על פי צורת התחלתה, לכן ירבה השמחה ובקדושה רבה!

[טוב לחסות בה' תשנ"ג]

ראש השנה - כוחה של תפילה

מספר הרב מנחם שטיין שליט"א: "אני מכיר אברך מפתח תקווה, בשם דניאל אשר סובל ל"ע 12 שנה מכאבי גב תחתון נוראיים ביותר! אצל כל הרופאים הוא היה, הוא אפילו נשלח למומחים באמריקה, ולאף אחד אין שמץ מושג מה הבעיה ומהיכן זה נובע. 12 שנה של סבל נורא! רק לסבר את האוזן - הוא לא מסוגל לשבת יותר מרבע שעה בכיסא. כשהוא מתיישב מתחילים לו לחצים בגב, שמתגברים עד חוט השדרה הצווארי, ואז הוא חייב לשכב במיטה. במשך 6 שנים שלמות שהוא לוקח וולטארנים כתרופות וזריקות! אין לו ברירה, זה תוקף אותו, והוא לא מצליח ללמוד גמרא עם יוני, בנו הקטן בן ה-12. אחרי רבע שעה הוא זועק מכאבים ונשכב במטה". הוא לא מצליח להיות סימפטי לאשתו בגלל הכאבים! הוא לא מצליח ללמוד כרגיל ככולל בפתח תקווה".

ממשיך הרב שטיין שליט"א: "ניגשתי אליו ושאלתי אותו: 'האם אתה מאמין שבראש השנה הקב"ה בורא כל אדם מחדש? האם אתה באמת מאמין, שהאדם לא ממשיך לחיות כרגיל, אלא שבראש השנה הוא נוצר מחדש? והבאתי כדוגמא את שרה אימנו, שזכתה להיפקד בגיל תשעים שנה!'. המשכתי לומר לדניאל: "אתה יודע, שאם לא ראית את חברך שאתה אוהב מאוד שנה שלימה אתה צריך לברך עליו 'ברוך אתה... מחיה המתים!'. אבל תגיד לי רגע, מי מת? מתי הוא מת, שצריך לברך זאת? עונה החפץ חיים בשם המהרש"א: מברכים מחיה המתים מכיוון שעבר עליו ראש השנה ויום כיפור הוא נברא מחדש בראש השנה! "זו לא סוללה שממשיכה משנה שעברה!", המשכתי ואמרתי לו: "דניאל, הבורא הוא כל יכול. בקלות יכול לתת לך בראש השנה גב חדש גם לאחר 12 שנה. תתבודד עם הבורא! תתחנן! אם תאמין בכך שבראש השנה הקב"ה בורא את האדם מחדש, וזה לא המשך

של בתייהם, שם האוויר צלול ונעים יותר. שנה אחת, בליל ראש השנה, הלך המקובל ר' יהודה פתייה זצ"ל אל בית הכנסת עטוף בבגדי לבן צחורים להתפלל את התפילה הראשונה של השנה בקדושה עצומה ובהתלהבות גדולה. בינתיים, אשתו הרבנית סי-דרה את כל המטעמים והסימנים של ראש השנה, בכדי שהכל יבוא על מקומו בשלום. הסתיימה התפילה והצדיק עשה אתה דרכו בזריזות לעבר ביתו לערוך את קידוש הלילה בקדושה נוראה. רבי יהודה פתייה נכנס לביתו, ובפנים מאירות ושמחות הוא מברך את אשתו ובניו בקול רם ושמחה גדולה: "שתכ-תבו ותחתמו לשנה טובה ומבורכת", כמובא בספרי הקבלה על חשיבותה של כניסה לבית מתוך שמחה וברכה לכל הסובבים. השמחה בבית היתה גדולה והרב פתייה ובניו עלו אל עליית הגג, כדי לערוך את הקידוש בכוונה עצומה, כפי הוראת ספרי הקבלה, שבסגולת ברכת שהחיינו בשמחה והודאה לה' על כך שהגיע גם לשנה זו בבריאות ושמחה, יזכה לשנה נוספת של ברכה והצלחה. הגג היה מואר על ידי מנורת שמן גדולה שהכניח אשתו טרם החג, שהאירה באור גדול את השולחן המפואר. הרב פתייה נעמד ליד כוס הקידוש, אך הרגיש שהחום הכבד מתגבר עליו והחליט להוריד את גלימתו הטהורה. תוך כדי הסרת הגלי-מה הצחורה והנקייה, נתקלה לפתע ידו, שלא בכוונה, במנורת השמן הגדולה, והנה מאומה... מנורת השמן נשפכה על מצנפתו וגלימתו של הצדיק ולכלכה אותם לחלוטין, אך יותר מכל, נרות השמן שבמנורה כבו לגמרי ובגג נהיה חושך אפילה, נבהלה אשתו מהמחזה וחשבה: "כיצד ישהה הצדיק ללא בגדיו ביום קדוש שכזה, אך יותר מכל, כיצד נערוך את סעודת ראש השנה הקדושה בחושך אפילה?... רבי יהודה פתייה, שם לב לבהלת אשתו, והחל מיד להתפרץ בצחוק גדול על מנת להרגיעה, והראה שלא קרה כלום, סדר ליל ראש השנה הקדוש יערך גם בחר-שך אפילה וללא בגדיי, אם כך הוא רצון ה' יתברך. לאחר צחוק ממושך של הצדיק שהאיר את ליבם בשמחה, החל לומר את סדר הקידוש בשמחה עצומה, כשסביבו חושך אפילה. הקידוש נאמר בקדושה נוראה, ובסימונו ניגשו כולם ליטול את ידיהם כדי לפתוח בסעודה. הרבנית הקדושה, הלכה אל המטבח, הוציאה את המגש והניחה בתוכו את סיר המרק המהביל ואת הבשר הרך והמבושל במיוחד. היא החלה לעלות במעלות הגג בהירות כששתי ידיה אוחזות במגש הטיב, פסיעה אחת פסיעה, מפני החושך הכבד ששרר בביתם. והנה, במרחק קצר מהגג, כשלה רגלה של באחת ממדרגות העלייה, היא איבדה את שיווי המש-קל, והמגש העשיר במרק חם ומהביל ועופות חמים, נזרק לעבר רצפת הבית, כשהרבנית נופלת אחריה. רעש גדול נשמע עם נפילת המגש, והרבנית הקדושה החלה לפרוץ בבכי חונק. מה קרה השנה: האור כבה, הבגדים של בעלי התלכלכו, וכעת כל סעודת הלילה הקדוש נפלה על הרצפה וממה נאכל?... רבי יהודה פתייה הצדיק, חס וחלילה לא כעס על אשתו ולא האשים אותה בדבר, אלא רץ ממקומו בעליית הגג וסייע לה לקום ממקומה, אסף את חלקי המרק והעופות שעדיין נשארו שלמים ולא התלכלכו ברצפתה הבית. הרב הרגיע את אשתו הצדקת במילים חמות ומעודדות ובכך שהיא לא אשמה, ובידיעה שהכל מאת ה' לטו-בה גמורה, ושאסור להכניס עצבות בלילה קדוש זה. הרבנית התאוששה מהמאורע וסידרה לרב צלחת ערוכה שעוד נשארה בשלמותה. רבי יהודה הודה לה וברכה בכל ליבו בשמחה גדו-

משנה שעברה תקבל גב חדש! אבל תכין תצהירים משפטיים. תגיד לא-לוקים: "אבא! אולי לי לא מגיע גב בריא, אבל הילד שלי יוני, אין לו אבא שילמד אותו גמרא. הוא בוכה למה אבא שלו מפסיק ללמוד אותו כל 10 דקות?!" "תוסיף עוד טענות כבדות משקל" - הרי לאשתי מגיע בעל עם פרצוף מחייך ולא חמוץ! ". תכין תצהירים על דף ותוסיף את זה למחזור שלך בראש השנה. תעבוד, תילחם! ". המשכתי לומר לו: "תראה פה את בית המדרש, בראש השנה יהיה עמוס לחלוטין. כשיגיעו לקריאת התורה בראש השנה, מה יקראו? אתה יודע? על אישה זקנה שנפקדה, שרה, תגיד לי למה מדברים על זה בראש השנה? אני מצפה, שב-ראש השנה יקראו בתורה על עניינו של היום, על משפט! שהרי כולנו עומדים לפני הכרעה, מה יהיה אתנו בשנה הבאה. מדוע מדברים על אישה שנפקדה... אחרי כמה דקות יוציאו ספר הפטרות ויקראו על עוד אישה שנפקדה, חנה! מה זה קשור למי-לוני יהודים בראש השנה שנמצאים בדין? אלא צריך לדעת את המסר של רבותינו אותו הם מבקשים שנפנים - רוצים הם ללמד את הציבור, שזו הזדמנות חייהם! שיש בכוח התפילה לשנות את הכול! שבזכות אותה תפילה של חנה זכתה היא לשמואל הנביא! היא ניצלה ראש השנה אחד. כמו שאומרת הגמרא: "ג' נשים נפ-קדו בראש השנה: שרה, רחל, חנה". אומר רש"י: "נפקדו בתפילה". הן נלחמו על ההזדמנות שיש בראש השנה להיברא מחדש! ולכן משדרים לכל הציבור בקריאת התורה: 'עכשיו אתה נברא מחדש! אתה רוצה כישרון? ילדים? זיווג? בריאות? תתפלל! תתחנן! עכ-שיו מייצרים הכול מחדש! ". דניאל קלט את המסר, הלך לשיבה בראש השנה, קיבל על עצמו תענית דיבור: רק תורה ותפילה, סעודה ושינה והוא נלחם 48 שעות. הרי כל שעה בראש השנה זה כשבוע וחצי של השנה! יומיים שקובעים את כל השנה! דניאל כל כך בכה, כל כך ביקש בראש השנה! המחזור שלו היה מלא דפים שהוסיף לשכנע את בורא העולם: "ריבונו של עולם! אני לא מבקש בשביל עצמי גב בריא, יוני שלי בן 12 לפני בר-מצווה אין מי שילמד אותו גמרא, תוך 10 דקות אבא שלו מתמוטט ונופל על המיטה. אשתי-אין לה בעל. רק עצבים וחוסר סבלנות תעשה למענה! תן לי גב חדש למענך!". הוא נלחם באמת ובכנות! עבר יום כיפור, סוכות ושמחת תורה... התחיל חודש חשוון והוא בא לבקש את הוולטרנים שלו לשלושת החודשים הקרובים. אך שה-בורא רוצה והגיע הקץ לחושך, אז הוא לא צריך שום דוקטורים להבאת הישועה. דניאל מגיע, והנה יושב ממלא מקומו של הר-פא שלו. היה זה בחור צעיר בן 29, רופא מתחיל שסיים לא מכבר את לימודי הרפואה. הוא פונה אליו בבקשה: "אני צריך וולטרן לשלושה חודשים. שים חלק טיפות, חלק זריקות". הרופא הצ-עיר נדהם: "מה? יותר מידי וולטרן הורס את הגוף". דניאל הבין, שהרופא התמים חדש במקצוע, שהרי הוא כבר 6 שנים לוקח פה קבוע, אך הרופא התעקש: "אולי תעשה אולטרא-סאונד על הכליות. לפעמים הכליות מקרינות כאב על כל הגב". דניאל גיחך, הרי הוא אצל כל הרופאים המומחים, ואפילו באמריקה שלא גילו מה זה, ורופא זה, שעדיין אין לו ניסיון, רוצה להצליח במ-קום שאחרים נכשלו? אך הרופא הצעיר התעקש וקבע לו תור. הלך דניאל ועשה אולטרא סאונד במקום, שכב על הבטן, והרופא המקומי נבהל: אני רואה שעשרים ושתיים אחוז מהכליה שלך סתומה, ומצב זה עושה כאבים עזים בגב !!! דניאל שומע זאת ורץ לרופא הבכיר, שרואה את הבדיקות, ונבון כולו: "אני ממש מת-

נצל, על זה לא חשבנו כל השנים! ". זה לא הרופאים! זה הבורא, שסתם לרופאים בכל העולם את הראש 12 שנה, כי כנראה, הוא לא היה ראוי לישועה. 12 שנות סבל! עד היום, בתאריך ד' חשוון, הוא עושה מסיבת הודיה לבורא עולם בביתו. כי בראש השנה וב-עשרת ימי תשובה אפשר לזעוק! ולשכנע את בורא העולם: תן לי בריאות, כדי שאוכל להתפלל וללמוד... תן לי שמחה כדי שאוכל לקיים מצוותיך בשמחה וכדי לשמח את אשתי וילדיי.

[הר' מנחם שטיין שליט"א]

תשובה מאהבה -זדונות נעשות לו כזכויות

בר"ה (ד' ט"ז) איתא מפני מה תוקעין ומריעין ותוקעין כשהן עומדים כדי לערבב את השטן, ולא מובן איך אפשר לערבב את השטן, האם השטן הוא כזה קטלא קניא, ועיי"ש ברש"י ותוס'. ואולם בהקדמה לספר המקנה ראיתי ביאור נפלא, דהכונה בזה הוא דע"י שרואה השטן שישראל מחבבין את המצוה שתוקעין ומריעין ושוב תוקעין, א"כ חושש שיעשו תשובה מאהבה, ובת-שובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות, ונמצא שכמה שיש יותר קיטרוג של זדונות נעשות לו יותר זכויות, וא"כ השטן מניח מל-קטרג שאינו רוצה שלבסוף הקיטרוג שיקטרג עוד יהפך לזכויות. וראיתי דבר נפלא בתפארת ישראל (סוף מס' תענית) במאי שאנו נוהגין ביו"כ לומר על חטא בניגון, והדבר תמוה שהרי היה צריך לבכות על החטאים ולא לגנו, ותייך דכיון שאנו עושים תשובה מאהבה וכל העבירות נעשים לנו לזכויות, על כן עתה בתשרי-בה אנו שמחים בכל עבירה. ושמעתי ממרן הגרא"מ שך זצוק"ל, דאין אדם מגיע לידי דרגה של תשובה מאהבה, והוא כשרואה שאע"פ שעשה חטאים מ"מ מצד מידת החסד של הקב"ה יכול לשוב מחטאו, א"כ היא גופא גורם שמתמלא אהבתו להקב"ה ושב מאהבת ה', ונמצא שהחטא עצמו גם מביאו לאהבת הש"י ולתשובה מאהבה. ובנפש החיים (שער ד' פ' ל"א) ביאר במאי דמקדימין בתפילה השיבנו אבינו לתורתך ורק אח"כ והחזיר-נו בתשובה שלימה לפניך, דיסוד התשובה הוא ע"י התורה, וע"י התורה יכולים לבוא לדרגה של תשובה מאהבה. ובעיקר המידה של אהבת ה' כתוב בתהלים (פ' צ"ז) "אהבי ה' שנאו רע", והנה בפשוטו כתוב בזה דאוהבי ה' גם צריכים לשנוא הרע, אבל אין תלוי אחד בחברתה, ושייך להיות אוהב ה' גם אם אינו שונא את הרע, ואולם זקני מרן הגרב"ד זיע"א פ' שכתוב כאן תלייה, דה-מידה לאהבת ה' הוא השנאה לרע, כי לא שייך בזה מצב דמחד אוהבים את ה' ומאידך לא שונאים את הרע, דעצם זה שלא שו-נאים את הרע בהכרח חסר באהבת ה', כי אהבת ה' צריך להביא לשנוא את הרע, וכשאינו שונא את הרע בהכרח חסר בו אהבת ה', ולא שייך בזה שום פשרות. וזקני מרן הגרב"ד זיע"א היה אומר שכשרוצה לבחון את אהבתו לה' יתברך, בוחן את עצמו כמה הוא שונא את הרע, וכמה שהוא יותר שונא את הרע רואה את מידת אהבתו להש"ת. ובאמת אין אפשר לעשות תשובה שלימה מאהבה, ובדאי דלא בנקל הוא, והעצה לזה הוא מה שא-מרו חז"ל פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של היכל, ושמעתי ממר"ר המשגיח מרן הגר"א לופיאן זצוק"ל להסביר הכוונה פתח של מחט, הרי פתח של מחט כלום הוא, והסביר דמ"מ צריך שיהי' הפתח כמו נקב מפולש, ולא כמו ששם מחט בבצק שנקבו חוזר ונסתם אלא נקב מפולש, וע"כ העצה בזה לכה"פ להתחיל לעשות תשובה על משהו, משהו

מאהבה, ובמצב שישאר המשהו נקב מפולש ולא יחזור ח"ו לסורו, ועי"ז יבוא לידי סייעתא דשמיא דנקב התשובה יתרחב כפתחו של היכל ויזכה לעשות תשובה שלימה. והנה ביומא (ד' פ"ו ע"ב) איכא כמה חילוקי כפרה, יש דתשובה תולה ויום הכ- פורים מכפר, ויש דתשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקיין, ויש דרך מיתה ממרקת. ונראה דכ"ז הוא בתשובה מיראה, אבל בתשובה מאהבה שזדונות נעשות לו כזכויות שאני, ומצאתי כן אח"כ בספר חרדים בשם שו"ת הרא"ש.

[שיעורי הגרח"ש ליבוניץ זצוק"ל]

"היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם"

אנו עומדים בפתחו של יום הדין הגדול, וידוע מה שכתוב בספרים הקדושים, שעיקר העבודה של ראש השנה היא המל- כת הקב"ה עלינו- "אמרו לפני מלכויות", "מלכותו בכל משלה", וכן בנוסח התפילה משנים ואומרים: "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט". אין כמעט מקום בתפילה שאינו צועקים: "אתה המלך!". וצריך לדעת, ישנם אנשים החושבים שניסיונות זה רק בעבודה, רק שיוצאים מהבית, הם לא יודעים שהבית הוא מפעל הניסיונות הגדול ביותר, ניסיונות בכל הרמות- קטנים וגדולים, המוכיחים מיהו האדם באמת. ניסיון בדיבור, ניסיונות בכבוד הבעלותהאשה, ניסיונות של כעס, גאווה, צרות עין, חסד, עצלות, אונאת דברים, דרך ארץ, אנכיות והרשימה עוד ארוכה... ואומר השי"ת, בכל יום אני אטמין לכם מספר לא מבוטל של ניסיונות, את תהיי בטוחה שזה 'הוא', אבל אם תתעמקי היטב, אם את תלבשי משקפיים של אמונה את תביני- אין לי מה לחפש אש- מים, אין לי על מי לכווס ולהתלונן, את תביני- זה הקב"ה בודק אותי עכשיו, אני נמצאת כרגע במבחן. עליכם לזכור היטב, כתוב בפסוק (איוב ז, יח וראה מפרשים שם): "לרגעים תבחננו"- אומר השי"ת, שלא תחשוב שאני בודק אתכם רק בדברים הגדולים, רק 'פעם ב...', אלא בכל שעה ושעה, בכל דקה ודקה, אני בודק כמה אתם מאמינים בי... כל רגע שאתה נמצאת בבית עלול להיות 'בוחן פתע', עלולים להיות הרבה דברים שלא ימצאו חן בעיניך ועכשיו אני בודק כמה אתה מבין שאני המבחן בהצלחה! משקיף עליך עכשיו ורוצה לראות שאתה לא מאכזב אותי ועובר את המבחן בהצלחה! נתאר לעצמנו את יעקב, איש עובד למחייתו. החל מארבע בבוקר משכים לסליחות ותפילת שחרית, אחר כך ממשיך ביום עבודה מפרך ולבסוף נכנס לביתו בארבע בצהריים. סוף יום עבודה אחד, יעקב, כשהוא עייף מהרגיל, תיאר לעצמו את הרגעים בהם ישים רגליו בפתח הבית, יטעם משהו ויניח את הראש למנוחה שעה קלה כדי שיהיה לו כוח בהמשך היום, אמנם כשהגיע לביתו חיכתה לו הפתעה... הוא מוצא את עצמו עומד בתוך ערימות של בלאגן, הילדים מגיעים בדיוק מהגנים ותלמודי התורה. ואשתו? אשתו נזכרה שיש לה אירוע משפ- חתי מחוץ לעיר שבשום פנים לא יכולה לפספס... מה שאומר, ששינה כבר לא תהיה והשיעור הקבוע שהוא כל כך אוהב גם כן לא יהיה. מה שכן יהיה, הוא סידור ואירגון כל הלכלוך והבלאגן, מקלחות לארבעה ילדים קטנים, השגחה עליהם ועוד. ממשיך היום- אשתו הלכה, הבית כולו רעש ומהומה, ואז מגיע ה'קש ששבר את גב הגמל', הילד משחק בכדור ושובר בקבוק שמן זית, כאן יעקב כמעט ומתפוצץ, אך הוא לוקח נשימה ארוכה ומנסה

לקבל פרופורציה נכונה על המצב: הוא נזכר, מי עשה כל אלו? מי גזר עליי שלא אוכל לישון? מי גזר שלא יהיה אוכל מוכן? מי גזר שאשתי תשכח מהאירוע ולא אוכל להתכונן כראוי למצב? מי גזר שדווקא היום הילדים יהיו מאד לא נוחים? מי גזר שהילד ישבור בקבוק שמן זית ושיקח לי כל כך הרבה זמן לנקותו? בי- עקב מתלבשת האמונה, הוא מכתיר את הקב"ה למלך, הוא לא חושב: "אשתי שכחה מהאירוע, כי היא לא אחראית", הוא גם לא חושב: "נשבר הבקבוק, כי הילד הזה יש לו ידיים שמאליות", אלא הוא עומד וצועק: "אתה המלך! אני יודע ריבונו של עולם שאתה גזרת! ואני מקבל באהבה ובהבנה!". אפשר לשבת ולצייר לכם עוד הרבה מצבים שעלולים לקרות, ובטח גם אתם נזכרים בכמה סיטואציות שכעסתם, שנעצבתם, שהאשמתם, ושכח- תם לרגע קט שיש משהו למעלה שהוא זה שהביא את כל זה עליכם. ושכחתם גם לרגע, את דבריו של החפץ חיים שאמר: "כל השכר המצפה לאדם, תלוי אך ורק בצורה בה מקבל את מאורעות החיים". אבל לא נורא הגיע הזמן להשתנות. ועלינו לזכור! ניסיונות האמונה בבית הם מהניסיונות הקשים ביותר! מה הסיבה? מלבד מה שבבית האדם אינו 'עושה הצגות', וכבר נתבאר, מסתתר משהו נוסף עמוק יותר (והוא שייך בכל הני- סיונות שבין אדם לחברו) ונסביר... כאשר אין לאדם את מי להאשים, שאין לו על מי להתלונן ובמי לתלות את הבעיה, קל לו הרבה יותר להתכופף לרצון ה' ולקבל באהבה... שמקבלים מכה, שנשבר חפץ, שנאבד הארנק, קל להוציא את המילים 'שיהיה לכפרה...', 'גם זו לטובה...'. אך שיש את מי להאשים במצב שאני נמצא בו, שבעלי אמר מילה פוגעת, שאשתי לא מקיימת את רצוני, שיש על מי לכווס ו'האשם' עומד כאן מולי, ועוד שזה נראה כל כך 'הוא' ויש לי על מי 'לפרוק', וכל כך עומדים לי על הלשון משפטים כמו: 'אתה אשם', 'הכל בגללך', 'אתה רואה למה אני לא מקשיבה לך?!', 'כמה פעמים אמרתי לך... אתה לא אוהב להקשיב!', ועוד משפטים כאלה וכיוצא בהם... באופן כזה קשה מאד לקבל את רצון ה' באהבה, באופן כזה קשה מאד, כי יש במי לתלות את האשמה וכאן האדם נבחן! (וניכרת אישיותו האמ- תית). מספר הקדוש ר' יונתן אייבשיץ זצוק"ל, שהיה רואה תופ- עת פלא. כשהייתה מגיע אליו לשאלה בדיני איסור והיתר, והיה עליו פעמים להטריף את הבהמה, היה עומד ואומר: "הבהמה טריפה, אסור לאכלה". הוא היה רואה איך בעל הבית מקבל את הדין באהבה: "גם זו לטובה... כפרה על עוונותי" היה אומר. בהמה עולה כמה אלפי שקלים אבל בכל זאת... איש אמונה! והנה, אותו אדם, בעל הבהמה, היה חוזר והפעם בא לדין עם חברו, על סכום פעוט הרבה יותר, עשירית משווי הבהמה. ושפוסקים לחיוב, הינו צועק ומשתולל... ולפי היסוד שאמרנו, מובן מה הסיבה, שיש משהו מולי ויש לי את מי להאשים בהפסד ובעגמת נפש נעשה הניסיון הרבה יותר קשה! יהי רצון שנזכה להמליך את הקב"ה עלינו ונכתב ונחתם לשנה טובה, נתבשר בשורות טובות ויבוא משיח צדקנו במהרה,

[הגר"א שרהבני שליט"א]

שנה טובה ומתוקה

מדוע מבקשים בראש השנה שיהא שנה טובה ומתוקה מה זה הכפל הבקשות? יש להקשות: מדוע מבקשים בראש השנה

שיהא שנה טובה ומתוקה, וכי טובה בלא מתוקה אינה טוב, ומהו הכפל הלשון, כך מקשה בפרדס יוסף פרשת אמור. איכא כמה תרוצים:

א. מבקשים שלא רק שיהיה שנה "טובה", שנצטרך להאמין שהוא טוב המכוסה והנסתר דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אלא שיהיה "מתוקה" עם הרגשת טעם של מתיקות ונועם, שה טוב יהיה נראה לנו לעינים, כך כתב בפרדס יוסף פרשת אמור. ובמפרשים כתבו להסביר מה שאומרים בתפלת שבת "שבענו מטובך", דבדאי אין רע יורד מן השמים, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אבל אנו מתפללין שלא רק יהיה טוב מלעילא, אלא שזה יהי' הטוב הנראה והנגלה לנו שנשבע מזה, דהרי דבר שאין רואים איתא בגמ' יומא ע"ד ע"מ דאין נהנים שבעים מזה, ועוד איתא שעיור אוכל הרבה ואינו שבע ממה שאוכל כיון שאין רואה את האוכל. ומבקשים שאנו רוצים לראות ולהרגיש את חסדי ה"ת ועי"ז נהיה שבעים, ובזה גם מפרשים את הפסוק תהלים צ' שבענו בבוקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו, אנחנו רוצים לשבוע בבוקר היינו שנראה את זה כמו בבוקר שרואים הכל ואז ונשמחה בכל ימינו, כך כתב הישמח משה. על דרך זה מפרשים את הפסוק "הראנו ד' חסדיך", שאמנם למעלה הכל הוא חסדים ורחמים, אבל אנו מבקשים שהראנו ד' חסדיך, שנראה החסדים בפועל למטה לעינינו. עוד נראה לפרש בזה את הפסוק תהלים צ' ט"ו "שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה" דאנו מבקשים מהקב"ה שכמו שהצרות והיסורים ראינו עם העינים ולא ברמזים, אותו דבר החסדים אנחנו רוצים לראות עם העינים ולא רק להאמין ולדעת שהכל לטובה, וזה כוונת הפסוק תשמח אותנו הקב"ה כמו הימים שסבלנו שהיה שנים שראינו את הרעה אותו דבר את הישועות אנו רוצים לראות,

ג. ע"פ מה שכתב במלא העומר פרשת תזריע למהר"ל צינץ זצ"ל מדוע טבע העולם שאומרים על תינוק שהוא חמוד ואוהבים אותו, אלא משום דאיתא במשנה אבות פרק ג משנה י' כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו, תינוק בגלל שהוא נקי מעבירות ורוח המקום נוחה הימנו, לכן רוח הבריות נוחה הימנו ואוהבים אותו, לכן מברכים שיהא שנה טובה יתנהגו ע"פ התורה יהא מתוקה יהא לך חן בכל מקום,

[מעדני אשר]

זכרנו לחיים

במשנ"ב (סי' תקפ"ב סעי' ה') ביאר, מדוע בתחילה מזכירים רק "זכרנו לחיים" "למענך אלוקים חיים" ולא כמו בהזכרות בסוף התפילה שמזכירים "לחיים טובים", והוא כי המבקש צריך לבקש מתחילה דבר מועט ואח"כ מוסיף והולך. ואמנם במשך חכמה (דברים פ' ל"ג פסוק א') תירץ הקושיא באופן אחר, דהנה באמת איך מבקשים בקשה בג' ברכות הראשונות, והרי איתא בברכות (ד' ל"ד ע"א) דאל ישאל אדם לצרכיו בג' הראשונות, דראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, ומשא"כ ג' אחרונות לצר כי ציבור שואלין, ואשר בהכרח צ"ל דהזכרה של זכרנו לחיים ומי כמוך אי"ז בגדרי בקשה, אלא מכיון שאין מלך בלא עם א"כ אנו מבקשים חיים דבזה יתמלך מלכותו, וכלשון ההזכרה "מלך חפץ בחיים" "למענך אלוקים חיים" והוא מהזכרת שבחו דמלכות

הקב"ה, וע"כ אנו מזכירין רק חיים, אבל חיים טובים שהוא כבר בקשה אין מזכירין בג' ברכות הראשונות, משא"כ בברכות האחרונות ששואלים לצרכי ציבור וההזכרה בא בגדרי בקשה התם אנו כבר מבקשים חיים טובים. ואמנם ש"י התוס' בברכות (ד' ל"ד ע"א ד"ה אל ישאל אדם לצרכיו) דלצרכי ציבור אף בג' הראשונות שואלים, והביאו ראי' מהא דמבקשים זכרנו, ולפ"ז נצטרך לומר מה שלא מזכירים לחיים טובים כהמשנ"ב. ועפ"ז נראה, דזהו הטעם במנהגנו בחזרת הש"ץ שהציבור חוזר רק על הבקשות שבסוף התפילה "וכתוב לחיים טובים" וכן "בספר חיים" ולא בברכות הראשונות "זכרנו לחיים" ו"מי כמוך", והוא משום שמה שהציבור חוזר הוא מצד בקשת ציבור, וא"כ רק באלו ההזכרות שבאים בתורת בקשות וכמו ההזכרות שבסוף התפילה חוזר הציבור, משא"כ בהזכרות הראשונות שאי"ז בקשה אלא בא מהזכרת שבח מלכותו אינם חוזרין הציבור, דאדרבא בברכות הראשונות אסור לבקש.

[משנח ר' חיים שלמה מועדים]

ראש השנה - העצה הכדוקה אין לבקש בקשות פרטיות

היה פעם צדיק אחד בעל יסורים ש... הוא מצד עצמו לא היה מתלונן על היסורים שהוא עובר... אבל!!! כל לילה לפני שהוא היה הולך לישון... היה לו מנהג מעניין... הוא היה פונה לקב"ה ומאחל לו ... רבש"ע שיהיה לך לילה טוב!!! שיהיה לך לילה רגוע!!! מה הכוונה?? פשוט מאוד: אם יעקלה שוכב במיטה וסור בל מכאבי גב... והוא כבר חצי שעה מחפש תנוחה ולא מוצא... והוא מתהפך ומתהפך ולא מצליח להירדם... אז לא רק הוא עבר לילה קשה ... יש עוד מישהו שעבר לילה קשה... מי זה ??? הרבש"ע בכבודו ובעצמו סוף סוף!!! בכל צרתם לו צר ו ... אם יהודי לא נרדם בלילה מיסורים... הרי בלילה ההוא נדדה גם שנת המלך ... אם יש בחור שמרטיב את הכרית בלילה בדמעות... יש עוד מישהו שכביכול לא ישן בלילה... קודשא בריך הוא ושכינ' תיה... קלני מראשי קלני מזרועי ... ממילא אותו צדיק היה מאחל לרבש"ע מידי לילה: : רבש"ע שיהיה לך לילה טוב... שליהודים יהיה לילה טוב... שלא יצטרכו אופטלוגין... שלא יצטרכו להזמין אמבולנסים. שכולם ישנו שינת ישרים ואז גם לך יתברך גם לך יהיה לילה טוב... לילה רגוע... בלי להצטער בצער הבנים שלך... את האיחול הזה שאותו צדיק היה מאחל לקב"ה מידי לילה... הרי אנחנו יכולים לקחת את אותו סוג איחול לברכת שנה טובה לרבש"ע... כן כולנו עסוקים בלאחל לעצמנו שנה טובה... כל אחד מאיתנו זוכר את הקשיים שהוא עבר בשנה שעברה... והוא מאוד מאחל לעצמו שבשנה הבאה יהיה לי שנה יותר טובה ... אבל חכה!!! אל תשכח יש ש עוד מישהו בתמונה ... גם אבא שבשמים בתמונה!!! אם לך הייתה שנה קשה... גם לו יתברך הייתה שנה קשה ... היה קשה לו לראות אותך סובל ...הוא בכה יחד איתך... והצטער יחד איתך... וגם לו מגיע איחול שנה טובה. כן... על ראש השנה נאמר: כי חק לישראל משפט לאלוקי יעקב!!! מפחיד לומר אבל כתוב כאן שלא רק אנחנו עומדים במשפט... אלא משפט ל- -אלוקי יעקב... גם אלוקי יעקב בעצמו עומד במשפט... בטח... אם לקב"ה יש כל כך הרבה בנים אוהבים שכולם עומדים למשפט בזה יום הדין... וביום הזה חותם כל יד אדם בו... וכל אחד

חורץ לעצמו במו ידיו את הדין איזו שנה תהיה לו... אז גם הוא יתברך כביכול עומד במשפט הזה!!! אבא שבשמים דואג... מש- תוקק ורוצה שנעזור לו במשפט... שנאפשר לו לתת לנו שנה טובה... ואי לכך: לא נותר לנו אלא לאחל לו יתברך מעומק לב ולברך אותו כר' ישמעאל בן אלישע בשעתו: רבש"ע אנחנו מב- רכים אותך שיהיה לך שנה טובה ומתוקה... שלבנים שלך יהיו חיים טובים ומאושרים... ואז גם אתה יתברך תשמח איתנו... שאף אחד מהבנים שלך לא יסבול ולא יצטער ואז גם אתה ית- רך לא תצטער... שהבנים שלך לא יהיו תקועים בשידוכים... ולא ממורמרים... ושהילדים שלך לא יריבו... שלא תצטרך כל היום להפריד בין הניצים... רבש"ע: אנו מאחלים לך יתברך שבשנה הקרובה תוביל לחופה את כל הרווקים והרווקות שאתה כל יום בוכה עליהם ומשתתף בצערם... שהשנה הזו תראה את הבנים שלך מסודרים בחיים... באושר ועושר... אנחנו מאחלים לך ית- רך שבשנה זו כל הבחורי ישיבות ישבו וילמדו ויהיה להם חשק וגישמאק וחיבור ללימוד... ואז לא תצטרך לבכות כל יום על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק... שלכל הבחורים יהיה כח ללמוד... שלא יהיה להם קשיים ומשבירים... שלא תצטרך לשבת כל יום ולבכות על מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק... כן!!! כל יהודי שצריך ישועה... שתדע לך: לא רק אתה שומר ומצפה לישועה... לא רק ההורים של מעוכבי השידוכים שומרים ומצפים נו... מתי כבר יגיע הערב הגדול... לא!!! יש פה עוד מי- שהו בתמונה!!! יש פה קל מסתתר... שגם הוא שומר ומצפה לאותו ליל שימורים לקיים הבטחתו ולהוציא כל אחד ואחד מג- לותו הפרטית... וגם לו יתברך מגיע איחול מעומק לב: רבש"ע: שיהיה לך קורת רוח בשנה זו... ושיהיה לך רק שמחות וישועות ונחמות עם בניך אהוביך... יהודי יקר: כן... המצב הכלכלי לא פשוט... הריחיים של עול הפרנסה עומדים על הצוואר מעיקים... וכולנו מברכים אותך מעומק לב שהשנה הזו תהיה שנת אוסם... שנת אוצר הטוב תפתח לבנו... אבל יש פה עוד מישהו שמגיע לו איחול: אבא שבשמים בכבודו ובעצמו!!! שכל פעם שמגיע לך טלפון מלחץ... או כל פעם שמגיע תאריך פרעון... הוא איתך!! הוא סובל יחד איתך את עול הפרנסה... מצטער יחד איתך... בוכה יחד איתך... רק מסיבות השמורות איתו... הרי במשך השנה הוא כביכול עומד מהצד כמו קל מסתתר... אבל בראש השנה...??? שאז הכל פתוח... ואז מתגלה המלך בשדה... אז אנחנו פתאום נזכרים שגם אבא שבשמים בתמונה... גם הוא עבר שנה קשה יחד איתך... גם הוא עבר יחד איתך בכל הרגעים הקשים... וממילא: לא נותר לנו אלא להתפלל מעומק לב: אנה ה'... שיהיה לך שנה טובה!!! שכל הבנים שלך יהיו מסודרים בחיים בבני חיי ומזוני ואז השמחה והחדווה ישבו לשרור במעוניך... היה זה בראש השנה... עמדה שם חנה במשכן שילה... והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ותאמר... וכולם שואלים: מה זה ותתפלל על ה'??? היה צריך לכתוב ותתפלל אל ה'??? אומר הנפש החיים: חנה התפללה על הצער של ה'!!! חנה הגיעה במיוחד לראש השנה למשכן שילה... בשביל לאחל לקב"ה שנה טובה... והיא אמרה לו: רבש"ע: אני עוד מילא... אני מקבלת באהבה את המרירות הפר- טית שלי... אבל מה איתך??? מה עם השכינה שלך??? הרי אני יוד- עת שאם אני מרת נפש... אז גם אתה יתברך שרוי במרירות נפש!!! אם אני עברתי שנה של השפלות ואכזבות אז גם אתה יתברך היית מושפל ומואכזב יחד איתי... אנה ממך ה'... אני מת- פללת עליך - ותתפלל על ה'!! אני מתפללת שיהיה לך שנה

טובה... אל יבשו בי קוויך ה' אלוקים צבקות... אומר הנפש החיים: זו התפילה הגדולה ביותר... זו תפילה שגם אם בראש השנה אנחנו נזהרים שלא לבקש על עצמנו... אבל להתפלל על הצער שיש לקב"ה בגללנו... על זה אפשר להתפלל... והאמת היא שזו אחת הנקודות העיקריות שלנו בעבודה של ר"ה: הרי אחת הנקודות הכי מסובכות בראש השנה... שמצד אחד זה יום הדין וכל אחד מאיתנו מטבע הדברים קרוב אצל עצמו וחושב על עצמו... כל אחד רוצה לזכות ביום הדין... ומצד שני: למרבה האב- סורד דווקא ביום הזה מצפים ממני שאני לא אתפלל על עצמי... בדיוק ביום הכי גורלי!!! בדיוק ביום שהתפילה בו הכי מתבק- שת... דווקא ביום הזה נדרש ממני להיות בתוך עמי אנוכי יושבת ולהתפלל רק על כבוד שמים... מה הפשט בזה??? מה זה הפר- נציפ הזה??? תמיד חשבתי לעצמי: תביא איזה יום שאתה רוצה שאני לא אתפלל על עצמי... אני מוכן לא להתפלל על עצמי בשבועות... בסוכות... נו... נסתדר עם זה איכשהו... אבל בראש השנה?? בדיוק ביום הכי גורלי?? בדיוק אז להתעלם כביכול מה- צרכים הבערים ליי? למה הפרנציפ הזה?? נו... מה התשובה??? אני אסביר את זה בדוגמא: לפני שנבחנתי לישיבה קטנה... הייתי במתח מאוד גדול כמו כל הילדים בכיתה... ישבתי וחזרתי על החומר של המבחן עשרות פעמים... ותכל'ס לא הבנתי את החו- מר... היה בחור אחד מבוגר שלמד איתי ולמד איתי ולא הבנתי... עד שיום אחד הוא שאל אותי: בעצם למה אתה כ"כ לחוץ מהמ- בחנים לישיבות?? עניתי לו: מה פירוש... אני מפחד ש... ש... שאני לא אענה טוב... ולא אצליח במבחן ואז לא יקבלו אותי... הוא צחק ולחש לי באוזן: זה בסיידר... אין סיכוי שלא יקבלו אותך!! תבין: אבא שלך הוא אחד מהקהילה פה... ולפי הנתונים שיש כאן בקהילה... הרי אם אותך לא יקבלו לישיבה זה כמו שלא יקבלו אותו... אז זה בסיידר... אתה יכול להיות רגוע... כשאתה נכנס למבחן... זה בדיוק כמו שאבא שלך נכנס למבחן... מה שאותו אחד אמר לי... דווקא היה אמור להרגיע אותי... אבל דא עקא!!!! שבדיוק אז הייתי בשיא הטיפש עשרה... והייתי אז בשיא הגישה שאני מבין יותר מכולם... וכמובן שיותר מאבא שלי... ואני מסת- דר בלעדיו... ואני לא צריך את העזרה שלו... והנה... פתאום מגיע רגע של לחץ... ופתאום אני מרגיש נמושה ואני מפחד שלא יקב- לו אותי לישיבה... ואז מה אומרים ליי? תגיד שאתה בן של אבא שלך... אבל לא!!! לא רוצה!! אני גדול!! אני מסתדר לבד!! אני מבין יותר!!!! והתחילה פה מלחמה פנימית... הטיפש עשרה דוחף עם כל הכח להתנער מאבא... עזוב... אני אפתח את הפה... אני אדבר... נראה אותם שהם לא מקבלים אותי... אני אראה להם מה שזה... אבל מאידך הפחד המחלחל והמשחק שוב מחזיר אותי בכח להסתתר מאחורי הסינר של אבא... נו... מי ינצח??? בסופו של דבר הנס שלי היה שהפחד ניצח... וברגע האמת עמ- דתי כמו עלה נידף... ובמקום להפגין שרירים ולהראות איזה אובייקט עומד לפנייהם ישבתי כמו ילד טוב ואמרתי שאני בן של אבא שלי... ואז התקבלתי... ואם הייתי מקשיח ומנסה להפגין נוכחות ולהראות מה אני לא יודע... הם היו נרתעים מהפרוייקט ולא מקבלים אותי למרות אבא שלי... עד כאן המשל... זה בדיוק מה שקורה בראש השנה!!! כל השנה אנחנו בטיפש עשרה... אני מבין... אני יכול... אני מנסה פה ושם... יש לי מהלכים שלימים איך אני פותר את הבעיות שלי לבד... אל תשאל... יש לי תכניות ארוכות טווח... בקיצור: אני מבין יותר... והנה!!! מתקרב יום המ- בחן!!!! ומגיעים חז"ל ולוחשים לי באוזן: עזוב... אל תנסה להיות

חכם... אל תנסה לעשות שרירים... כי זה מבחן קשה... יש לחץ גדול... מאוד קשה להתקבל במבחן הזה... יש הרבה יותר מוצל- חים ממך שלא התקבלו... בקיצור: ואל תבא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי... כמעט אף אחד לא הצליח במבחן של יום הדין... כך שאם אתה מופיע לבד ומתחיל להתפלל ולבקש בק- שות ולהפגין נוכחות... חבל על המאמץ... אין טעם אפילו לשלוח טפסים... אבל!!!! ברגע שאתה מפנים שהמשפט שלך זה משפט לאלוקי יעקב!!! ברגע שאני מפנים שאני בנו של הקב"ה... ואני ילד קטן... ומסתתר מאחורי הסינר של אבא... אני מצידי לא חושב שיש לי מה להציע... מילת קסם אחת יש לי להגיד: אני בן של הקב"ה!!! ואם אני קצת עומד בדיון... אז הקב"ה נמצא פה איתי!!! וגם הוא שרוי בדיון!!! אה... ככה??? זהו!!! הכל פתאום נהיה מובן... הכל מסתדר... זה בדיוק מה שקורה בראש השנה... אנחנו מגיעים עם הרבה בטחון עצמי ומתחילים לירות צרור בק- שות... תחנונים... אני מתפלל בבית כנסת טוב... במנין ישיבתי... ואני מכין... מממזה מכין... ואיזה בכיות... ואני כל הזמן עסוק ב"איך אני מתפלל" האם אני מתפלל טוב או לא טוב... אבל אדו- ני היקר!!! עם כל הכבוד לתפילה המשתפכת שלך הדינא קשיא קצת יותר חזק מזה!!! בוחן לבבות גולה עמוקות קצת יותר תו- בעני ומלחין ממה שיש לך להציע כאן... אז בבקשה... במקום להופיע עם שרירים ולהפגין נוכחות ולהסביר בדיוק מה אתה רוצה... עזוב... תהיה עסוק בייחוס שלך... תהיה עסוק בלהמליך את הקב"ה... ולהסתתר מאחורי הכח הגדול שלו... ולומר: אני שייך אליו!!! אני איתו!!!! במקום להופיע מול השטן ולהתחיל להסביר את עצמך ולנסות להיות יותר צודק ממנו... תעמוד עם שופר ותכריז אני בן של הקב"ה... הוא המלך שלי... אתה יודע מה??? רוצה לשמוע את ההגדרה הכי הכי קולעת? אתה מכיר את הילדים הקטנים האלו... שבגיל מסוים הם פתאום מתחילים ולה- תמרד... ואז כשמגיע איזה דוד ומתחיל לתת להם פקודות... מה הם אומרים לו?? הם מושכים בכתפיים ואומרים: אתה לא קובע עלי!!! אתה לא מחליט עלי!!! אז זהו!!! בדיוק זו המילה... אני בראש השנה מגיע... ועסוק בדבר אחד: אתה - הרבש"ע קובע עלי!!! אתה - הרבש"ע מחליט עלי ואם אתה יתברך מחליט עלי וקובע עלי... אז פרטים נוספים אצלך יתברך... זהו... זו הנקודה... בראש השנה העבודה שלנו להתמקד ב"אתה מחליט עלי!!!" אח"כ... בעשרת ימי תשובה נתחיל ליכנס לפרטים... נתחיל לבקש בקשות... כי אז... בעש"ת הקב"ה נמצא איתנו לבד... אבל בראש השנה יש בית דין... יש מערכת שלימה של מבחן... כאן לא מדברים מידי הרבה... כאן אני צריך להזכיר לעצמי ולכולם את הייחוס שלי... להסכים להסתתר מאחורי הסינר של אבא ולא להמשיך בטיפש עשרה... ככה??? אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון!!! התקבלת!!!

[אז נדברו]

"כי זוכר כל הנשכחות אתה".

מהו הפיוס הזה? מה כוונתנו באומרנו זאת? איך זה יביא לסלי- חת עוונותינו? החיד"א הקדוש זיע"א מסביר זאת כך: "טבעו של אדם, במעשהו הטוב, נצרב מעשה זה בזיכרונו ולא ישכחו לעו- לם. כשעושה הוא מעשה טוב, מצווה, אזי ככל שהשקיע הוא יותר לפעמים 'מגדיל' הוא לעשות ואף מתגאה בשיחתו עם קרוביו וח-

בריו על המעשה הטוב שזכה לעשות. וזוכר תמיד את מעשהו זה. "מצווה זאת" אומר החיד"א הקדוש "הגם שתהא גדולה ביותר, אין לה שום ערך לפני אבינו שבשמים. כיון שגרה היא גאוה סרוחה לליבו של עושיה "לעומת זאת", ממשיך החיד"א הק- דוש ואומר: "אדם אחר המכיר במיעוט ערכו ומבין שכל מעשה טוב, ולו הגדול ביותר שזכה הוא לעשות, אינו אלא 'מתנת חנם' מאבינו שבשמים שזיכה אותו לקיים מצווה חשובה שכזאת, כיון שכך, אינו מחזיק טובה לעצמו ובוודאי שאינו מתרברב על שזכה הוא לעשות זאת, ובמשך הזמן אף שוכח הוא ממצווה נפלאה זאת שזכה הוא לקיים". אדם איכותי שכזה, יש בכוחו לפייס את אבינו שבשמים על ידי כך שאומר הוא בתפילה: "כי זוכר כל הנ- שכחות אתה"... דהיינו: אבינו שבשמים! גם אם במשך השנה זכי- תי לעשות מצווה שיש בה משקל רב שתכתבני בזכותה לחיים טובים, הרי גלוי וידוע לפניך שאין דרכי להתפאר במצווה שכזאת, ובמשך הזמן אף שכחתיה. אך אתה הוא זה שזוכר את הנשכחות ושמה בהן יותר מכל מצווה אחרת, אז אנא ממך! בזכות מצוות כאלו שנשכחו ממני תכתבני לחיים טובים ולשלום. וכל כך רב כוחו של איש זה עד שיש ביכולתו לבקש חיים טובים לכל עם ישראל. לכך תיקנו לנו שכל עם ישראל יאמרו נוסח זה בתפי- לה, ובוודאי שיש בינינו אנשים איכותיים, בעלי ענווה, שבכח תפילתם יזכו כל עמנו הנפלא לחיים טובים ומאושרים. העולה מכל האמור: אבינו שבשמים אוהב את המצוות הטהורות, אלה שלא גרפנו מהם כבוד, אלה שקיימנו ושכחנו. את המצוות האלו הוא אוסף וזוכר תמיד. וביום הדין הגדול והנורא הוא מניח אותן על המאזניים ומביא אותן בחשבון גדול מאד, בזכות מצוות אלו מתגלגלים רחמיו של הקדוש ברוך הוא על עמו ישראל וסותם את פיהם של כל המקטרגים וכותב אותנו לחיים טובים ולשלום. [אהבת ישראל]

כבני מרון - יום הדין

במשנה בראש השנה איתא כל באי עולם עוברים לפני כבני מרון. שואלת הגמרא מה זה בני מרון? מביאה הגמרא ג' דעות לבאר מה הפשט כבני מרון:

א. "כבני אימורנא" - כמו כבשים. כשעושים מעשר בהמה, מכניסים את כל הבהמות לדיר, ועושים פתח שרק אחד יוכל לע- בור. וכך מעבירים אחד-אחד עד שמגיע העשירי, ואותו מסמנים. בקיצור בראש השנה כולם עוברים לפני אחד-אחד.

ב. כמעלות של בית מרון" - זה היה מעבר צר, ומשני צדדיו היתה פעורה תהום. ממילא אם היתה מגיעה שיירה משני צדי המעבר, אי אפשר היה לעבור ביחד, אלא היו חייבים לעבור אחד- אחד. ובקיצור, בראש השנה כולם עוברים אחד-אחד.

ג. "כחילות של מלך מרון" - החיילים של דוד המלך, לפני שיצאו למלחמה, היו סופרים אותם, והם היו עוברים אחד-אחד. גם כאן הכוונה היא שבראש השנה, כולם עוברים אחד-אחד.

אז אם רוצים להגיד שבראש השנה כל באי עולם עוברים לפני הקב"ה אחד-אחד, למה הגמרא צריכה לעטוף את זה ב-3 עטי- פות שונות? אומר ר' חיים מוואלוז'ין: רוצים לספר לנו מה מת- רחש בראש השנה, רוצים להמחיש לנו איך נראה המשפט ביום הדין! הדבר הראשון שבדקים זה את הדיבור של האדם - 'אימר- נא' הדיבור זה האדם, זה מה שמייחד אותו בבריאה "רוח ממללא".

רוח, ומגיד לאדם מה שיחור". מה זה "מגיד לאדם מה שיחור" - אפילו שיחה קלה יזכירו לו לאדם ביום הדין. כל התמליל של כל מה שהוא הוציא מהפה, אפילו השטויות, הכל יובא לפני בית הדין... אבל מה הקשר לרישא של הפסוק? "יוצר הרים ובורא רוח", מדבר על הבריאה, מה הקשר עכשיו להמשך הפסוק "ומגיד לאדם מה שיחור", שמדבר על יום הדין? אומר 'הבן איש חי': למה יש הרים בעולם? לא היה עדיף שכל העולם היה שטוח, לא היו צריכים להתאמץ כל כך קשה לעלות לירושלים, גם רכבים לא היו מאבדים את הבלמים בירידות... משום שיש רוחות בעור-לם. רוח יכולה להיות מאוד מסוכנת, עד כדי קטלנית. בניו יורק כשיש רוחות הוריקן וטורנדו, מפנים 5 מליון אנשים מהבתים שלהם. למה? משום שניו יורק נמצאת על שפת האוקיינוס, ואין לה הרים מסביב שיסמרו עליה מן הרוחות העזות, התוצאות הרסניות, הכל עף, אפילו בניינים! אז למה בישראל אין הוריקן? כי כל אגן ים התיכון מוקף בהרים שבולמים את הרוח הזו. לכן הקב"ה ברא את ההרים. נו, אז לא הרים ולא רוח! למה בכלל צריך את הרוח הזו? משום "מגיד לאדם מה שיחור". אדם חושב שהוא יכול לדבר חופשי, והפה שלו יורה כמו אקדח וכשאומרים לו שהוא יכול להרוס, לא בניינים, אלא עולמות!!!, הוא אומר "מה כבר עשיתי? בסה"כ דיברתי, רק רוח"... אז אומרים לו: בוא ותראה מה שרוח יכולה לעשות... עד כאן החלק הראשון של המשפט - 'אימרגא'. החלק השני הוא 'מעלות בית מרון' - אין משפט שווה לכולם... כל אחד נידון לפי המעלה שלו, ולפי היתרונות והכלים שניתנו לו. יש אדם חכם ויש טיפש, יש עשיר ויש עני, כל אחד יבוא למשפט לפי מה שציפו ממנו והוא קיבל, בשביל לעבוד את הבורא יתברך! כשהנצי"ב הוציא לאור את חיבורו 'העמק דבר', הוא עשה מסיבה יוצאת מן הרגיל. וכששאלו אותו על מה ולמה השמחה היתירה? הוא סיפר שכשהוא היה ילד, הוא היה שובב, ולא רצה ללמוד. עד שלילה אחד הוא שמע את ההורים שלו מדברים שחבל על הכסף שהם משקיעים במלמד הפרטי, ושהם מחליטים לשלוח אותו להיות שוליה של נגר, לפחות הוא יהיה יהודי טוב, בעל מקצוע. הוא התחנן על נפשו שיתנו לו עוד הזדמנות אחת, ויתנו לו ללמוד. סיים ר' נפתלי ואמר: הייתי יכול להיות יהודי טוב, שמניח כל יום תפילין, כל בוקר שם חצי שקל ב"יברך דוד", ומתפרנס בכבוד אבל כשהייתי מגיע למעלה, היו מכניסים אותי לגיהנום לנצח נצחים!!! "איפה 'העמק דבר'?", היו שואלים אותי, "איפה כל החיבורים שהיית צריך לחבר?!", הייתי יהודי טוב, אבל נתנו לך כלים כאלו שאיתם היית צריך להיות גדול הדור!!!", היו צווחים. ידונו את האדם בשמיים לפי המדרגה שלו - מעלות של בית מרון. והשלב השלישי של המשפט הוא כחילות של בית דוד. אם חייל פשוט מסרב פקודה באמצע המלחמה, מה יהיה עונשו? כנראה ישפטו אותו וישימו אותו בכלא לשנתיים. סה"כ חייל פשוט. אבל אם מפקד פלוגה ימרוד? אם מפקד גדוד? רמטכ"ל? מה אז? ככל שהדרגה תהיה גבוהה יותר, כך העונש יהיה חמור... למה? כי חייל פשוט גורם לרפיון אצל חבריו, אבל לא עד כדי כך. אבל אם מפקד גדוד בורח באמצע המלחמה, כל הגדוד הלך. אם הרמטכ"ל בורח, אפשר לסגור את הצבא - ההשפעה עצומה! ראיתם פעם שכשמגיעים ל'אשרי-ובא לציון', שאחרי עמידה של שחרית, מישהו התחיל לקפל את התפילין? מה קרה מיד אחר כך? עוד שלושה אנשים נזכרו שגם

הם צריכים לקפל את התפילין. האדם הוא יצור חברתי והוא משפיע ומושפע מהסביבה שלו. לא דומה אדם שעשה עבירה בסתר, לזמרי בן סלוא... בראש השנה האדם נידון על מעשיו לפי ההשפעה שהיתה לאותם המעשים. וכמו כן לטובה. אדם שלומד - נהדר! אבל אדם שלומד בקול רם ומצליח לעורר את חבריו ללמוד איתו - שכרו עצום! זהו. זה המשפט - "כי לא יצדק לפניך כל חי", אין לנו סיכוי. יש רק 3 נתיבי מילוט, מסלולים עוקפים-ותשובה ותפילה וצדקה.

[אפיריון לשלמה]

סוד התשובה - לב נשבר

מסופר כי פעם בראש השנה כשנכנס הרה"ק רבי שלום מב-עלזא זי"ע לבית המדרש בעת התפילה, אמר לבנו הרה"ק רבי יהושע זי"ע: הנה שם בצד עומדים שני יהודים ומדברים, לך נא ושמע על מה משוחחים הם! חזר הרה"ק רבי יהושע זי"ע ואמר לאביו: "שמעתי שאחד אומר לחבירו: אוי ויי, ראש השנה היום, ובמה אנו באים לפני מלך מלכי המלכים...". אמר הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע: הנה בכך משברים הם את הקיטרוגים הגדולים על בני ישראל... כי בכל דבר שממליך הסניגור עלינו - עומד כנגדו המקטרג ואומר: גם בגויים יש שעושים כן... אם מרבים הסניגורים לדבר על ה"צדקה" שבכלל ישראל - אומר המקטרג כי גם אצל הגויים יש צדקה, אם מרבים לתאר את ה"יסורין" של בני ישראל - אומר המקטרג כי גם אצל אומות העולם יש "בעלי יסורין"... רק כנגד ה"לב נשבר" אין למקטרג מה לומר... לפי ש"לב נשבר" כמו שיש ליהודי אין לאף אחד אחר בעולם... ובזה משברים את כל הדינים... בפי חסידים מסופר, כי הבעש"ט הקדוש ציוה פעם לתלמידו הגדול הרה"ק רבי וואלף קיצעס זי"ע שילמד את כוונת התקיעות וישמש כ"בעל תוקע" במניינו. השקיע הרה"ק רבי וואלף זי"ע רבות בלימוד הכוונות והסודות, ואף עשה לעצמו רישומים על ניירות והניחם בתוך מחזורו למען יעמדו לפניו ביום הדין בעת התקיעות. אך בהגיע עת התקיעות, והנה נעלמו ממנו כל הדפים שהכין, ולא עלה בידו לזכור מאומה, ובלית ברירה תקע בפשטות בלא שום כוונה מיוחדת, רק כפשרו טו לקיים רצון אבינו שבשמים. אך כמובן שלבבו היה שבור לר-סיסים על אשר לא זכה לכוון כדת וכדין במצוה גדולה זו, מה גם שלא קיים אשר הורה לו רבו הבעש"ט זי"ע. ויהי אחר התפילה, אמר לו הבעש"ט זי"ע: "דע והבן, כי בהיכלי המלך ישנם חדרים מחדרים שונים, ולכל אחד מהם יש "מפתח" מיוחד אשר בלעדיו אי אפשר להיכנס פנימה, אך עם כל זאת ישנו דבר אחד העולה על כל המפתחות, והוא "מפתח גנים" אשר פותח את כל הדלתות ומשבר את כל המנעולים... כן הוא ממש בהיכלי מלך מלכי המלכים, לכל חדר ישנו "מפתח" מיוחד - הם הכוונות הנצרכים בשביל לפתוח את הדלתות, אולם "לב נשבר" פורץ שובר את כל המנעולים וכל הדלתות... בפניו אין עומד מאומה... וסיים ואמר לתלמידו הגדול: אתה בלבך השבור פעלת יותר מכל הכוונות... וכדכתיב (תהלים נא, יט): 'לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה'...

[זה השער]

סוד התקיעות

החסיד רבי אברהם מאיר מווארשא ז"ל, "בעל התוקע" הקבוע

בחצר קדשו של הרה"ק רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זי"ע בעל ה"ישמח ישראל", היה מבקש בכל שנה מרבו הקדוש שיאמר לו את "סוד התקיעות". שנה אחת אמר לו ה"ישמח ישראל": רצונך לדעת את סוד התקיעות? הנה אגלה לך הסוד! הסוד הוא לאהוב כל יהודי ויהודי מישראל, אפילו הפחות ביותר, ולתקוע גם עבורו. ואם נראה בעיניך שכוונתי דוקא ליהודי שמתנהג כיהודי, לא ולא, כוונתי גם על יהודי שמגיע לבית הכנסת רק ביום הכיפורים... ולא רק יהודי כזה, אלא אפילו יהודי שהוא בער ולא ידע, והולך ביום הכיפורים, ורואה לתמהונו כי החנויות סגורות, ושואל: מה זה? ואומרים לו: היום הוא יום משפט ומחילה לאלקי ישראל! וכששומע זאת מתעוררת בקרבו הנקודה היהודית, ורץ לביתו, ואומר לאשתו: את יודעת, היום יום משפט ומחילה, וצריכים אנו לילך לבית הכנסת, כי זוכר אני שסבי היה הולך להתפלל בזה היום! וזוגתו משיבה כנגדו ואומרת לו: עוד לא בישלתי סעודת צהרים - כי החנויות סגורות, ואיך נלך בלי לאכול? מיד מלביש עצמו בחץ וקשת, רוכב על סוסו לתוך היער, צד ארנבת, ומביאה לאשתו לבשל צהרים. אחר כך הולך ולוקח הסכין ומגלח את עצמו "לכבוד היום", ואוכל צהרים, ולוקח את אשתו, ורוכב אל פתח בית הכנסת, וכשמגיע לשם עומד על שער הכניסה, מרים עיניו לשמים ואומר: אבא רחימא, אתה יודע שאני נבער וריק, איני יודע אפילו לקרוא ולהתפלל, וכי למה אכנס לבית הכנסת? על כן, אלקים, אני מודה לך על העבר ומבקש ממך על העתיד, ובזה מסתיימת "תפילתו"... גם ליהודי כזה כוונתי... גם יהודי כזה צריכים לאהוב... ואומר לה"בעל התוקע": הנה רצית לדעת את "סוד התקיעות"... זהו סוד התקיעות... אולם אין הם דברים הנקנים באמירה בלבד... על אהבת ישראל צריכים לעמוד רבות (שמועה טובה). אצל ה"תפארת שלמה" מראדומסק זי"ע אירע פעם שעמד "בעל התוקע" לתקוע ולא הצליח להוציא אפילו תקיעה אחת, קרא הרבי לאברך מן הקהל וצוה עליו לתקוע - והנה עלו תקיעותיו כהוגן. חלשה דעתו של ה"בעל תוקע" הקבוע, שהיה יהודי חסיד וירא שמים מרבים. לאחר התפילה אמר לו ה"תפארת שלמה" זי"ע: תנוח דעתך, לא מיניה ולא מקצתיה, למה הדבר דומה? פעם ביקשו בני המדינה לעשות עבור מלכם "כתר מלכות" חדש, המשובץ ביהלומים ומרגליות, וביקשו אומן שיקבל על עצמו אומנות נפלאה כזו ולא מצאו, כי כולם יראו שמה יתקלקל הכתר על ידם, לבסוף בא אומן אחד פשוט ואמר שיתנו לו זמן של חודש ימים ויעשה להם את ה"כתר" כדת וכהוגן, אך למעשה בכל פעם שניגש למלאכה החלו ידיו רוטטות בידוע שהוא כתר למלך, עד שהחליט בדעתו וקרא לנער שעבד עמו והראה לו מה שצריך לעשות, והנער שלא ידע שזהו כתר המלך עשה הכל על צד היותר טוב, ותשלם כל המלאכה... כן הוא הדבר בענייניך, אתה שיודע אתה את גודל כוונת ומעלת התקיעות - מרוב יראה לא יכולת להוציא התקיעות כהוגן, אולם אותו אברך פשוט שאינו יודע מכל זה, קיים את הציווי כפשוטו, ולכן עלו תקיעותיו כהוגן...

[שמועה טובה]

ראש השנה - יום הדין

ראש השנה הוא יום הדין, בו כל באי עולם עוברים לפני הקב"ה כבני מרון. כל אדם, כל מעשה, כל דיבור וכל מחשבה נמדדים במאזנים, כפי שאומרים בתפילה: "כי זכר כל היצור בא לפניך,

מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר. מחשבות אדם ותחבולתיו ויצרי מעללי איש".

ר' אליהו לופיאן זצ"ל, היה מתאר במשל חריף את החילוק בין הדורות הקודמים, בהם נשמעו בכיות וצעקות נוראות בראש השנה, לבין דורינו האדיש, וכאשר זאב תופש כבשה ברגליה, היא משתוללת וצורחת ועושה כל טעדי שבעולם כדי להחליץ ממלתעותיה החדות. הצעקות והבכיות שלה יכולות להרעיד כל לב. אבל כאשר הזאב תופס את הכבשה בצווארה, לא שומעים שום צעקות ותלונות... אם הכבשה בשקט, סימן הדבר כי הזאב תפס אותה בצוואר, באיבר שהנשמה תלויה בו. מימלא היא לא יכולה לעשות מאומה ונכנעת לגורלה בדממה.

בשנים עברו היתה אימת הדין-פחד פחדים! לעמת זאת בימינו, ודאי שיש פחד נורא, אבל לא שומעים מאומה. אין צעקות, ואין בכיות. כיון שהיצר הרע תופס אותנו בצווארנו, באיבר שהנשמה תלויה בו, ומקרר אותנו באמונה, רח"ל!

הבה נתאר לעצמינו, כי בעל רוח הקודש או אליהו הנביא בכבודו ובעצמו, היו באים ואומרים לאחד מאיתנו: 'דע לך כי קיבלת מסוד ה' ליראיו, שבשנה הבאה תהיה לך שנה טובה ומבורכת. לא רק לך אלא לכל הנלויים אליך. כל בני משפחתך וקרוביך יזכו בעזר ה' לחיים ובריאות. לנחת מהצאצאים, לשפע רב ולפרנסה ברוח גדול. הכל ילך על הצד הטוב ביותר, ברב נחת ובלי עגמת נפש. בקיצור, שנה טובה ומתוקה כדבש!'

נתן להניח כי אותו אדם מאשר היה אומר לעצמו: 'אני עם ראש השנה גמירתי, הרי אני מסודר, ממה יש לי עוד לחשוש? אין אימת הדין, ואין כלום! ברוך השם קבלתי בשורה טובה שהכל יהיה בסדר! לא אצטרך להיות בקופת חולים אפילו פעם אחת! אזכה לבריאות, לפרנסה בשפע, לנחת מהצאצאים, וכל משאלות ליבי תמלאנה לטובה!'

תחושה זו נובעת מכך שאנו שוכחים מהו המהות האמיתית של ראש השנה. אמנם ראש השנה הוא יום הדין בו נגזר מה יהיה גורלו של האדם בשנה הבאה, אילו יסורים יעברו עליו, לאיזו פרנסה הוא יזכה, וכמה נחת הוא ירוה. אבל עיקר העבודה של כל יהודי בראש השנה הוא - להמליך עליו את ה' יתברך. בראש השנה, בורא העולם מבקש ודורש מכל יהודי: "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם"

לא מדובר פה במליצות ולא בגוזמאות. בראש השנה כל יהודי מקבל עול מלכות שמים וממליך את הקב"ה למלך על כל העולם. (יחי ראובן)

ענין הבכי ברה"ה

בראש השנה, הקב"ה דן אותנו. הדין בראש השנה, נעשה בדין אמת. הקב"ה אמת, וחותרו אמת ותורתו אמת והדין שלו אמת - ודברך אמת וקים לעד, אנחנו אומרים בראש השנה. הכל סב, מסביב לאמת, זה ראש השנה. אם ראש השנה הוא אמת, יש לנו קצת בעיה. מה הבעיה? כי הקב"ה מכיר לנו, והבטחנו לו כבר בשנה שעברה, שנראה קצת אחרת, ולכאורה, שאנחנו באים בראש השנה, ואומרים לו - זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, כתבנו בספר החיים, למענך אלוקים חיים... שואל הקב"ה - בא ותראה לי, למה אתה מתכוון שאתה אומר למענך אלהים חיים? אז במצב הזה, אנחנו מגיעים ליום הדין, נפולים מאוד. אם הקב"ה דן אמת והכל אצלו אמת, אנחנו לכאורה, פעמים מדברים אחד

בפה ואחד בלב. מבטיחים דבר אחד, אבל הלב רחוק מאוד מההבטחה. ר' חיים מבריסק, שהיה מגיע לפסוק לבוחן לבבות ביום דין, פיוט שאומרים אותו בני עדות אשכנז, ליועד מחשבות ביום דין... הוא היה פורץ בבכי, ששלולית של דמעות היתה סביבו. שאלו אותו פעם - כבוד הרב, למה אתה בוכה?? כולם בוכים ב - "ונתנה תוקף קדושת היום", מי יחיה, מי ימות, מי בקיצו, מי לא בקיצו... מי יעני מי יעשיר.. למה אתה בוכה בבוחן לבבות?? התשובה פשוטה - כאשר בן-אדם כותב חוזה עם מי שהו, והוא חותם על החוזה, הוא הולך לעו"ד, והעו"ד עובר על החוזה... "תשמע, תפור נהדר". חלפו שנים, ומתברר שיש איזה פגם בחוזה. בא הבן-אדם לפני השופט - תשמע, חתמתי, אבל בלב חשבתי אחרת. אומר לו השופט - אנחנו לא יודעים מה היה בלב, אנחנו יודעים מה חתמת. חתמת!! כתוב! אצל הקב"ה, זה בדיוק ההיפך - זה לא מה חתמת, אלא זה מה חשבת. בדינים של הקב"ה, אתה יכול להגיד שאתה ככה ואתה ככה לבוחן לבבות ביום דין, אבל הקב"ה בוחן את הלב שלך. אם הוא בוחן את הלב שלך, הוא רוצה לדעת מה נעשה בלב שלך, ופעמים שהאדם מבטיח לקב"ה "אני אהיה אדם אחר לגמרי", אבל בלב פנימה הוא יודע, שמה שהיה קודם, ימשיך להיות, אז איך אנחנו יכולים לבוא לדין, בראש השנה?? שהכל מתנהל במידת האמת, ולאמר לקב"ה - "אני מבטיח לך!"

אני לא מדבר על הרמב"ם, שאומר שצריך שיגיע לתשובה, שיעיד עליו יודע תעלומות, שלא ישוב לחטא הזה לעולם. הדבר הזה, לכאורה, שובר את כולנו. אתה מגיע לראש השנה, ואתה שואל את עצמך - עם מה אני מתייצב? ולא בכדי, תיקנו לנו לומר בסדר הסליחות כדלים וכרשים דפקנו דלתך - אנחנו באים כעניים מרודים. כל ההבטחות שהבטחנו, לכאורה, הכל הפך לאבק פורח... מה נישאר מההבטחות האלה? והשאלה היא - אם מה בדיוק אנחנו באים? ואיך אנחנו מתייצבים במידת האמת, ולהבין עפ"י זה, מה זה יום תרועה, מה מונח ביום תרועה? התשובה לכך היא מאוד מעניינת: האדם בפה, אומר דברים, אבל יכול להיות שאחד בפה ואחד בלב, אבל כשבן-אדם בוכה, זה אמיתי. שבן-אדם בוכה, הבכי הוא אמיתי, כי הוא בא מהלב. המילים באות מהדעת, הדמעות באות מהלב. אומרים לנו חז"ל - אמר ר' יעקב, למה תוקעים בקרנות? שתחשיבנו כגואים לפניך כבהמה. מה יש לנו עם בהמה?! בהמה גואה, היא לא משחקת, כשהיא מתחילה לגאות, פירוש הדבר - "אני צריכה עזרה". זה אמיתי. אנחנו תוקעים בקרן - ריבוננו של עולם, תחשיב את זה כמו בהמה שגואה. תינוק שבוכה, אמא יודעת לזהות, אם הבכי שלו זה מרעב, או מכאבי בטן, או משגיים. היא יודעת לזהות דמעות, כי הבכי, בא משורש פנימי עמוק! אם הבכי בא משורש פנימי עמוק, אומר הקב"ה - תשמע, לכל יהודי, יש נקודה פנימית. מה? אומרת הגמרא (מסכת ברכות יז, א) - ר' אלכסנדר דרי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו איכא דאמרי הא רב המנוגא מצלי לה ור' אלכסנדר דרי בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם. פירוש הדבר - ריבוננו של עולם, אתה הרי יודע, שהנקודה הפנימית של כל יהודי, היא לעשות את רצונך. הרמב"ם אומר, שאדם שנשוי

למישהי שאסור לו להינשא לה, מה עושים איתו? מכים אותו, עד שיאמר "רוצה אני". שואלים כולם - מכים אותו עד שיאמר "רוצה אני"? מילא תגיד "מוכרח אני", למה "רוצה אני"? אומר הרמב"ם - מכים אותו עד שיאמר "רוצה אני", כי בפנים שלו, הוא רוצה! אם ככה, נוכל להבין טוב מאוד: היום הזה הוא יום תרועה, לא יום תקיעה. התרועה הזאת מבטאת בכי - או גנוחי גנח או ילולי ליל. חולה מתאנח כי כואב לו. אדם בוכה, כי כואב לו. אומר הקב"ה - אם תבכה לפני ותראה שכואב לך הריחוק ממני, זה האמת שבך, כי הפנימיות שבך - רצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות. אז הפנימיות שלנו באמת רוצה, אנחנו באמת רוצים, את הקב"ה! אם ככה, יום ראש השנה, שהוא יום אמת, אמר הקב"ה - קח שופר, ולא תתקע בו, תעשה תרועה! מה זה תרועה?? יללה או יבבא. באו אנשי כנסת הגדולה ואמרו - הקב"ה שומע כל שופר, מאזין!! הוא מאזין תרועה! אחד שאומר - ריבוננו של עולם, כואב לי שאני רחוק ממך, אני בוכה על זה שהתרחקתי ממך - זו ההמלכה הכי גדולה, של הקב"ה. אומרים חז"ל - כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך. מה זה? אין דומה לך? אף אחד מהמלכים, ביום ההמלכה שלו, לא אוהב שאנשים מתחילים לבכות לו באזניים. הוא רוצה שיעשו לו מטס אווירי, יפריחו לו בלונים, יעיפו לו יונים, יעשו לו מצעד, יעשו תזמורת... המלך היחיד שאומר - אתה רוצה להמליך אותי?? דבר אמת! האמת היא היבבא, זה ואין דומה לך. אף מלך לא עושה דבר כזה, ביום ההכתרה. יוצא, שיום ההכתרה של הקב"ה, דוקא בא, ע"י התרועה. אם ככה, אומרים חז"ל - אשרי העם יודעי תרועה.. וכי אומות העולם לא יודעים? אומרים חז"ל - הם יודעים "לפתות" את הקב"ה. הפיתוי, זה לא פיתוי בשקר, אומר הרמב"ם. הפיתוי, זה פיוס! אנחנו מתפייסים עם הקב"ה. אנחנו מראים לקב"ה, כמה אנחנו רוצים להתקרב אליו, הכאב הזה, מתבטא בדמעות. אם אלה הדברים, הגענו למר"ן הבית יוסף, שאומר - יום השנה הוא יום של אמת, אם ככה, אל תקשט לי שופרות. קישוטים, זה לא אמיתי. אדם שיש לו חורים בפנים, שם מייקאפ. מה עושה המייקאפ? סותם חורים בפנים. אז מה, עכשיו אין לך חורים?? לא, יש לך חורים, אתה רק מייפה את זה, ואומר שאין לך חורים. אומר הבית יוסף - בראש השנה, אל תקשט לי שופרות. שופר אומר אמת, שופר מראה, מה נעשה בלב פנימה! תן לזה להיות, כמו שהוא טבעי! ממילא, ראש השנה דוקא בשופר, דוקא מתוך העומק פנימה של הלב, נאמר - ריבוננו של עולם, אנחנו גואים לפניך כבהמה.

[הגר"ב רוזנבלום]

כיון שהרהר בליבו לעשות תשובה

בספר "ראשית חכמה" מצטט מדרש: "דרש רבנו הקדוש: גדול כוחה של תשובה, שכיון שאדם מהרהר בליבו לעשות תשובה, מיד היא עולה ועומדת לפני כיסא הכבוד, וכן אומר הושע (יד, ב): 'שובה ישראל עד ה' אלוֹקֶיךָ'. והדברים פלא, שהלא יודעים אנו שלתשובה יש שלושה חלקים: חרטה על העבר, קבלה לעתיד, ווידוי, ובלי קיום שלושת החלקים האלו אין תשובה, ואילו כאן כתוב שתיכף ומיד "כיון שאדם מהרהר בליבו לעשות תשובה" בה מיד היא עולה ועומדת לפני כיסא הכבוד!" מרן המשגיח, רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, תירץ זאת עפ"י

משל ברוסיה הסובייטית, בעת שירד שלג על הארץ והדרכים היו מכוסות בשלג וההליכה בהם היתה קשה ביותר, יצאה פקודה מאת השלטונות, שמוטלת חובה על כל בעל בית לפנות את השלג שנערם ליד פתח ביתו, וכן על כל בעל חנות לפנות את השלג שליד פתח חנותו. מי שעבר על החוק ולא פינה את השלג - היו אנשי המשטרה, העוברים לבדוק את ביצוע הפקודה, רר-שמים עליו תלונה, והוא היה נענש בעונש חמור ביותר. מה עשו האנשים? נוהגים היו, שבו ברגע שהופיע השוטרי באזור מגורם או עסקם, מיד תפשו בידם מטאטא והחלו לטאטא את הרחוב, למען יסבור הפקח שאכן ממלאים הם כראוי את תפקידם ויסתלק מן המקום. ברם, בעל חנות אחד כן קיבל קנס! היה זה מי שלא אחז בידו את המטאטא, והפקח מצא אותו יושב בידים שלובות. לא הועילו לו כל הסבריו שגם בעלי החנויות ישבו עד רגע זה בידים שלובות כמותו, ורק ברגע זה, משראו אותו, נטלו את המטאטא לידיהם... תשובה שלמה - אמר המשגיח זצ"ל - עדיין לא עשינו, לצערנו הרב. אבל על כל פנים יראה כל אחד ואחד לאחוז על כל פנים במשהו מדרכי התשובה. כי אם לא יתעורר במשהו, וימשיך בשגרת חייו של כל השנה, ואפילו לא ייקח את ה"מטאטא" לידי, כי אז מזלזל הוא בחוקי המלך ועונשו מרובה. מאידך גיסא, אם נתאמץ לאחוז במשהו מדרכי התשובה, ונעשה איזשהו צעד שיש בכוחנו לעשות - אף שאין הוא גדול ומושלם, ואין זה התשובה השלמה הנדרשת - מכל מקום נצא זכאים כיוון שעל כל פנים היה ה"מטאטא" בידינו בעת שעבר הפקח. מוראדיג אויף דעם וועלד!

[יחי ראובן]

זכר ליציאת מצרים

בקידוש ובתפילה של ראש השנה, אנחנו אומרים "זכר ליציאת מצרים". שואלים המפרשים - מה הקשר בין יציאת מצרים לראש השנה? ביציאת מצרים כתוב [דברים כו, ז] ונצחק אל ה' אלהי אבותינו וישמע ה' את קלנו... אומר הרמב"ן, שאעפ"י שלא היינו ראויים להיגאל, הוציא אותנו הקב"ה ממצרים. למה, אבל לא היית ראוי? למה הקב"ה הוציא אותך ממצרים? כי צעקת אלי! "ותתן לנו ה' אלוֹקינו באהבה את יום הזכרון הזה..." למה??? זכר ליציאת מצרים! איך תעמוד בדין בראש השנה? איך תצליח בראש השנה? כמו שבמצרים הצלחת, דע לך, שהדרך היחידה להינצל בראש השנה וביום הכיפורים, זו הצעקה שתצעק לקב"ה. צעקה, פירוש הדבר, שאין לך כלום, רק הקב"ה! אם אלה הם פני הדברים, נוכל בס"ד להבין: אמרנו ביום א' דסליחות - "צדק צועקין מפליא פלאות... פנה נא אל התלאות ואל החטאות". על מה "צדק צועקין"? הצעקה, היא זו שמביאה את הגאולה. בני עדות אשכנז, אומרים את זה בתפילת הנעילה - "יהי רצון מל-פניך שומע קול בכיות שתשים דמעתנו בנדך להיות, ותצילנו מכל גזירות אכזריות ורעות..." למה? אומר הפייטן - "כי לך לבד עינינו תלויות". אם אתה בוטח רק בו יתברך, זו ההגנה שמגיעה לך! "יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך..." כמה שאתה מייחל וכמה שאתה בוטח בו, זה המקור להצלחה! שואל הטור - אתה יודע מה סוד ההצלחה? בטוחים שיעשה להם נס! מה זה 'בטור-חיים'? לדעת שלצאת מראש השנה, צריכים נס! איך אתה מצ-ליח? תתלה את מאה אחוזי הביטחון שלך, רק בקב"ה! מהי הבעיה? אדם מרגיש בראש השנה, שהוא דיי בטוח בעצמו -

פרנסה יש, אישה יש, ילדים יש... אדם כזה לא ישוב בתשובה, כי הוא לא יקבל את ההגנה של הקב"ה... "אשר בך ירוחם יתום"... מי זה היתום? אומרת התורה בפרשת משפטים [כא] כל אלמנה ויתום לא תענון [כב] אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו. אומר הרמב"ן - אומר הקב"ה, ליתום אין למי לפנות, הוא צועק רק אליי. מי שתולה את בטחונו רק בקב"ה, זה האדם שזוכה לישועה. אם ככה בע"ה, נוכל לסיים את הדברים: בסיום סדר השופרות בראש השנה, נאמר "כי אתה שומע קול שופר, ומאזין תרועה ואין דומה לך" למה אין מי שדומה? אם תיקח עכשיו שופר, ותשים באזניו של מלך ספרד, הוא לא ישמע את תקיעת השופר! כל בן-אדם שומע שופר!

ראיתי במפרשים על התפילה, שאומרים דבר נפלא: יום ההכ-תרה של המלך, הוא יום שכל מלכי אומות העולם עושים חגיגה - מפריחים בלונים... עושים מצעד... כולם עומדים בפני המלך ומצדיעים לו... מה אנחנו עושים בראש השנה? מייבבים לפני הקב"ה... איזה מלך, ביום ההכתרה שלו, אוהב שיבכו לפניו? "אבא, תן לנו אוכל... תן לנו חיים... תן פרנסה... תן בריאות...", ביום ההכתרה, זה היום שצריך לייבב לו באזנים! תעשה את זה חודש אחרי ההכתרה [תהילים קב, יח] פנה אל תפלת הערער ו לא בזה את תפלתם. אומר רש"י - הערער. הצועק כמו [ישעיה טו] זעקת שבר יעטרו, ד"א ערער הרוס ונשחת כמו, [לקמן קלז] ערו ערו. אומר המדרש - פנה אל תפלת הערער... זו תפילת ראש השנה ויום הכיפורים. נמצאים שלושה ימים לפני ראש השנה, היום הנשגב והנורא. דבר ראשון צריך לדעת, לאסוף זכויות. כל אדם שהולך למשפט, הולך ומביא עוד ועוד מסמכים "אולי זה יעזור". יש לנו שבת לפנינו... כתב הבן איש-חי, שלימוד של שעה בשבת, שווה לכאלף שעות לימוד ביום חול! אתם יודעים כמה זכויות אפשר להשיג בשבת כזאת? תישן פחות, תלמד יותר! יום שישי, לקבל את השבת מוקדם יותר, זה מקור כל הברכות! יום ראשון, לנצל כל רגע לפני המשפט, אבל שנדע שכל מה שצו-עק האדם לקב"ה, זו "תפלת הערער". הרב מבריסק זצ"ל אמר, שאדם צריך לבוא לראש השנה, אנחנו אומרים את זה כל יום בס-ליחות "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך". אדם צריך להרגיש שאין לו חיים בראש השנה, הכל נמחק, אתה ביתרת '0! ' אתה מבקש "זכנו לחיים"... אחרי זה אתה מבקש עליך, ועל המשפחה שלך ועל כל בית ישראל. אתה מבקש על הפרנסה שתהיה לך, כי עד עכשיו היא לא היתה מובטחת... כל זה צריך לבקש בראש השנה. זוהי תפילת היתום, זוהי הבקשה האמיתית, זהו זכר ליציאת מצ-רים... למה? ונצחק אל ה' אלהי אבותינו שמע ה' את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו... [תהילים קב, יח] פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. אמר דוד - יש להם תפילה אחת בראש השנה וביום הכיפור, ריבונו של עולם, אל תבזה אותה, כי זו תפילה של עני. אין לך תפילה שמקובלת יותר לפני הקב"ה, כמו תפילה של עני [תהילים קב, א] תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפך שיחו - זו הבקשה שלנו בראש השנה

[הגר"ב רוזנבלום שליט"א]

סימני ליל ר"ה - מה הסוד של הסימנים

אני רוצה לשאול שאלה עם יד על הלב - אילו היה לבן-אדם דין, בבית משפט והשופט גוי. מחר בבוקר, הוא אמור לתת הכר-עה בגזר דין, בוויכוח שיש לך עם מס-הכנסה, וכשהוא יחליט את

גזר הדין, יכל להיות שיעקלו לך את הדירה. אין דירה, אין נכסים, הטילו עיקול... הם זורקים אותך מהבית בתוך שבעה ימים. מגיע ערב גזר הדין, מחר הטיעונים האחרונים לעונש וגזר הדין. הוא חוזר הביתה עם תיקים משני צדדים, הוא חוזר על החומר... על הכל יש לו תשובות... באה אליו אשתו - דוד, להכין לך ארוחת ערב? הוא אפילו לא שומע מה היא מדברת... "דוד, ארוחת ערב!" "מה... מה אמרת?" "ארוחת ערב! "לא... לא עכשיו..." "אולי חביתה...? אתה צריך כוח, מחר אתה בדין..." "תאמיני לי, אם אני אזכה בדין, אני יאכל כפול! תני לי לראות מה אני הולך להגיד מחר. מילה אחת לא במקום מחר, אבוי לי ואבוי לביתי!" "אולי בכל זאת תאכל? יכל להיות שזו הארוחה האחרונה שלנו בבית...כי יכל להיות שיזרקו אותנו מחר מהבית..." האם יש בן-אדם שמסוגל לשבת ערב גזר דין, לא לגבי החיים שלו, אלא לגבי הדירה שלו... הוא מסוגל לשבת ולאכל ערב קודם??? הוא מסוגל לבלוע משהו??? למי יש תיאבון בערב גזר דין??? ניגש בן-אדם, בערב ראש השנה, שמחר לא אמורים לקחת לו את הדירה... יכל להיות שיקחו לו את הנשמה מחר... אז איך אתה מסוגל לשבת בליל ראש השנה, בתשע בערב, כשבעוד תשע וחצי שעות, יכל להיות שנגזר, שלא תהיה פה יותר!! איך יש לך בכלל תיאבון לאכל? אלא מה? "ביום שמחתכם ובמועדיכם" זה יום חג. זה יום ההמלכה של הקב"ה למלך. אני שמח, שאני ממליך אותו למלך! מצד אחד זה וגילו ברעדה - אני ממליך אותו, אבל אני מפחד, מי יודע מה הוא יגזור מחר? איך אתה מסוגל לאכל??? מתי אמר עזרא הסופר "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים"??? בראש השנה, כשהקריא בפניהם את הקלות, ועם ישראל לא היה מסוגל ללכת ולאכל בראש השנה, כי כולם פחדו 'פחד-מוות'! אמר להם עזרא - אם אתם מפחדים, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו למה??? כי חדות ה' היא מעוזכם. למי שמפחד, יכל ללכת לאכל! ראיתי שמביאים בשם השל"ה הקדוש, שזה כל הסימנים. היות וכל המושג של חרדת הדין, אבד מאיתנו. כמה אנשים אתם רואים, שהוריקו פניהם ביום הדין? "ב"ה, הם מסודרים... קנו גזר, קנו ראש של דג...אז ממילא הם רגועים. אם הם רגועים, אז ממילא, הם מלאים שמחה. היות וקרה מצב, שבני האדם הפסיקו לצייר את יום הדין מול העיניים, כותב השל"ה הקדוש - לכן נתנו לנו כל מיני מנהגים, שתבין, שבעוד תשע שעות מתחיל יום הדין! אז מה אומרים לך?! תאכל גזר, כדי שיגזרו עלינו גזירות טובות. אז מה אתה חושב, שמהגזר יבואו גזירות טובות? אם מגזר היו באות גזירות טובות, היינו מתחילים מט"ו באב לאכל גזר רק היות ויום הדין נישכת, והמהות של פחד יום הדין ירדה, באו ותיקנו לנו מנהגים, כדי להחזיר לנו את המושג של יום הדין. תשמע חביבי, אתה יושב לך כאן, אתה יודע שבעוד תשע שעות יתחיל יום הדין, ואתה רוצה שהקב"ה יגזור עליך גזירות טובות. אתה גומר את הסעודה בעשר בערב, אתה הולך לישון ב 12, יש לך שעתים... מה אתה עושה בשעתיים האלה? האם אתה שורף את זמנך לריק, או שאתה אוסף עוד זכויות??? תשב בלילה הזה, כל מילה של תורה, כנגד תרי"ג מצוות. ארבע פרקים במשניות ראש השנה, כנגד ארבע סעודות. כל סעודה, פרק משניות. גמרת תהלים, אתה רוצה שירבו זכויותך כרימון? אתה חושב שאם תאכל רימונים, יהיו לך זכויות? תאכל רימונים, שום דבר לא יהיה מזה. זה בריא אומרים, כך ראיתי היום, שלט בחנות אב

אם תאכל רימון, ותגיד "יהי רצון שירבו זכויותינו כרימון", זה יביא אותך לחשוב, כמה זכויות מול חובות יש לך? זה יביא אותך להתעוררות! אם זה יביא אותך להתעוררות, בלילה הזה, הרווחת את יום הדין! אומר הקב"ה - אם אני רואה שאתם פחדים... הפחד מיום הדין, הוא מעוזכם! ברגע שבן-אדם מפחד מיום הדין, זה מביא לו את הביטחון! רבותי, ישנו משל אחד, שקראתי אותו במכתב, אני לפחות, מאוד התעוררתי ממנו: אותו יהודי שכתב את המכתב, כנראה שפעם ראשונה הוא הגיע לבית חולים, והוא כנראה הגיע לבית חולים מאוד משוכלל, בית חולים אסותא ברמת החייל. הוא כתב לו במכתב - הייתי מבקר את פלוני בן פלוני... שכב שם... עבר ניתוח... והוא כותב לו, שהוא לא מצא אותו, הוא לא היה בחדר, אז הוא שאל את האחיות איפה הוא נימצא... אמרו לו האחיות, שהוא ירד לחדר ניתוח... הוא חשב שבחדר ניתוח, יושבים ומחכים שם החולים, עד שי-כניסו אותם לניתוח... הוא כותב - ירדתי למטה... שאלתי את האחיות "איפה הוא?", ואמרה לי שהוא באמצע ניתוח... הבנתי שזה סיפור ארוך... אני בדרכי הביתה, פתאום אני רואה רחבה בחוף, יושבים בערך מאה איש, בירות, פיצוחים, סיגריה... אווירה מאוד מוזרה... אני רואה מסך על הקיר, ועל המסך יש מספרים, לכל חולה שניכנס לחדר ניתוח יש מספר, והמשפחה יודעת את מספר החולה שלהם. כל חולה, מופיע המצב שלו במסך. הוא כותב - ראיתי שם אישה ושלשה בנים. אחד נראה בערך בן 20, אחד בן 25, אחד בן 30. אחד שותה, אחד משחק בטלפון, אחד קורא עיתון... ניגשתי אליהם בתמימות - סליחה, מה עושים פה? "ממתנים שהחולה יצא..." למי אתם מחכים? "אבא שלנו כאן בניתוח מעקפים..." רפואה שלמה! מתי התחיל הניתוח? "ממש לפני רבע שעה..." זה לוקח בערך שש שעות, ככה אמר לנו הרופא... סליחה שאני מתערב, אבל למה אתם מחכים פה? אם אתם יודעים שבתשע הוא ניכנס לניתוח ובשלוש רק הוא אמור לצאת, אז מה אתם יושבים פה? "מה זאת אומרת... אבא שלנו עובר מעקפים, איפה אתה רוצה שנהיה?" "שאלתי את אחד מהם - מה אתה עושה?" "אני עובד בבנק..." נו... אז תלך תעבוד עד שלוש, גם ככה הוא לא יצא עד אז... ואז תבוא... "נראה לך שאני אהיה מרוכז בעבודה, שאבא שלי עובר מעקפים?" "הסתכלו עליי כאילו אני לא נורמלי! הוא מספר שהוא עזב את המקום, והתחיל לעשות חשבון נפש... רבינו יונה בספרו {שערי תשובה}, כשהוא מדבר על עשרת ימי תשובה, הוא שואל - ומה נועלו האנשים, שמסוגלים ללכת לעבודה, בעשרת ימי תשובה? על כף המאזנים, מונחים החיים שלך ושל בני משפחתך... אתה מסוגל ללכת לעבוד??? אתה יודע מה זה ראש השנה? אתה יודע מה נגזר בראש השנה! אז איך אתה מסוגל ללכת לעבודה? אנשים שאבא שלהם עובר ניתוח, לא מסוגלים לעזוב את המקום... כאן לא מדובר בניתוח... כאן מדובר בחיים של אדם, לא רק שלו, אלא של כל בני משפחתו! כל הבעיה היא, שאנחנו לא מסוגלים לצייר, מה זה עשרת ימי תשובה. אילו היינו מצליחים, לצייר לנו ביום הדין את כוח הציור מה זה יום הדין, הכל היה נראה אחרת! [הגר"ב רוזנבלום שליט"א]

לבוחן לבבות ביום דין

רבי חיים מבריסק כשהיה מגיע לפסוק דין לבוחן לבבות

ביום, [פיט שאומרים אותו בני עדות אשכנז], ... ליועד מחש-
בות ביום דין הוא היה פורץ בבכי. שאלו אותו רבנו, למה אתה
בוכה?? כולם בוכים ב- "ונתנה תוקף קדושת היום", מי יחיה,
מי ימות, מי בקיצו, מי לא בקיצו... מי יעני מי יעשיר ..למה אתה
בוכה בבוחן לבבות בדין? ענה להם, כאשר - אדם כותב חוזה עם
מישהו, והוא חותם על החוזה, הוא הולך לעו"ד, והעו"ד עובר
על החוזה... ומאשר אותו. חלפו שנים, ומתברר שיש איזה פגם
בחוזה. בא הבן- אדם לפני השופט וטוען, אמנם חתמתי, אבל
בלב חשבתי אחרת. אומר לו השופט- אנחנו לא יודעים מה היה
בלב, אנחנו יודעים מה חתמת. ואחרי שחתמת אין להשיב. אמר
להם ר' חיים, אצל הקב"ה, זה בדיוק ההיפך זה לא מה חתמת,
אלא זה מה חשבתי. בדינים של הקב"ה, אתה יכל להגיד שאתה
ככה ואתה ככה, אבל" לבוחן לבבות ביום דין, אבל הקב"ה בוחן
את הלב. שלך.

[הגר"ח מברסק]

מה הקבלה הכי טובה לקראת השנה החדשה

סח הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל: אני רגיל לספר את
מה ששמעתי ממרן הרב שך זצ"ל בהיותי אברך צעיר לימים. היה
זה בלווייה שיצאה משיבת פוניבז', בתאריך כ"ז באלול תשמ"ט,
ימים ספורים לפני ראש השנה, וכך הוא אמר: "הנפטר שלפנינו
מכוסה בטלית, ודבר זה לבד כבר צריך לעורר אותנו לשוב בת-
שובה. ובפרט שהנה קרב ובא יום ראש השנה, יום הדין, שבבוא
זה מחייב אותנו, ביתר שאת וביתר עוז, להתעורר ולעשות תשובה
בה". אבל איך עושים תשובה? שאל הרב שך "תשמעו ממני!
תשמעו עצה מאדם זקן! לאדם זקן יש ניסיון!" היינו בטוחים
שהוא הולך להגיד משהו כמו: שכל אחד יקבל על עצמו שמשעה
תשע בבוקר עד אחת בצהריים הוא לומד בלי לדבר דברים בט-
לים... אבל הרב שך הפתיע: "נקבל על עצמו לברך ברכת המזון
בכוונה!" ואיך נעשה את זה? הרי לפעמים בעת הברכה, אחד-
נו עייפים, הראש לא מרוכז, המוח לא צלול... מה נעשה? "נברך
ברכת המזון מתוך סידור!" אמר הרב שך, "זה יעזור מאוד לכוונה!
תלכו הביתה, תגידו לנשים ולילדים שלכם, שמהיום והלאה
מברכים ברכת המזון מתוך סידור! אני מבטיח לכם שאם נקבל
זאת על עצמנו זה יעשה רעש גדול בשמים! יכריזו עלינו בש-
מים 'פלוגי עשה תשובה!' 'פלוגי עשה תשובה!' אם נבוא ליום
ראש השנה עם- קבלה קטנה זו 'זוהי תשובה!' סיים הרב שך
את דבריו - "הנביא אומר 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה'" "עלי-
נו לקחת עמנו דבר אחד קטן וללכת אתו הביתה... וללכת אתו
'עד הסוף'... ולבוא אתו בראש השנה... תשמעו ממני קחו עמכם
את הקבלה הזו ואתה תלכו 'עצה: 'קחו עמכם דברים' הביתה..."
יש שהמליצו על כך את הפסוק במגילת אסתר "אמר עם הספר
ישוב מחשבתו הרעה" (ט, כה) : כאשר מתפללים מתוך סידור,
הדבר מועיל ל"ישוב מחשבתו הרעה" ומצליחים לבטל את כל
המחשבות הטורדות את הכוונה הראויה. אברך אחד הגיע לרבי
מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל ימים ספורים לפני יום כיפור ואמר
לו כי כבר שנים שהוא משתדל לקיים את הקבלה הזו שהמליץ
הרב שך, והוא מעונין להתחזק ולקבל על עצמו קבלה נוספת
שראש הישיבה יציע לו. רבי מיכל יהודה השיב לו: "האם שמת
לב איך אנחנו מברכים ברכת 'אשר יצר' הנה אני נמצא כאן בי-

שיבה ורואה את הבחורים שנוטלים ידיים ביציאתם מהשירותים,
ובעודם צועדים בחזרה לכיוון בית המדרש הם ממלמלים את
הברכה... וכי ברכת 'אשר יצר' היא 'תפלת הדרך' שאומרים אותה
באמצע הדרך? הרי בשעת ברכה אסור לעשות שום פעולה נוס-
פת! אסור לנגב ידיים, גם לא ללכת. מדברים "עם המלך!" - סיים
רבי מיכל יהודה "כדאי שנקבל על עצמנו" "לפחות פעם אחת
ביום, לעמוד מתחילת הברכה עד סופה, ולומר גם את הברכה
הזאת מתוך סידור, במתינות". פעם בחודש אלול תלמיד חכם
מופלג דיבר עם מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך בענינים
שונים. כשסיים, שאל את רבינו מה הוא יכול לקבל על עצמו
לקראת ימי הדין. אמר לו רבי שלמה זלמן: "אני לא גר בבית שלך,
איני יודע מה נעשה אצלך... ממילא, איני יודע מה להגיד לך, רק
דבר אחד אומר לך 'אני קיבלתי על עצמי בכל ברכה לכוון לפחות
בשתי המילים הראשונות 'ברוך אתה' הוסיף אותו ת"ח: שני
דברים היו פה, ראשית רבי שלמה זלמן אמר לי אל תלך על גבוה
'גם אני התחלתי בדבר קטן - שנית, אנו מברכים 'ברוך אתה'
בלשון נוכח, הרגשתי לפני מי אני אומר. ממילא מאז כל הברכות
נהיו אצלי אחרת, קבלה זו עשתה אצלי גדולות.

(נר לשולחן שבת)

מהי הקבלה הכי טובה שביכולתנו להגיש לבורא עולם?

רבים השומעים בדרשות ובספרי מוסר על הצורך לקבל
קבלה חדשה לקראת יום הדין, בכדי שכאשר נצעק בתפילה
"זכרנו לחיים... למענך אלוקים חיים", יהיה לכך משמעות כולם
מחפשים כל מיני סגולות, אחד מחליט להתחזק בלהגיד עלינו
מתוך הסידור. ואחד מעדיף לקבל לכבד את השבת. ועוד כהנה
וכהנה. ישנה מבוכה רבה בעניין! איזו קבלה באמת מומלצת,
שבכוחה יסתכלו עלינו באור אחר בשמים? מהי הקבלה הכי
טובה שביכולתנו להגיש לבורא עולם? העצה המומלצת היא זה
"כלום!" אל תרבה בתעניות ובסיגופים, אל תעמיס על עמודים
חלשים עוד קומות, פשוט תתרכז במה שאתה עושה! לפני כל
פעולה תכוון "לשם מצוות..." אתה מניח תפילין? תעצור שניה
ותהרהר: אני בא לקיים מצוות תפילין בשביל לעשות נחת רוח
לבורא עולם. אני נוטל ידיים לסעודה? תעצור רגע ותהרהר אני
נוטל ידיים בכדי לעשות נחת לבורא עולם. לפני כל פעולה
רוחנית \ מצווה \ הנהגה, לחשוב לפני העשייה א. מה אנו באים
לעשות. ב. להוסיף שמטרתנו לעשות נחת רוח לבורא עולם. ומה
העמקות שטמונה בעצה זו? פשוט! עד היום הגשנו לה' חצאי
מעשים ורבעי מצוות, בראנו מלאכים בלי עיניים נטולי אוזניים,
צולעים ומחוסרי אברים, ברכנו כמצוות אנשים מלומדה, הגענו
לרמה כזו, ששנייה אחרי הברכה - וכבר אנו מסופקים אם ברכנו
או לא. עבדנו את ה' בצורה רדודה ומלאכותית, ועכשיו: א. לפני
כל פעולה אנו מתכוונים נפשית ומקדישים תשומת לב וכוונה,
ממילא המצוות נעשות בשלמות, עם כוונה ופנימיות.

(המלקט)

ראש השנה - יום חלוקת התפקידים

נותר לנו כמה שעות ואולי ימים בודדים - עד ליום המכריע
והחשוב ביותר בחייו של כל אדם עלי אדמות, בו יפסק ויחרץ

גורלו של כל רגע בשנה הקרובה שלו, שנת התשע"ט. מספר הרב שטיין שליט"א: "עליתי עם נהג מונית לפני ראש השנה, שאמר לי: 'אני לא מבין מה כל ההפחדות הללו שלכם הרבנים? אני כל השנה הייתי יהודי טוב, לא עשיתי רע לאף אחד ורוב שעות היום עבדתי לפרנסת. לדעת, אני מסודר לראש השנה 'לגמרי'. אפילו דגים ומקום לבית הכנסת ליד המזגן יש לי מסודר". "שמעתי אותו", אומר הרב שטיין, "ופשוט הצטמררתי, עד כמה ישנם אנשים שאינם מבינים מהו ראש השנה, וכיצד דנים כל אדם האם קיים הוא את החוקים שנתן בתורה: פגיעה בזולת, שמירת עניו, הלכות שבת וכדומה. שיפתח את העיתון בכל יום ויראה שהבורא לא נח לרגע. הרי מי לא בוכה כשמוציא לקטע בתפילה: 'ביום ראש השנה יתבונן וביום צום הכפורים יחתמו'. כמה יעברו (יפטר מהעולם) וכמה יבראו (יוולדו בעולם). בראש השנה נפתחת רשימה בשמיים ומתחילים להכריז: 'מי ישל' - איזה אדם יזכה השנה לרוגע ושלווה, ומצד שני איזה אדם יהיה תמיד במתח ודאגה ח". "מי ישפל ומי ירום" - מי יקבל פיטורין מהעבודה או הורדה בתנאים וירגיש השפלה, ומאידך גיסא, מי יקבל העלאה בתפקיד ויקבל מעמד מוצלח במקום עבודתו. איזו אשה תקבל יחס נפלא וטוב מבעלה ומבני הבית ומי ח"ו לא תקבל זאת - גם זה כלול בכך! כל זה מכריזים ביום חמישי בבוקר בשעת התפילה! לכן, כותב ר' ישראל מסלנט זצ"ל, שחובה על כל אדם לבקש ולהתחנן בראש השנה על כל דבר ודבר בחייו: שלווה, בריאות, הצלחה, פרנסה, שמחה, שלום בית וכו', וכל זאת למרות דברי הזוהר הקדוש שאדם המבקש על צרכיו ביום זה, הרי הוא ככלב הצווח: "הב הב", מפני שבדורנו, אדם שלא מבקש בקשות על חייו ביום קדוש זה, יום שבו קובעים כל רגע מחייו, הרי הוא מראה שאינו ירא מה' ומדינו. ולכן, פסק הרב אלישיב זצ"ל שמותר לבקש בקשות אישיות בראש השנה אף בפיו. "צריך האדם לדעת", כותב הצדיק בעל ה'שפתי חיים' בשם הרמח"ל הקדוש, "שביום ראש השנה מחלק הקב"ה לכל יהודי ויהודיה תפקיד במלכות ה' בבריאה לשנה הקרובה. לדוג': 'פלוני אלמוני' יזכה לשנה של שלווה בחייו, על מנת שיוכל לעמוד בתורת ה' שעות רבות ללא הפרעה. 'ופלוני אלמוני' יזכה השנה לבריאות מושלמת, ואף ללא צינון קל, על מנת שיעשה חסדים ועזרה לנזקקים מידי שבוע בשבוע ויתרום לשיבות. 'ופלוני אלמוני' תקבל נחת מהילדים ומהעבודה השנה כדי שתוכל לכבד יותר את בעלה ושתשרה השכינה ביניהם.

(המלקט)

מדוע ראש השנה קודם ליום הכפורים?

הגר"י בלאזר זצ"ל שואל, לכאורה היה מועיל יותר אם יום הכפורים היה לפני ראש השנה, שהרי ראש השנה הוא יום המשפט והדין, ובו מבקשים אנו חיים ובריאות, ויום הכפורים הוא יום מחילת עוונות, והרי הקדוש ברוך הוא רוצה בתקנת ישראל, והיה צריך

להיות תחלה יום הכפורים, שבו נזכה למחילת עוונות, ואחר כך נוכל לבוא לדין, לבקש רחמים מאתו ויתברך.

ותירן, אמת הוא שלראש השנה היה מועיל לו קדם לו יום הכפורים, אך כדי לזכות ליום הכפורים ולהגיע לכפרת עוונות צריכים אנו תחילה לראש השנה, שבו נשריש בקרבנו יסודות

המלכות, ומלכות היא ללא ויתור כלל, ונדע יסודות המשפט, שהוא קבלת עול מלכות שמים, ואז יש תקווה ליום הכפורים, שהוא יום מחילת עוונות. שרק לאחר הידיעה שאין ויתור, וכל פרט ופרט יבוא במשפט, ועל כולם ישתדל לשוב בתשובה, יש תקווה למחילת עוונות.

וכתב ה'דעת תבונות', שיסוד בריאת העולם ותכליתו הוא להגיע להכרת היחוד, שאין עוד מלבדו, וכל יחיד ויחיד שהגיע להכרה זו, כבר התקרב לבורא וקיים את תכלית הבריאה והרי הוא מקרב את הישועה, ואם כן, ראש השנה, הוא יום המסוגל מכח עצמו להגיע בו ליחוד והכרה במלכות. כל יחיד אשר ניצל את יום ראש השנה כמצותו והגביר בקרבו את עקרי היחוד, הרי הגיע במקצת לתכלית הבריאה, הוא הוא אשר יוכל לבוא ביום הכפורים, ולבקש מחילה, סליחה וכפרה.

(הגר"י בלאזר)

לא נכנסים לפרטי פרטים

בהיותי בחור צעיר לימים נישתי בערב ראש השנה אל המש"ג, הגה"צ רבי יצחק ירוחם ברודיאנסקי שליט"א ושטחתי לפניו את התלבטויותי בדבר ה"קבלות" לשנה החדשה. כיצד להתמודד ואיזה מינון ראוי לקבל על עצמי לתקן את מעשי ולהתקדם בנושא פלוני ואלמוני. הביט בי המשגיח ופסק: "בראש השנה לא מקבלים 'קבלות' על נושאים פרטיים! 'קבלות' שכאלה מקורם מיום הכיפורים! בראש השנה אנו מקבלים על עצמנו קבלה כללית, להיות עבדי המלך. לעשות את רצונו, בדיוק איך שהוא רוצה מאיתנו! ראש השנה אינו יום של תשובה וחרטה על העבר, אלא יום של חיבור בינינו לבין מלך העולם!"

ראש השנה היו היומיים הראשונים של "עשרת ימי תשובה", אך לא מצאנו שום אזכור לתשובה, וידוי וחרטה בתפילות ראש השנה, לדעת הקדוש האריז"ל (בשער הכוונות) כלל לא מזכירים ב"אבינו מלכנו" את המילים "חטאנו לפניך" חטאים, כך פסק האריז"ל, אין מקומם בראש השנה, עליהם אנו מתחרטים ביום כיפור, לא כעת.

גישה זו, אותה שמעתי, בהפתעה גמורה, בגיל 16, מהגר"י ברודיאנסקי שליט"א, היא גישתם של חכמי התורה והמוסר לדורותיהם. "ראוי לימי התשובה שיתחילו בתשובה כללית של קבלת עול מלכות שמים בשמחה אמיתית" מסכם מורי המשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל את פרקי "ראש השנה" שלו "ואחריה תבוא התשובה הפרטית על החטאים, שהכפרה עליהם תהיה ביום הכפורים".

(בסוד שיח)

עד שיעיד עליו יודע תעלומות

הרב עזריאל לוין מברוד, מחשובים הגאונים בדורו, היה מגדולי חסידי הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע הידוע בכינוי "השר שלום". פעם אחת בעת שהותו במחיצתו של השר שלום בראש השנה, חש שלא בטוב בהפסקה שלפני התקיעות, והתעקש להיכנס לחדרו של מרן מהר"ש זצוק"ל. היות והמשמשים בקודש ידעו על הקירבה בינו לבין הרה"ק, נתנו לו להיכנס לחדרו המיוחד של מרן השר שלום.

הרב לוין נכנס וראה שמרן מתעמק בספר המפורסם "תבואות

שור" בהלכה אחת מהלכות טריפות, הגאון נשאר עומד על מקומו עד שמרן הרגיש בו והורה לו לשבת. מיד שאל אותו מרן השר שלום בזה הלשון: ידידי ר' עזריאל, יש לי רמב"ם קשה מאוד. אולי תוכל לענות לי על זה, הרי יש לך ראש טוב וחזק. הציע ר' עזריאל למרן שישראל. שאל מרן זי"ע: ידוע שהרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ב' ה"ב) פוסק שהתשובה צריכה להיות באופן כזה שיעיד עליו ידוע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. והדבר צ"ע הרי יהודי הוא בעל בחירה והאיך יכול להיות שהתשובה צריכה להיות שהקב"ה יעיד עליו ששוב לא יחטא, והרי א"כ ניטלת ממנו הבחירה שלא יוכל לחטוא עוד, וזה הרי לא יתכן שהרי כל יהודי הוא בעל בחירה. ובכלל, יש להבין איך יהודי יכול לעשות תשובה כל כך גדולה, שהיודע תעלומות יעיד עליו... מי יכול לעשות תשובה כזאת?

הגאון הרב לוי הקשיב ברוב קשב למרן הרה"ק וענה בענווה, הרי לרבנו יש גם כן ראש טוב, עדיף שרבנו יענה, ובוודאי יש לרבנו ישוב טוב לקושיא זו. אשים אזני כאפרסת לשמוע את התשובה. ובכן ענה מרן בהתלהבות גדולה: דע לך שיהודי אע"פ כשהוא ל"ע נכשל בחטא, מ"מ אחרי החטא נשבר לבו בקרבו, ויש לו חרטה גדולה ועצומה, והוא שרוי בצער גדול על שלא הצליח להתגבר על היצר באותו רגע קשה. ונמצא שע"י מחשבות חרטה אלו, בעצם אין ליהודי הזה שוב קשר לחטא זה, והוא מרוחק ממנו מאד מאד, ומוחלט אצלו ששוב לא יחטא כלל ועיקר. ואף אם ח"ו נכשל עוד פעם בעבירה זו מ"מ הרי זה בבחינת עבירה חדשה שמעולם לא עשה, ואין לה שייכות לעבירה הישנה. שכן, על העבירה הישנה כבר התחרט מעומק הלב והתוודה עליה וקיבל על עצמו שלא לעשותה יותר, כמו שנאמר (איוב לד לב): אם עול פעלתי לא אוסיף.

וזהו א"כ בשורת התשובה, שלא נשאר פגם מהעבירה. שאף כאשר היצר פעל עליו ונכשל פעם נוספת מ"מ עבירה חדשה היא ואיננה המשך לקודמתה. וזהו איפוא הפירוש ברמב"ם: עד שיעיד עליו ידוע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. לחטא זה דווקא לא ישוב לעולם. זאת אומרת: לא תהיה שום שייכות עם העבירה הראשונה. ואכן זו האמת שלא ישוב לעבירה הראשונה, משום שאף אם יעשה חטא כזה פעם נוספת, מ"מ אין לזה שום שייכות וקשר עם העבירה הראשונה, ואינה נעשית כהמשך לפעם הראשונה, שהרי היא עצמה נמחקה כליל. וזו עבירה חדשה שהיצר הכשיל אותו. וזהו מה שהרמב"ם התכוון: עד שיעיד עליו ידוע תעלומות שלא ישוב לחטא זה דווקא לעולם.

(משמרת הכשרות)

הזוהר מלגלג על 'נביחות הב' ה'

ידועים דברי הזוהר הקדוש המלגלג והמזלזל באותם יהודים העסוקים בתפילות ראש השנה ומבקשים על עצמם, פרנסתם וענייניהם הפרטיים. הזוהר הקדוש משווה אותם לכלבים, הנובחים "הב הב", והוא גוער בהם ומבקשם לשוב הביתה, אל המטרה האמיתית ולהתפלל בראש השנה על התכלס', על גילוי השכינה וריבוי כבוד שמים בעולם. למרות שכולנו נידונים בראש השנה על חיים ומוות, בריאות ופרנסה, הרי שבכל נוסח תפילות שמונה עשרה של ראש השנה בכלל לא הזכיר שום אזכור לתפילה על חיים וכתובה בספר החיים. רק בתקופה מאוחרת יותר, בזמן הגאונים, חידשו הם להזכיר בתפילת שמונה עשרה

בקשות קצרות של "זכרנו לחיים", "מי כמוך אב הרחמים זוכר יצוריו לחיים ברחמים", "וכתוב לחיים טובים" ו"בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה", תפילות שמונה עשרה הן כה ארוכות, אך אין בהם שום תפילה על החיים שלנו, כלום!

לפני 22 שנה אמר לי מורי המשגיח הישיש הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל, כי "בישיבות נוהגים שלא להתפלל בכלל בראש השנה על החיים שלנו ועל הבקשות הפרטיות שלנו. בראש השנה מתפללים עבור כבוד המלוכה, כבדו שמים בעולם וכבודם של הכלל ישראל". ור' גדליה הוסיף בחיוך גדול: "אם אתה רוצה להתפלל על שידוך טוב, אל תתפלל על כך בפירוש ואל תבקש בבירור על זה בראש השנה, רק כשאתה אומר 'שים שלום טובה וברכה' בשמונה עשרה, תכוון ש"אין טוב אלא אשה"...

בראש השנה אנחנו לא עסוקים בכלל בעצמנו, בחיינו או בחיי ילדינו והורינו. בראש השנה אנו טרודים, חושבים, עסוקים ומתפללים אך ורק על המלך האהוב שלנו, מלכותו והתפתחותה, התפשטותה וכפייתה על פני היקום כולו.

וכך כתב הגה"צ רבי שלמה ברודה זצ"ל בסוף פרק "יסוד תפילת ראש השנה" שבספרו "ימי רצון": "והנה אם נשאל את פיו של איש המון העם כמה ימים לפני ראש השנה על מה הוא דואג ולא יזהר דבר הוא מקווה בראש השנה הנה רוב העולם ישיבו כי הם דואגים ומקווים לזכות לכתובה ולחתימה טובה, חיים של בריאות ופרנסה טובה ונחת. אך עובד ה' באמת, אם נשאל את פיו על מה הוא דואג ומקווה לקראת ראש השנה, הוא ישיב: "יש לי עבודה גדולה וקשה מאד בראש השנה, לעבוד את מלך מלכי המלכים, להגיד לפניו מלכויות, זכרונות ושופרות בלב שלם, להתעורר לתשובה שלמה על ידי קול השופר ולהתפלל מעומק הלב שתתפשט ותתעלה כבוד מלכותו יתברך בכל העולם כולו, ואני דואג מאד שלא אחסיר כלום מעבודה גדולה זו, ואני מקווה מאד לקיים עבודה זו בשלמות, כעבד לפני אדוני, ולהקריב את עצמי לפני הקב"ה".

והגר"ש ברודה זצ"ל מסיים: "זאת אומרת, שהאדם הפשוט דואג "מה ייתן לי ה' בראש השנה", ואילו עובד ה' באמת דואג "כמה אזכה לעבוד את מלכי בראש השנה"...

הדברים גבוהים ורחוקים מאיתנו? יתכן. אך שלפחות נדע להיכן עלינו לשאוף ולנסות להגיע, אולי אפילו בראש השנה הנוכחי, ואם לא, אז בסיעתא דשמיא בראש השנה הבא.

--- ושנזכה כולנו להמליך עלינו באהבה את מלך העולם!

כוח הריכוז בתפילת ימים נוראים

א. אנו מוצאים שיעקר עבודת הימים הנוראים בנוייה על עבודת התפילה, כמפורש בפסוק (תהילים קב,יח): 'פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל ה' דמפורש במדרש שזה הולך על דורות האחרונים שהם כמתים במעשיהם ולא נותר להם אלא תפילת רה"ש ויוה"כ והקב"ה בורא אותם מחדש. וצריך להבין מדוע הכל עומד על עבודת התפילה.

ובגמ' בב"מ (ק,א) מבואר שכוח התפילה ברישא דשתא הוא כל כך ברור ומוחלט עד שהוא קביל לגמרי במשא ומתן של טוען ונטען בחושן משפט, שמסופר שם על א' שסיכם עם האריס שלו לזרוע חטים, והלה עבר על דבריו וזרע שעורים, אח"כ השתדפו שדות השעורים יחד עם כל שדות הבקעה, והאריס טוען אילו הייתי זורע חטים היה קורה לך כמקרה כולם, והבעלים טוען

אילו זרעת חיטים כבקשתי היה מתקיים בי 'ותגזר אומר ויקם לך', ופרש"י: מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים. עכ"ל. וכך מכריעה הגמ' שהבעלים צודק שבוודאי היה מתקיים בו 'ותגזר אומר ויקם לך'!!

ובאמת קצת פלא על האיש הלז מדוע התפלל במסויים על חיטים ולמה לא ביקש בכללות הצלחה בשדותיו, ואשר לכאורה מבואר כאן כדברי המשנ"ב (תקפ"ב ס"ק ט"ז) שיאמר לחיים בשו"א תחת הלמ"ד ולא יאמר בפת"ח דלא לשתמע לאחיים, לומר לא חיים, ובימים האלו שהם ימי דין צריך לדקדק ולפרט היטב תפילתו, אבל בשאר ימות השנה אנו אומרים והעמידנו מלכינו לחיים בפת"ח תחת הלמ"ד ואין אנו חוששים שאחר כוונת הלב הן הדברים, עכ"ל. הרי מבואר שבראש השנה אי אפשר לסמוך על כוונת הלב בכללות אלא צריך לפרט, ואשר על כן הסגולתיות של כוח התפילה הוא דווקא בפירוט חטים... ולא שאומר 'שד' בעלמא.

ב. ומצאתי בגידולי מוסר שהביא דבר פלא בשם הסבא מקלם, דהטעם שנקבע כל העבודה על התפילה, משום שאנו רוצים שהקב"ה יכבוש את כעסו ויתן לנו שנה מבורכת, ולכן יש כאן מהלך של מדה כנגד מדה, שכשם שכובש בשעת התפילה את כל הפרעות והמחשבות הזרות שאופפות את רעיונו, כך הקב"ה מדה במדה ימדוד לו שלא יתחשבו בכל הפרעות ועיכובי השפע.

ולפ"ז כמה עלינו להתאמץ להתרכז בתפילתנו בפירות הבקשות ובריכוז המחשבה כמה שיותר, כי בזה תלוי כל זכייתנו במשפט.

וזה ג"כ עידוד גדול לנשותינו היקרות תחי' שמתאמצות בלי גבול בתפילה במחיצת המרעישים הקטנים, ולפעמים נופלות ברוחם וכי לזה תקרא תפילת ימים הנוראים...? אבל האמת היא שדרגתה עולה עשרת מונים על חברתה שמתבודדת עם קונה בעזרת הנשים הממוזגות... כי היא נאלצה לתמרן בין המשחקים של הקטנים ובין מריבותיהם, ו'התאמצה' בתפילה, ו'התמודדה' עם הפרעות בלתי פוסקות, ובעצם המאבק שלה, היא מגלגלת כוח של כבישת כעס וגלגול רחמיו יתב' עלינו מה שאי אפשר לתאר!!!

(ישיבת מיר)

ג' ספרים נפתחים

אמרו רבותינו בתלמוד: "ג' ספרים נפתחים ביום ראש השנה אחד של רשעים אחד של צדיקים ואחד של בינוניים...אנחנו נתמקד בשניים מהם: "בצדיקים וברשעים" ה"צדיקים" - נחתמים לחיים!! ה"רשעים" - נחתמים למיתה!!

ישנה תמיהה עצומה כיצד נאמר שהצדיקים (הטובים) נחתמים לחיים, ואילו הרשעים (הרעים) נחתמים למיתה, והלא בעינינו אנו רואים מידי שנה שחלק מהאנשים "הרעים" חיים, חיים טובים (מבחינה גשמית), וגם באריכות ימים, ובעושר רב, ולעומת זאת חלק מהאנשים "הטובים" חיים רעים מבחינה גשמית חיי סבל ועוני ונפטרים מן העולם טרם זמנם... "התשובה היא" - יום ראש השנה זהו יום של "שינוי" של קבלת החלטה מבחינה רוחנית!!!... שבו האדם בוחר להיות "אדם מת", או להיות "אדם חי" "אדם מת" - זהו אדם אשר נשאר בשגרה הרגילה שלו שבו הוא מתעלם

ממגרעותיו וממעשיו הרעים אשר פוגעים בו ובאחרים, אלו חיים שבהם האדם מפקיר את עצמו ואת נפשו... לכן קרוי אדם זה בשם התואר "מת", שכן מעשיו הרעים ממיתים אותו (מבחינה נפשית)!!!...

"אדם חי" - זהו אדם שהחליט החלטה אמיצה שבו הוא בוחר לעשות שינוי לטובה בכך שהוא מתקן את דרכיו הרעים יום, יום שעה, שעה ובכל רגע וכתוצאה מכך הוא משפר את עצמו כאדם לכן קרוי אדם זה בשם התואר "חי", שכן מעשיו הטובים מחיים אותו (מבחינה נפשית)!!!... אך בשביל להגיע לשינוי הטוב הזה האדם צריך לשלב שני דברים - "מחשבה + עשייה".

"המחשבה" - היא דבר חשוב בחיינו שבעזרתה אנו מתכננים תכנונים טובים, אך בשביל להפוך את המחשבה הטובה למציאות בשטח אנו צריכים להעביר אותה לשלב הבא ההכרחי שהיא שלב "העשייה" ועל ידי כך נקבל תוצאה של עשיית טוב בעולם!!!... ולא יאמר האדם לכשאפנה (כשאני אהיה פנוי) אשנה (אעשה שינוי) שמא לא תפנה (לא תהיה פנוי) - כלומר תעשה ותגרום לשינוי לטובה עכשיו ומיד!!!... ואל תתמהמה כי החיים עוברים מהר!!!

משל למה הדבר דומה, מעשה היה באדם אחד שעבר דרך גדרות הנהר ופתאום שמע צעקות אימים הצילו!! קפץ האיש מיד לתוך הנהר וגילה שם את "בת המלך", שנאחזת בו בשארית כוחותיה חיש קל משך אותה בכל כוחו והצילה.

"המלך" בשמעו זאת החליט שהאלמוני שהציל את בתו יקבל פרס כאות הוקרה על מעשהו שהיא כניסה חופשית לחדרי "האוצרות של הממלכה" ובמשך קצבת זמן של "70 דקות" יש ברשותו לחטוף לעצמו מכל הבא לידו... קפץ האיש בשמחה לאור הבשורה שקיבל והחל להרהר לעצמו כמה אבנים טובות ומרגליות יוכל להכניס בתוך הזמן הארוך שקיבל וכך בין לילה יהפוך לאדם עשיר ובעל עוצמה חיכם האיש את ידיו מרוב שמחה וחיכה בקוצר רוח ליום המיוחד.

בארמון המלוכה אבל כבד ירד על כל השרים בשמעם את מתנת המלך שהעניק לאלמוני, ושטחו בפני המלך את דאגתם העמוקה לחשש האוצרות, הבין המלך שנעשתה טעות מצידו שכן היה פזיז מידי אולם מילה של מלך זו מילה לכן גובשה הצעה שבה יפגעו בעקיפין באיסוף האוצרות מבלי לפגוע בבחירה החופשית של אותו אדם, ההצעה התקבלה ברוב קולות וכשהגיע היום המיוחד ניצב האלמוני בפתח הארמון עם עגלות רבות להעמיס בהם את אוצר הממלכה, והינה תקיעת הפתיחה של משרתי המלך נשמעה בקול גדול זהו סימן של האלמוני לצאת לדרך אך לפתע מגלה לנגד עיניו את המלך בכבודו ובעצמו וכל פמלייתו שכולם עומדים לכבודו... לא היה לו נעים למהר פנימה לפני גדולים אלו לכן כיבד כל אחד בלחיצת יד ובמילה טובה, אולם היה ליבו כבר בוער לרוץ פנימה החל להתקדם האלמוני אך לפתע הוא מגלה במסדרון תאורה של זרקורים שמחליפים צבעים ופתאום קולטות אוזניו מנגינה ערבה אשר מורכבת משלושים נגנים אשר מתוכם משתלב קולו הבוקע של הזמר שהוא כל כך אוהב אשר שר כ-10 שירים שהולחנו במיוחד לכבודו... השירה שבתה אותו, ורק לאחר שנגמרה יצא האורח שלנו משכרות הקסם והחל להתקדם עוד ד' אמות אך לפתע, הוא רואה בזווית החדר שורת מלצרים לבושי כבוד כשלידם שולחן עמוס במעדנים שריחם נודף למרחוק ומושך את חוטמו

המהופנט לכיוון המעדנים. החל האורח הנכבד שלנו לבלוס ולבלוע הכול מכל וכול עד אשר הגיע לכבדות משא ועייפות, שפתאום הוא נזכר שהזמן שלו הולך להסתיים, האורח שלנו נכנס לפאניקה והחל לרוץ כמטורף לעבר האוצרות אלא שבדיוק אז הוא מרגיש לפתע יד כבדה נוחתת על צווארו, ובאדיבות תקיפה מבקשת ממנו לעזוב את האולם - זמן תם!

"הנמשל" - לפעמים טרדות והנאות העולם מושכות אותנו וגורמות לנו לעייפות ולחוסר מעש...

לכן יהי רצון ש"בזמן הקצוב שיש לנו בעולם, נאסוף אוצרות של מצוות ומעשים טובים"!!!

בגמרא נאמר: "בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון". כמו אותם הכבשים שכדי לעשר אותם מעבירים אותם דרך פתח צר, וכל כבש עשירי מסמנים בצבע אדום. כל הכבשים המסומנים, סופם להשחט ולעלות למזבח, אולם הם ממשיכים להתנהג כרגיל, לאכול עשב ולהשתעשע עם חבריהם, כאילו כלום לא קרה.

כמה טיפש ועצלן הוא הכבש! הרי ביכולתו לקפוץ לנהר ולרחוץ במים עד שימחק ממנו הסימן האדום, וכך ינצל מעונש המוות אשר נגזר עליו. במקום זאת מעדיף הכבש להשתזף בשמש, לאכול עשב או סתם להשתעשע. כך גם אננו!!!

איש אינו יודע מה נגזר עליו, אך יודעים אנו, שע"י תשובה ודמעות אפשר למחוק גזרות רעות. בתפילה ובמצוות אפשר לשנות דברים לטובה ולזכות לשנה טובה ומתוקה.

(עפ"י שנה טובה)

הופע בהדר גאון עוזק על כל יושבי תבל ארץ

הגר"צ פלמן זצ"ל היה מביא בשיעוריו את דברי מרן החפץ חיים זצ"ל, שכאשר דיבר בימי אלול על תפילות הימים הנוראים היה מספר שבשנת תרע"ז הדיחו את המלך ניקולאי מכסא המלוכה, וכאשר שהה במעצר ביקש שיגדילו לו את מנת האוכל, ויתנו לו כמות יותר גדולה של לחם ותפוחי אדמה. כאשר הדבר התפרסם בעולם כולם צחקו עליו, שבעת שישב על כסא המלוכה היה ניקולאי מלך אדיר, שכל פקודה שלו היו חייבים לקיים באש ובמים. ואילו עתה הוא שכח מכל הנהגת המלוכה, ונכנס לכזו שפלות שכל מה שיש לו לבקש זה רק לחם ותפוחי אדמה. אמר החפץ חיים אותו הדבר יש לומר גם כלפינו, עם ישראל שהם בני מלכים גלו מעל שולחן אביהם, ועתה כאשר אנו באים בימי הדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, צריכים שלא להיות טפשים כניקולאי ולבקש רק "לחם ותפוחי אדמה", אלא עיקר הבקשות צריך להיות על המלך שיחזור לכסא מלכותו "הופע בהדר גאון עוזק על כל יושבי תבל ארץ", שכאשר המלך ישוב בוודאי שלא יתן לבניו בני המלוכה שירעבו. ולכן בכל התפילות מבקשים בעיקר על כבוד שמים, שהיא בקשה שכוללת את הכל.

(הגר"צ פלמן זצ"ל)

בספר חיים ברכה ושלוש וכו' נזכר ונכתב לפניך.

בספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה, וכו' נזכר ונכתב לפניך, וצריך להבין מה הכוונה "לפניך" מה צריך דווקא לפניך, וכן אומרים אבינו מלכנו חטאנו לפניך, ומבקשים זכרנו בזכרון טוב

"לפניך", אלא זה ידוע שאם שנזכר או אספן כסף שולח שליח הוא לא עושה כל כך הרבה כסף מאשר שיבוא לפני העשיר, וכן מי שאומר לך תן לי מעטפה ואני ישלח לך כסף הוא כבר לא מחכה להרבה כסף, כי כמו שאין אדם מעיז פניו, בפני, כך כשצריכים נדבה אם אתה עומד בפני העשיר קשה לו לשלוח אותך, כן פי כמה וכמה אצל כשאדם בא לבקש מהקב"ה מבקש הוא לפניך אני רוצה שיכתב לפניך שתתן יותר, וכמו שחטאנו ומתוודים שהחוצפה היה לפניך ואנו שבים לפניך ומבקשים זכרנו בזכרון טוב לפניך. ואנו אומרים ב"לדוד ד' אורי וישעי", "לך אמר לבי בקשו פני, את פניך ה' אבקש", הבקשה כאן מפורט שאנחנו מבקשים את פניו דייקא. לזכות לקבל פני המלך.

(המלקט)

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים.

כולנו מכירים את השיר "ובאו האבדים...". והיינו חושבים שלפי ההגיון, המילים הבאות צ"ל "מארץ אשור והנדחים מארץ מצרים...". ההגיון אומר שמביאים "ממקום" ולא "במקום". (ואמנם כך שמעתי ששרים!)

אבל בפסוק לא כתוב כך אלא "בארץ אשור" ו- "בארץ מצרים" חשבתי על דרך אחרת להבין משמעות המילים כאן, בס"ד. כשתבוא הגאולה ב"ב, כשנעלה ארצה, באופן "טבעי" יישאר בנו חלק של הגלות שבה היינו שקועים ואז נתחיל לחפש בארץ את השיכון "שלנו" שבו נקנה דירה ונחפש השכנים "משלנו", נלמד בשפה "שלנו" וכו', ונמשיך את הדרך ורמת החיים "שלנו" כמו שהיינו בחו"ל. ככה "נרגיש בבית!". נכון הוא שאנו בארץ ישראל אבל הגלות עדיין איתנו - הגלות עדיין בנו! ובאו האבדים {והם עדיין} באשור, ונדחים {ושהם עדיין} במצרים!...

ומתי תצא הגלות ממנו? - הרי התשובה היא בסוף הפסוק "והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים"!!!

אין הגאולה גאולה אמיתית, אין אנו מוזהרים מהגלות, עד שכולנו יחד, שנשתחוה לה' ביחד על הר הבית ביחד, בירושלים המאוחדת - ביחד!! בב"א, אכ"ר.

מהי הכוונה של עניין המלכת הקב"ה עלינו? ה"מגלה עמוקות" רבה של העיר קראקא, צדיק וקדוש, חי לפני כארבע מאות שנה והיה גאון אדיר, בראש השנה כשהיה ניגש וצועק "המלך" היה פורץ בבכי נוראי, בוכה וגועה. לעיתים חצי שעה ולעיתים שעה או שעתיים. שאלוהו תלמידיו: ילמדנו רבינו מה טעם הבכיות הנוראיות הללו ב"המלך"? אמר להם, בוודאי הנכם מכירים את הסיפור שהגמרא מספרת שבזמן חרבן הבית רבי יוחנן בן זכאי הצליח לחמוק ולעבור את המצור, והגיע אל אספסינוס וקרא לו מלך, אמר לו שהרי נאמר: "והלכנו באדיר ייפול" סימן שאתה מלך ואין אדיר אלא מלך דכתיב "והיה אדירו ממנו", שאלו אספסינוס: אם אני מלך מדוע לא באת אלי עד היום, אמר לו הבריונים לא נתנו לי. אומר המגלה עמוקות, השאלה הזו נזעקת כל שנה כאשר הנך אומר "המלך", בעצם אתה מצהיר שהקב"ה הוא המלך שלנו, אם כן היכן היית עד עתה? מה עשית עבורו? האם התנהגת כמו חייל של המלך? ומפחד השאלה הזו געה בבכי. ובזה אנו צריכים להתבונן, כשאומרים המלך הקדוש, אנו ממליכים אותו עלינו, במה? אם אתה מצהיר כי אני המלך שלך מה עשית כל השנה,

האם התנהגת כאילו אני המלך שלך? ונבדיל בין הטהור לטמא, באנגליה ישנם חיילי המלכה שעומדים ניצבים בחוץ במשך יום שלם עטורים במדיהם ולא זזים כלל, וזה אפילו בחום נוראי, יש תמונה מפורסמת שאחד מהחיילים נפל והתעלף מהחום ואף אחד לא הסתכל לא שמאלה ולא ימינה, שכב ביניהם במשך חצי יום, מדוע? המלך! בכל מקום שהיה מלך כולם היו רועדים.

במה מתבטא חייל המלך? כאשר לובש את הבגדים לפי החוק, עם הכובע והחגורה והמעיל שצריך ללכת עמו, מסודר ונקי, שלא יהיה עליו רבב, בצבא לובשים כולם את אותם המדים כדי שהכל ידעו כי הם חיילי המלך. במה אנחנו חיילים? מדוע "עד האידינא לא אתינן", אם אתה המלך צועקים ולא חשובים במה הוא מלך עלינו, האם אני חייל נאמן אשר כל בוקר מגיע בזמן לתפילה, מתפלל כראוי, מקיים את המצוות, כשאני אומר ברכה אני חושב על מה שאני אומר? וכן הלאה. ומפורסם משלו של ר' חיים מבריסק ומקובל כי היה חוזר עליו בכל ערב ראש השנה: סוחר בדים רצה להבריח את הגבול הרוסי ולמכור שם את סחורתו ללא מכס, וכבר חודש ימים לפני כן הזמין את העגלון וסיכם עמו על היום המיועד, בקש ממנו שייקח אותו אל רוסיה, והעגלון לא היה מתרגש מכך, הרי כל יום עובר את הגבול, אך הסוחר רועד מפחד, כיון שידוע שהולך לעשות מעשה שהוא נגד החוק, אך העגלון אדיש. ככל שמתקרבים הימים הפחד של הסוחר הולך וגדל, מגיע כבר יום הנסיעה ונוסעים בדרך, הסוחר כולו רועד, שואל אותו העגלון: "מה ארע למצב רוחך, מדוע אתה כל כך חושש?" אומר לו הסוחר: "האם הנך טיפש? האינך יודע שאני מבריח פה סחורות שלא שילמתי עליהן מכס?" "לפתע העגלון מתחיל גם כן לרעוד, יודע שאם יתפסוהו יקחו לו את המרכבה והסוסים, והוא יושב בכלא, וכמה שעות לפני שעוברים את הגבול העגלון גם כן מפחד. וכשמתקרבים לגבול יש רק שניים שאינם חוששים ואינם מתרגשים, אלו הסוסים! אומר על כך ר' שלום שבדרון: מי הם הסוסים, אלו שמחפשים בערב ראש השנה את הספר, בראש השנה הרי הולכים לעבור את הגבול, נכנסים לחצר המלך, המלך יושב על כיסא כבודו בימי הדין, ואנחנו סוסים לא מתרגשים, האדישות ממלאת אותנו. הסיבה לאדישות מפני שכל אחד מאתנו אומר, כל השנה אני שומע על יום הדין שנכתב בו מי לחיים ומי למוות, מי לפרנסה ומי לבריאות וכו' וכו' ואח"כ ביום כיפור נחתמים. והנה ברוך ה' אני כבר עובר את זה חמישים שנה, שישים שנה, והכל בסדר, לא ארע לי כלום, וכך הופך להיות סוס אדיש, במקום שיסתכל על האמת, סוס שכמוך, הרי אין יום ללא אסונות. הנה, רק לפני שבוע נכתב בעיתון על ילד בן שנה וחודשיים, טיפס על הטלוויזיה להוריד לעצמו במבה האם שמעה נפילה חזקה, באה לראות ומצאה את בנה מעוך תחת הטלוויזיה, האם זה לא החשבון של ראש השנה האחרון? מי לרעב, מתרחשים בימינו דברים הנראים בלתי מציאותיים, באותו עיתון סופר על אישה צעירה בת שלושים ושש שגילו אותה פורצת לבית של שכן, יושבת ליד המקרר ואוכלת כל מה שיש, הגיעה המשטרה, תפסה אותה, אמרה: "כבר שלושה ימים שאני אוכלת!", התביישה לבקש ולכן הלכה לגנוב. אכלה וזללה כל מה שראתה לא הבדילה בין מבושל ללא מבושל. כשאומרים בראש השנה מי בחרב ומי ברעב, אלו דברים שקורים בימינו, בעינינו רואים אנו את הקורה בארץ, כמה משפחות הרוגים ופצועים, כמה אסונות, ואנשים חושבים שלי זה לא יקרה, אני חי. מי יודע

חשבונות ה'? כולם מסתכלים כמו סוסים, האם מישהו חלם שיפלו בנייני התאומים? שבעת אלפים הרוגים, והאמריקאים לא אומרים את האמת. בוודאי היה שם פי כמה. וכל זה גם מיום הדין של השנה הקודמת. האם משהו חלם על ההוריקנים בטקסס ובפלורידה. וכל זה ג"כ מיום הדין בשנה הקודמת.

הקב"ה מייסר אותנו היהודים ייסורים בלי סוף, בגלות ובצרות אחרות, כל העולם רודף אותנו, ובכל ההיסטוריה מיליוני יהודים נשחטו, ומבאר הגאון מווילנה מדוע קורה כל זה? מפני שאם לא היו באים ייסורים אלו לעם היהודי או לנו מיום הדין, וזאת מפני שאיננו יודעים מהו יום הדין, כאן, בעולם הזה, אנו מכירים את הקב"ה שהוא מלך יושב על כיסא רחמים, אבל בעולם הבא אין מידת הרחמים, שם ההנהגה היא של מידת הדין והאמת, וללא הייסורים שפוקדים אותנו לא היינו מחזיקים שם רגע אחד.

בראש השנה אנו תוקעים בשופר: תקיעה, שברים ותרועה...

ישנם בעולם שלושה מצבים לאדם:

מצב 1- שהכל מסתדר לו בחיים, כל התכנונים שרוצה לעשות בעתיד- נעשים. והוא חי באושר. זה אדם שהוא כמו התקיעה שהקול שלה תמיד ישר ללא מעידות.

מצב 2: אדם שמדי פעם נופל ונכשל אך בדרכו הוא מסתדר בחיים. זה אדם שהוא כמו שברים, שמדי פעם יש משברים כמו הקול של השברים שמדי פעם יש הפסקות ומעידות.

מצב 3: אדם שתמיד נופל ונכשל, שוב תמיד לא מצליח לו בחיים! בקיצר כישלון אחד גדול. זה אדם שהוא כמו תרועה שכל רגע יש הפסקה ושבירה. ואם נשים לב תרועה מזכיר קול בכי.

אך בסופם של כל התקיעות יש תקיעה: תשר"ת, תש"ת, תר"ת. מפה אנו רואים שתמיד אדם צריך להאמין שבסוף תגיע התקיעה, ז"ל שהמצב יסתדר...

(המלקט)

שמחת הממלכה

ומתי בדיוק, בכל שלבי טכס הממלכה, המתמשכים מעלות השחר ועד צאת הכוכבים של ראש השנה, אנו מכריזים את קריאת "יחי המלך"? מתי בדיוק, באיזו שעה, מניחים את הכתר על ראשו של המלך ואנו מקבלים על עצמנו באמת ובכל לב את מלכותו? מתי מתרחש לו הרגע המאושר הזה?

אדונינו הגר"א ז"ל מוילנא היה שרוי בשעת תקיעת השופר בשמחה גדולה ובהתרוממות רוח, באומרו כי כעת, בשעת תקיעת השופר, אנו ממליכים את הקב"ה עלינו, שעת המלכותו של אבינו מלכנו הינה שעה נפלאה בעבורנו, רגע של התרוממות ושמחה מיוחדת. מי הוא מלכנו? הקב"ה! אבא שלנו! אנו מקבלים כעת את עול מלכותו ואנו שמחים על כך בשמחה רבה ועצומה!

כולם אומרים מיד אחרי התקיעות את הפסוקים הבאים: "אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך יהלכון". "בשמך יגילון כל היום ובצדקתך ירומו". לא פסוקים של צער, לא פסוקים של בכי, חלחלה או מורא, אלא דוקא פסוקי שמחה וגיל, שנראה שנלקחו מפסוקי שמחת תורה. וזאת מדוע? כי אנו ממליכים שו במחדש את מלכנו אהובנו!

ראש השנה הראשון של החוזרים מגלות בבל לירושלים. המונים נאספו כאיש אחד ברחוב שלפני "שער המים" עזרא הסופר קורא את דברי ספר התורה והעם כולו גואה בבכי חסר מעצורים, מכים על חטא על חטאיהם. על כך שעברו על

דברי ספר התורה. ואז פונים אליהם נחמיה, עזרא הכהן הסופר והלויים "המכונים את העם" ואומרים להם: "היום קדוש הוא לה' אלוקים, אל תתאבלו ואל תבכו! - כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה. ויאמר להם: "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדונינו, ואל תעצבו! כי חדות ה' היא מעוזכם" (נחמיה ח, א-יב).

"בראש השנה אין מאריכים בתפילה יותר מיד, שאין להתענות בו עד חצות כמו בשאר ימים טובים. ואין לבכות בראש השנה, כמבואר בספר עזרא "אל תבכו" והקפיד לנגן הקדיש שאחר מוסף, לכבוד יום טוב..." (מעשה רב, הנהגות הגאון מוילנא זללה"ה).

לפי דעת הגר"א, אין לבכות בראש השנה, ראש השנה הוא "יום טוב", יום של שמחה, כבו אנו ממליכים את הקב"ה. נכון, האריז"ל קבע שצריך לבכות בראש השנה, ואדם שאינו בוכה בראש השנה הרי נשמתו פגומה. נכון, שגם תלמידי הגר"א לא קיבלו את דעת רבם בעניין זה ובכו גם בראש השנה (כפי שכתב לי הגה"צ רבי שריה דבלצקי שליט"א). אך כבר הסביר את האי סתירה שבדבר, בספר "אור חדש" להר"ש מלאצן זצ"ל, ואלו דבריו המתוקים: "אלו ואלו דברי אלוקים חיים. הגר"א מיירי במי שהביא את עצמו לידי בכיה, כמו אלו החזנים שמשתלים לעורר את העם לבכיה בשעה שאומרים בפיוט "ונתנה תוקף" וכדומה, וזה אינו נכון. אבל מי שבוכה בעצמו מרוב דביקותו בהקב"ה, זוהי ודאי מידה טובה!"

מצד אחד, פחד המשפט וחרדת הדין הנורא הוא בסיס איתן בעבודת ימי ראש השנה. רק אנשים קטנטנים בשכלים ותינוקים בנשמתם אינם מפחדים בראש השנה, ביום בו מחליטים האם יחיו או ימותו, האם ילדיהם יחיו או ימותו וכיצד תיראה השנה שלהם בכל נושא ועניין. אך מנגד, מצד שני, אנו מאושרים ושמחים שאנו ממליכים ביום זה עלינו את אבא שלנו, את מלכו של עולם.

נפסק ב"שולחן ערוך" שבראש השנה עלינו לאכול דווקא דברים מתוקים. התקיעות צריכות לעבור עלינו בשמחה ועלינו ללבוש בגדים יפים וטובים. כי אכן כן, אנו ממליכים את מלכנו עלינו!

--- ורגע, כיצד ניתן לשלב פחד ואימה מצד אחד ושמחה וגילה מצד שני?

אכן, כבר אמרו החכמים שרק יהודים מסוגלים לשלב בין שני הניגודים הללו. לשמוח מצד אחד, להיות בטוחים וסמוכים שאבינו מלכנו יוציא את דינו לטובה ולברכה, אך גם לפחד, לרעוד מפחד, מצד שני. היצירה המופלאה הנקראת "יהודי" מסוגלת להצליח לשלב את שתי התחושות הסותרות - לכאורה יחדיו. נסו והוכחו לראות...

(בסוד שיח)

שיחה ערב ראש השנה

משגיח באחת הישיבות שאל את מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל מה לומר לתלמידיו בישיבה בשיחה לפני ראש השנה, רבינו אמר לו שיגיד לבחורים שיידעו שעיקר מה שהיצר הרע מבקש וזה עיקר העבודה שלו שלא ייצאו תלמידי חכמים! לא אכפת כל כך ליצר הרע שילמדו שיתפללו שיעשו מצוות ומעשים טובים העיקר שלא יהיו תלמידי חכמים. והסביר רבינו הלא תראו מה

כוחו של תלמיד חכם אחד, מה "חזון איש" אחד יכול לעשות, כזו מהפיכה בכל העולם, ומזה היצר הרע הכי מפחד ואת זה הוא מבקש למנוע בכל כוחו, ותלמידי ישיבה שיש לכל אחד עתיד לצמוח ולגדול תלמיד חכם, את זה היצר הרע לא רוצה לתת. צדיק אחד יכול לעשות מהפך בכל העולם, כמו שמצינו אצל שמעון הצדיק שמאז פטירתו נעשו כל כך הרבה שינויים (עיין יומא לט, א), הרי שכל מה שהיה זה היה בזכות הצדיק ועל ידי פטירתו פסק הכל. וכן אמרו בפולין שכל זמן שהחפץ חיים היה עדיין חי היו מצליחים על ידי השתדלות להשתמט מגזירת הגיוס לצבא הפולני, אבל מאז שנפטר החפץ חיים כבר התחילו לגייס בחורי ישיבה לצבא ולא הצליחו בעשיית השתדלות. גם קודם שנות הזעם באירופה נפטרו הרבה מגדולי הדור ואילו היו בחיים עוד תלמידי חכמים היו פחות יהודים נהרגים, ומי יכול לדעת מה היה. כי כל מה שיש יותר תורה, יותר חסד, יותר מצוות, זה מגן (מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל - רשימות תלמידים)

חידושו הנפלא של הירושלמי שבר"ה אין דנין אלא לפי מעשיו באותו היום

ראיתי שמביאים דבר נפלא בשם הירושלמי, כי בראש השנה אין דנים את האדם לפי מעשיו לשעבר, אלא לפי מה שהוא ביום ראש השנה עצמו, ולא מסתכלים על העבר אלא מה המצב שלו כעת, באיזה דרגה הוא ומה מצבו הרוחני בראש השנה, מה המעשים שלו, מה הדיבורים שלו ומה המחשבות שלו, אם בראש השנה הלב שלו הוא טוב כמו שצריך להיות, הרי הוא צדיק גמור ונכתב ונחתם לאלתר לחיים, כי מאחר שהוא במצב טוב, הרי עכשיו זהו מצבו, ואפילו אם פעם היה בטלן ומדבר לשון הרע ובעל מידות רעות, הרי עכשיו השתנו מידותיו, וכיון שהוא מתנהג יום שלם כמו שצריך, זהו סימן שהשתנה ונהפך לאדם אחר.

וכמו ששמעתי פעם מעשה שהיה באחד שאמרו עליו שהוא אדם גדול, והיה אחד שביקש לבדוק אם זה נכון או לא נכון, ונסע אליו והתאכסן בביתו שלושה ימים רצופים, וביקש לראות במה הוא גדול, אך לא ראה אצלו שום דבר מיוחד יוצא מן הכלל, והכל היה בפשטות בלי שום צדקות מיוחדת, ויצא מאוכזב שלא ראה עליו שום גדלות, ושאלו אותו האם ראה אצלו איזה מעשה קטנות, או דבר שיש לו ביקורת לומר עליו, ואמר כי לא ראה שום דבר שאפשר לבקר אותו, אלא הוא מתנהג באופן נורמאלי, ואינו עושה דברים משונים וחרגיגים, ואמרו לו אם כן זוהי גדלות! אם שלושה ימים היית אצלו ולא מצאת בו שום פגם, זהו אדם גדול! ולפי המבואר בראש השנה יהיה די ביום אחד של התנהגות כזאת, שהכל לפי ההלכה בלי שום פגם, ואם אדם עומד בניסיון יום שלם, כבר נתהפך מצבו והשתנה טבעו בזכות קדושת היו, והרגל נעשה טבע, ונחשב כבר צדיק גמור לזכות בדין לשנה טובה. בגמרא בראש השנה כתוב, "אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו באותה שעה", וברבנו חננאל הביא מהירושלמי "אם זך וישר היית אין כתוב כאן אלא אם זך וישר אתה עכשיו". וזה פתח גדול ליום הדין שאפילו אם הרשע חוטא במשך השנה, אם בשעת הדין הוא כהוגן זכה בדין, אלא אליה וקוץ בה דחטא שחוטא האדם אינו עובר ודי אלא מותיר בו רושם. והאריז"ל ידע לקרוא על מצח

חייבים להתאמץ ולהשתדל לעבור בלא חטא לפחות את שני ימי ראש השנה.

ודא עקא, הואיל ובר"ה יש מתח מעצם היום, ונוסף לזה גם ההשתדלות הנ"ל שלא לחטא בהם, זה מוסיף מתח, ועלולים מחמת זה לבא להקפדה וכשאנו מדברים על ללא חטא מובן שאין זה רק בחטאי בין אדם למקום אלא אף בין אדם לחברו, וכן בתפילה בשו"ע נפסק שבר"ה אפשר קצת להגביה קולו בתפילה, ויש אחד שכששכנו מגביה קצת את קולו זה מרגיז אותו כל התפילה ומעצבן אותו כך-כל, התפילה עוברת עליו בהקפדה וכעס, לכן בשיבתנו הנהגנו שהתפילה תהיה בלחש גמור, אך בבית-הכנסת האדם אינו שליט על כך וישנם המגביהים קולם, וצריך להיות בסבלנות ובמנוחה ולא להתעצבן מזה, וכן אם עושים איזה דבר שלא כרצונו שיהיה סבילן ולא יקפיד ויקבל במנוחה מה שנעשה בניגוד לרצונו.

וכשאנו מדברים על ימי ראש השנה, הכוונה היא על כל היום ולא רק שעת התפילות אלא כל היום כי מי יודע אולי ברגע זה דנים אותו. שתהיה לו זהירות מחטא: במעשה. בדיבור. במחשבה. שלא לדבר אפי' דברים בטלים, וכל-שכן דברים האסורים. חידושו הנפלא של הירושלמי הוא פתח תקווה נכבד, וכך גם אמר לי אחד ששמע את הדברים והיו לו למשיב נפש. אשרינו שיש לנו את דברי חז"ל ואנו יודעים מה לעשות.

(הרב וולבא צוק"ל - לאורם)

בקשות בתפילות ראש השנה

הנה עיקר הבקשות בתפילות ראש השנה הם על מלכות שמים, שכולם יהיו משועבדים למלכות שמים, וכפי שאנו מבקשים בשמונה עשרה "ובכן תן פחדך השם אלוהינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים", ובאמת כתוב שבראש השנה אין לבקש בקשות פרטיות על עצמו, וכן בקשת סליחה ומחילה מזכירים רק באבינו מלכנו ולא בתוך התפילה, וכל הבקשות בשמונה עשרה הם על מלכות שמים והתגלות כבודו ית'.

אבל כבר אמר הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל כי אנו בדורנו לא שייכים למדרגה הזאת, וכי אדם אינו דואג לעצמו? האם אכפת לו רק מכבוד שמים? וכי לא אכפת לו מפרנסה ובריאות? הרי כל אחד אכפת לו והוא רוצה גם את צרכי עצמו, ואם יעמוד ויבקש רק על כבוד שמים זהו שקר ואינו אמת, לכן מותר לנו לבקש באבינו מלכנו על פרנסה ועל חיים טובים, כי בוודאי אנו רוצים גם את הפרנסה.

ומעשה שהיה באיזה מקום, שהגיע לשם אחד וראה כי כשאומרים אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך הם מבקשים בכוונה ובהתרגשות גדולה מאד, ואחר כך כשהגיעו לאבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה לא התרגשו כלל, והתפעל מאד מזה שהם דואגים על תשובה ורוצים רוחניות יותר מגשמיות, עד שבא אדם פיקח והעמיד אותו על טעותו, כי על תשובה הם מבקשים בכוונה גדולה מפני שהם יודעים שיש להם על מה לחזור בתשובה, אבל על פרנסה הם לא דואגים ובטוחים שיהיה להם פרנסה כמו בשנה שעברה, אך מי שהוא בעל אמונה יודע שגם על פרנסה ובריאות צריך לפחד, כי הכל בידי שמים

ומי יודע מה יהיה, לכן צריך לבקש גם על זה.

ברם יש עצה אחת כיצד לבקש, וכפי ששמעתי פעם כי רבנית גדולה שהייתה באמריקה כתבה מכתב לבניה כאן בארץ, שבראש השנה יבקשו בתפילותם בעיקר על כלל ישראל, הנה זה לא כל כך קשה לבקש שיהיה טוב לכולם ולא רק לו, ובהרבה מקומות מזכירים בלשון רבים כגון 'כתבנו בספר פרנסה וכלכלה', וצריך לחשוב על הכלל שלכולם יהיה פרנסה וכלכלה ולא רק על הפרט, וכשאדם מבקש על הכלל, ממילא יהיה גם לו, שהוא ביחד עם כולם.

(המלקט)

"כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה"

הנה בראש השנה הקב"ה יושב ודן את כל יצורי עולמים, וכמו שאומרים בארוכה בפיוט "ונתנה תוקף", "וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרום" וכל הענינים שיתרחשו במשך כל השנה כולה הקב"ה גוזר את גזר דינם ביום הדין בראש השנה. וכמו שאומרים בהמשך הפיוט, "מי יחיה ומי ימות, מי יעני ומי יעשיר, מי ישפל ומי ירום". ובגמ' בביצה איתא, תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזא, כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים" שהקב"ה קוצב לאדם את כל מזונותיו של כל השנה כולה בראש השנה, וכפי מה שנפסק לו בדינו כך הוא מקבל במשך השנה.

בספר "בטוב ירושלים" להמגיד הירושלמי הגה"צ רבי בן ציון ידלר זצ"ל, מספר שבשנות נעוריו הקב"ה זיכה אותו ברע וידיד נפש, הלא הוא הרה"צ רבי אברהם חנוך הופמן זצ"ל שלמד ממנו הבנה אמיתית בתורת המוסר וכתב עליו "יודע אני בעצמי שהמעט יראת שמים שיש לי קיבלתי ממנו" ומספר שרבי אברהם חנוך הופמן היה גר בחוץ לארץ, ובבחרותו עלה לארץ, כי מרוב תשוקתו לעלות לארץ לא רצה לשאת אשה בחו"ל שמא היא לא תסכים לעלות לבסוף לבוא לארץ. וכתב "בהיותו עני מדוכא, ואין בידו הסכום הנדרש להוצאות הדרך, וגם תעודת הפספורט לא היתה לו החליט לעשות הדרך רגלי, וכן עשה. כיתת את רגליו מעיר לעיר ומכפר לכפר, מוויילנא עד אודיסא וכו', וכאשר שאלוהו כיצד אינו מפחד לעבור את הדרכים האלה ללא פספורט, היה פותח את הסידור ומראה על "תפילת הדרך" ואומר "הנה זהו הפספורט שלי". כיון שהגיע לעיר הנמל אודיסא, עלה מיד על אוניה נכרית המהלכת לארץ ישראל וחבילתו בידו, עד שהגיע בודק התעודות והאישורים על תשלום דמי הנסיעה. הלה ביקש ממנו את תעודותיו, וכיון שלא היו בידו גרשו בחזרה אל החוף, ואך חבילתו נשארה בספינה. למזלו - כותב רב"צ ידלר - נעצרה האוניה בשעה שעמדה לצאת לדרכה, ואחד הנוסעים הביא עימו עדר גדול של כבשים ועיזים להטעין אותם על האוניה. נדחק ר' אברהם חנוך בין הצאן, ועלה אתם על האוניה מבלי שירגישו בו כלל, ורק כשזזה הספינה ממקומה, חזר אל חבילתו. וכך יצא בדרכו אל הארץ הקדושה. כשעברו כמה ימים, והנוסעים התחילו להכיר אחד את חברו, שאלוהו אם יש לו בארץ איזה קרוב משפחה או ידיד? וכשענה בשלילה התחילו להציק לו בשאלות, כיצד אתה נוסע לארץ שאינך מכיר ללא פרוטה בכיסך? אמר להם "יש לי צק בנקאי על סכום ענק, שרשום על הבנק הכי גדול בעולם שמכבדים אותם בכל מקום בעולם".

הנוסעים שמעו כך, התחילו לכבדו וביקשו מפעם לפעם שיראה להם את הצ'ק, בסוף ר' אברהם חנוך הראה את הצ'ק הוציא נייר מכיסו שהיה כתוב עליו "תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, והוסיף ואמר "נאמן עלי בעל ההבטחה שיקיים דבריו" וכותב רב"צ ידלר "וזכורני שנייר זה היה מונח בכיסו כל ימי חייו".
(בטוב ירושלים)

אין ראייה משנים קודמות שיצא זכאי בדין

ידוע כי פעם הייתה אימת הדין גדולה מאד בחודש אלול, ובימינו לא רואים ולא מרגישים את אימת הדין, ובדרך כלל אדם מרגיע את עצמו וחושב, שהרי בכל שנה יש יום הדין בראש השנה, ותמיד בכל השנים יצא זכאי בדין וכל השנה עברה עליו בטוב, והוא סבור כי הוא בחזקת זכאי וצדיק והדרך שהוא הולך בה היא דרך טובה ונכונה, ויכול להמשיך את החיים שלו כמו שהיה רגיל עד עכשיו, כי בשנה שעברה לא היה צדיק יותר ממה שהוא עכשיו, ואם בשנה שעברה יצא זכאי אין שום סיבה שגם השנה לא יזכה בדין, ככה יש שחושבים ומרגיעים את עצמם. ושמעתי פעם מהגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, שדיבר שנה אחת בישיבה ביום כיפור לפני כל נדרי כשמרן הרב מפוניבז' זצ"ל היה בחוץ לארץ, ואמר כי אדם חי באשליות שבשנים הקודמות יצא זכאי בדין, כי כל השנים הקודמות עברו עליו בטוב, אבל באמת אין זו ראייה, כי שמא באמת כבר בשנים שעברו יצא חייב בדין, והורידו לו שנה אחת או יותר מקצבת שנותיו, וכן כתב הראב"ד בהשגות על הרמב"ם (הלכות תשובה ג, ב): "לא כמו שהוא סובר שכשאמרו רשעים נחתמים לאלתר למיתה שמיד מתים, ואינו כן כי יש רשעים חיים הרבה אלא נחתמים לאלתר שלא ימלאו ימיהם שני הדור שנגזרו עליו", עכ"ל.

וכשאדם אינו מנצל את החיים כראוי מורידים לו מקצבת שנותיו, כי מן השמים העניקו לו את החיים כדי שישתמש בהם להרבות כבוד שמים, שזה תכלית הבריאה, וכמו שאמרו (אבות ב, יב) "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ואם הוא לא מנצל את החיים, ומבזבז אותם לא על התכלית האמיתית של כבוד שמים וחיי העולם הבא, אם כן למה לו חיים, וכל אחד צריך לחשוש שמא כבר הורידו לו שנה אחת או כמה שנים מחייו והוא אינו יודע מזה, ואולי אם יחזור בתשובה יאריכו את ימיו, אבל אם לא חזר בתשובה אינו יכול לדעת מה נגזר עליו ומה יהיה בעוד כמה שנים.

ומלבד זאת גם אדם אינו יכול לדעת מה שנגזר עליו בנוגע לחיים נצחיים, ומי יודע אם זכה לסייעתא דשמיא כמו שהיה יכול לזכות, וכל אחד אם יעשה חשבון יראה שיש מקום לזכות לסייעתא דשמיא יותר ממה שיש לו, ואם כן יש לחוש שמא לא יצא זכאי בדין בשנים הקודמות, ולכן לא זכה לסייעתא דשמיא גדולה יותר ברוחניות, לכן אין מקום להיות רגוע ולחשוב, כשם שזכיתי בדין בשנים הקודמות כך אזכה גם השנה, כי באמת אי אפשר לדעת אם אכן יצא זכאי או שנתחייב בדין.

ויש עוד סיבה שאי אפשר לדעת אם יצא זכאי בדין, מפני שכתוב (דברים ז, י) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", ופירש"י, "בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם

הבא", והיינו שרשעים נותנים להם את העולם הבא בעולם הזה, כדי שלא יהיה להם חלק לעולם הבא, ואילו הצדיקים מקבלים יסורים על חטאיהם בעולם הזה, בשביל שיהיה להם עולם הבא, כי העולם הבא הוא חיי נצח והעולם הזה הוא כחלום יעוף, וכיון שהם מחשיבים יותר את העולם הבא נותנים להם את העולם הבא, והרשעים שמעדיפים את העולם הזה מהעולם הבא, נותנים להם את שכרם בעולם הזה כמו שהם רוצים.

ולכן אין מקום להיות רגוע ממה שעבר את השנה במצב טוב, כי שמא הוא רשע שנותנים לו את שכר המצוות בעולם הזה במקום העולם הבא, וידוע שהשל"ה חיבר תפילה מיוחדת שלא יאכל את העולם הבא בעולם הזה, וכך גם מצינו (סנהדרין קא, א) שאמר רבי עקיבא לרבי אליעזר שמא ח"ו קיבל רבי עולמו וכו', וכל אחד צריך לפחד שלא יקבל שכר בעולם הזה על חשבון העולם הבא, ועדיף לחיות חיי צער בעולם הזה ולא להפסיד את העולם הבא, וכמו ששמעתי מבעלי מוסר כי העולם הזה הוא פנסיון יקר מאד, שאפילו כוס תה עולה שם הרבה מאד, ועל כל הנאת העולם הזה משלמים ביוקר בעולם הבא.

ושמעתי בשם הגר"א והרמח"ל (מאמר החכמה) שביארו מה שמבקשים בימים נוראים "זכרנו לחיים" ואחר כך "וכתוב לחיים טובים", מה הם חיים ומה הם חיים טובים? וביארו בזה כי מתחילה מבקשים על חיי הנצח, לזכות לחיי עולם הבא, ואחרי שמבקשים על עולם הבא בלי שום חשבונות ותנאים על העולם הזה, אזי מבקשים גם על 'חיים טובים' בעולם הזה, שלא יהיו קשיים המפריעים לחיי התורה והמצוות, והכל יהיה בצורה נוחה בלי קשיים ובלי יסורים, כי היסורים הם ניסיונות ואנחנו לא רוצים ניסיונות, אך מתחילה מבקשים על העולם הבא.

וכשאדם יודע ומכיר שכל חיי הנצח שלו תלויים במעשים הטובים, וגם העולם הזה שלו תלוי לפי המעשים הטובים, ממילא בעמדו לפני הדין והמשפט הוא משתדל ומחפש עצות כיצד לזכות בדין, וכמו שכתב רבינו יונה (ב, יד) "ובעת אשר יידע האדם כי יביאו את דינו לפני מלך בשר ודם, הלא יחרד חרדה גדולה וישית עצות בנפשו, ובכל דרכי חריצות יחיש מפלט לו, ולא תעלה על רוחו לפנות על ימין או על שמאל ולהתעסק ביתר חפציו", וקל וחומר לפני משפט מלך מלכי המלכים הקב"ה, כמה צריך להשתדל ולחפש עצות כדי לזכות בדין.

(מנן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל - כתיבי תלמידים)

נח הקבלה-בר"ה

הנה הגענו של השעה הגדולה והנשגבה בשנה, שעת הכתיבה והחתימה לכל אחד מה יעלה בגורלו בשנה הקרובה. לעיתים מגיע האדם ליום הדין, יום ראש השנה בהרגשה כי אין לי סיכוי, גם ככה בקושי הספקתי לעשות תשובה, ואפילו לסליחות בקושי הצלחתי להתמיד, על כן איני יודע מה יכתבו לי בשמיים, שהרי גם במשך השנה לא הייתי צדיק גדול. לאדם זה צריך לומר כי השופט והדיין הוא האבא הרחמן שלנו שרוצה שנצא זכאים בדין, וחפץ הוא ביותר לתת לנו שנה טובה ומבורכת, ועל כן גילה הוא לנו סוד גדול כיצד ניתן לשנות ולהפוך הכל ביום הדין בעצמו, גם אם לא הצליח להשתנות ולהתחזק כל השנה. את אחד הסודות הגדולים אמר הגאון הרב מוצאפי שליט"א בשיעורו ואמר: "ואם ירצה האדם הצלה לנפשו, יעשה את דברי הרש"ש הקדוש בהקד-

מתו לספר 'נהר שלום', בו הבטיח מופרשות ואמר: "כל מי שיק-
בל עליו ביום קבלה אני ערב לו שהקבלה הזו אחת קטנה תהיה
לו למליץ יושר בשעת דינו." מספרים כי כאשר הגיעו תלמידי
ישיבת 'כפר חסידים' בערב ראש השנה אל רבם הנערץ, ר' אליהו
לופיאן זצ"ל וביקשו פתח והצלה ליום הדין, ענה להם הרב: "יש
לי עצה וסגולה נפלאה בו יוכל האדם למלט נפשו בשעת המש-
פט, אף אם לא הכין עצמו כדבעי, והוא על ידי שיקבל על עצמו
בראש השנה קבלה אחת קטנה, בה יחזיק בשנה הקרובה."
ונשאלת השאלה: הכיצד קבלה אחת קטנה יכולה להפוך את
כל מה שעשיתי בשנה האחרונה, ולגזור עליי שפע וברכה לשנה
הקרובה?... את התשובה לכך מגלים בעלי המוסר ואומרים-
אדם שעד היום, במשך השנה האחרונה היה נוהג, לדוגמא, שלא
להגיע לשיעור תורה בשבת, ועכשיו בראש השנה הוא מקבל על
עצמו אני מגיע לשיעור תורה".... "עד היום לא הקפדתי על כש-
רות טובה ומהיום אני מהדר ומקפיד בכשרות המאכלים ... הרי
שקבלה זו מצילה את חיי, מפני שברגע זה הוא הפך להיות אדם
אחר, שהרי זה לא אותו אדם שלא מגיע לשיעור, שלא מקפיד
בכשרות, שלא מקפידה בצניעות הרי שמעתה זה מישהו אחר,
ועל כן, כיוון שזה אדם אחר אין מה לדון אותו כפי שהיה עד היום
ובכל ניצלים חיי!"

סיפר הגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א:

"ישנו אברך יקר וחשוב, אותו אני מכיר כבר שנים על גבי שנים
מאז שהיה נער, אשר בא וסיפר לי את המעשה המדהים הבא:
כבר שנים רבות שאותו אברך סובל מ'חור' בעור התוף שבאוזניו
יש לו חור גדול שלא נסתם, והדבר גורם לו לסבל וצער רב כבר
שנים רבות בכך שלא שומע טוב באוזניו, ואף כאבים עזים תר-
קפים אותו באוזניו ללא הרף, ובעיקר על כך שאסור לו בשום
פנים ואופן שיכנסו לו מים לאוזניו, כי אם יכנסו לו מים יוכל
סבלו פי שנים ושלוש. והנה, לפני כשלוש שנים, ערב יום הדין
התשע"ה, הלך הוא אל רבו בבכיות וסיפר לו על הסבל האדיר
שסובל באוזניו כבר מזה שנים רבות ואינו יכול לשאת אותו יותר.
שמע זאת רבו בכאב והורה לו כי אם הגיע לפחי נפש שכזה
עליו לעבור ניתוח מיידי, על אף הסכנות הטמונות בו. הוא פנה
אל עסקני רפואה חשובים אשר חשו לעזרתו ותוך כמה ימים
קבעו לו ניתוח מיוחד לאוזניים, בתקווה לפתור את בעייתו או
אף להקל במעט את הסבל מאוזניו. התור לניתוח נקבע לאחר
ראש השנה. בינתיים, ביומיים של ראש השנה סבל האברך סבל
נוראי באוזניו וזעק לבוא מקירות ליבו שירפאו וישיעו במהרה
רגעי השיא הגיעו בשעת התקיעות בו הרהר האברך בתשו-
בה וקיבל על עצמו מקירות ליבו: "רבונו של עולם, אני מקבל
על עצמי קבלה חזקה לשנה החדשה והיא, שלא לדבר בשעת
התפילה, ואנא ממך - בעבור שאני מקבל על עצמי לסתום את
פי בשעת התפילה, אנא סתום לי את החור באוזני ורפא אותי
מהסבל הנורא." סיפר לי האברך בזה הלשון: "תמו להם ימי ראש
השנה המרוממים, והלכתי לבדיקה אצל הרופא לפני ביצוע הני-
תוח. הרופא מכניס מכשירים לאוזני ומבקש לערוך בדיקה נוס-
פת. הוא עורך את הבדיקה שוב ואומר לי בתדהמה: "אין לך שום
חור בעור התוף אני מצטער! החור שהיה לך בצילומים הקודמים
נסתם לחלוטין. אתה בריא לגמרי!" חתם האברך ואמר: "כל מי
שמכיר אותי יודע כיצד אני סובל שנים מאוזני, ואף אוזניי אחד
לא האמין למשמע הבשורה התרפאו לחלוטין, וכיום אני שומע

מצויין ללא שום סבל וכאב, כשאני לעצמי יודע הקבלה שקי-
בלתי בראש את הסוד השנה לסתום פי מלדבר בבית הכנסת,
היא זו שעוררה עליי רחמים בשמיים לסתום את החור באוזניי
".(באר הפרשה)

זהו הסוד של קבלה ביום הדין, עליה חתום הרש"ש הקדוש כי
הוא ערב שזו תהיה לו למליץ יושר והצלה במשפט.

(טוב לחסות)

לבקש חכה ולא דגים.

מסופר על דייג זקן, ולו שני בנים, האחד חכם ולעומתו השני
טיפש. לפני מותו חילק האב את נכסיו, לכן החכם נתן "חכה
"וכלי דייג וכן ספינת הדייגים שבעזרתם יוכל להמשיך באומנות
אביו לדוג הדגים. ואילו לבנו הטיפש בריכת דגים שכבר העלה
במצודתו. בא החכם בתערומת לאביו, הרי שוויי בריכת הדגים
עולה עשרת מונים על כלי הדייג הפשוטים שקיבל, מדוע העדיף
את אחיו הטיפש על פניו. השיב לו האב: 'אדרבא חלקך גדול
משלו' אמנם לו נתתי בריכת דגים שאכן ערכם רב. אולם לאחר
שיגמרו הדגים הללו, ישאר אחיך בלא כלום. לעומת זאת אתה
קיבלת כלים חזקים, שילוו אותך, במשך ימי חיך ובעזרתם תהיה
פרנסתך מצויה לך תדיר. פעמים רבות דווקא הכלים הפשוטים
שמקבל החכם, אם ידע איך וכיצד להשתמש בהם, ולהוציא מהם
את המקסימום, התועלת שיקבל תהיה הרבה יותר, מאוצרות
גדולות שמקבל הטיפש. שכן בטיפשותו איננו יודע להעריך
ולהשתמש כראוי. בזמן ששנה חדשה עומדת לפרוס את כנפיה,
נתן לנו בורא עולם מתנה גדולה, של זמן קירבה, זמן של אהבה,
זמן שבו שערי שמים פתוחים וביכולתנו לגשת את "המלך"
ולבקש שימלא אסמינו שובע. ויתן לנו שנה מבורכת ברוחניות
ובגשמיות. אך צריכים אנו להיות חכמים, ולא לבקש רק "דגים",
והיינו שלא די בזה שנבקש על פרנסה בשפע ועל ילדים מוצלחים,
שהרי ילדים אפילו המוצלחים והכשרונים ביותר. דרוש השקעה
וטיפוח של ההורים, וממילא אם לא נדע להשתמש בכלים
הנכונים, כיצד לחנכם כראוי, וליצוק בנפשם תורה ויר"ש, הם
לא יגדלו בעצמם. שכידוע עצים לא גדלים מהאוויר - אלא ע"י
טיפוח, השקיה במים וכו'. כמו"כ גם אם נוושע בפרנסה טובה,
אם לא נדע כיצד להתנהל בחיים הכלכליים, נמצא את עצמנו
שוב בחובות עצומים. שכן פעם נשקיע בשיפוץ הבית, ופעם
בקניית ביגוד יקר וכדו', כך שתמיד נגלגל חובות. לכן צריך
לבקש מהקב"ה שיתן לנו "חכה" שיתן לנו כלים ראויים ונקבל
את השכל וישוב הדעת להתנהל נכון. רק כך נוכל בס"ד לנצל
את המתנות שנקבל מאבינו שבשמים לשנה החדשה. נעתיר
בתפילה שלא נהיה בבחינת שוטה - המאבד מה שנותנים לו.
אלא נדע איך להשתמש כראוי במתנת המלך לעשות נחת רוח
ליוצרנו, שכן ראש השנה ר"ת - רצון אבינו שבשמים. בכל מצב
ובכל רגע נקיים כראוי את רצונו, ונזכה לכתובה וחתימה טובה
ולשנה טובה ומתוקה.

תפילות הימים הנוראים, כיצד?

יש רבים שמודאגים על מצבם ובאים להתייעץ לפני הימים
הנוראים מה לעשות וכיצד להתחזק, ומעשה שהיה בשנים

האחרונות באברך שבא והתאונן על עצמו שהוא מרגיש בעצמו ירידה, כי בכל השנים בימים הנוראים היה בוכה בתפילות, והרגיש היטב את מה שהוא אומר בתפילה עד שהיה מתעורר לבכייה, ולא היה צריך לזה השתדלות אלא היה בוכה ממילא ללא שום מאמץ, ועכשיו זה כמה שנים שלבו נעשה לב האבן ואינו בוכה בתפילה, ולמרות שהוא משתדל ומנסה לבכות זה לא עולה בידו, והוא מודאג וחושש מה קרה לו, ומדוע אינו מצליח לבכות? והתייעץ בזה עם אחד שמבין, והלה הסביר לו בדברים נכונים כי טבע האדם ששרוי במתח שאינו יכול לבכות, ומרוב שהוא מתוח וטרוד כיצד לבכות וחושב שאם לא יבכה לא יהיה לו ראש השנה, מחמת זה הוא מאבד את העשתונות ואת ההרגשים והלב נסתם ונעשה קשוח, והיצר הרע מפתה אותו להתאמץ לבכות, כי כשהוא בוכה הוא מרגיש שבזה הוא צדיק, וכשהוא לא מצליח לבכות הוא לא רואה את צדקותו, ומה שהוא משתדל זה לא לשם שמים, אלא כדי להרגיש את חשיבותו.

והעצה היא להתפלל בפשטות כמו שילד קטן מתפלל, ולכוון רק את פירוש המילים הפשוט, כמו שכתב המשנה ברורה (צח, א) "ואל יכוון האדם בשמות וייחודים רק יתפלל כפשוטו להבין הדברים בכוונת הלב וכו', ובתשובת רש"ל העיד על הר"ש שאמר אחרי שלמד סתרי הקבלה שהוא מתפלל כתינוק בן יומו", וידוע שרבים מגדולי ישראל לא היו מאריכים בתפילתם, כי צריך רק להבין את פירוש המילים הפשוט כדי שהמחשבה תהיה ברציפות, וכשמבינים את פירוש המילים ממילא אפשר להרגיש את התפילה.

ובאמת סיפר לי אותו אברך שקיבל את העצה שאמרו לו, והתחיל להתפלל כמו ילד קטן עם כוונת פירוש המילים הפשוט, ובכה באותה שנה יותר מכל השנים! מפני שתפילתו הייתה זכה וטבעית ללא מאמצים, וכיון שהתפלל בצורה טבעית בלי מתח, הרגש מתפרץ ממילא, לכן בכה יותר מכל השנים.

(מן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל הכנה ליום הדין)

"כדלים וכרשים דפקנו דלתיך"

בספר חידושי אגדות מובא פלא עצום, כיצד יתכן שעם ישראל שהיו במדרגה נחותה ושפילה כ"כ והגיעו עד מ"ט שערי טומאה, יתעלו ויתרוממו למדרגה נשגבה ועליונה עד שזכו לגילוי שכינה ולקבלת התורה הקדושה בהר סיני? וביאר על פי יסוד, דהנה, כאשר האדם אינו מודע למצבו השפל וחי בעולם של דמיון, וסבור כאילו מצבו איתן, הרי לעולם לא יצליח להיחלץ ממצבו. הדבר הראשון הנדרש מן האדם הוא - לבחון את עצמו במבט נכון ולהיות מודע למצבו האמיתי! וכפי שמובא בשם החוזה מלובלין שאמר, כי רשע שיודע שהוא רשע - נחשב יותר מצדיק שיודע שהוא צדיק... ולפי זה יש לומר, שעל ידי שעם ישראל ידעו והכירו את מיעוט ערכם ופחיתותם - זה גופא סייע להם להיחלץ מטיט היון שבו היו שקועים ולהתרומם למדרגות גבוהות. זהו שאומר הנביא "ותבאי בעדי עדיים... ואת ערם ועריה". "ותבאי בעדי עדיים" רומז להר סיני, כמו שנאמר "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב", ובזכות מה זכו לבוא להר סיני? כי ידעו והכירו בעצמם ש"את ערם ועריה". וכך גם בימי הרחמים והסליחות, כאשר אנו באים אל ה' ומתחננים לפניו שישלח לנו על חטאותינו, אנו אומרים: "לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך,

כדלים וכרשים דפקנו דלתיך". ולכאורה, אם חסד ומעשים אין בנו ואנו "כדלים וכרשים", על מה אנו נסמכים בבואנו לפני ה' לבקש סליחה ומחילה על חטאותינו? התשובה לכך: עצם ההכרה כי "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", דהיינו עצם הדבר שאנו מודעים לאפסיותנו ודלות ערכנו, יש בה כדי לחלץ אותנו ממצבנו השפל ולרומם אותנו למדרגות גבוהות. זאת ועוד: כאשר אנו מודעים לשפלות ערכנו ומכריזים לפני ה' כי אנו דלים ורשים ואין לנו משל עצמו מאומה - או אז יודעים אנו שאיננו יכולים להיתלות על עצמנו ולהסתמך על זכויותינו, ובמצב זה אנו משליכים כל ייבנו אך ורק על רחמי ה' וחסדיו. ובזכות זה סולח לנו ה' על חטאותינו.

(חידושי אגדות - טל השמים)

"כהודעת לענו מקדם"

בראש השנה אנו נסמכים בתפילתנו על דרך התפילה והתשובה שהורה ה' למשה רבינו, כמו שאמרו חז"ל: "הראה לו למשה סדר תפילה, אמר לו: 'כל זמן שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם'", אך ישנה כאן הדגשה חשובה: מדוע הראה ה' את דרכי תשובתו למשה? מה היתה מעלתו המיוחדת שבגללה זכה לכך? ענותנו! "כהודעת לענו מקדם", מכל מעלותיו של משה, זו היתה מעלתו המיוחדת שמכוחה זכה שילמדנו ה' לדורות דרך התשובה. צא וראה גודל ענותנותו של משה, אשר התורה העידה עליו: "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". ולכאורה הרי תמוה, כיצד יכול היה משה רבינו להיות עניו, הרי הוא היה בחיר ה', הגדול והמרומם שבעם ישראל! אלא, משה רבינו חשב בלבו: אין זו רבותא גדולה בכך שנתעליתי ונתרוממתי, הרי זכותי להיות מ' שנה בשמים, להסתופף בצל השכינה וללמד תורה מפי הגבורה. אילו להם היה "רבי" כמו שהיה לי יכלו, גם הם להיות כמוני ויותר ממני!... זו היתה ענותנותו הגדולה של משה. כלומר, ענוה איננה אי הכרה בערך עצמו. אלא, משה רבינו ידע בדיוק שאין עוד אחד כמוהו בעם ישראל. אלא, שלפי ענותנותו הבין שגם אין אף אחד שקיבל כאלה אפשרויות, וכל אחד שהיה מקבל את אותן אפשרויות היה מגיע ליותר ממנו!

(אזניים לתורה)

אל תשליכנו לעת זקנה

רבי יחיאל יעקב וינברג זצ"ל, הנודע בכינויו 'השרידי אש', תיאר באחד מכתביו, אודות דרשה אחת ששמע מרבי יצחק בלאזר, שנחרטה בזכרונו לשנים ארוכות ורבות. היה זה בימי הדין לאחר ראש השנה האחרון קודם עלותו לארץ ישראל, רבי איצ'לה יושב ישיבת ארעי בוויילנה לשם הכנת עלייתו ובא לסלבודקה כדי לשאת דרשותיו בישיבת כנסת ישראל בימים הנוראים, הוא היה עטוף בטליתו ובאדרתו הלבנה - קיטל, עמד על הבימה כשכל גופו רועד מפחד ורעדה, חיוור רזה גבוה דק כשלהבה פתח במתק קול ממעמקים פתח בפסוק - אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כחנו אל תעזבנו. הוא המשיך זאת במשל, לחיילים שברחו מחמת הצבא לחו"ל, מאימת העונש החמור שהוטל על המשתמטים מעבודת הצבא דיזירטורים, כעבור עשרות בשנים קם מלך חדש והוציא כרוז חנינה לבורחים, בתנאי שישובו וימלאו את חובת עבודתם בצבא,

והנה בא חייל זקן ותש כוח וביקש ליהנות מחנינת מלך זו, והביע נכונותו לעבוד בצבא, אבל הפקידים הממונים שהסתכלו בגוף השחוח מזקנה לעגו לו ואמרו, כלך לך הנך גבר לא יצלח לכל מלאכה, בהוציאו מילים אלה התעלף רבי איצלה, וכמעט נפל ארצה מרוב בכי ונהי...

בשוב רוחו אליו פנה לתלמידי הישיבה בקול תחנונים בזעקו מנהמת ליבו: אחים יקרים - בלשונו - טייערע ברידערלאך, הנכם אנשים מאושרים צעירי האונים ומלאי כוח, ויש בידכם לעלות למדרגה גבוהה, רק צריכים אתם לחוס על הזמן היקר מכל יקר ולהשתמש בו לצרכי עליה, קולו נפסק ונחנק מדמעותיו, ושוב פנה אלינו במתק קולו, אחים יקרים חוסו נא על אדם זקן שהעביר זמנו לבטלה, והגיע לגיל שכמותו לא יצלח לכל מלאכה, הצטרפו נא עמי בתחינה לאבי הרחמים. ושוב חזר בקולו הנעים ובניגון עצוב חוצב כליות ולב על הפסוק - אל תשליכונו לעת זקנה.

את הרושם אין לתאר בדברים, אנו הרגשנו כאלו זרם חשמלי עבר בתוכנו, ולא קמה בנו רוח חיים ידענו מי המתחנן אלינו, גאון קדמון כולו אומר קדושה וטהרה, איש שלא הפסיק ממשנתו אף רגע אחד, ושלא שח מימיו שיחה בטלה, והוא מתמוגג בדמעות שלא יצא ידי חובתו כלפי אביו שבשמים...

הדברים השאירו רישומם עוד עשרות שנים אחר כך. בכל אותן שנים כשמגיע אני בסליחות לאותו פסוק 'אל תשליכנו וכו', נזכר אני בערגה בקולו הענוג והעצוב המהדהד בלבי, ובהגיע ליל י"כ וקריאת "אל תשליכנו" מנסרת באויר, פועם בי לבי בחזקה ותמונת הגאון מבהיקה לנגד עיני בהוד קדושתה'.

(ע' דרכי תורה)

"אדם יסודו מעפר וסופו לעפר בנפשו יביא לחמו משול כחרס הנשבר" וכו'.

שואל הגאון רע"ק איגר זצ"ל - לכאן הסדר כאן אינו נכון, שכן הפיוט מתאר כאן שאדם יסודו מעפר, ומיד קופץ לסוף חיי - וסופו לעפר, ואח"כ מתאר את מה שבאמצע חיי - בנפשו יביא לחמו. הלא אדם יסודו מעפר, בנפשו יביא לחמו, וסופו לעפר! ויש לומר, אדם שבתחילת שנה היה לו סכום מסויים ובסוף השנה נשאר עם אותו סכום, הרויח או הפסיד? ודאי שהפסיד, שהרי כל השנה התרוצץ, עמל ועבד בעסק שלו, נמצא שהפסיד זמן ועבודה ונשאר עם אותו סכום, הרי שהפסיד! כמו כן האדם, אם תחילתו - יסודו מעפר ואף סופו לעפר, מה הועיל ומה הוסיף בחייו, הרי בנפשו יביא לחמו - התרוצץ והתרוצץ ונשאר עם אותו דבר, נמצא שאין לו כלום והוא כחרס הנשבר, כציץ נובל וכו'. כי כאשר ההתחלה והסוף שווים, ובאמצע יש מאמץ וזעזע, יש פה כלום גדול - הפסד עצום.

(הרב יהודה אריה דינר שליט"א)

היום הרת עולם... אם כננים אם כעבדים

ביאר רבי חנוך העניך קרלנשטיין זצ"ל (קונט' עצות לזכות עמ' נה) דיש ב' דרגות ביהודי: יש היהודי הרגיל הנקרא "עבד" והוא מבקש "עינינו לך תלויות", אבל יש דרגה מיוחדת המתווספת

ע"י לימוד התורה (ופשיטא מילתא דלנשים ע"י נשים במה זכיון) ההופכת אותנו מ"עבד" ל"בן" כמבואר בדברי רבותינו (הגר"א משלי יז, ב, רוח חיים אבות פ"ד מ"ב והרב החיד"א ועוד), שהעוסק בתורה נקרא "בן". וכמו שאומרים: השיבנו אבינו לתורתך וקרבתנו מלכנו לעבודתך. ביחס לעבודה אנו עבדים, אך ביחס לתורה אנו בנים, וממילא עומדים ומבקשים: הן זכות התורה בידנו וא"כ "רחמנו כרחם אב על בנים".

(רבי חנוך קרלנשטיין זצוק"ל)

"תשובה, תפילה וצדקה"

אחד הפיוטים מרגשי הלב הנאמר במוספי הימים הנוראים, סוקר את הדין הנערך במועד זה: "בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון, כמה יעברון וכמה יבראון וכו'". הפייטן מדגיש שלמרות שגזר הדין עלול להיות חמור, חלילה, עדיין יש תקווה: "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה".

אין מקום לייאוש. הכל תלוי באדם, בעבודה מאומצת הוא מסוגל לשנות אפילו את מה שנגזר.

העובדה שהתשובה מסוגלת לבטל גזר דין כתוב וחתום, הינה חידוש גדול, ויש בה להוכיח על עוצמת מעלתה של התשובה ועל האפשרויות הגלומות בה.

אין משמעותה של התשובה הרהורי חרטה בלבד. הרמב"ם כותב שדרכו של השב שהוא "מתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו, ומשנה שמו, כלומר, אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותם מעשים".

מהי שייכותה של הצדקה, שתחומה בין אדם לחברו, להועיל לתשובתו של אדם על מה שחטא כלפי קונו. כיצד תועיל הצדקה להפוך את הקללה לברכה?

בכל עבירה שאדם עובר מצוי סממן של כפיות טובה כלפי בוראו. הן כל ימיו מקבל האדם מתנות מהקב"ה, ואיך אינו חש מחויבות להישמע לו ולמלא את הוראותיו? אין זאת אלא שהעברין לקה בחיידקי כפיות טובה.

בנקודה זו פועלת מצות הצדקה את פעולתה. זו התרופה המסייעת לחלץ את עובר העבירה ממשבר כפיות הטובה שלקה בו. מכאן נפתח מעבר לפסים של התחושה: "מה אשיב לה" כל תגמולוהי עלי", האדם חש בצורך להודות לה' ולהשיב לו, כביכול, עבור טובותיו. ככל שיעמיק האדם בהכרה זו, ישתנה יחסו אל החטא, וממילא משתנית גם אישיותו של החוטא.

הלל הזקן היה זה שהצביע על עיקרון זה, בהוראתו לאותו גוי שבא להתגייר, שהתחום שבין אדם לחברו הוא המפתח לכל התורה כולה (שבת ל"א, א'). הלל לימד ששבירת מעגל האנוכיות, מהווה פתח לשינוי ערכים יסודי בחיי האדם. מפתח זה עצמו הוא גם העשוי להפוך את החוטא לבעל תשובה, וממילא גם גזר דינו עשוי להשתנות על ידי כך לטובה.

יתר על כן, כיוון שהקב"ה מתנהג עם האדם ב"מידה כנגד מידה", התוצאה הנובעת מכך שהאדם נוקט בדרך של הטבה לזולת, שאף מן השמים נוהגים באותה מידה ומטיבים לו. הצדקה והחסד שאדם עושה הם המפעילים את מידת החסד של מעלה, המטיבה לכולם, והיא זו שמשנה את גזר דינו לטובה.

(המלקט)

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם

הנה ביום כיפור כתוב (ויקרא טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם", היינו שמלבד מה שזוכים ביום כיפורים לכפרת החטאים, זוכים גם לטהרה מן החטאים, ויש להבין מה הם שני עניינים אלו הנזכרים בלשון המקרא "יכפר עליכם" ו"לטהר אתכם", מה היא הכפרה, ומה היא הטהרה הנוספת על זה.

ויבאר על פי מה שכתב הבית הלוי (דרוש ט"ו) כי הנה בכל חטא ישנם שני חלקים, האחד הוא עצם מעשה החטא אשר מגיעים עליו עונשים בדיני שמים, ולגבי זה אם אדם עושה תשובה שלמה, כבר מתכפר לו החטא, ואינו נענש עליו, אבל יש עוד חלק והוא מה שהחטא פוגם ומוותר רשם בנפש האדם, שעל ידי החטא מתחזק בו היצר הרע והשאיפה לחטא, ולזה לא מספיק מה שעושה תשובה, כי גם לאחר התשובה עדיין נשאר בו רשם טומאת החטא, וזהו ענין מה שאמרו חז"ל (קידושין מ, א) כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, והיינו מפני שאדם העובר עבירה שורה עליו רוח של טומאה, ועל ידי זה נכנס בנפשו תאוה ושאיפה לעבירות, ומאחר שנמשך לעבירה הרי זה נעשה אצלו כהיתר, ואף אם עושה תשובה ומתכפר לו החטא, זה מועיל רק לענין שאינו נענש על אותו החטא, אבל עדיין לא נטהרה נפשו מרשם הטומאה שמחמת החטא, ויש בו עדיין תאוה ושאיפה לחטא. ופה בא הבית הלוי וחדש שיש מעלה מיוחדת ביום כיפור מכוח קדושת היום, שאם אדם חוזר בתשובה ביום כיפור זה מועיל לטהר את נפשו שכל רשם החטא נמחק לגמרי, ומעתה שוב אין בו שאיפה ותשוקה לעבירות, אלא רק שאיפה לתורה ולמצוות.

ובזה מבואר היטב שני החלקים הנזכרים בלשון הפסוק "יכפר עליכם" ו"לטהר אתכם", כי יש שני עניינים ביום הכיפורים, האחד הוא מה שזוכים בו לכפרת החטאים, ומלבד זה זוכים גם "לטהר אתכם" - שהנפש מקבלת טהרה וכל רשם החטא נמחק לגמרי, שאפילו מי שהיה שקוע בחטאים ובעוונות, כיון שעושה תשובה ביום הכיפורים זה מועיל לטהר את נפשו, שלא תישאר בלבו הנטייה והתשוקה לחטא, ואינו נמשך יותר אחר העבירות.

והוסיף הבית הלוי כי יש עוד כוח אחר המטהר את הנפש כמו יום הכיפורים, והוא לימוד התורה, שהתורה מטהרת את הנפש מכל השאיפות הרעות, וכמאמרם (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, והיינו שהתורה היא כמו 'תבלין' המשנה את הטעם, והביא בזה מה שאמרו באבות פרק ששי על העוסק בתורה לשמה "ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן", וביאר כי 'מכשרתו' הוא כמו הכשרת כלים האסורים, שאם אדם דבוק בתורה וחוזר בתשובה, יש בכוח התורה להכשיר ולטהר את נפשו לגמרי, ולבטל מלבו את הנטייה והשאיפה לחטא. ואמנם יש דרגות בטהרה, וכפי שמצינו בטהרת הגוף שיש בה כמה דרגות, אב הטומאה, ראשון לטומאה ושני לטומאה, ויש דרגת טבול יום שהוא טמא לקדשים ולתרומה וטהור לחולין ולמעשר שני, ומחוסר כיפורים טמא רק לגבי אכילה בקדשים וטהור לתרומה, כך גם בטהרת הנפש יש הרבה דרגות, ותלוי לפי הדבקות בתורה של כל אחד ואחד.

(בית הלוי)

"אבינו מלכנו חדש עלינו שנה טובה"

הקשה הגה"צ רבי אורי ויסבלום שליט"א (הארת התפילה, רמ"ה) הן השנה כבר התחדשה בכניסת ר"ה והיאך אנו ממשיכים לומר עד סוף ימי עשיית "חדש עלינו"? ותירץ הן לבינוניים טרם התחדשה השנה עד יוה"כ"פ, שכן דינם תלוי ועומד והם עדיין יכולים לבקש "חדש", ולהגדיר, על דיני עוה"ז כולם, גם הצדיקים, נחתמים ביוה"כ"פ, ושפיר נכון לומר חדש עלינו שנה טובה.

(הארת התפילה)

ביאורים בתפילת ראש השנה ממרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל

באין מליץ יושר וכו' וצדקנו וכו'.

אין מובן מה טעם הוא זה. וי"ל דה"פ מתחלה אמר שתזכור לנו זכות אברהם זכות יצחק זכות יעקב ואח"כ אמר אם אין שום מליץ יושר מול המקטרג תפסוק לנו כפי ההלכה דסנהדרין שראו כולם לחובה פוטרין אותו וזהו תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט ולכן וצדקנו במשפט.

(דברי שי"ח - טעמא דקרא)

היום הרת עולם.

פי' כמו בהריון וכמו ששם יכול הקב"ה להפך מזכר לנקבה כמו שהי' בדינה (עי' ברכות ס' א') כן בכל הגזרות שנגזר בר"ה אפשר להפך, וכמ"ש בר"ה אפשר להפך, וכמ"ש בר"ה י"ז ב' הרי שהיו ישראל צדיקים גמורים כו' הרי שהגזרה מתקיימת אלא שנהפכת ע"ש.

(דברי שי"ח טעמא דקרא)

"הכל נכלל ויוצא מן זה היום של ראש השנה"

כתב רבי ירוחם ממיר בספרו "דעת תורה" (דברים):

"צריך כל אדם להאמין כי כל הנמצא בהבריאה - קבלת התורה, גאולה העתידה, שופרו של משיח, תחיית המתים וכו' וכו' - הכל בכל מכל כל נכלל ויוצא מן זה היום של ראש השנה...

"אחת צריכים לידע, כי הגאולה העתידה, אשר תהיה כמיועד, 'הנה היום בא בוער כתנור' (מלאכי ג, יט), הלא יהיה יום הדין הגדול והנורא - הנה כל זה נכלל ביום של ראש השנה.

כל כך נורא הוא יום הדין של ראש השנה!

כשנגיד לאדם כי ביום ראש השנה הבעל"ט תוכל שתתקיים הגאולה השלימה ממש, וגם תחיית המתים וכל הנלווים עם זה, הלא צריך הוא להאמין ולהכיר בזה, כי היום הזה הלא הוא מעין המאורע על הכל.

"ועד היכן הם הדברים... איתא בירושלמי... כד שמע [השטן] קול שופר חדא זימנא, בהיל ולא בהיל, אומר שמא ההיא זימנא דשופר גדול, כד שמע תניינא אמר ודאי מטא זימנא ומירתת ומתערב, ולית ליה פנאי למעיבד קטגוריא.

"הנה כי גם מלאך חיל ורעדה יאחזהו, ויאמר ממש הנה יום הדין, היום הוא יום הדין שלעתיד, ומתפחד וחושש כי זה היו ששבו בלע המות לנצח, ושכבר בוטל כל הרע מן העולם, ואין לו כבר מה לעשות.

"עד כדי כך הנה זה היום כולל הכל".

על פי זה מובן מדוע נפתחים גם ספרי מתים? כדי לדון איזה מתים יקומו לתחיה כשתבוא הגאולה.

(להתעדן באהבתך)

דרש רבי נסים יגן זצ"ל - שמועה שמעתי, שהיה רבי חיים שמואלביץ נוהג להתפלל גם במערת אבשלום. ותמוה היה הדבר בעיני מאוד - אנו מתפללים על קברם של צדיקים שזכותם תגן עלינו, איזו תועלת יש מתפילה על 'מערתו' של רשע? אבשלום היה רשע גדול, הוא היה בנו של דוד המלך ומרד במלכות דוד. הוא ניסה לגנוב את לב העם, שיבואו להשפט אצלו ולא אצל דוד המלך ואחר יכתירוהו למלך עליהם במקום דוד. אבשלום רדף אחרי דוד להרגו! בעצת אחיתופל גם לקח אבשלום לעצמו את פילגשי אביו לאור יום ולעיני ישראל, כחלק מהמרד שמרד בדוד המלך.

מאחר שזכיתי לשמש את רבי חיים שנים רבות העזתי פעם אחת לשאול אותו: "השמועה אומרת שהרב הולך להתפלל במערת אבשלום. כלום נכון הדבר, והרי היה אבשלום רשע גדול?!"

ענה רבי חיים שמואלביץ ואמר: "אני הולך להתפלל בכותל ובקבר רחל וגם במערת אבשלום. במערת אבשלום אני לא מדבר עם אבשלום, אני מדבר עם הקב"ה ומתחנן לפניו".

אבשלום היה רשע גדול וגרם לדוד המלך סבל רב מאד ובזיונות נוראים. דוד יכול היה בנקל להרוג את אבשלום, אך הוא לא רצה להרוג את בנו, על אף שהבן הזה המריד את ישראל נגדו, רדף אחריו להרגו ולקח את פילגשו. דוד המלך לא אבה בשום פנים ואופן להרגו משום שלאב יש רחמים על בנו.

בעיצומה של המלחמה הקשה והעקובה מדם בין המורדים אשר עם אבשלום לבין האנשים הנאמנים לדוד, מצאו אנשי דוד את אבשלום תלוי בשער על עץ האלה בין השמים לארץ. וכך מסופר בנביא (שמואל ב' יח, ט): "ואבשלום רוכב על הפרד ויבא הפרד תחת שובך האלה הגדולה ויחזק ראשו באלה ויתן בין השמים ובין הארץ והפרד אשר תחתיו עבר". על אף שדוד המלך צוה לא לפגוע באבשלום, תקע יואב בלבו של אבשלום שלושה שבטים, ואחר המיתוהו נושאי כלי יואב.

הבן המורד הרשע, שלקח לעצמו את פילגשי אביו, שרדף אחר אביו להרגו - מת! המלחמה הסתיימה. שוב אין דוד המלך צריך להמלט על נפשו. כאשר באו לבשר את הבשורה הטובה הזאת לדוד, "וירגז המלך ויעל על עליית השער ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום, בני בני אבשלום, מי יתן מותי אני תחתך, אבשלום בני בני... ותהי התשועה ביום ההוא לאבל לכל העם, כי שמע העם ביום ההוא לאמר נעצב המלך על בנו... והמלך לאט את פניו ויזעק המלך קול גדול בני אבשלום, אבשלום בני בני".

הגמרא מספרת, שכאשר מת אבשלום הורידוהו למדור שביעי בגיהנום. אין אנחנו יכולים לתאר לעצמנו עד כמה נורא ואיום הוא ענשה של גיהנום. משה רבנו, עבד ה' גדול הנביאים - נמלא חרדה איומה והחלו ידיו לרטוט, כאשר הראהו ה' את הגיהנום לפני פטירתו.

הרמב"ן כותב ב"שער הגמול" שאם היו גוזרים על אדם שעה בגיהנום או שבעים שנה יסורי איוב, היה האדם מעדיף שבעים שנה של יסורי איוב ולא שעה אחת בגיהנום. שמונה פעמים זעק דוד המלך "בני" ובכל פעם שזעק העלה

את אבשלום למדור גבוה יותר, עד שהוציאהו משבעת מדורי גיהנום והביאהו לגן עדן.

רבי חיים שמואלביץ התפלל אל ה' במערת אבשלום: "רבנו של עולם, כמה חטא אבשלום לדוד אביו וכמה רדפו? ומה עשה דוד המלך? - התאבל עליו, התפלל עליו וזעק: 'בני אבשלום בני...' להוציאו משבעת מדורי הגיהנום הנורא ולהביאו לגן עדן. כלום אנחנו גרועים מאבשלום?! הן אנו בניך אהוביך, אף אם חטאנו ופשענו - הצל אותנו, אבא... יום הדין מתקרב, בסכנה גדולה אנחנו, אנא הצל אותנו, אבינו מלכנו..." תפלותיו של רבי חיים שמואלביץ שינו אצלי את כל התפילה לקראת יום הדין.

(ע"פ נתיבי אור)

"אל תבוא במשפט עמנו כי לא יצדק לפניך כל חי"

נראה לי לפרש - כותב הגאון רבי אברהם ווינפלד, בעל שו"ת "לב אברהם" שבראש השנה גם הקב"ה בעצמו עומד בדין, כביכול, ושופט את עצמו על כל מעשי השנה שעברה, שהמית והחיה, פעל גבורות ועשה מלחמות, וכן על כל מה שפעל ועשה, וזה מה שנאמר "משפט לאלוקי יעקב" כלומר: שגם לאלוקי יעקב הוא יום משפט, כביכול.

ומשום כך אנו מבקשים שהקב"ה לא יעשה את משפטו יחד עם משפטנו, כי אז ייראו באופן מוחשי כל החסדים שעשה עמנו בחסדו הגדול, שהרי כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה ואז בודאי לא נזכה בדין!

וזו הכוונה: "אל תבוא במשפט עמנו", כלומר: אל תעשה את משפטיך יחד עם משפטנו, "כי" אם תעשה כן - "לא יצדק לפניך כל חי!"

(אבן יחזקאל ניו יורק תש"י)

בראש השנה יכתבון

את המעשה הבא סיפר רבנו יחיאל מפאריס, מרבותינו בעלי התוס', קודם תקיעת שופר. מעשה נורא ומעורר שהביאו הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל (בס' מעיין המועד): היו אלו שני שותפים הגונים וישרי דרך: יעקב אבודרהם ונפתלי עזריה. ברשותם עסק פורח לצורפות ולזהב. הם היו יהודים תמימים ופשוטים שהאמינו בכל ליבם בהבטחת הגמ' (ביצה טז). מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד ר"ה, ובליבם עלתה אפוא משאלה נועזת: סיכמו ביניהם להתענות ובקשו מה' בתפילה בכל ליבם שיראם כמה פוסקים להם בר"ה שירויחו לזאת השנה. תפילתם אכן התקבלה ובליל ראש השנה הראו להם כמה יהיה הרווח השנתי שלהם: יעקב התבשר על רווח יפה של מאתיים זהובים, ולנפתלי נקבע רווח נקי של מאה וחמישים זהובים, לא פחות. שניהם שמחו בחלקם, וששו על אמונת ה' שנתגלתה לפנייהם, ואף מיהרו לספר לרב, רבי יחיאל מפאריס, את חלומם הנפלא ופתרונו, וסיכמו ביניהם עם הרב: רשום נרשום בדקדוק כל חשבון הכנסותינו, ולתקופת השנים נבדוק כיצד באופן נפלא התגשם דיננו לטובה כפי שהראונו בחלום, ונמשיך להתחזק באמונה בדין של מעלה ובנפלאותיו לבני אדם. באמצע השנה אירע דבר שהעיב מעט על החשבון ברשומות, אך עד מהרה הצליחו לפתורו אל נכון,

כך לפחות חשבו: היה זה עת נקלעו לויכוח ולדין אודות סכום מסוים שהרויחו, כיצד סכמו ביניהם לחלקו, ופנו, כדרך היראים, לפני רבם שהורה: המוחזק ישבע ויריח את שבידו. אלא שהלה סירב להישבע והעדיף להעביר את הסכום לידי חברו שנשבע הוא והרויח את עשרת הזהובים המוטלים במריבה. בכך תם הדין והסיפור נשכח משניהם. ובספרי החשבונות, החשבון מתאסף, פרוטה לפרוטה מצטרפת, כמה נכנס, כמה הרווח, כמה סיכום השנה. ולתקופת השנה התאספו השותפים ובאו לפני רבי יחיאל איש איש ופנקסו בידו ואז גילו דבר מדהים: יעקב הרויח מאה שמונים ותשעה זהובים, ונפתלי מאה ששים ואחד זהובים. מיד אמר רבי יחיאל: אכן נודע הדבר. עשרת הזהובים, בנוסף לשכר הסופר זהוב אחד יצטרכו לעבור מיד נפתלי לידו של יעקב, בדיוק כמו שמוכח מן החלום מריש שתא: מאה וחמשים לזה ומאתיים לזה. כל העיר רעשה; דבר סיפור החלום ופתרונו והתגשמותו המדויקת פשט במהירות רבה, כולם התרגשו והתחזקו לאחוז באמונת אבותם לקראת יום הדין "מי יעני ומי יעשר". נפתלי לא הסכים להתרגש יתר על המידה: "לא אתן את הכסף! אין דנים מן החלום, אי אפשר לפסוק על פי חלום, ואם בבי"ד נפסק שהכסף שלי - הוא ישאר בידי". כולם שתקו, מה יש לומר? על פי דין תורה כך פסקו, והלכה זו הלכה. שתקו בבושה, הלכו איש איש למקומו, היום קצר והמלאכה מרובה, ערב ראש השנה היום. לפתע דפיקות נשמעו בפתח ביתו של יעקב: איש בהול ניצב בפתח ביתו ובפיו בקשה שחייבת להיענות במהירות. הוא שכח ועכשיו הוא מוכרח לקנות תכשיט לאשתו לחג, עם יהלום. הוא מוכן לשלם יותר בגלל השעה הלא צפויה. האיש אמיד, וזה חשוב לו. יעקב הסכים ואמר, אתן לך מן התכשיטים החדשים שבבית. הזדרז האיש ובחר לו תכשיט יפה ונפרד מעשרה זהובים עבור התכשיט ועוד זהוב אחד לתוספת הטרחה המיוחדת. יחד קיבל יעקב אחד עשר זהובים יפים ומבהיקים ישר לספר החשבונות. והנה חשבונו הושלם בדיוק למאתיים זהובים בדיוק כאשר נקבע לו מריש שתא... פלאי פלאים. רץ יעקב לר' יחיאל לספר לו על דבר המעשה המרומם. ובאותה השעה, התרחשות מסעירה במוקד נוסף: נפתלי החליק בפתח ביתו ומעילו היקר נקרע. יקר היה המעיל, יקר ערך.. אחד עשר זהובים מחירו. ספר החשבונות סודר שוב לסכום המדויק שנקבע מראש... מאה וחמשים זהובים! נורא נוראות. רץ נפתלי לר' יחיאל על דבר המעשה המרעיש. ואת מי הוא פוגש שם? את שותפו אהובו יעקב, ושניהם סחים ברגש ובמקהלה אחת איש לרעהו "אתה חייב לשמוע מה שקרה...". ר' יחיאל שמע את סיפורם המרגש וסיפר אותו קודם תקיעת שופר והיו הדברים למרוממי נפש ורוח ולחיזוק האמונה: הכל נחתם בראש השנה! נזכור אף אנו: בראש השנה יכתוב בספר החיים, ולתפילה ולברכה על כל עשרות הכותבים, הרבנים והאברכים שליט"א שהשקיעו מזמנם והגישו לפנינו מיטב פרי עטם, על יושבי עיה"ק רכסים, ועל כל בית ישראל לכתובה וחתימה טובה. [המלקט]

בראש השנה יכתובו וביום צום הכפורים יחתמו.

כמה יעברו (יפטרו מהעולם) וכמה יבראו. בראש השנה נפתחת רשימה בשמיים ומתחילים להכריז: "מי ישל" - ומי ירום. כל זה מכריזים ביום ראש השנה בשעת תקיעת השופר! לכן כותב ר' ישראל מסלנט זצ"ל, שחובה על כל אדם לבקש

ולהתחנן בראש השנה על כל דבר ודבר בחייו: שלוה, בריאות, הצלחה, פרנסה, שמחה, שלום בית וכו', וכל זאת למרות דברי הזהור הקדוש שאדם המבקש על צרכיו ביום זה, הרי הוא ככלב הצוות: "הב הב", מפני שבדורנו, אדם שלא מבקש בקשות על חייו ביום קדוש זה, יום שבו קובעים כל רגע מחייו, הרי הוא מראה שאינו ירא מה' ומדינו. ולכן, פסק הרב אלישיב זצ"ל שמוותר לבקש בקשות אישיות בראש - השנה אף בפיו. וצריך האדם לדעת", כותב הצדיק בעל ה'שפתי חיים' בשם הרמח"ל הקדוש, "שביום ראש השנה מחלק הקב"ה לכל יהודי ויהודיה תפקיד במלכות ה' בבריאה לשנה הקרובה. לדוג': 'שלמה אביטן' יזכה לשנה של שלוה בחייו, על מנת שיוכל לעמול בתורת ה' שעות רבות ללא הפרעה. 'מרדכי כהן' יזכה השנה לבריאות מושלמת, ואף ללא צינון קל, על מנת שיעשה חסדים ועזרה לנזקקים מידי שבוע בשבוע ויתרום לשיבות. 'לאה מרום' תקבל נחת מהילדים ומהעבודה השנה כדי שתוכל לכבד יותר את בעלה ושתשרה השכינה ביניהם. ביום ראש השנה מחלק הבורא יתברך תפקיד לכל יהודי, ולפי התפקיד נקבע מצבו בחיים. 'ולכן, נקבע יום זה ליום של דין ומשפט', אומר הרמח"ל, "מפני שביום זה בודק הקב"ה כל אדם ואדם, האם מילא הוא כראוי ובשלמות את תפקידו בשנה האחרונה. אם כן, אכן ראוי הוא לתפקיד טוב מתוך תנאים טובים ונוחים גם בשנת התשע"ט, אך אם לא מילא את תפקידו בשנה האחרונה, למרות השלוה והבריאות שנתתי לו, אם כן כיצד אוכללת לו תפקיד ראי בשנה הקרובה?! אין ברירה אלא לתת לו תפקיד אחר". "על כן", כותב הצדיק בעל ה'שפתי חיים', "ביום זה מחלק הקב"ה תפקידים לכל יהודי ויהודיה, ובתפקיד זה נקבע גורלו של כל אחד, לכן חייב האדם לבקש ביום זה בקשות מה' יתברך עם נימוקים ושכנועים כיצד הדבר יעזור לו בהמלכת ה': 'רבונו של עולם, תן לי בריאות השנה, כדי שאוכל לעסוק בתורתך ללא טרדה. תן לי זיווג, כדי שאהיה שמור ממחשבות זרות. תן לי פרנסה טובה, כדי שאעזור להחזקת תורה ולגמחים". כשהעת הגדולה ביותר לבקש ולזכות הוא כדברי הרה"ג בן ציון מוצאפי שכתב: "ואם ירצה האדם הצלה לנפשו, יעשה את הבטחתו של הרש"ש הקדוש המובאת בהקדמתו לספר 'נהר שלום', וכך הם דבריו: 'מי שיקבל עליו ביום זה של ראש השנה, ובפרט בין התקיעות, קבלה אחת קטנה לתחילת השנה - אני ערב לו שהקבלה הזו תהיה לו למליץ יושר בשעת דינו!'. אין שעה גדולה כשעת התקיעות שמהרהר בתשובה - זכה!.

[הרה"ג מנחם שטין שליט"א]

"בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון"

שנאמר: "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם". "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: וכולן נסקרין בסקירה אחת". ופירש רש"י: "ואף על פי שעוברין זה אחר זה". כיצד מתיישבים שני מאמרים אלה?

על מדוכה זו ישב ה"סבא מקלם" זצ"ל, אשר יישב את הדברים על פי דברי ר' ישראל מסלנט זצ"ל, על הפסוק "אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא". מה שבח הוא למשפטי השם יתברך שאין בהם עוול, וכי במשפטי בני אדם מותר שיהיה עוול? ר' ישראל סלנטר הסביר שבמשפט בשר ודם נלקח בחשבון רק שיעור הצער והכאב של החוטא עצמו, ואף שבהכרח מעונשו של

הנה, מלאך המות בא להקב"ה בטענה: רבונו של עולם, כולם יקללו אותי על המוות שבא לעולם בגיני, יש בעולם מלאכים טובים ועלי נגזר להיות המלאך הרע, אמר לו הקב"ה: אל דאגה, אין לך לפחד. לא יזכירו אותך בכלל. מי חושב על מלאכים בזה העולם? כאשר אחד ימות ישאלו, ממה הוא מת?

היה לו את המחלה.

ממה הוא נפטר?

מהתקף לב.

איפה מלאך המות? הוא כביכול לא קיים. האנשים לא חושבים עליו כלל, האנשים לא מודעים לעובדה שאין מחלות, הללו רק שמות, הכל משמים בכל מיני צורות.

ולכן אם נשוב אליו יתברך, אין ספק כי אבינו אב הרחמים המכיר אותנו ואת מצבינו "זכור כי עפר אנחנו" הוא יודע את מכאובינו וכוחותינו, וירחם עלינו כרחם אב על בנים. וימחול לנו על חטאינו וימחוק את הסימנים והגזירות הרעות מעלינו, ונזכה לשנה טובה ומתוקה...

(שבתי)

איך פותחים בתשובה

שאלו את מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל: במה מתחילין לעשות תשובה, הרי אי אפשר בבת אחת לתפוס הכל.

ענה מרן זצ"ל: 'בני תורה עיקר כוחם בפה, לכן צריך להתחיל לעשות תשובה בעיניי זהירות בדיבור, לשון הרע וכו'.

עצה נפלאה לזכות ביום הדין:

העצה בשבילנו לזכות להיות בינוני, "לקבל על עצמו עול תורה" שהרי אפילו מי שהוא רק מהנה תלמידי חכמים נחשב לבינוני, כל שכן אם הוא מקבל על עצמו עול תורה! בכל הכחות! שישתדל כל החיים שלו להיות "בן תורה" עד כמה שאפשר לו, וזה יועיל עד כדי כך שאפילו אם ח"ו יש לו עבירות, הקב"ה כבר מחשיב אותו לשקול - בינוני. ואז יש סיכויים שכבר לא ידונו אותו ח"ו בראש השנה לרע, וממילא יש סיכויים שיזכה בדין.

הנהגת החזו"א באלול:

בספר "הדור והתקופה" מביא ר' אליקים שלזינגר שליט"א, שאמר לו החזון איש: כי בימי האלול לומד "יותר גמרא"... אך הפלא הוא הרי החזון איש היה מתמיד נורא, ומתי היה לו זמן להוסיף?

ההכנה לכל נדרי של ר' ישראל סלנטר:

על רבי ישראל סלנטר זצ"ל מסופר שבשעה שהיו צריכים ללכת לכל נדרי, מצאוהו יושב ועמל בחידושי הרשב"א!

(בנתיבות ההלכה)

ההבדל בין ג' רגלים לראש השנה

אחד מן ההבדלים בין השלש רגלים לבין יום הזכרון, הוא שהג' רגלים הם חגים השייכים רק לעם ישראל בלבד, בנויים הם על המקרים והמאורעות שאירעו להם בזמן העבר, ובשמחתו לא יתערב זה. אולם ביום הזכרון, אשר "בריות בו יפקדו לחיים ולמוות... מעשה איש ופקודתו... ועל המדינות בו יאמר", הם שייכים לכל יושבי תבל, אלא שאינם רוצים להכיר את תוקף קדושת היום, ואף מזלם לא חזי להרגיש "מה נורא היום הזה". בכל הג' רגלים היתה מצוה על כל יהודי לעלות ולהראות,

החוטא נגרם צער וסבל גם לסובבים אותו, אם זה לבני משפחתו או לידידיו ומכריו, הרי אין באפשרותו של בשר ודם להתחשב בכך בגזרו את עונשו של העבריין, נמצא אפוא, שבכל עונש שניתן ע"י בשר ודם, בוודאי נענשים וסובלים גם אלו הנקיים מכל חטא ואשמה.

אבל להבדיל, משפטי ה' אינם כן, כל פרט ופרט נלקח בחשבון - אין צער, ולו גם הקטן ביותר, הנגרם לאדם בדרך מקרה. עונשו של החוטא, כמו גם של הסובבים אותו, נמדד בדיוק מופלא. אם עלול להגרם צער או בושה לאדם אחר שאינו ראוי מצד עצמו לעונש זה, הרי לא ייענש החוטא כלל וכלל. וכן גם מתפרש הפסוק: "משפטי ה' אמת - צדקו יחדיו".

כך יתפרשו גם דברי הגמרא: אמנם כולם עוברים לפני הקדוש ברוך הוא זה אחר זה, כלומר, כל אחד נדון לבדו לפי זכיותיו וחובותיו, אף על פי כן עדין יש מקום ל"כולם נסקרין בסקירה אחת", שאם יש אחד בכולם שאין מגיע לו הצער, נפטר גם החוטא מעונש.

הגר"א לופיאן זצ"ל היה רגיל להוסיף, שלאור הדברים כדאי לאדם להרבות לו ידידים ואוהבים, ועל ידי כך יוכל להנצל ביום הדין. שכן, אף אם יחטא ולפי מדת הדין יגיע לו עונש, יצטרכו בשמים לקחת בחשבון את הצער שיגרם על ידו לידידיו. ואם הם טובים וישרים במדה כזו שאין מגיע להם הצער לא יענישוהו בזכותם, כי משפטי ה' אמת צדקו יחדו.

(הסבא מקלם - הגר"א לופיאן)

"וכל באי עולם יעברון לפני כבני מרון"

בתפילת ראש השנה אנחנו אומרים "וכל באי עולם יעברון לפני כבני מרון" ככבשים הנכנסים לדיר ומעשרים אותם אחד אחד, העשירי נותנים לו עם שוט על גבו בצבע אדום, והוא המיועד לשחיטה.

אמר רבי ישראל מסלנט "כל באי עולם עוברים לפני ה' כבני מרון" כאותם כבשים - אילו היתה לנו שיחה משותפת עם כבשה זו שגבה צבוע אדום "מה קרה לך בגב?" היינו שואלים.

"קיבלתי מכה עם שוט"

"כואב לך?"

"לא, הכאב עבר חלף, שכחתי ממנו" כך תאמר לתומה.

אילו הכבשה היתה מבינה שהצבע שעליו מדברים - הוא גורלה הרע, היתה ניגשת לנהר להתרחץ והכל יבוא על מקומו בשלום, ואז, כשבעל הבית יחפש אותה לא יידע מי היא.. אבל, אינה מבינה, אין לה מידע על גורלה הנחתך ובעקבות כך היא מובלת לשחיטה...

יש בכוחו של אדם לעמול ולנקות את הסימן שנגזר עליו בראש השנה, וזו עבודתנו בימים אלו של עשרת ימי תשובה - ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את הצבע האדום - את רוע הגזירה. וזה מה שנותר בידינו כי חוץ מזה, שום דבר לא בידי האדם, מאומה לא יועיל לו. פרנסה לא ייקח לבד, בריאות לא נוטלים בכח, כי רק הוא, הקב"ה לבדו פועל גבורות עושה חדשות בעל מלחמות זורע צדקות - הכל.

ומה אנו כן עושים בעולם? ותשובה ותפילה וצדקה - כח הבחירה, לבחור בטוב "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לג, ב).

חוזר בתשובה ששב לחטאו הראשון

ברמב"ם בהל' תשובה משמע שאיכות התשובה נמדדת עפ"י מצבו בשעה ששב, ולא עפ"י העתיד.
דברים מפורשים מצאנו בזה במב"ט.

בספר 'בית אלוקים' (שער התשובה פרק שישי) כתב המבי"ט: "ראוי לבאר ענין התשובה ששב אדם בכל שנה ושנה וחוזר אח"כ למה שחטא, האם תועיל התשובה שעשה על עבירות הקודמים למרות שחזר לחטא אותם חטאים, או אם נאמר כיון שחזר למה שחטא יראה שלא היתה תשובתו נכונה ושלימה ולא גמר בליבו לעזוב חטאים והעוונות, הואיל וחזר אליהן אח"כ".

"ואומר כי נראה מדברי רבותינו ע"ה, כי כיוון שחזר האדם בתשובה מן החטאים שעשה וגמר בליבו שלא לעשותם עוד, השי"ת מעביר חטאו בתשובה זאת, ואם אח"כ חוזר לחטא, יצה"ר הוא שפיתה אותו לחזור למה שחטא, ולא יהיו החטאים הראשונים חוזרים ונעורים אחרי שנמחלו בתשובה הקודמת" ועיין שם שהאר"י להוכיח ולבאר יסוד זה, אלא שהוסיף (עפ"י הגמ' יומא פ"ו) שעבירה שחזר עליה בתשובה ושב ונכשל בה, הנה כאשר יחזור עליה בתשובה פעם נוספת ויבא להתודות, יזכיר בוידי גם את העבירה הראשונה שעבר, "כדי שיזכור שחטא כבר פעם ופעמים ולא ישוב עוד למה שחטא".

והנה, מצוי מאד שעברו עלינו כמה וכמה ימי כיפורים, ולדאבון לב, חוזרת על עצמה התופעה, שקבלות שקיבלנו על עצמנו לא מחזיקות מעמד, פעם אחר פעם. תופעה זו עלולה לגרום לרפיון ידים מעסק התשובה.

אך להאמור, אפשר לשאוב עידוד מדברי הרמב"ם, המבי"ט והחיי אדם, שאם בשעה שעשה תשובה, הסכים בדעתו בלב שלם להתאמץ בכל כוחו שלא לשוב לחטא זה לעולם - תשובתו התקבלה.

ברם, פשיטא שאם אנו רואים שקבלותינו אינן מחזיקות מעמד, פעם אחרי פעם, חובה עלינו לטכס עיצה איך להביא לכך שלקבלותינו יהיה קיום.

אחת העצות הטובות לכך, שכאשר אנו יודעים על דברים שאנו לקויים בהם במיוחד, כגון ברפיון בשקידת התורה, אזי בנוסף לקבלה להתחזק בשקידת התורה, עלינו להוסיף ולקבל על עצמנו, לעסוק במשך השנה לעיתים תכופות בפסוקים, במאמרי חז"ל וספרי מוסר העוסקים בערך הנשגב של שקידת התורה. אין ספק שעיסוק זה ילהיב את לבנו ויסייע לנו באופן ממשי, במשך כל השנה, במאבקינו עם יצר הבטלה. וכך גם עלינו לעשות בכל הדברים שאנו קרובים להכשל בהם תדיר.

וכפי שכתב רבנו יונה ב'ספר היראה': "הרגל תמיד על שפתיך דברי יראת שמים כגון: 'הוי עז כנמר...' 'סוף דבר הכל נשמע...' 'עתה ישראל מה ה' אלוך שואל מעמך כי אם ליראה...' 'מאד מאד הוי שפל רוח...' ואז לא תכשל".

בעת שלמדתי בישיבת חברון, זעק ראש הישיבה, הגר"י סרנא זצ"ל, שהמחזור של יו"כ צריך להיות מונח על השלחן במשך כל השנה! כך שבכל פעם שעיינו יתקלו במחזור, ניזכר בקבלות שקבלנו על עצמנו ביו"כ, ונתבונן מה מצבינו עכשיו ביחס למה שקבלנו על עצמנו ביו"כ.

(לעבדך באמת)

להיות מושפע שפע רב מקדושת המקום, שבו ראו את העשרה נסים והשראת קדושת השכינה. ודוקא ביום הזה, היה יכול כל יהודי להשאר בביתו הפרטי, אינו זקוק לשום השפעת קדושה, אינו צריך לשום חיזוק, כי הזמן הזה, הימים הנוראים הם מוכשרים לפעול את פעולתם החזקה על לב היהודי - לחשלו, ולחזקו.

בימים הללו מרגיש לב היהודי כי הוא נכנס לתקופה חדשה שעלולה לשנות את ערכי חייו, ולהכניסו לערכים חדשים. הלב היהודי מרגיש, כי כלל חיי האדם מסומנים בתחנות - כל שנה תחנה, וכך הוא נוסע מתחנה לתחנה ומתקרב לגבול, והלב מתעורר לחשוב חשבוננו של עולם במה הנציח את השנה שעברה, האם פעל בה משהו בקשר עם זה, או ש"בגפו יצא", רק הזדקן בעוד שנה ולא יותר.

תפקידו של היום הזה הוא שהאדם צריך לשנות את עצמו, שנה חדשה ואדם חדש. אותם ההרגשים שעמם הוא נכנס לימים הנוראים, ישארו אצלו ויפעלו עליו. זהו חובת היום - להכניס את הקדושה בתוך חיינו.

(דברי אגדה להגר"ש אלישיב זצוק"ל)

שלשה ספרים נפתחים

ר"ה ט"ז, שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של צדיקים גמורים, ואחד של רשעים גמורים, ואחד של בינונים, צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינונים תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים, זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה. מקשים העולם, למה צריכים הבינונים לעשות תשובה, ולמה אין די שיעשו מצוה אחת ויכריעו הכף לצאת מכלל הבינונים ולהיות בכלל הצדיקים.

ונראה בזה, דהרי ודאי שהגדרות צדיק ורשע ובינוני אינם רק ע"פ מספר מקרי של מצוות ועבירות, שאם נזדמנו לידו מצוות יהפך לצדיק, ואם יחסר מהמספר יהא רשע, דודאי צדיק ורשע אינם דבר של מקרה אלא הם מדרגות בקדושה וצדקות, ממילא לא יתכן שמי שהוא בחפצא רשע או בינוני יעשה בהזדמנות ובמקרה איזו מצוה קלה ויהפך לצדיק.

ואף שאם המשקל שוה מה יעכב שלא תכריע מצוה אחת את הכף, אבל כבר אמרו חז"ל (קידושין דף ל') יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, שנאמר (תהלים לז) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, שנאמר ה' לא יעזבונו בידו. הרי דבאמת אין ביד האדם כלל מעצמו לעשות מצוות ולהזהר מעבירות בלי סיעתא דשמיא.

וא"כ לא קשה למה אינו מועיל שיעשה הבינוני מצוה אחת להיות בכלל הצדיקים, דלעולם לא יהיה לו את הסיעתא דשמיא לעשות מצוה להיות בכלל צדיק, אם באמת אינו צדיק, וכ"ש הרשע שהוא בחפצא רשע, לא שייך שתתהפך מציאות האדם על ידי מעשה קל, דכיון דהנהגת הקב"ה והסיעתא דשמיא הם במשפט, נמצא שמי שהוא במציאות רשע לעולם לא ימצא שיעשה מצוות יותר ממה ששייך למציאותו, ולכן העצה לבינוני הוא רק לעשות תשובה ולהפוך את מציאותו לצדיק ועי"ז יחתם לחיים.

תפארת תורה להגר"ש פינקוס זצ"ל

אשרי איש שלא ישכח וכן אדם יתאמץ בך

בספר זכרונות אומרים את הפסוק: "אשרי איש שלא ישכח וכן אדם יתאמץ בך".

דודי, הגה"צ ר' אהרון כהן זצ"ל, מראשי ישיבת חברון, פירש את הפסוק כך:

אשרי מי שדבוק בקב"ה באופן מתמיד עד שאינו שוכח מהקב"ה כלל. אך אפילו מי שלא זכה לדרגה זו של דביקות מתמדת, צריך שיהיה בבחינת 'יתאמץ בך' - שיתאמץ לאחוז בקב"ה ככל יכולתו.

(לעבדך באמת)

אשמנו בגדנו

יש בנותן טעם להביא מש"כ התפארת ישראל (פ"ד מתענית מ"ח) לבאר, מדוע אומרים את הוידוי של אשמנו בגדנו בניגון ומבואר ברמ"א (סימן תרי"ט ס"א), שלא ישנה מהמנהג בניגונים או בפיוטים שאומרים שם, ומה שמחה היא זו הרי היה צריך לומר זאת בבכיות נוראות.

וכתב הביאור בזה, כיון שהעושה תשובה מאהבה זדונותיו נהפכים לזכויות כמבואר בגמ' יומא (פ"ו ע"ב), הרי עתה מכח תשובתו הנעשית באהבה, הרי נתרבו לו הרבה זכויות, וזה פשר השמחה והניגון עיי"ש.

ומשמיה דהחתם סופר אמרו, דהרי הוידוי הוא מצות עשה כמבואר ברמב"ם בהלכות תשובה (פ"א ה"א), וא"כ כמו בכל מצוה צריך שיעשה זאת בשמחה.

(דביר קדשו)

אשמנו... בגדנו... גזלנו... סרנו ממצותיך...

סיפרו לי שפעם אחת בראש השנה לפני תקיעת שופר בישיבת סלבודקה אמר רבנו יחזקאל צוק"ל בזה הלשון:

אומרים בוידוי: אשמנו, בגדנו, גזלנו. מה שייך כל זה אצל בני ישיבה? הם ב"ה לא אשמו, לא בגדו, לא גזלו!

אלא שפירוש המילים הללו לגבי בן ישיבה הוא כך: אשמנו - שלא סיימנו ללמוד את כל המסכת... בגדנו - שלא חזרנו על המסכת שלמדנו. גזלנו - זה גזל זמן, שבטלנו מלימוד התורה...

ויש אומרים ששמעו מרבנו יחזקאל צוק"ל שאמר כך: אומרים בוידוי "סרנו ממצותיך". מה יכולים בני ישיבה לכוון ב"סרנו ממצותיך"? הרי הם דבוקים במצוות ה', ואינם סרים ח"ו מהמצוות!

אלא שצריכים לכוון: "סרנו ממצותיך" - שלא חזרנו מספיק על הלימוד שלנו! אוי!... אוי!... אוי!...

(הגרמ"ש שולצינגר צוק"ל)

"בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונים על המים בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון שנאמר היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם"

(ראש השנה דף טז)

המשנה בתחילת ראש השנה אומרת: "ארבעה ראשי שנים הם..." אח"כ המשנה מוסיפה "בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה, בעצרת דנים על פירות האילן, בחג נידונים על מים, בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון" שואלת הגמרא (בדף יח) מה הכוונה כבני מרון? מבארת הגמרא בשלושה פירושים.

פירוש ראשון: כחיילות של בית דוד. הצבא של דוד היו הולכים אחד אחד. - כך בראש השנה אנו עוברים לפניו כבני מרון אחד אחד, כאותם גדולים וחשובים.

פירוש שני: "כמעלות בני חורון". הר גבוה, שבגובהו יש שביל, בו אפשר לעבור רק אחד אחד, כך ממש בראש השנה עוברים לפני הקב"ה זה אחר זה.

פירוש שלישי: "כבני אימרנא". כאשר מעשרים את הצאן, הן עוברות דרך דלת קטנה שרק אחד יכול לעבור וכך סופרים עד עשר, אחד אחד ועוד אחד.

אינני מבין, וכי כדי להסביר שכל אחד עובר לחוד צריך שלושה משלים? כחילות, כמעלות בני חורון, כבני אימרנא, אתמהא?!! וכדי ליישב, אספר לכם סיפור קטן.

היה פעם סוחר גדול שנסע ליום השוק והשקיע שם את כל כספו ברכישת סחורה יקרה וגם כספי הלוואות שחברים נתנו לו, הוא החליט להסתכן ולעבור בגניבה את הגבולות כדי להיפטר מהמכס על הסחורה וכך יוכל להתעשר, הוא לא נח ולא שקט עד שמצא עגלון המוכן לעבור איתו את הגבול.

הוא סידר את כל תוכנית הבריחה - מסלולי הנסיעה לשעות לילה שאין אור של ירח, ולילות שאין חילים רבים ליד הגבול וכו'. הגיע הלילה המיועד. הסוחר העמיס על העגלה את כל סחורתו היקרה. ושניהם, הסוחר והעגלון, עלו על העגלה.

העגלון מבחין כי בעל הבית הסוחר יושב על הכסא - ושיניו נוקשות דא לדא, ידיו ורגליו רועדים.

שאל אותו העגלון בלגלוג: מה אתה רועד, הרי יש עוד יותר מחמש שעות עד שנגיע ליער, מה הפחד שלך כאן ליד הבית? "למה שלא אפחד, אני עושה חשבון פשוט, אם אצליח במשימתי, איזה עושר ימלא את כיסי, ההון האישי שלי יהיה פי עשרה ממה שהשקעתי, ממחר - אחיה חיי עושר וכבוד, מה נפלא. אבל אם חס ושלום לקראת עלות השחר ניפגש חלילה בשוטר הגבולות שיכריז "עצור! הרם ידיים!" הסחורה תלך למשטרה, פרוטה לא אראה ממנה, ואת עצמי אפגוש בבית האסורים, בעלי חובות ירדפו את משפחתי וכו', א"כ למה שלא ארעד, בעוד כחמש שעות אני על פתח עושר או על פי תהום ואיך לא ארעד?

נסעו נסע. הגיע חצות לילה. החלו כבר להיכנס ליער, חצו את הגבול, ראה הסוחר שהעגלון רועד קמעה. שואל אותו: עגלון, עגלון, מדוע אתה רועד?

משיב לו העגלון, "שמע נא, בסך הכל אני גם בן אדם, ואנו מתקרבים לרגעים קשים ומסוכנים, נכון שאין לי כאן סחורה פרטית, אבל לא נעים לשבת חודש בבית סוהר, וגם העגלה והסוסים שיטלו ממני לא באו לי בחינם".

ממשיכים לנסוע פנימה במעבי היער בין השבילים המוכנים מראש, והם שניהם רועדים, קילומטר ועוד קילומטר, מה הם רואים בבירור, כי הסוסים אינם רועדים, לא מבינים כלום.

הפחד השורר כל כך לא מדבר אליהם כלום. הסוס נשאר בעל

תפוח בדבש

יש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש, ואומרים תתחדש עלינו שנה מתוקה (רמ"א או"ח תקפג, א). והלא דבר הוא שנהגו לטבול דוקא תפוח בדבש.

וביאר הגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל, בהקדם ביאור התוספות (ברכות לז). נוסח ברכת "בורא נפשות רבות וחסרונם": "ד"חסרונם" היינו לחם ומים שאי אפשר בלעדו, ו"על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי" כלומר "על כל מה" שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם, שלא בראם כי אם לתענוג בעלמא, כמו תפוחים וכיוצא בהם, ע"כ.

והנה בראש השנה דנין על המזונות, כמו שאמרו חז"ל: כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד ראש השנה (ביצה טז). וזה הענין במה שטובלין דוקא תפוח בדבש, לרמז, שמבקשים אנו מה' שיתן לנו מזונא רויחא, לא רק לפי ההכרח, אלא כענין תפוח בדבש שהוא לתענוג ולהרווחה.

(להתענד באהבתך)

הבקשה היחודית לימים הנוראים: ובכן תן פחדך עלינו

אחת הבעיות המרכזיות שכן דורנו מתחבט בהן היא בעיית הפחד. האנושות סובלת במידה זו או אחרת מפחדים שונים. יש שפחדיו סובבים סביב עניינים חומריים, ויש שנושא הפחד שלו - הוא כבודו ומעמדו. תופעת הפחד מאובחנת כבר אצל תלמידים צעירים היראים מכשולן במבחן, ואילו אצל המבוגרים הפחד הוא מפני אובדן מקור פרנסה וכדו'. אדם עצמאי חושש מפני העסק המתחרה, ואילו עובד במפעל ירא פן יפוטרו מעבודתו או שמא יבקש עובד אחר לרשת את תפקידו או להתנכל למעמדו. באם האדם התעשר והתברך בהון, הוא מתיירא פן יתרושש בעקבות משבר עולמי או מפולת שערים בבורסה. מלבד זאת, אופפת את כל בני האדם יראה רבתי מפני מחלות באשר הן.

בראש השנה, ביום "הרת עולם", מתייצבים כולם לפני הבורא ומבקשים ממנו שישליט את פחדו על כל בני האדם. במבט ראשון ושטחי, משמעות הדברים היא, שאם בכל זאת נמצא אי שם בעולם אדם הנמלט מאימת כל הפחדים שהוזכרו לעיל, מתחננים אנו לפני ה' שגם אדם זה יכנס לכלל הפחדים, ואף הוא יתיירא. אך נשאלת השאלה: האמנם זוהי שאיפתנו המרכזית? האמנם זוהי משאת הנפש העיקרית שעליה אנו מתחננים? כלום רק פחד זה חסר לאנושות המעונה והמפוחדת?

התבוננות נוספת מורה לנו שההיפך הוא הנכון. היראה הגדולה מפני הקב"ה היא היא תקוות האנושות. רק היא זו העתידה לשחרר את בני האדם מכל פחדיהם, הגדולים והקטנים.

אדם הנמלט כל עוד נשמתו בו מאימת לסטים הרודפים אחריו, האם באותה שעה יחשוש פן תפגע בו דבורה ותעקצנו או שמא יתלכלכו בגדיו מאבק הדרך? יתכן שבזמנים כתיקונם, דעתם של אנשים נתונה לזוטות מעין אלו, אולם כאשר מדובר בפיקוח נפש, הפחד האימתני מפני הלסטים מעמיד בצל את כל שאר הפגעים, עד שלא נותר מקום לחשיבה אודותם. אותם שהצליחו בחשכת לילה לנוס מן הגיטאות או לקפוץ מרכבות המוות, יאשרו זאת.

בראש השנה וביום הכיפורים אנו מתפללים על תקנת העולם. שואפים אנו בכל ליבנו שכל הפגמים המצויים בעולמנו יתוקנו,

חיים לפני הגבול, בתוך הגבול ולאחריו. נשאר כמו קודם.

הנה כל זאת מרמזת ואומרת הגמרא בשלושת הדוגמאות.

יש יהודי שלקראת ימים נוראים מתחיל לרעוד.

עוד בשבת מברכים כאשר מכריזים "ראש חודש אלול" הוא כבר מתחיל לרעוד "כחילות בית דוד" שאינם עוברים סתם כך, אלא מתאמנים קודם, משקיעים כוח ומאמץ זמן רב עוד לפני המפקד המכריע.

ויש סוג שני, שעד ראש השנה הוא חלש ביראת שמים. אבל כאשר בא ראש השנה מתחיל לרעוד "כמעלות בני חורון" כי כאשר צועדים בשביל המסוכן כאשר משני צדדים תהום, רועדים, פוסעים עוברים אדם אחרי חברו - בפחד, כמו כן, בשעה שעוברים לפני המשפט, ביום המשפט הפחד שורר.

אבל יש סוג שלישי, יהודים הדומים לבני אימרא כהצאן, אותם כבשים שקטים צוהלים ומתרוצצים שנכנסים בפתח וסופרים אותם אחד אחד ואינם מבינים כלום, אוי, הכבש העשירי לא יודע כי בעל הבית סימן לו פס אדום על גבו...

"בראש השנה יכתובו וביום צום כיפור יחתמו כמה יעברו מי יחיה ומי ימות" קו חיים על הגב וחס ושלוה להיפך פס אדום - "מי ימות". היכן השכל שלך?

הקב"ה יושב בראש השנה על כסא דין, אך המשפט לא הגיע בפתאומיות "כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף" - הנשר הזה הוא רחמן על בניו ואינו בא לקינו בפתע פתאום אלא מקשקש מאילן לאילן ומסוכה לחברתה כדי שיעורו בניו ויהא בהם כח לקבלו. כך הקב"ה דופק לנו כל חודש אלול בשופר, עורו ישנים משנתכם ונרדפים הקיצו מתרדמתכם. לעוררנו לקראת ראש השנה - כאשר נפתחים ספרי חיים ומתים.

(להגיד)

תפוח בדבש

כתב הרמ"א (סימן תקפ"ג):

נוהגים לאכול בליל ראש השנה תפוח מתוק בדבש, ואומרים "תתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".

יש להתבונן, למה דווקא תפוח, ולא כל פרי אחר, או אחד משבעת המינים?

כן הקשה המהרי"ל (הל' ר"ה) ומביא שהטעם לאכילת תפוח מתוק כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, ומצטט פסוקים הרומזים לאכול דברים מתוקים בר"ה. אמנם כתב אין הטעם מבואר מספיק, מהו הטעם לאכול דוקא תפוח, והלא יש כמה מינים מתוקים יותר מתפוח, ונתן טעם ע"פ הסוד שרומז לשדה של תפוחים הידוע למקובלים "ויאמר ראה ריח בני כריח שדה" עכ"ל. (מובא ב"דרכי משה" וה"אליה רבה" ופרישה) וכתב הגר"ח פלאג' בספר "מועד לכל חי" (סי' יב אות יג) כשאוכל התפוח יכוין לחקל תפוחין קדישין הרומז לשכינה, דעתה היא בחינת דינא קשיא, ובאכילת התפוח בדבש יכוין להמתיק הדינים. הבן איש חי (פר' ניצבים) כתב הטעם שלוקחים דווקא תפוח, כי בתפוח יש שלוש הנאות:

טעם - שמתוק הוא. **מראה** - שחזותו נאה. **וריח** - שמריח הוא בריח טוב. על כן לוקחים תפוח, לסימן טוב, שנזכה לג' דברים - בנים, חיים, ומזונות.

(אוצרות התורה)

שיתחילו לשרור בעולם סדרים נאותים, כפי שאמנם ייעד הקב"ה לאנושות כולה בתחילת בריאת העולם. דוקא היראה מפני ה', מלכו של עולם, היא השער למחוזות האושר.

(המלקט)

"ובכן תן פחדך ה' אלוקיני על כל מעשיך... וייעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם"

לכאורה יש בתפילה זו שתי בקשות שונות שאין ביניהם כל קשר: האחת - ענין נתינת הפחד מפניו של הקב"ה על כל ברואיו, השניה - ענין האחדות המקווה בין בני האדם. אך אם כך יש להקשות: מדוע סידרו שתי הבקשות יחדיו?

אלא ודאי - ביאר הגאון רבי שמואל רוזובסקי ראש ישיבת פוניבז' - קשורות שתי הבקשות ביניהן בקשר אמין. שכן בכדי להשיג "וייעשו כולם אגודה אחת" מוכרחים קודם להגיע ל"וכן תן פחדך" - פחד מפני בורא עולם, שבכוחו ליישר את מידותיהם של בני האדם.

בלי יראת שמים - הרי מידותיהם של בני האדם גורמות לפירוד ביניהם. כאשר השאיפה האנוכית היא המדריכה את צעדיו של האדם, הרי בהכרח יהיה לראובן אינטרס מנוגד, סותר לזה של שמעון.

כך גם להיפך: טובתו האנוכית של שמעון תושג אך ורק על חשבון זולתו. במצב שכזה לא תיתכן אגודה אחת!

יסוד זה מצינו גם ב"שערי תשובה": "הרוצה את מידותיו - רבים הקופצים עליו". רק היצר הוא הגורם לפירוד. ולכשייחלש תזדכך החומריות אז יחברו להם הנפשות, שמצד עצם מציאותן - מאוחדות הן.

משום כך, מתפללים אנו שנוכח ליראת שמים ולהתגבר על מדותינו. אז ורק אז - ממילא - ייעשו כולם אגודה אחת!!

(זכרון שמואל - שיחות מוסר)

"חדוות ה' היא מעוזכם" בראש השנה

הטור (אורח חיים סימן תקפ"א) הביא את דברי המדרש: "מידת בשר ודם, הגידון לפני הדיין לובש שחורים ומתעטף שחורים. אבל מידת הקב"ה כשהוא דן את ישראל, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים".

כיצד זה, באמת? שאל המגיד מדובנא זצ"ל. כיצד לובשים בגדי חג, ואוכלים סעודת חג, כאשר החיים תלויים מנגד. כאשר המשפט הגדול עומד להפתח, והכל עומד להקבע בו: החיים והבריאות, הנחת והפרנסה, האושר והשלווה, הכל - ואנו כה דלי מעש מלאי עוון. איך יערב לנו לאכול ולשתות, כיצד נוכל לעלוז ולשמח?

הוא שאל והוא השיב - במשל.

מעשה בשני שרים נכבדים, שזכו לכבוד הגדול הנעלה ביותר: המלך הפקיד בידם את חותם הממלכה. חותם גדול עשוי זהב טהור, שבו היו חותמים על כל פקודות הממלכה וצווי המלך. השרים זכו לכבוד ויקר, התגוררו עם בני משפחותיהם בארמון המלך, מפיתו אכלו ומיניו שתו. חייט המלך תפר את בגדיהם וסנדלרו הכין את מנעליהם. כל שהיה עליהם לעשות, לשמור את החותם ולחתום בו על החוקים והצווים.

פעם ישבו השנים, והסבו למשתה יין. התבשמו והתשכרו מיינו של המלך, אכלו מפירותיו וביקשו לפצח אגוזים. האגוזים היו

קשים והמפצח לא נמצא. מה עשו? נטלו את חותם המלך היקר, ופיצחו בו את האגוזים. החותם נפגם והאגוזים פוצחו, ולפתע הופיע המלך בטרקלין...

"יין קשה - פחד מפניו". בבת אחת התפכחו השנים מיינם. המלך סקר את הקנקנים הריקים, את האגוזים השבורים ואת החותם השבור, ואמר: "בעוד ארבע שעות, יתקיים משפטכם באולם המשפט. אתם תואשמו במעילה בתפקיד, בביזוי חותם המלך ובהשחתת רכושו. כל אחת מהאשמות אלו, דינה מות. ועתה לכו לצוות לבתיכם. אנשי המשמר יביאכם למועד".

הגזרה ניתנה עליהם כרעם ביום בהיר. בברכים כושלות קמו השנים והלכו לבתיהם. האחד מהם פנה אל ביתו, וסיפר לאשתו ולילדיו את אשר ארע. אין לשער ואין לתאר את הבכי והיללות. הוא ניצל את השעות המעטות להכין צוואה ולהחתימה כדין, נפרד מרעייתו מבניו בבכיות נוראות, ומסר את עצמו ביד החיילים שבאו להוליכו אל המשפט.

בדרכו, ראה את חברו מובל אף הוא בידי פלוגת חיילים. אך ראה זה פלא. עיני חברו לא היו אדומות מבכי, וקומתו לא היתה שחוטה. הוא לא שרץ את רגליו כנידון למות. להיפך, הוא הלך בקומה זקופה, וניתן היה לראות בדל חיוך בשפתיו.

מסכן, חשב האיש, ודאי נתבלעה עליו דעתו. הוא קרב אליו שאלו: "האם ציווית לביתך?" "לא", ענהו.

"דומני שאינך מבין את חומרת מצבנו" - אמר לו. "אנו עומדים להיות מואשמים בהאשמות, שדיןן מות. והמלך עצמו הוא הדיין והוא העד!"

"אמנם כן", השיב הלה, "וזו נקודת האור במצבנו. עד שאתה בכית והתייפחת, שיגרתי את המשנה למלך שיתיצב בפניו וישאל על אודותינו. הוא המליץ טוב בעדנו, ואמר שהיין סיחרר את ראשינו. שעשינו את מעשינו מתוך קלות דעת וראש, לאחר שהיין עירפל את חושינו. והמלך ברוב חסדו נענה ואמר, שאם אמנם נביע חרטה כנה אם אמנם נבטיח בכל לבנו שלא נשגה עוד בין ולא נזלזל עוד בפקדון שהופקד בידינו, כי אז - יסלח וימחל!"

לפיכך, איני הולך קדורנית. לפיכך, איני הולך ובוכה כנידון למוות. כי אמנם ההאשמה - אשמת מות היא. אבל אני הוא הדיין, בי הכל תלוי: אם חרטתי תהיה כנה, ותשובתי אמיתית, הן אצא זכאי בדיני!"

כיון ששמע זאת חברו, האיר חיוך את פניו, וגם קומתו הזדקפה. והנמשל - מובן...

(אוהל יעקב, אמור)

שמחה בר"ה

כתוב בירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג הובא בטור או"ח סי' תקפ"א), א"ר סימון, כתיב (דברים ד, ז) "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלוקיני". ר' חנינא ור' יהושע אומרים איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלוקיה, [פירוש מנהגיו ודיניו]. שמנהגו של עולם, אדם שיש לו דין לובש שחורים, ומתעטף שחורים, ומגדל זקנו, ואינו חותך צפרניו, לפי שאינו יודע איך יצא דינו. אבל ישראל אינם כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים,

”זכרנו לחיים... למענך אלוקים חיים”

נפלא הוא, אמר המגיד מקאמניץ זצ”ל, לבקש שנה טובה ומאושרת - לא למעננו, אלא למען הבורא, למען נעלה ברוחניות, כדי שנוכל לעשות את רצונו בכלים שיתן לנו, כדי שעל ידי חיים, שלווה, אושר פרנסה ובריאות נוכל לעבוד את בוראנו.

אבל, משל למה הדבר דומה? לבחור צעיר וחסון, שהרויח יפה לפרנסתו, והנה קיבל צו קריאה לשירות מילואים בצבא, לשרת בתנאי סכנה במשך חדשיים ימים. קם אותו צעיר וערך מכתב בקשה מנומק, שבו הפציר בשלטונות לבטל את צו, כי יש לו אם ישישה, והוא בנה יחידה. הוא מפרנסה, והיא תלויה בו. לפיכך, עליו להמשיך ולעבוד כדי לתמוך בה ולכלכל את שיבתה בכבוד. המפקד התרשם מאד מן המכתב, אבל שלח חייל אחד כדי לאמת את הכתוב בו. הלך החייל והדפק על דלתו של הבחור. הוא ביקש לשוחח עם האם. היא אינה כאן, אמרו, ומסרו לו את כתובתה. החייל פנה לשם, ומצא בקתה דלה, ועניות משוועת. הוא שאל את הישישה ממה היא מתפרנסת.

”מכסף נדבות” - ענתה האשה.

”ובנך, אינו תומך בך?” שאל החיל.

האשה תלתה בו עינים עצובות וחייכה חיוך מריר. ”בני? בני? הוא מתנכר לי, אינו רוצה לראותני. הוא השליכני מביתו, ואסר עלי לדרוך על סף דלתו!”

ועתה, היש סיכוי שכן חסר לב זה יזכה לדחיית גיוס, לביטול שירות המילואים?!

ואנו - כלום אין אנו דומים לאותו בן מביש? מבקשים אנו שנה טובה ”למענך אלוקים חיים” כדי ללמוד את תורתך, לקיים את מצוותיך, להתפלל כיאות, לעבדך באמת, ביראה ובאהבה. ואז, ישלחו שליח כדי לשאול את פי התורה הקדושה - איך אנו תומכים בה, איך אנו לומדים אותה. שליח לשאול את מילות התפילה - איך אנו הוגים אותן. את המצוות ועבודת ה' - איך אנו מסורין להן...

אילו פנים יהיו לנו, איזה סיכוי יהיה לבקשותינו להענות?
(עטרת חכמים דרוש כ”ב)

”זכרנו לחיים” - שיש בהם חיות!

חיים בעלי משמעות, לא חיי בעל-חי.

נמצאים ימים ספורים לפני יום הדין, ונפתח במשל.

היה אדם שבערב ראש השנה ערך לעצמו רשימה, מה הם צרכיו לשנה הבאה עלינו לטובה, כדי שלא ישכח מה עליו לבקש בראש השנה שה' ימלא כל משאלות לבו לטובה. היתה לו רשימה מסודרת: פרנסה, בריאות, ילדים מחונכים וצדיקים, ועוד כהנה וכהנה בקשות שונות.

שלושה ימים אחרי ראש השנה מיועדנו נפטור! הוא לא חולה, את הפרנסה שביקש ויקבל - הילדים ירשו, וילדיו יגדלו בעז”ה לתורה ויראת שמים - אבל יתומים.

כיצד ארע הדבר?

הוא ביקש הכל, אבל הוא לא ביקש חיים! ממילא הוא לא יהיה חולה, תהיה לו פרנסה בשפע, וגם הילדים יגדלו מחונכים וצדיקים - אבל בלעדיו!

כי הדבר הראשון שאדם צריך לבקש עליו הוא - חיים! אחרי שיש לו חיים, יבקש גם פרנסה, בריאות וכו' כדי שלא יסבול ויוכל

ומגלחים זקנם ומחתכין צפרניהם, ואוכלים ושותים ושומחים בר”ה, לפי שיודעין שהקב”ה יעשה להם נס.

ענין זה מצריך ביאור רב. היתכן לשמוח בר”ה, והלא חיל ופחד יאחז את כל אשר יתבונן במעשיו ויראה את מצבו האמיתי, ולב יודע מרת נפשו, כי בעוונותינו שקועים אנו עד למעלה מצווארנו בחטא ובפשע. ואפילו אם ’נעלים עין’ מאותם החטאים בהם נכשלים פעמים בודדות, עדיין מי יוכל לומר כי במשך השנה נזהר מלחטוא בלשון הרע ובדברים בטלים, וא”כ לשמחה מה זו עושה? מה גם כי בעינינו ראינו את הדין של ר”ה שעברו, בתוקפם, פלוני מת בקיצור ימים ושנים, אלמוני מת במיתה משונה, ולשמחה מה זו עושה?!

הרה”צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ”ל (אור יחזקאל אלול) מביא קושיא זו בשם הסבא מקלם זצ”ל, וז”ל: הסבא מקלם זצ”ל היה שואל שאלה, היאך מתאימה הרגשת הביטחון שצריכה להיות ביום הדין עם רגשי היראה והפחד מאימת המשפט, והאם יתכן לאחר שיודע חובתו וכמה רחוק הוא מהשגתה, שיהיה לו בטחון שיצא זכאי בדין.

תשובתו היא, כי באמת כלל ישראל כולו בטוח הוא שיצא זכאי במשפט, אבל כל יחיד ויחיד עומד הוא בסכנה גדולה, וחייב לירא ולפחד מאימת הדין, עכ”ל הסבא מקלם.

הנה מבוארת היא סיבת הביטחון והידיעה ’שהקב”ה יעשה להם נס’, עם ישראל ככלל בטוחים שלא יארע להם כל רע, שהלא כבר הובטח להם ”ואותך לא אעשה כלה” (ירמיה מו, כח).

מעתה מסיים ה”אור יחזקאל” - העצה היעוצה ליחיד כדי שיצא זכאי, כאשר ישתדל לא להיות נפרד אלא יהיה חלק מן הכלל, וכשם שהכלל בטוח, כן בשעה שהיחיד ייעשה לחלק מהכלל יהיה בטוח שיצא זכאי בדין. ומפורש הוא במדרש ”אתם ניצבים היום כולכם”, כולכם - היינו הכלל כולו, כי הכלל בטוח שיהיה ניצב בדין.

מסופר על רבי אלחנן וסרמן זצ”ל, שביקש בתחנונים, שלא לקרוא לו לעלות לתורה ביום ראש השנה, למרות שכתוב בפוסקים כי ראוי להדר לעלות לתורה באחד מעשרת ימי תשובה (מטה אפרים ס’ תקפד, יז). ונימוקו עימו, שחושש להתבלט, פן יבקר בשמים את פנקסו, ורצונו לקיים ”בתוך עמי אנכי יושבת” ולהכניס ראשו בין המרובים, כמרומו בזוהר הקדוש. (דרכי מוסר - נצבים)

וכן סיפר מרן הרב שך זצ”ל, על רבי מאיר שמחה בעל ה”אור שמח” זצ”ל, כשהיה חולה במחלה בו לא קם ממנה, הציע חכם אחד לשלוח מספר טלגרמות, בהן יקראו המוונים להתפלל ולשפוך שיח לרפואתו, אמנם, כששמע זאת ה”אור שמח” סירב בכל תוקף להצעה זו, וטען כי כל עוד מתיחסים אליו כמו לכל אחד - הרי הוא חלק מהכלל, אך כאשר יוכר בפומבי, בעת שיעתירו בעדו כחשוב וכמיוחד - הרי תהיה התביעה גדולה יותר וכך גם תגדל סכנתו.

(שמושה של תורה)

למלא את יעודו, אך כאמור כל זה רק אחרי שזכה לחיים עצמם. ואכן זו בקשתנו בראש השנה: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר חיים למענך אלקים חיים".

אמנם זאת עלינו להתבונן ולהבין: מה הכוונה "חיים"? לחיות ולא למות? גם הסוסים והאווזים חיים. האם מישוה רוצה שה' יתן לו חיות של אווז או של סוס? "כתבנו בספר החיים" יחד עם כל האווזים?... אף אחד לא רוצה! רוצים אנו חיים בעלי משמעות. אם כן, כשמבקשים "כתבנו בספר החיים" ולאחר מכן ביום כפור - "חתמונו", לא לחיי בהמה ועוף כוונתנו. אנחנו רוצים חיים של אדם.

והיכן היא אותה כתיבה וחתימה? האם יש בשמים ספר עבה ובו רשומים שמות כל ברואי עולם?

ברור שאין שם עט ואין שם דף, ולא רשומים שם דבר מבחינה גשמית. בפשטות זהו ספר רוחני וגם הכתיבה - רוחנית היא. אבל המגיד ממזריץ' היה אומר, שהכתיבה והחתימה הם בלב האדם. שכן, חיותו של האדם היא בלבו. כאשר הלב מפסיק לפעול האדם מוגדר כמת. "כתבנו לחיים" - מבקשים אנו חיים שייכתבו על לוח לבנו.

כדי להבין את העומק הטמון בדברים, נתבונן על השנה שעברה ונראה מה רוצים אנו לשנה העתידית.

בקשה על החיים עצמם ועל החיות

כל דבר זקוק לחיות. אם אין לו חיות הוא מתבטל, הוא לא קיים. הצמח צריך השקיה בכדי לצמוח, הבעל חי זקוק למזון ומים בכדי לחיות וגם האדם צריך ללכת חיות בכדי להתקיים. כשנבוא להתבונן מה נותן לנו חיות, נחלק זאת לשני חלקים: ישנה חיות הנותנת לנו את הקיום וישנה חיות של תענוג. בכדי להתקיים, לכאורה די לנו לאדם ב"פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה". הוא יתקיים, לא ימות.

אדם שינסה לעשות זאת בפועל, ולא בהדרגה, לדוגמא: הוא רגיל לאכול כל יום שלוש סעודות: בבוקר - שלושה סוגי גבינה, בצהריים - ארבעה סוגי בשר ובלילה דומה לזה, ויום אחד ינסה לעבור במעבר חד לאכילת פת במלח ומים במשורה - הוא יגיע לשגעון גופני.

למה? הרי הוא אוכל?

כי החיות שלנו מורכבת משני חלקים: חיות של קיום, שהגוף צריך מזון, וחיות של תענוג. אדם שאין לו נקודה של תענוג בחיים - ימות! אין מושג של אדם החי בלי עונג.

אלא מאי, שלכל אדם יש בחירה מהיכן לשאוב את התענוג. יש אדם השואב את התענוג ממאכל מסוים, יש השואב את התענוג מקריאת ספר, חבירו שואב את העונג מניגון שובה לב, ואדם מרומם יותר מקבל את התענוג שלו מהתורה הקדושה, מהמצוות ומהקשר לבורא עולם.

כל יום יש לאדם איזשהו עונג. אצל האדם הממוצע העונג בא מאכילת מאכל טעים, מעט כבוד ומחמאות, ובמקרה הטוב עוד כמה ריגושים חיצוניים של עולם החומר - זה התענוג שיש לו בחיים.

אבל אנחנו לא אנשי הרחוב. אנחנו מאמינים בני מאמינים שאת התענוג עלינו לניקוט מבפנים, לא מהעולם החיצוני.

אך נתבונן: אדם קם בבוקר, מתפלל תפילת שחרית ובסיומה ניגש לאכילת ארוחת הבוקר. ב"ה הוא לא אוכל פת במלח בלבד, הוא אוכל יותר. עתה שיתבונן לעצמו, עם יד על הלב: ממה הוא

באמת יותר מתענג - מהתפילה או מהאוכל?

הרי אם הוא יהיה פטור מלהתפלל מדין אונס, הוא עסוק במצוה, כגון שאשתו ילדה והוא לקח אותה לבית החולים ועליו להיות לידה. הוא מקיים כעת מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, אסור לו להפסיק, הוא פטור מהתפילה לדינא. לא מחמת שוגג ולא ח"ו מזיד. הוא פטור באמת בגדרי ההלכה.

במצב הזה הוא באמת יותר על התפילה באותו יום. לעומת זאת בנוגע לארוחת הבוקר, גם אם מדינא יהיה 'פטור' מאכילתה - הפטור לא יעזור לו כלום. במציאות הוא מוכרח את האוכל על מנת להתקיים!

כשבאים לבקש חיים בראש השנה, "כתבנו לחיים", מבקשים אנו שני חלקי החיים: א. את החיים כפשוטם, שנזכה לאריכות ימים ושנים, ולא ניכתב בספר ההפוך ח"ו. ב. שתהיה חיות בחיים! (בסוד שיח)

"ובא הנכרי אשר יבוא מארץ רחוקה" ויבא לשאול למה ד' עשה אתכם ככה "ארץ גפרית ומלח שריפה כל..." ותגיד לו "על אשר עברנו את הברית אשר כרת איתנו בהוציא אותם מארץ מצרים".

רבי יעקב גלינסקי זצ"ל:

ההבדל בין ראש השנה ליום כיפור הוא הבדל יסודי. רבותינו מהראשונים אומרים בזה הלשון: ראש השנה הוא לכל העולם כולו "מי לא נפקד כהיום הזה ועל המדינות בו יאמר" אין אחד בעולם שלא עבר את המיפקד שלו בראש השנה. מי לחיים. מי למוות. "מי לא נפקד כהיום הזה". "וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון".

אך יום כיפור הוא רק לעם ישראל.

ולפי זה מסבירים הראשונים מדוע אנחנו מקדימים "אבינו" לפני "מלכנו" ולא אומרים "מלכנו אבינו". ונקדים.

בראש השנה יש חיוב לאמר מלכויות "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" על האדם להגיע להכנעה שהוא, לא שווה כלום - "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה" - גם הבריאות והחיים, הכל ממנו, ואני? כלום. הגמרא אומרת "כל מה דכיף איניש דעתיה טפי נוחא ליה" (ראש השנה דף כ"ו) כמה שהאדם מרגיש יותר הכנעה בראש השנה, זה יותר טוב למענו. והכנעה היא כנ"ל. אדם בא לידי הכרה שהוא לא יכול לעזור לאף אחד וגם לא לעצמו... העולם מתנהג רק לפי מה שנגזר מן השמים. וזה העניין של תפילות ראש השנה: מלכויות. הבורא העולם, מלך.

הגמרא אומרת: "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" - מצד ההלכה אסור למלך לוותר. (וכך אנו מוצאים אצל דוד המלך בזמן ששמעי בן גרא קילל אותו קללה נמרצת, וממילא נחשב מורד במלכות, ואלו שהלכו איתו כתוב שביקשו לפגוע בו מצד ההלכה של מורד במלכות. דוד המלך מנע מהם באומרו "ד' אמר לו קלל". היינו שאין הבזיון ממנו אלא משמים. ובכל זאת ביום האחרון לפני פטירתו, כאשר קרא לשלמה בנו, הזהירו: "תזכור ותדע שאת שמעי בן גרא אתה צריך להרוג כי הוא קיללני קללה נמרצת". נשאלת השאלה אם הוא המתין כל כך הרבה זמן מדוע דווקא ברגע האחרון לפני שנפטר מן העולם אין לו דאגה אחרת רק לזכור להרוג את שמעי בן גרא?! אלא, אדרבא, מכאן ראינו

"את העיקר שכחת, ללא הכרטיס לא תוכל לנסוע, יענקל שלי, שכחת את הכרטיס על השלחן!"

אך מה לעשות - הוא כבר רץ ואינו שומע, לאבא אין ברירה הוא מדלג אחריו מתקרב לעברו וקורא אחריו שוב, ובד בבד זורק אליו את הכרטיס - "קה, תיסעו!" "זרקתי עליכם" אנו יוצאים לדרך, לפעמים, ללא העיקר, אורזים את החפצים, מתנועעים בתפילה, מדברים להקב"ה, נותנים צדקה ואולי גם מתענים, אבל שוכחים את העיקר: "להניח את העבירה בצד, לשכוח מהעבירה במאת אחוזים להיפרד ממנה עולמית. וכיון שה' רואה שבצורה כזו לא נגיע לעולם לתשובה, אז הוא זורק עלינו מים טהורים וטהרתם, הוא מעורר אותנו במים טהורים להשליך את החטאים. קחו וטהרו! כי בלי זה לא תגיעו לעולם.

"אשרים ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם כו' שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם."

ההיפך, לא היה שם עניין של נקמה, לא זה מה שהיה לו בראש ברגע האחרון, וודאי שלא, אלא ענין של הלכה "מורד במלכות". אלא שכל עוד שיכול היה למשוך ולא להורגו, הוא נמנע. אבל ברגע האחרון כבר חייב לקיים את ההלכה, שמלך אסור לו למחול על כבודו.

אם כן, אם אנו ממליכים את הבורא למלך עלינו, איך יכול להיות יום כיפור? בו מבקשים סליחה וכפרה. הרי למלך אסור לוותר - "אין כבודו מחול". השאלה היא שאלה עצומה.

לכן אומרים הראשונים כי ראש השנה הוא לכל העולם שעליהם ועלינו הוא מלך. אבל לעם ישראל הוא גם אבא: "בנים אתם לד' אלוקים" בתור אבא "אב שמחל על כבודו, כבודו מחול".

וכיון שיש לנו שני דברים: אבא ומלך. אנחנו לא אומרים "מלכנו אבינו" רק "אבינו מלכנו" ובתור אבא באים אנו ליום הכיפורים. בן לאבא זה סליחה אחרת, ושפה אחרת. מדברים אחרת.

הפסוק אומר על מצות תשובה: "כי תשוב אל ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך, כי המצווה הזאת אשר אנכי מצווך היום לא נפלאה היא ממך כו', לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה, כי קרוב אליך הדבר מאד".

כיצד עושים תשובה? הגמרא בעירובין דף נ"ד אומרת ושואלת "אימתי קרוב אליך הדבר מאד? אם בפיו ובלבבך לעשותו".

נשאלת כאן שאלה עצומה. הלא דיברה תורה בלשון בני אדם, א"כ נחשוב כיצד אבא מדבר אל בנו, "תשמע חביבי, יש לי בשבילך מתנה חשובה מאד, ואל תחשוב שתצטרך לנסוע לאמריקה לקחתה ולהביאה לכאן, היא כאן בכיס של החליפה שלי..." וכי כך לשון בני אדם? אם כבר שייך, הוא יכול לומר לו המתנה לא מאמריקה אלא באירופה - רק ארבע שעות נסיעה, או

ישנו הבדל נוסף בין ישראל לאומות העולם. אותו אומר ה"פרשת דרכים".

ההנהגה שמתנהגים עם ישראל ומתנהגים עם אומות העולם אלו שתי הנהגות שונות. אדם מקבל עונש. הוא עשה עבירה. מקבל עונש.

למה הדבר דומה, לבחור שעתיד היה לצאת לדרך רחוקה. הוא ארז את מטלטליו וסידר את כל צרכיו לפני היציאה לדרך.

ביום האחרון כאשר כרטיס הנסיעה כבר בכיסו ערך את הסידורים האחרונים, התכופף למזוודות פתח, הכניס חפצים קטנים וסגר וכו', והנה כיון שחשש כי הכרטיס יפול מכיסו ויאבד, הניחו בינתיים על השלחן.

הגיע זמן היציאה לדרך, הוא הגביה את המזוודות, הניח על הכתף את התיק, ומיהר החוצה, חטף את המזוודה ורץ. אך אבא צועק אחריו:

ריתחא דאורייתא

סיים הקל הקדוש ותוך כדי דיבור חזר ואמר ברוך אתה ה' המלך הקדוש

כתב השו"ע (סימן תקפ"ב סעיף ב'), "אם אמר הקל הקדוש, ותוך כדי דיבור נזכר ואמר המלך הקדוש, אינו צריך לחזור".

וכתב המשנה ברורה (סק"ח), "אינו צריך לחזור, היינו אפילו לא נזכר שהוא ימי תשובה ובעת שאמר ברוך אתה ה' היה בדעתו גם כן לסיים הקל הקדוש, אפילו הכי כיון שלבסוף נזכר ואמר המלך הקדוש מהני".

מבואר שאף על פי שסיים כבר את הברכה ואמר "הקל הקדוש", מכל מקום תוך כדי דיבור אפשר לחזור ולתקן, ולכן אם תוך כדי דיבור מיד חזר ואמר "המלך הקדוש" נחשב שתיקן את הברכה וסיימה כראוי ואין צריך לחזור.

יש להסתפק אם סיים "הקל הקדוש", ותוך כדי דיבור חזר ואמר "ברוך אתה ה' המלך הקדוש", האם התוספת שהוסיף לומר "ברוך אתה ה'" נחשב כהפסק, או לא.

והנידון בזה הוא דהנה בשביל לתקן את הברכה לא צריך

לחזור גם על המילים "ברוך אתה ה'", אלא מספיק לחזור רק על סוף הברכה ולומר "המלך הקדוש". ואם כן יש לדון ולומר דאפשר שהתוספת הזו שאינה צריכה, תחשב כהפסק בברכה ושוב לא יועיל החזרה.

ונראה לומר דיסוד הדין שמועיל חזרה תוך כדי דיבור של סיום הברכה, הוא שכל זמן שלא עבר שיעור זמן של תוך כדי דיבור אפשר להוסיף הוספות ולתקן תיקונים בתוך הרכה. ומעתה נראה פשוט שגם אם חזר ואמר שוב "ברוך אתה ה'", אין זה הפסק וקלקול בברכה, שסוף סוף למעשה עתה סיום הברכה נגמר בהמלך הקדוש. ומה שחזר ואמר מתחילת החתימה אין זה סיבה לגרע שלא יוכל לתקן את הברכה, דסוף סוף התיקון נכנס בברכה ויצא בה ידי חובה.

והחיסרון היחיד בזה הוא שע"י שהתחיל את ההוספה מתחילת החתימה, גרם שהחתימה הראשונה שאמר בה "ברוך אתה ה' הקל הקדוש", נעשית ברכה לבטלה, אבל בעצם התיקון של המלך הקדוש אין בזה חסרון, ויכול להמשיך את התפילה.

(שלמים מציין)

"אינך צריך לנסוע לאמריקה, כי המתנה כאן בארץ ישראל בעיר צפת" אבל האם אומרים: אינך צריך לעלות לשמים או לנסוע לאמריקה מעבר לים, אלא איפה? בכיס שלך בלב שלך?!

אמר הרב'ה, תשמעו, חביבים. היטב (הרב'ה היינו רבי לייב חסמן זצ"ל).

מצוות תשובה, היא כזו מין בריאה, או שהיא קרובה מאד או רחוקה מאד.

הרי עסוקים אנו בפרשת התשובה, "כי תשוב אל ה'אלוקיך" אם הנך מבקש לדעת כיצד עושים תשובה דע כי הדבר קרוב אליך מאד בפיך ובלבבך לעשותו והכוונה על התורה הכתובה בידינו - תורה שבכתב ושבעל פה (בפירוש רש"י) כי אם תתבונן בפסוקים במשניות ובגמרא - תדע ותשכיל, אבל, זאת בתנאי אחד שתתבונן בהם, אז הם קרובים מאד! אך אם לא תתבונן תהיה מונח בדברים אחרים היא לא רחוקה ממך קצת, אלא הרחק מאד - בשמים ומעבר לים.

וברוב המצוות והתורה כך הדבר, אם תלך לפלוגי שהראש שלו, בא נאמר, בקלפים, תאמר לו תעשה תשובה, הוא אפילו לא יודע על מה אתה מדבר אליו, תשאל אותו משהו במצות תפילין הוא רחוק ממנה כמטחוי קשת, אבל אם רק נכנס לשיעור בבית הכנסת מכניס את עצמו מעט - הכל כל כך קרוב. על השלחן ובתוך הפה, זה מציאות! כן, כן.

או קרוב מאד או רחוק, רחוק מאד.

(להגיד)

אל תבוא במשפט עמנו כי לא יצדק לפניך כל חי

אל תבא במשפט עמנו כי לא יצדק לפניך כל חי, מלפניך משפטי יצא ענין תחזינה מישרים

לכאורה יש כאן סתירה מיניה וביה, מחד מבקשים אנו שהקב"ה לא יבוא במשפט עמנו, ותוך כדי דיבור מבקשים אנו מלפניך משפטי יצא?

ונראה לבאר דהנה בכל משפט יש תובע ויש נתבע המתדיינים זה עם זה, ושניהם מתדיינים לפני השופט.

מבקשים אנו מאבינו שבשמים שהוא יהיה השופט אבל חלילה לא יהיה התובע העומד מולנו לתבוע חובתנו, וזה שאנו אומרים אל תבא במשפט עמנו...

אלא מלפניך משפטינו יצא... כי אז ענין תחזינה מישרים. ובדרך דרש נוסף, "אמת כי אתה הוא דיין ומוכיח ויודע ועד" אתה יוכל להיות גם דיין וגם מוכיח, אבל מבקשים אנו ש"תפתח את ספר הזכרונות ומאליו יקרא" לא אתה אבינו אב הרחמים תקרא את כתב התביעה, אלא מאליו יקרא, היה אתה דיין אבל לא מוכיח.

(מנחת אשר)

יום תרועה יהיה לכם

מטו משמיה דהגרעק"א (הובא ברע"א עה"ת) לבאר את דברי הגמ' ראש השנה (טז ע"א) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב את השטן. וברש"י שם כתב לבאר, כדי לערבב שלא ישטין כשישמע ישראל מחבבין המצוות מסתמין דבריו עיי"ש.

והקשה הגרע"א האם בשביל כך יסתום השטן את קטרונ, הרי ההיפך הוא הנכון לשטן לעשות במצב שכזה, כי ישטין יותר ויפעל בכל שיש בידו, בכדי שלא יהיו זכויותיהם מרובים ויפסיד בשל כך את קטרונ.

וביאר את הענין, כיון שהעושה תשובה מאהבה זדונותיו נעשים לו לזכויות, לכן חושש שכלל שיגביר להשטין יהיה זה לבסוף לזכותם של ישראל, כי מכח זאת יהיה להם לישראל יותר זכויות, וזאת אינו יכול לסבול.

ואפשר עוד לומר, דכבר כתבו התוס' שם בד"ה כדי לערבב, שכשיבוא מלך המשיח ישחטו את השטן ופעולתו תסתים, וממילא בכל פעם ששומע את השופר, מדמה בעצמו כי הנה בא כבר מלך המשיח וסופו קרב, ולכן משתק. אמנם ברש"י מבואר שלא כן, דכתב שעיקר הדבר הוא משום שרואה את ישראל מחבבין את המצוות, וזה מורה לבאר דבריו כדברי הגרע"א.

ואמנם יש לעיין, הגם שרואה השטן כבר כל כך הרבה שנים כי עדיין לא הגיע המשיח, וא"כ התקיעות הם תקיעות של ראש השנה, ותמוה מדוע הוא עוד חושש הרי הדבר רחוק ממנו שבדיוק תקיעות אלו דהאי שתא הם תקיעות הגאולה, ועוד וכי הן אותן התקיעות של משיח ושל ראש השנה, שאין הבדל ביניהם עד כדי שטועה בזה בכל שנה ושנה.

וכבר כתב הרמח"ל בזה, כי בכל שנה ושנה התקיעות מחלישות את השטן, עד שיחדל לגמרי מלהשטין ותבוא הגאולה במהרה, הרי בדבריו שלא התקיעות גורמות לו לחשוש שמא הגיע זמן הגאולה, אלא פועלות ממש להביא את הגאולה.

ורואים מזה ביתר שאת, כי בכל שנה ושנה שתוקעין בשופר, התקיעות הן כאותן התקיעות של שופרו של משיח, ובכל פעם התקיעות מקרבות את הגאולה, ואין הן שתי סוגי תקיעות, תקיעות של ראש השנה ושל משיח, אלא חד הם, עד שחושש השטן מפניהן בכל שנה ושנה.

עוד נלמד מזה כי אין להתיימשך ויש להאמין באמונה גמורה ובראיה חושית שיבוא המשיח "ואע"פ שיתמהמה אם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא", את זה השטן יודע וחושש ואפילו שהוא מתמהמה, הרי לסוף בוא יבוא במהרה.

(דברי קדשו)

ואת שאינם גלויים

בנוסח הוידי אומרים "את הגלויים לנו כבר אמרנו לפניך והודינו לך עליהם ואת שאינם גלויים לנו, לפניך הם גלויים כדבר שנאמר הנסתרות לה' אלקינו" וגו' ע"כ. ויש לבאר מה שייך ואיך מתוודה על עבירות שאינו יודע עליהם או אינן גלויים, הרי אינו יודע מהן כלל.

ומטו משמיה דמרן הגרי"ז זצ"ל לבאר, דהנה כשחוטא אדם לחבירו צריך לבקש מחילה בדרך שמפרט במה חטא לו, ואולם כלפי הקב"ה הרי הוא יודע הכל ואין נעלם ממנו, וכמי שפרטו לפניו את מה שחטאו לגביו, וזה מה שאומרים מה שאין גלויים, לפניך הם גלויים, כי כלפי המקום נקרא שמפרט את הנדר.

אמנם יש עוד לבאר, דהנה כבר כתב השערי תשובה, כי צריך לידע בכל חטא, ובלא זה אין זה מן המובחר כי חסר לו בחרטה, וא"כ הגם שהקב"ה יודע הכל ונחש בכמי שפרט את החטא, ואולם לגבי המתודה עדיין חסר לו בחרטה.

(הגרי"ז)

תפילה השופר

לא תמיד מתבצעת התפילה בדרך המקובלת. לעתים ישנו אמצעי אחר של תפילה. מתורתו של מרן הגרי"ז זצ"ל מבריסק למדנו כי גם תקיעת השופר בראש השנה - מהותה תפילה. הרב מבריסק הביא ראיה לדבריו מלשונו של הרמב"ם בנידון תקיעה בעת צרה. נאמר בתורה: "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ד' אלקיכם ונושעתם מאויביכם" (במדבר י, ט'). המצוה היא, איפוא, להריע בעת צרה. וכיצד מביא הרמב"ם הלכה זו בספרו? כך כותב הרמב"ם: "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הציבור, שנאמר: 'על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות'. כלומר, כל דבר שיצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, זעקו עליהן והריעו" (רמב"ם הלכות תעניות פרק א' הלכה א'). היכן מצא הרמב"ם בפסוק כי יש גם מצוה לזעוק ולהתפלל?

על כרחך, היה אומר הרב מבריסק, כי יסודה של התקיעה בחצוצרות הוא מדיני תפילה, וכאשר כתבה תורה "והרעותם בחצוצרות". כוונתה לכלול זעקה באותה תרועה, כי סודן אחד. וכך אנו מסיימים גם את ברכת שופרות שבתפילת המוסף של ראש השנה: "כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועת עמו ישראל ברחמים". אין זו סתם מצוה כמו כל המצוות, אלא תפילה אשר אנו מצפים כי הקב"ה ישמע ויאזין לה ברחמים.

והוסיף הגרי"ז עוד, כי אף שגם הגויים שייכים בתפילה, וכמפורש בתפילתו של שלמה המלך כאשר חנן את ביהמ"ק: "ובא הנכרי והתפלל" (מלכים א' ח', מ"ב), ואולם תפילת התרועה שע"י השופר היא מיוחדת לעם ישראל ואין לגויים חלק בה. ובנקודה זו שיבח בלעם את עם ישראל, באומרו: "ותרועת מלך בו" (במדבר כג, כא). לדעת הרמב"ן, בפירושו שם, הכוונה לתרועה כפשוטה, כי בלעם משבח את ישראל על דרך התפילה המיוחדת שניתנה להם, ואשר אינה בגויים.

כסימוכין לחידושו של הרב מבריסק, מן הראוי להצביע על מחלוקת מקבילה שמצאנו בהלכות תפילה ובהלכות שופר. בגמרא נחלקו חכמי ישראל באיזו דרך על האדם להתפלל את תפילת העמידה:

רבי חייא ורבי שמעון בר רבי היו יושבים, פתח אחד ואמר: המתפלל צריך שיתן עיניו למטה, שנאמר: "והיו עיני וליבי שם כל הימים" (מלכים א' ט', ג'). ואחד אמר: המתפלל צריך שיכוון את לבו למעלה, שנאמר: "נשא לבבנו אל כפים" (איכה ג' מ"א). בינתיים בא רבי ישמעאל ב"ר יוסי ואמר: כך אמר אבא, המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, כדי שיתקיימו שתי מקראות הללו (יבמות ק"ה:).

ובדומה לזאת נחלקו תנאים במסכת ראש השנה בדינו של שופר, האם מצוותו שיהיה כפוף, או להיפך, פשוט. את המחלוקת מבארת הגמרא:

מר סבר בראש השנה כמה שפשוט יותר טוב... ומה סבר בראש השנה כמה שכפוף אדם יותר טוב (ר"ה כו:).

ומדוע זה סובר כך וזה סובר כך? רש"י מבאר בפירושו: "בתפילתו פניו כבשוין לארץ - משום 'והיו עיני וליבי שם', הלכך בראש השנה דלתפילה ולהזכיר עקידת יצחק בא - בעיני כפופין". וכי מה ענין תפילה לכאן, והלא במצוה עסקינן? משמע, אפוא, כי תקיעת השופר היא דרך לביטוי התפילה,

מלבד המצוה שבדבר. ולכן גם רש"י מביא כמקור לדעה זו את אותו פסוק שממנו היה מי שלמד כי המתפלל צריך שיהיו עיניו למטה. שכן, גם תקיעה זו - תפילה היא. זאת בניגוד לתקיעת השופר של יום הכיפורים, אשר אין לה ענין עם תפילה ומהותה לקריאת דרור ולהכרזת היובל, ועל כן לדעה זו, שופר של יום הכיפורים הוא פשוט.

רש"י ממשיך ומבאר את הדעה השניה, זו הסוברת כי שופר של ראש השנה כמה שפשוט יותר טוב, "משום 'נשא לבבנו אל כפים', הלכך בראש השנה בפשוטין דתפילה הוא", שוב חוזר רש"י ומבאר כי ענינה של התקיעה בראש השנה הוא תפילה, והוא אף מביא כמקור לדעה זו את אותו פסוק שממנו היה מי שלמד כי המתפלל צריך שיתן את לבו למעלה.

כי תקיעת השופר בראש השנה היא דרך תפילה. (ע"פ "פרקי השנה" להרה"ג ר' צבי ירוב שליט"א).

למדנו מכאן כי השופר מהווה גם כאמצעי לתפילה. אפשר שביסוד זה ניתן לפסוק את ספיקו של הס"ק בספרו ה"משנה ברורה". בחלק "באור הלכה" (תחילת סימן תקפ"ח), הוא מקשה על פסוקו של ה"מגן אברהם", הפוסק כי השומע תשע תקיעות בתשע שעות ביום לא יצא, אלא בששה ביניהם שלא מחמת אונס, אך בששה ביניהם מחמת אונס לא יצא. ה"באור הלכה" מתקשה בפסק זה מתוך הכרעתו של ה"מגן אברהם" עצמו, הפוסק בסימן ס"ה "שלא להחמיר בהפסק מחמת אונס אלא אם כן כשהאונס הוא כגוף הדבר, כגון שלא היה האדם ראוי מחמת גוף נקי או שלא היה המקום ראוי, שלא היה נקי, ואם כן לכאורה לא שייך זה רק בתפילה או בברכת המזון ובהלל ובמגילה, שעל כל פנים אסור להזכיר שם ולומר דבר תורה במקום מטונף, מה שאין כן בתקיעות, שאין רק מעשה מצוה, והיכן מצינו שאסור לקיים מצוה כשגופו אינו נקי או במקום שאינו נקי? האם אסור ללבוש טלית של ד' כנפות כשגופו או המקום אינו נקי? לא מצינו כן בשום מקום!" ה"באור הלכה" עוד מאריך ומנסה לברר את דבריו, יעוי"ש.

ברם, לדברינו הדברים מבוארים כמין חומר. שכן, תקיעת השופר אינה מצוה כשאר המצוות, אשר אין כל מניעה לקיים אותה במקום שאינו נקי. תקיעת השופר היא אחת מדרכי הביטוי של התפילה ואף היא דרך פניה של האדם אל הקב"ה, ולכן אפשר שגם היא אסורה בגוף שאינו נקי ובמקום שאינו נקי.

אפשר שזו הסיבה למנהגן של נשות ישראל, אשר החמירו על עצמן במה שלא היו חייבות מעיקר הדין ונהגו לשמוע קול שופר. שכן, בתקיעת השופר יש, כאמור סממן של תפילה, ולכן החמירו בכך על עצמן, כדין תפילה שבה הן מחויבות.

ועדיין אנו עומדים ותמהים: מה ראתה התורה לצוות על דרך תפילה מיוחדת זו דוקא בראש השנה?

באור נפלא לכך מצאנו בדרשות סבו של מרן הגרי"ז, מאור הגולה מרן בעל "בית הלוי", אשר מבאר באחת מדרשותיו:

הקב"ה אינו מקבל תפילתה (של כנסת ישראל) הוא משום חטא הלשון, שחטאה בדיבורים האמורים, וכמו דאיתא במסכת ראש השנה: "מפני מה אין כהן גדול נכנס לפני ולפנים בבגדי זהב? אין קטיגור נעשה סניגור... והרי כמו כן אמרו: "המתפלל צריך שיכוון את ליבו כנגד בית קדש הקדשים". אם כן, הרי הוא לפניו ושם אין קטיגור נעשה סניגור, וכיון דבאותן מוצאות הפה חטאו, בלשון הרע וברכילות, משום הכי אין התפילה מקובלת..."

למדנו איפוא, מדבריו של ה"בית הלוי" כי בחינת התפילה כמוה כמי שעומד לפני ולפנים. וכדין זה כן דין זה. היינו, כמו הנכנס לפני ולפנים צריך להקפיד שלא יהיה קטגור נעשה סגור, אף המתפלל צריך שלא יהיה קטגור נעשה נגור. והרי הפה, מקום שבו ובאמצעותו מדבר אדם לשון הרע ושאר דיבורים אסורים, אין כמותו קטגור רע לאדם.

ומשאר כך ראתה התורה לנכון שימצא האדם דרך תפילה מיוחדת לאותו יום שבו הוא נזקק לתפילתו. שלא ישתמש בראש השנה בפיו אלא בשופר. כדי שלא יהיה קטיגור נעשה סגור.

ואף בזוהר הקדוש, בפרשת מצורע, אמרו חכמינו, "מי שיש בו לשון הרע אין תפילתו נכנסת לפני הקדוש ב"ה, שהרי נתעורר עליו רוח טומאה".

ואף כאן נדרש מרן בעל ה"חפץ חיים" לבאר זאת, כדרכו, במשל נוקב. הוא ממשיך זאת לגביר גדול אשר הזדמן לעיר אחת. נקלע האיש לאכסניה גדולה ומפוארת, מלון אשר שמו הטוב יצא למרחקים. האיש אכל ושתה והטיב את לבו, אך גם המאכלים המשובחים לא האפילו על הריח הלא נעים שעלה באפו. משנשאל ע"י בעלי המקום אם הוטבה האכסניה בעיניו, השיב כי אכן המאכלות והמשקים השונים הוטבו בעיניו וכי ניכר שמבשלים מקצועיים עסקו בהכנת האוכל, אך רק דבר אחד מוזר בעיניו: הריח הרע שמרגיש בפיו לאחר כל סעודה...

ההערה היתה לפלא בעיני בעל הבית, אשר ערך חקירה, עד שהגיעה אל פתרונו של התלעלומה: המאכלים אכן הוכנו בקפידה, אך הכלים שבהם הוגשו לא היו רחוצים ונקיים היטב והם היו מקור הריח הרע שעלה מהמאכלים... וכך, מסיים החפץ החיים, גם דינו של המתפלל לאחר שטימא את פיו:

כן הדבר בענינו. צריך האדם לדעת כי תפילתו שצריכה לעלות לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, צריכה להיות נקיה וטהורה, בלי שום טומאה. וכשהוא מדבר כל היום בדיבורים אסורים, שמהם נטמאות השפתיים, כמו שנאמר: "כי איש טמא שפתיים אנכי" (ישעיה ו, ה') ואחר כך הוא בא באותו הפה המלוכלך ומסדר תפילתו, הלא מרחפת טומאה עליה למעלה ולא תהיה לרצון.

אלא צריך מקודם לרחוץ ולהגעיל יפה יפה את הפה, כדי שיהיה ראוי להתפלל בפה נקי וטהור. והתרופה לזה הוא שיהרהר בתשובה קודם שיתחיל להתפלל ויסכים בדעתו שלא ידבר עוד דיבורים אסורים ואז תהיה תפילתו נשמעת (זכור למרים פרק כד)

וכסימוכין לדבריו של הח"ח, הכותב כי אין תפילתו של אדם נשמעת כאשר היא יוצאת מפה אשר אינו נקי מבחינה רוחנית, אפשר להוסיף את המובא בהלכות ראש השנה כי "גדול אחד נהג, כשהיה מוהל בראש השנה לא קינח פיו אחר המילה, אלא בפה המלוכלך מדם המילה תקע, לערב מילה בשופר" (משנה ברורה סימן תקפ"ד ס"ק יב). והיינו, כי אם הלכלוך הרוחני בכוחו לפגוע בקדושת הפה ולהפריע את טהרת התפילה, הרי מרובה מידה טובה, ודאי שנקיין רוחני, דם המילה, בכוחו לקדם יותר ויותר את ענינה של התקיעה.

מסיבה זו אמרה התורה במצורע, כי "טמא טמא יקרא". המצורע מכריז על עצמו שהוא טמא, כדי שתשמע קריאתו ויתפללו האחרים עליו, אין בכוחו להתפלל על עצמו, שהרי דיבר לשון הרע ויטמא את כל פיו. הוא הרבה בלשון הרע עד שהצרעת פגעה בו, כך הפסיד בידיו את כח תפילתו ועליו לצפות לתפילותיהם של האחרים.

זהו, איפוא, סוד תקיעת השופר בראש השנה. על כך דורשת הגמרא במסכת ראש השנה: "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, אמרו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה? בשופר". אין הכוונה כאן לברכת מלכויות וזכרונות, שהרי הגמרא עצמה מסיימת כי הדבר נעשה בשופר. משמע כי המלכת הקב"ה והזכרת זכויותינו לפניו באה באמצעות השופר, אשר בו אנו מביעים את שאנו מביעים (דרשות הבית הלוי, דרוש טו) כי גם תקיעת השופר היא תחליף לתפילת הפה.

(ותלמודו בידו)

ובקול שופר עליהם הופעת

סגולות רבות יש בשופר. על ידו עולה זכרוננו לטובה, על ידו הקב"ה זוכר לנו את עקדת יצחק ומעלה עלינו כאילו עקדנו עצמנו לפניו, ועוד סגולות נפלאות שמקורן בדברי קבלה. ומלבד כל אלה שמעתי בשם הצדיק מברדיטשוב בעל קדושת לוי משל נפלא מאוד.

מלך אחד נהג מדי פעם לטייל בגפו ביער ליהנות מן העצים והפרחים, מהחיות והעופות. ואף אחד ממשרתיו רואי פני המלך לא ידע היכן הוא. פעם אחת הפליג ליכנס למעבה היער והלך לאיבוד. שעה ארוכה הלך אנה ואנה ולא מצא את דרך המלך. בשוטטו ביער פגש בפראי אדם שוכני המערות שביער ושאל אותם היכן היא דרך המלך והיכן הוא ארמון המלוכה. ענו הפראים את המלך אין אנו מכירים, ואת שמעו לא שמענו. ככל שנקף הזמן וככל שהעמיק לתוך היער גברו פחדו ועצבונו, עד שפגש אדם וגם אותו שאל היכן היא דרך המלך ואיה מקום כבודו. איש זה נפל לפני רגליו ואמר אדוני המלך את קולך שמעתי בתוך הגן ואשרי לי שזכות נפלה בחלקי להיות זה שמושיט את ידו למלך רם ונשא וזוכה לשרתו וללוותו עד בית המלכות. הילכו שנים יחדיו בלתי אם נועדו וכאשר חזר המלך לארמונו הפשיט את פרוותו הגסה של בן הלוי והלביש אותו מחלצות בגדי משי ורקמה. ואת הפרוה הגסה הלביש על פסל בדמות דיוקנו של איש זה שהציל את המלך והחזירו לבית מלכותו.

עברו שנים רבות והאיש שהציל את המלך נשכח לגמרי מתודעת ההמונים, ופעם אחת עבר עבירה חמורה ונשפט למות. לפני שהוציאוהו להורג ביקש את בקשתו האחרונה שיפשיטו מעל הפסל שעומד בחצר המלך את פרוותו וילבישוהו בפרוה זו ויבאוהו לפני המלך.

כאשר ראהו המלך לבוש באותו הלבוש שבו נפגשו ביער ופתאום הכירו המלך נכמרו רחמיו עליו ולבו עלה על גדוליו מאהבה וגעגועים. ברב התרגשות אמר המלך זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך עמי במדבר בארץ לא זרועה. וכאשר המציל שפך את מר לבו לפני המלך וביקש את רחמיו המתיק לו המלך את גזר דינו ופטרו לביתו.

כך אמר הצדיק מברדיטשוב, הקב"ה סבב אצל כל האומות

וכנדמה הצמח צדק ז"ע, על אם הדרך בפטרבורג לפני ראש השנה, ונשארו נבוכים וסגורים בדרך לפני ראש השנה, ולא יכלו לחזור לביתם ומקום היחידי שהיה להם להתפלל היה בבית המדרש במחבוא של חיילים יהודים שנקראו "קאנטעניסטען", שנכפו לשירות הצבא מגיל צעיר, שנגנבו מבית הוריהם כשהיו קטנים ונשארו שם כמעט עד יום מותם.

וכשהגיע הזמן להתפלל, רצה אחד מהם (ר' איצילע או הרבי) להיות החזן, אכן החיילים לא הסימו לכך, ורצונם ה' שהחזן של כל השנה יתפלל לפני התיבה, שהוא היה איש ישר, שהרשעים עשו הכל לעשות שהוא יטה בדרך הישר אבל הוא לא התמוטט לפנייהם, ונשאר איתן באמונתו. והוא אשר עבר לפני התיבה. ולפני התפלה צעק ואמר בזה הלשון, רבותי! הנה בימים הנוראים מתפללים על שלשה דברים בני חיי ומזוני, הנה על בני אין לנו להתפלל כי אין מניחים אותנו לישא אשה, על מזוני אין צריכין להתפלל כי הם נותנים לנו כל מה שנצרך לאכול, וחיי אין לנו צריכים להתפלל כי מי רוצה לחיות במצב שלנו, ולא נשאר לנו להתפלל רק על דבר אחד, יתגדל ויתקדש שמיא רבא, ובקול רם בכל כוחותיו אמר קדיש שלם. והגר"ח מבריסק כשהיה מספר מעשה זה היה גועה בבכיות נוראות, ואמר שר' איצילע ג"כ בכה כשספר מעשה זה. וזהו כל התכלית של היום הקדוש - יוה"כ, שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה, ליתן כבוד למלכותו.

ובהמשך הענין, יש להעיר זכינו בתקופתנו לתופעה של הרבה חוזרים בתשובה, מה שלא ראינו כזה בימים הקודמים, והטעם והביאור בזה יש לומר, דהנה בזוהר (בראשית רמט) סיהרא לית לה נהורא מגרמא אלא בשעתא דאתחבר עמא שמשא את נהיר והיינו דכשברא הקב"ה את הלבנה, עשאה שלא יהא מאורה בפנ"ע (אחר המעשה הידוע) לא עשה שהחמה היתה כ"כ חזקה שהאור שלה משפיע על הלבנה (ו"קלאפ"ט זיך") מכה בלבנה, ומזה בא האור להארץ. והוא אור החמה המאירה ללבנה והלבנה היא כמו

ותורתו בידו, עשיו לא הכירו, ישמעאל אטם את אזניו ואת שמעו לא שמע, כל עם ולשון לא חפץ בתורתו, עיניים להם ולא ראו אזניים להם ולא שמעו. רק אנחנו דבקנו בו באהבה גמורה והגדלנו את שמו בעולם, רק אנו בנינו לו ארמון פאר מקום משכנו ובית הדום רגליו, ורק אנחנו הקדמנו נעשה לנשמע בהר סיני כאשר בקול שופר הופיע הקב"ה עלינו.

מאז עמדנו על הר סיני עברו שנים רבות לאורך הגלות, התרחקנו ממעלת אבותינו, שקענו במצולות החטא והפשע, שכחנו ונשכחנו מן הלב. אך לעת משפט, כאשר עומדים אנו לפני מלך המשפט כדי ליתן דין וחשבון וכאשר מלך המשפט יעמיד ארץ, מבקשים אנו להזכיר נשכחות ולעלות לפניו חסדי נעורינו ואהבת כלולותינו. ולשם כך תוקעים אנו בשופר כדי להזכיר את מעמד הר סיני שבו נאמר "בקולות וברקים עליהם נגלית ובקול שופר עליהם הופעת". מבקשים אנו להזכיר את חסד נעורינו ואהבת כלולותינו. ולשם כך תוקעים אנו בשופר כדי להזכיר את מעמד הר סיני שבו נאמר "בקולות וברקים עליהם נגלית ובקול שופר עליהם הופעת". מבקשים אנו להזכיר את חסד נעורינו ואהבת כלולותינו עת אשר כל האומות ביזו את התורה ולא רצו חלק ונחלה באלקי שמים ורק אנו הקדמנו נעשה לנשמע באהבה גמורה.

(מנחת אשר)

גלה כבוד מלכותו

הנה בתפילות ראש השנה ויום הכיפורים עיקר בקשותינו הוא על התגלות כבוד שמים עלינו. נוסח בקשותינו בראש השנה ויוה"כ - מלוך על כל העולם כולו בכבודך וכו', ובכן תן פחדך וכו', ותמלוך אתה ה' לבדך וכו', וידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו'. וכדאי לחזור על מעשה נורא שאירע עם הרה"ג ר' יצחק מוולאזין זצ"ל שנזדמן ביחד עם אחד מאדמורי"י ליובאוויטש

ריתחא דאורייתא

כמה צריך לשמוע בתקיעות בשביל לצאת ידי חובה

כתב השו"ע (סימן תקפ"ז סעיף ג'), "השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב ומקצתה בחיוב, או שאמר לתוקע כמתעסק כוון להוציאני ידי חובתי ותקע ומשך בה שיעור תקיעה, לא יצא. ויש אומרים, שיצא אי איכא שיעור תקיעה בחיוב".

וכתב המשנה ברורה (סקי"ד), "לא יצא, שהרי על כל פנים חסר לו התחלת התקיעה. והוא הדין נמי אם כל התקיעה היה בחיוב אלא שהוא נכנס באמצע התקיעה, או שיצא מבית הכנסת באמצע התקיעה ושוב לא שמע לא יצא, אף על פי שהיה שיעור תקיעה במה ששמע וכמאן דשמע חצי שיעור תקיעה דמי".

ובסקט"ו כותב המשנה ברורה, "וסברא ראשונה עיקר וצריך לחזור ולתקוע וכו'".

מבואר בשו"ע ובמשנה ברורה שבשביל לצאת ידי חובה בתקיעה חייבים לשמוע את כל התקיעה מתחילתה ועד סופה, ולא משנה מהו האורך של התקיעה, שאפילו אם התוקע מא-

ריך בתקיעה כשיעור שתי תקיעות, לא מועיל בזה ששומע בתקיעה שיעור תקיעה. אלא בשביל לצאת ידי חובה חייבים לשמוע את כל התקיעה כולה מתחילתה ועד סופה.

והיסוד בזה הוא שכל תקיעה צריך להיות בה ראש וסוף, כמו שכתב המשנה ברורה בסימן תק"צ (סקכ"ד), "ותקיעה שחסר לה ראש או סוף נחשבת כחצי תקיעה שאי אפשר לצאת בה ידי חובה". וממילא אם השומע שומע רק חצי תקיעה, או שבתחילת התקיעה לא כיון לצאת ידי חובה ורק מהאמצע מתחיל לכוון לצאת ידי חובה, הרי אפילו בחלק ששומע מהתקיעה יש בה שיעור תקיעה, מכל מקום כיון שלא שמע את תחילת התקיעה הרי זה נחשב כמי ששומע רק חצי תקיעה ואי אפשר לצאת ידי חובה בחצי תקיעה.

ומטעם זה כתב המשנה ברורה (סימן תקפ"ז סקט"ז), "כתבו האחרונים דזהירו כל העם שלא להוציא כיחם וניעם בשעת תקיעה, כדי שישמעו כל הקולות מתחלתם ועד סופם. וכן לא יביאו ילדיהם אצלם וגם כן מטעם זה וכו'". ובכל זה לא מועיל מה שהתוקע מאריך בתקיעה יותר מהשיעור, שכל מי שחסר לו אפילו משהו מהתקיעה בין בהתחלה ובין בסוף, וכלשכן באמצע לא יצא ידי חובה בתקיעה.

(שלמים מציון)

מראה. וכך הוא ג"כ בתורה, התורה היא בבחינת אש ושלחבת, וממנה יוצאין ניצוצות, וניצוצות אלו מתפזרין לכל הולעם, וכשפוגעין באדם אחר, משאירים רישומם עליו, ויש בניצוץ אחד הכח להדליק נשמת ישראל עד כדי לשפיע עליו לחזור בתשובה. ומחובתנו להכיר ולהעריך יסוד זה, כי בעת שלומדים בהתמדה הרי זה יוצר אור שיוצא ויכול להדליק נשמות להחזירן לדרכי תשובה, מזה דוקא נעשים בעלי תשובה. ולכן, כדי להגביר ולהוסיף כבוד מלכות שמים, אינו די רק באמירת המילים "ותמלך, ובכן תן פחדך, וגו'", אלא צריך לעשות איזה דבר בפועל המראה שהוא מכבד מלכות שמים, וזהו בלימוד התורה, דאז מתגלה ומתגבר כבוד מלכות שמים, כמו שפירשנו לעיל.

(שמחת התורה)

המלך

אחת המטרות החשובות ביותר של ראש השנה היא, כותב רבי פסח קרון בספרו "סביב שלחנו של המגיד" שכל יהודי יכריז וגם יבין שה' הוא המלך והשליט על הבריאה כולה. מסיבה זו אנו מזכירים פעמים רבות בתפילות ראש השנה את שלטונו של הקב"ה על הבריאה. אנו אומרים "המלך הקדוש" בכל תפילות "שמונה עשרה" מראש השנה ועד יום הכיפורים. בתפילת מוסף של ראש השנה תקנו לומר עשרה פסוקים של מלכויות המהוים עדות חותכת מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים שה' הוא המלך. ונוספים לזה פיוטים רבים שהנושא המרכזי שבהם היא מלכותו יתברך. [וכבר עוררו אותנו בעלי המוסר שבכל המערכת הגדלה של המלכות ה' עלינו לשים לב שלא נשכח להמליכו גם עלינו...]

במקביל להיות יום זה יום הכרת מלכו של עולם, מהווה יום זה יום דין ומשפט לכל באי עולם, ומן הראוי היה שנהיה מוצפים ברגשי פחד וחרדה מפני ההחלטות הצפויות לגבי עתידו של כל אחד ואחד מאתנו. ואכן מסופר על גדולי עולם שהילכו ביום ראש השנה אחוזי חרדה מפני אימת הדין.

הסיפור דלהלן ממחיש לעיני הקורא מעט מעוצמת הפחד שחש האדמו"ר רבי אהרן מקרלין זצ"ל ביום זה.

מקובל היה שה' בעל תפילה" בתפילת שחרית של ראש השנה פותח בנגינה שיש בה ביטוי לרצינות וכובד ראש כיאה לאדם המכין את עצמו לבוא אל המלך. והמנגינה הולכת ומעצימה את ביטוי כובד הראש שבה עד שבהגיעה לשיאה מכריז ה' בעל תפילה" בקול מהדהד - "המלך!!!"

פעם אחת עבר רבי אהרן האדמו"ר מקרלין לפני העמוד בתפילת שחרית דראש השנה. הוא פתח כמקובל בנגינה וכשהתקרב לשיא והחל לומר "המלך", לפתע התעלף. המתפללים חשו לעברו, ולאחר זמן קצר שבה אליו ההכרה והוא המשיך בתפילה. לאחר התפילה שאלוהו החסידים מה היתה הסיבה לעלפנו.

השיב הרבי לשואלים ואמר: הגמרא במסכת גטין (נו, א) מתארת כיצד יצא רבן יוחנן בן זכאי מירושלים כדי להתחנן בפני המצביא הרומי אספסינוס קיסר ולבקש על חייהם של אחיו היהודים. כאשר התייצב ריב"ז בפני הקיסר. אמר לו: "שלמא עלך מלכא, שלמא עלך מלכא" (שלום עליך מלך). השיב לו

אספסינוס: "מיחייבת לי תרי קטלא" (הנך חייב מיתה משתי סיבות) "חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא" (ראשית, משום שקראת לי מלך בעוד שאינני אלא מצביא) "ותו, אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי?!" (ועוד, אם אכן מלך אני, מדוע לא באת עלי עד היום).

כאשר נגשתי לפני העמוד, סיים הרבי את דבריו, נזכרתי בסיפור זה. ושאלתו הנוקבת של אספסינוס פילחה את ליבי במתכונת התואמת להרגשת הלב בעת ההכרזה המרוממת והנרשט - "המלך" ואמרתי בלבי הרי עתה ברגע זה יכול אני להשאל על ידי מלך מלכי המלכים שקראתיו בשם "המלך" - אם מלך אני כיצד יכולת שלא לבוא לפני (בחרטה) עד היום! והתעלפתי.

שאלה זו צריכה להשאל על ידי כל אחד מאתנו בכל יום מימות השנה, וקל וחומר בראש השנה.

(ילקוט לקח טוב)

אבינו מלכנו

תפילת "אבינו מלכנו" נאמרת בדרך כלל בהתלהבות רבה ובהתרגשות גדולה.

ולא בכדי: שהרי בתפילה זו אנו מבקשים על דברים הנחוצים לנו ביותר.

אך ראוי לעורר, שדי מצוי שאנו מכוונים בעיקר, בבקשה הבאה לאחר אמירת התיבות 'אבינו מלכנו', ואיננו מקדישים תשומת לב מספיקה למילים: 'אבינו מלכנו', הנאמרים בתחילת כל בקשה ובקשה.

הגר"ל חסמן זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת חברון, נשא דבריו ביום כיפור לפני תפילת נעילה. בדבריו הוא עמד על המשמעות של אמירת המילים 'אבינו מלכנו', לפני כל בקשה ובקשה.

וכך הוא אמר: יש מי שרוצה בטובתו של הזולת ומעוניין למלא את בקשתו, אך אינו יכול. לעומת זאת, יש שיכול למלא את בקשת זולתו, אך אין ברצונו לעשות זאת.

לפיכך אנו אומרים לקב"ה: "אתה הרי 'אבינו' ורוצה בטובתנו, ואתה גם 'מלכנו' ויש בידך הכוח למלא את הבקשות המופנות אליך.

והיות שאתה גם רוצה בטובתנו וגם יכול למלא את בקשותינו, אז אנא ממך: "החזירנו בתשובה שלמה לפניך", "שלח רפואה שלמה...", "קרע רוע גזר דיננו".

עוד יש להתבונן בשעה שאומרים את התיבות 'אבינו מלכנו', להוסיף אהבה על אהבתנו לקב"ה, שהרי הוא אבינו ורוצה בטובתנו, וכן להגדיל את הכנעתנו לקב"ה, שהרי הוא מלכנו והוא שליט עלינו ומנהיג אותנו, וממילא אנו תלויים בו בכל פרט בחיינו.

ובאמת יש לדעת, שעיקר העניין בבקשות שאנו מבקשים מהקב"ה הוא, להשריש בנפשנו שאנו תלויים באופן מוחלט בקב"ה, וזקוקים ללא הרף להשפעת טובו וחסדו!

והיות שהכנעה מהווה סיבה לרחמים מהקב"ה, הרי תוספת הכנעה היא סיבה לתוספת רחמים.

ובאמת, בקלם נהגו להפסיק מעט, לאחר אמירת התיבות 'אבינו מלכנו', ורק לאחר ההתבוננות הדרושה, המשיכו את אמירת הבקשה.

(לעבדך באמת)

"למען אלקים חיים"

ימים הרי גורל אין לאף "אחד" ביטוח חיים! התורה אומרת (דברים כח, סו) "והיו חייך תלאים לך מנגד" תראו את כל המודעות הגדולות התלויות ברחובות וקוראות לנו לתרום צדקה לכל מיני מקרים מזעזעים, קורעי לבבות, תראו את המודעה של הרב צ'ולק בו הוא נראה עם ילד קטן, שנתיים, חולה במחלה הנוראה, והרב שטיינמן מסתכל בן שנה עליו בחדרת אלוקים נוראה. מתי קרו כל המקרים המזעזעים האלו? הם לא קרו בחודש טבת או ניסן! אולי גילו אותם אז, אבל באמת הם קרו בימים אלו! בראש השנה יכתובו ובוים צום כיפור יחתמו. מדובר בשאלות של חיים, פיקוח נפש ממש! האם אפשר להמשיך את מסלול החיים כרגיל? האם יש אבסורד גדול יותר מאשר להמשיך לחיות, בימים הרי גורל שכאלו, בלי לשנות? בלי להשתנות? האם יש מחדל גדול יותר מאשר להמשיך להתפלל כרגיל, להתנהג כרגיל, בלי להביא בחשבון שאין לנו שום "תעודת ביטוח"? הנה נתבונן, לאיזו "פאניקה" נכנסו מנסחי התפילה בעשרת ימי התשובה! כל ה"שולחן ערוך" השתנה להם ברגע אחד: ידוע ששלוש הברכות הראשונות, שבשמונה עשרה, הן "ברכות השבח" ואין מבקשים בהן דבר. והנה, רק הגיעו עשרת ימי תשובה וכבר בברכה הראשונה, עוד בטרם סיימו אותה, אנחנו מבקשים "זכרנו לחיים". מה יש? מה קרה? אי אפשר לחכות קצת? עוד לא גמרנו "מגן אברהם" וכבר "זכרנו לחיים"? זאת ועוד, גם בתפילות השבת אנו מבקשים "זכרנו לחיים... וכתבנו בספר החיים", על אף שידוע שבתפילות השבת לא מבקשים בקשות! מה קרה? מדוע משתנה ה"שולחן ערוך"? אלא, הימים הם ימים גורליים, ימים של פיקוח נפש, ופיקוח נפש דוחה את ה"שולחן ערוך" הרגיל! מיד בעמדנו לפני המלך, באמצע הברכה הראשונה, בימי חול וגם בשבת, אנו זועקים "זכרנו לחיים" ומבקשים "כתבנו בספר החיים". והנה בזכות מה אנו "משכנעים" את הקב"ה שיזכור אותנו לחיים ויכתוב אותנו בספר החיים? בזכות "למען אלוקים חיים" זאת שנקדיש את חיינו למען אלוקים! נהפוך את עצמינו להיות "עבדי ה'!" (יחי ראובן)

זכרנו לחיים

יש ארבע תוספות בתפילת שמונה עשרה: זכרנו, מי כמוך, וכתוב לחיים ובספר חיים. אם נתבונן נראה, שבשתיים הראשונות הבקשות הם קטנות באופן יחסי, מבקשים רק זכרנו לחיים, ואח"כ זכר יצוריו לחיים ברחמים, ובשתיים האחרונות אומרים, וכתוב לחיים טובים, כבר מוסיפים, חיים טובים, ואח"כ בספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה, נזכר ונכתב לחיים טובים ולשלום, מוסיפים עוד יותר בקשות, מה השתנה בינתיים? מודים אנחנו לך, מהרגע שהתחילו להודות להקב"ה על מה שהוא נותן, אפשר להוסיף בבקשות. אדם שידע להגיד מודים אנחנו לך, הוא יכול לבקש!

(מדשן ביתן)

זכרנו לחיים. כתבנו. וכתוב לחיים. בספר חיים.

רבותינו ז"ל תקנו בעשרת ימי תשובה להוסיף בתפילה כמה בקשות, ואלו הן: "זכרנו לחיים...", "כתבנו בספר חיים", "וכתוב לחיים טובים...". "ובספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה וישועה

ונחמה וגזרות טובות, נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך ישראל לחיים טובים ולשלום". רבנו מאיר מרוטנבורג (שחי לפני כשש מאות וחמישים שנה) מבאר למה תקנו חז"ל ארבע בקשות, הלוא היה מספיק לתקן את הבקשה האחרונה שבה כלולים כל הבקשות וההטבות? אלא משל למה הדבר דומה? סוחר יהלוי מים אחד היה צריך לנסוע לצורך עבודתו לחוץ לארץ, והיה לו בן קטן פיקח שרצה להצטרף עמו. אמר לו אביו: לא תוכל להצטרף אלי, אולם אם אשמע מאימא שהתנהגת יפה, אביא לך שעון זהב במתנה. שמח הבן על ההבטחה ונפרד מאביו לשלום. אכן בימים הראשונים התנהג הבן למופת, אך לאחר זמן קצר חזר לסורו והיה מפריע לאמו, לא מכין שעורי בית, לא אוכל בזמן וכו'. כשחזר האב מחו"ל היה הבן עדיין בבית הספר, וספרה האם לאב על התנהגותו של הילד. אמר האב, בוודאי שלא יקבל הילד את השעון. והנה כשהגיע הבן, היה האב באמצע סעודתו והחל לספר את כל מסעותיו היכן בקר והיכן טייל, והאם מקשיבה, נהנית ומתפעלת. תוך כדי הדברים אמר הבן לאביו: אבא, האם זוכר אתה שלפני נסיעתך הבטחת לי שתביא לי שעון זהב? יודע אני שבוודאי לא מגיע לי לקבלו, אך אני רוצה לבקש ממך רק לראות את השעון, כי מעולם לא ראיתי שעון זהב. הסתכל האב על אשתו, חייך והראה לבן את השעון. אמר הבן: אבא, כמה יפה השעון. אני רוצה למדוד אותו לראות אם הוא מתאים לי. הסכים האב גם לזאת, והילד ענד את השעון על ידו. כראות הבן כי טוב לב אביו, אזר אומץ ואמר: אבי היקר, קנית שעון כל כך יפה, והוא ממש ממש מתאים לי, בדיוק בשבילי. אנא ממך, תן לי אותו במתנה. חייך האב ונתן לו. ובוודאי, אם מתחלה היה הבן מבקש מאביו את השעון, פשוט שלא היה נותן לו. אך ידע הבן לפייס את אביו לאט לאט, בתחילה בקש מאביו רק להראות לו, ולבסוף בקש גם שייתן לו. זה שאומר דוד המלך ע"ה בספר התהלים: "הראנו ה' חסדך, וישעך תתן לנו". תחילה ביקש "הראנו" אבל אחר כך הוסיף "תתן לנו". ולפי זה מובנת השאלה אודות ההוספות בתפילה, שעם ישראל יודעים לפייס את בוראם. בתחילה אין אנו מעיזים לבקש הרבה, כי יודעים אנו שלא מגיע לנו כלום. מבקשים אנו: "זכרנו לחיים", ריבוננו של עולם רק 'תזכור' אותנו לחיים. לאחר מכן מוסיפים 'כתבנו' בספר חיים, אחר שכבר זכרת אותנו לחיים, תכתוב זאת. ואחר שכבר כתבת, אנו אומרים: ריבוננו של עולם, מה שווים חיים לבד, אם אינם חיים טובים, לכן מבקשים וכתוב 'לחיים טובים'. ועל זה מודים אנו ומברכים 'הטוב שמך ולך נאה להודות', תודה רבה שכתבתנו לחיים טובים, כי אנו בטוחים שבורא עולם שומע ומקבל תפילת עמו ישראל. ולבסוף אנו אוזרים אומץ ומבקשים: ריבון העולמים, ברחמיך המרובים כבר כתבתנו לחיים טובים, אנא ממך תוסיף עוד כמה מילים, תגמור את השורה: "ובספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה וישועה ונחמה וגזרות טובות, נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך ישראל לחיים טובים ולשלום!" (מהר"ם מרוטנבורג)

"המלך הקדוש"

נשאלת השאלה: קדוש אתה ונורא שמך ואין אלו-ה מבל-עדיך - ככתוב ויגבה ה' צבאות במשפט-והאל הקדוש נקדש בצדקה. "מה הקשר? איזו מין ראה זו? התירוץ יובן על פי משל: אם ניכנס לאולם ונראה אדם יושב על כיסא מפואר וגבוה, ולפניו

היום הרת עולם וכו' אם כבנים ואם כעבדים וכו'

"אם כבנים ואם כעבדים". ויש להתבונן בשתי בחינות אלו דבנים ועבדים, מהו המכוון בכל אחת מהם, ומהו שורש ההבדל ביניהם. ועוד צ"ב, דהנה בהמשך בעיניו, "אם כבנים, רחמנו כרחם אב על בנים. ואם כעבדים, עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא לאור משפטנו". והמתבונן ימצא שוני מהותי בדרך הבקשה, דהנה בחינת ה'בנים' גוררת בעקבותיה בקשה גמורה- כמעט דרישה, של רחמים-"אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים". ואילו בבחינת 'עבדים' לעומתה מביאה בעקבותיה רק בקשה נסתרית, הנראית יותר כתחינה ובכיה-"ואם כעבדים עינינו לך תלויות". וצ"ב מה הסיבה לכך.

וא"כ צריך ביאור מה ההבדל בין "בן" "לעבד"?

האבא אומר לבנו: "מוישלה, תעשה טובה תכין לי כוס תה"- מוישלה הולך ומכין לאבא שלו כוס תה. אבל הוא מוסיף לכוס תה גם שתי עוגיות.

"מוישלה, אבא ביקש רק תה- בלי עוגיות!"

"כן, אבל כשאבא מבקש תה- הוא מתכוין גם לעוגיות!"- לבן יש רגישות כלפי האבא. כשהוא ממלא את בקשתו. הוא עושה זאת מכל הלב!

לא כך אצל העבד-כשהאדון מבקש ממנו להביא לו כוס תה- הוא מביא לו כוס תה בלבד! הוא לא מוסיף שום דבר מעצמו!-"מה שהאדון אומר, כך אני עושה".

אם ככה מה ההבדל בין 'בן' 'לעבד'? התשובה היא: הבן חושב איך להיטיב עם האבא. לעומתו העבד, חושב איך לעשות את ציווי אדונו- וכלום לא יותר!

אם ככה בא הקב"ה בהנהגה של מידה כנגד מידה ואומר: "רבו- תי, יש בשמים הנהגה של 'בן' ויש הנהגה של עבד

יש בנאדם שעושה בדיוק מה שאומרים לו- לא מוסיף שום דבר!- זו הנהגה של 'עבד'. לעומתו, יש בנאדם שתמיד מחפש כיצד להיטיב עם הקדוש ברוך הוא- כל הזמן מחפש איך לתת עוד. לזה יש בשמים הנהגה של בן.

(ברוך שאמר)

זכרנו לחיים

כל אחד מחפש, בפרט בימים אלו, לקיים יותר ויותר מצוות שתזקפנה לזכותו ביום הדין.

בתפילות של עשרת ימי תשובה יש עצה נפלאה איך להרויח המון מצוות, להיות מיליונר!

יש מצות "ואהבת לרעך כמוך". כמה יהודים צריך לאהוב כדי לקיים את המצוה? אחד. ואם אדם יאהב עשרת אלפים יהודים - כמה מצוות הוא יקיים? עשרת אלפים.

כשאדם אומר בתפילה "זכרנו לחיים" - על מי הוא מכוון? ככל שיכון על יותר ויותר יהודים - כן יזכה לקיים יותר ויותר מצוות. וכמו כן כשמתפלל "וכתב לחיים טובים כל בני בריתך" - אם יתכון באמת על יותר ויותר יהודים ויתפלל עליהם שיזכו להכתב בספר החיים, הוא הופך להיות למיליונר! כי מדוע הוא מתפלל עליהם? משום שהם יהודים והוא אוהב אתם! נמצא שהוא מקים מצות "ואהבת לרעך כמוך" עם כל אחד ואחד שהוא מכוון עליו.

מצוה, או תפילה, לא נמדדת בגדלה או בארכה, כי אם בכונת הלב הנלווית אליה. אדם יכול להתפלל תפלה אחת קצרה, לומר

כורע אדם ובוכה והאיש אומר לו: "קבל שנה בכלא ועבודות פרך. המסכן ש'לא ידע את נפשו מצער' לשמע גזר הדין החל מתח- נן אליו...ואותו האיש ממרום הכיסא' מבין לליבו 'ואומר לנידון' אין מה לעשות, "... זה המינימום שאני יכול לתת לך- נבין מיד שהאיש היושב בכיסא במעמד של שופט. אבל אם לאחר בכיותיו של הנידון יאמר זה שיושב על הכסא: "הפעם אני מצדיק אותך ומוותר לך" - אזי נבין מיד שמדובר במלך. וזהו ההבדל ביניהם לשופט אסור למחול, הוא מחויב לחוקים של המדינה. אבל מלך יכול למחול שכן את החוקים הוא למעשה זה שקובע...והנמשל הוא התשובה לשאלתנו: והא- 'ל הקדוש נקדש בצדקה."שה הוא יכול לסלוח ולהצדיק עלינו את הדין, היא ההוכחה שאין אלו- ה מבלעדיך ושאתה מעל כולם, שהרי אתה הוא" המלך הקדוש".

[ליקוטים]

זכרנו לחיים

יש ארבע תוספות בתפילת שמונה עשרה: זכרנו, מי כמוך, וכתוב לחיים ובספר חיים.

אם נתבונן נראה, שבשתיים הראשונות הבקשות הם קטנות באופן יחסי, מבקשים רק זכרנו לחיים, ואח"כ זוכר יצוריו לחיים ברחמים, ובשתיים האחרונות אומרים, וכתוב לחיים טובים, כבר מוסיפים, חיים טובים, ואח"כ בספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה, נזכר ונכתב לחיים טובים ולשלום, מוסיפים עוד יותר בק- שות, מה השתנה בינתיים, מודים אנחנו לך, מהרגע שהתחילו להודות להקב"ה על מה שהוא נותן, אפשר להוסיף בבקשות. אדם שיודע להגיד מודים אנחנו לך, הוא יכול לבקש עוד מצאנו "בשפתי חיים" שמתרג' [מועדים א' מאמר ב' דיני ר"ה עוה"ז ועוה"ב] ע"פ שיטת הגר"א מוילנא [תרפ"ב ס"ט] שבראש השנה יש שתי דינים אחד על חיי העולם הזה ואחד על חיי העולם הבא, שתי הבקשות הראשונות עוסקות על העולם הבא, ועל זה מבקשים שנזכה להיכתב ל חיים, ולחיים ברחמים, אבל שתי הבקשות האחרונות נתקנו לבקש על הדין בעולם הזה, ולכן שם שייך לבקש על חיים טובים ועל פרנסה טובה.

[מדשן ביתן]

יעלה ויבוא

שאלו את מבריסק הרב נוסח על תפילת "יעלה ויבוא, "מדוע אומרים "זכרוננו וזכרון אבותינו "ומוסיפים" וזכרון כל עמך בית ישראל, "לכאורה כשביקשנו" זכרוננו וזכרון אבותינו "זה כולל הכל, גם את כלל ישראל וגם את האבות הקדושים, א"כ מהי ההוספה" וזכרון כל עמך בית ישראל? "והסביר, בעם ישראל יש שתי בחינות, א'. עם ישראל בתור פרט, כל אחד ואחד והשגחתו הפרטית. ב'. ההשגחה על עם ישראל בכללותו, כמו שכתוב" עם זו יצרתי לי. "על" כלל ישראל "נאמר" היום הזה נהיית לעם "כלפיו יש הנהגה מיוחדת והשגחה מיוחדת, ולכן אנחנו מתפללים בה- תחלה על" זכרוננו וזכרון אבותינו "כיחידים, כפרטים, ומוסיפים ומתפללים שיעלה" זכרון עמך בית ישראל, "כלל ישראל כולו כעם.

[הרב מבריסק]

עם כל הלב משפט אחד קצר - "זכרנו לחיים", ולהפוך למיליונר. מסופר על מרן הגר"ל שטיינמן שהיה נותן בכל יום, לפני התפילה, כמה פרוטות לצדקה עבור נשמותיהם של כל היהודים שנהרגו בשואה. שאלו אותו: כשנחלק פרוטות אלו לששה מיליון נשמות - כמה יגיע לכל נשמה? אחד חלקי מיליון של אגורה... זה לא שוה כלום...

נענה ואמר: נכון! אלפית אגורה לא שוה כלום. אבל מי שיועד מהו ערכה של מצוה, מבין שיש בה די והותר כדי לחלק אותה לששה מיליון חלקים. אותם קדושים צמאים לחלק הזה!

למענך אלקים חיים

עומד יהודי בראש השנה ומבקש: רבונו של עולם, תן לי שנה טובה ומאושרת! תאמין לי, אני לא מבקש בשבילי. מה אני כבר צריך? לחם צר ומים לחץ. כל מה שאני מבקש בגשמיות הוא 'למענך' כדי שעל ידי החיים, השלום, האושר, הפרנסה והבריאות, אוכל לעבוד אותך ולעלות ולהתעלות ברוחניות.

אך מה קורה במשך השנה? האדם עסוק בטפל ושוכח את העיקר. במקום שהתורה והמצוות יהיו מרכז החיים, והכלים הגדולים רק יסיעו להם, הוא הופך את היוצרות, ועסוק מבקר עד ערב ברדיפה אחר תנאי חיים טובים יותר. והתורה והמצוות? הם צריכים איכשהו להשתלב בתוך מסגרת הזמן הקטנה שהוקצב עבורם...

המגיד מקוֹזניץ המחיש זאת במשל נוקב: מעשה בבחור יתום שקיבל צו גיוס לצבא, ובו נכתב שהוא אמור להישלח את החזית כדי להלחם באויבי המדינה.

לבחור לא כל כך התחשק להלחם. מה עשה? התישב ליד השולחן ושלח מכתב לשלטונות הצבא, ובו הפציר בהם לבטל את צו הגיוס, בנימוק שהוא בן יחיד לאמו הישישה, ואין לה מקור פרנסה אחר מלבדו. לפיכך, עליו להמשיך לעבוד, כדי לתמוך בה ולפרנס אותה בכבוד.

המפקד התרשם מאוד מן המכתב, ודמעות זלגו מעיניו. "איזה בן מסור! אשריך אמא רוסיה שגידלת בנים שכאלה!" אך ליתר בטחון, שלח חייל לבית הבחור, כדי לאמת את דבריו.

החייל הגיע לבית ודפק על הדלת. הוא דפק פעם, דפק פעם שנייה, ולבסוף אף הלם בדלת בגסות, אך אין קול ואין עונה. הבית היה דומם ושקט.

פנה החייל אל הבית הסמוך ושאל: "האם זהו ביתה של משה פחה פלונית?"

השכן הניד בראשו לאות הן.

"אם כן, היכן האם הישישה? הרי היא אמורה להמצא בבית!"

השיב השכן: "אמנם בעבר התגוררו כאן כל בני המשפחה, אך כיום האם חיה בבית אחר בעוד בנה יחידה ממשיך להתגורר בבית".

החיל רשם את כתובתה של האם, ופנה לחפש את הבית. כאשר מצא סוף סוף את מבוקשו, נגלתה לפניו בקתה דלה שהעניות המשוועות ניכרה בה היטב. הוא נקש בדלת, וכשנפתחה ראה לפניו ואשה זקנה שפניה היו קמוטות מזקנה ומיסורים.

"אמרי לי, גברתי", שאל החיל. "ממה את מתפרנסת?"

"מכספי נדבות", השיבה האשה.

"ובנך אינו תומך בך?"

האשה תלתה בחייל עינים עצובות: "בני? הוא מתנכר לי ואינו רוצה לראותני. הוא השליכני מביתי בתרגיל מרושע, ואסר עלי לדרוך על סף הדלת!"

האם כעת יש סיכוי שבן רשע וחסר לב שכזה יזכה לפטור מהשרות הצבאי?

אמר המגיד מקוֹזניץ: מה אתנו? האם איננו דומים בדיוק לאותו בן רע מעללים? אנו מבקשים בראש השנה חיים של 'למענך' - רק כדי שנוכל ללמוד תורה ולקיים מצוות, להתפלל כמו שצריך, ולעבוד את הקב"ה באמת ביראה ובאהבה. אך אז שולחים בית דין של מעלה שליח לשאול את פי התורה הקדושה כיצד אנו הוגים בתורה, ובדקים האם התורה והמצוות הם מרכז חיינו. איזה סכוי יהיה לבקשותינו להתקבל כאשר תתגלה האמת, ויודע לעין כל שבמשך השנה נהגנו בצורה ההפוכה בתכלית?

(ומתוך האור פ"ב)

זכרנו לחיים... למענך אלקים חיים.

מה פשר הלשון למענך א-לקים חיים? אלא כך דרך העולם, היה הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע מבאר: אדם שנקלע לקשיים ועסקיו על סף התמוטטות, אזי הנושים מסייעים בידו, מזרימים לו כספים, אשראי, וכל זאת למענם ולטובתם, כי אם יתמוטט כליל ויוכרז כפושט רגל אין להם כל סיכוי לקבל אי פעם את כספם, אף אתה עשה כן, אבא רחמימא, זכרנו לחיים, תשפיע עלינו עוד חיים וחסד, ותן לנו הזדמנות נוספת וארכה להתאושש ולהוכיח את עצמנו, למענך, כדי שנוכל להשיב לך את החובות על רוב החסד שהשפעת עלינו מאז ועד היום.

(ליקוטי שמואל)

כתבינו בספר החיים

אנו אומרים בתפילה 'זכרינו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבינו בספר החיים למענך אלקים חיים'. ויש לעיין מה הוא כפל הלשון, כיון שכבר אמרנו 'זכרינו לחיים', למה חוזרים ואומרים 'כתבינו בספר החיים'.

בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניך כבני מרון, ריא"ש אמר 'כחיילות של בית דוד', והנה הדרך הוא שכשיוצאים למלחמה יש כאלה שמקבלים 'פטור לעולם', כגון מי שהוא בעל מום. ויש מי שמקבל 'פטור זמני', כגון מי שיש לו זקן או חולה בביתו שצריכים אותו.

ועל זה אנו מבקשים: 'זכרינו לחיים' שאף אם נכתב בספר המתים, שלפחות נקבל 'זכות זמנית לחיים'. אבל לא די בכך כי כשיתמעט זכותו, יגמר דינו למיתה כי הרי כתוב הוא בספר המיתה. ועל כך אנו מבקשים עוד 'כתבינו בספר החיים' שנכתב לגמרי בספר החיים, בכל מצב נזכה לחיים.

(הגרי"ש אלישיב)

כתבו בספר זכויות

רבי דניאל מובשוביץ הי"ד מקלם, תמה על התפילה: "אבינו מלכנו כתבו בספר זכויות", שלכאורה מה מקום לבקשה זו, הרי ממה נפשך: אם עשינו מעשה שהוא זכות הרי יכתבו את זה גם

ללא בקשה מיוחדת, ואם לא עשינו מעשה של זכות מה מקום יש לבקשה?
ותירן, שעצם הבקשה להכתב בספר הזכויות מבטאת
אכפתיות ודאגה ממצבנו, ועובדה זו עצמה יכולה להועיל לנו
להכתב בספר זכויות.

(לעבדך באמת)

אבינו מלכנו, החזירנו בתשובה שלמה לפניך

מהי "תשובה שלמה"? תשובה מיראה אינה תשובה שלמה,
תשובה מאהבה היא תשובה שלמה, אמר מרן החתם סופר זצ"ל.
משל לקבוצת כפריים שבאו לבקר בעיר המלוכה. עמדו אל מול
ארמון המלך והשליכו אבנים וצרורות עפר אל חצר הארמון. מיד
באו אנשי המשמר וכלאו אותם בבור תחתיות.
זעקו הכלואים: "מדוע נתנונו אל הבור? הביאנו לפני המלך
ונדבר את דברינו!"

הביאום לפני המלך, והם השתחוו לפניו אפים ארצה ואמרו:
"אמנם חטאנו בהשליכנו את האבנים - אך ורק למראית עין.
כי האבנים הללו הן יהלומים גלמיים, ויש בכוחנו ללטשן, עד
שיביהיקו כזוהר הרקיע ויזהירו כעצם השמים לטוהר!"
ויאמר המלך: "בזאת תבחנו, הכדברים כן הוא."
הלכו הכפריים וליטשו את האבנים, עד שהיו למאורות נוצצים
ובורקים, והמלך קבעם בכתרו, וקרנם בכבוד גדול.
ועל זה נאמר "כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יחוננו"
(תהלים קב) שמהאבנים והעפר, שבהם סקלו את חצר המלך,
הפיקו חן ורצון רב.

זה כוחה של תשובה מאהבה, ההופכת זדונות לזכויות!
(חת"ס עה"ת, דברים)

יעזוב רשע דרכו

דרשת הרב יחזקאל אברמסקי לפני התקיעות:
נהינא ראש השנה אחד בישיבת סלבודקה בבני ברק. מה
נאדר בקדש ומרטיט כל לב ה' המראה כשניגש רבנו הרב
אברמסקי צוק"ל בהדרת גאונו לפני התקיעות לומר קצת דברי
כיבושין לפני העם. וארשום קצת מה שבזכרוננו שאמר אז.
וכך אמר אז רבנו צוק"ל: אנחנו נותנים שבח להקב"ה שהננו
זוכים כעת לעמוד לפני קיום המצוה של תקיעת שופר.
והנה אומרים ב"למנצח" שלפני תקיעת שופר: "זמרו למלכנו
זמרו!" מלכנו נמצא אתנו ואנחנו מזמרים לכבודו!
"מפני מה תוקעין? - רחמנא אמר תקעו!" [ר"ה ט"ז א'] וזו היא
המחשבה שצריך לחשוב בשעת שמיעת קול השופר: שהנני
מקיים רצון הבורא שאמר "תקעו".

אמנם הרמב"ם הוסיף בזה דברים [בהלכות תשובה פ"ג ה"ד]
"אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב - דהיינו
"רחמנא אמר תקעו" כנ"ל - רמז יש בו: כלומר עורו ישנים
משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתם וחפשו במעשיכם וחזרו
בתשובה וזכרו בוראכם אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן
ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטוי
לנפשותיהם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם
דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה".

ואפשר לומר שדבר זה כתוב בפסוק: "תקעו בחדש שופר
בכסה ליום חגנו, כי חק לישראל הוא - היינו גזירת הכתוב, חק,
בלי טעם, "רחמנא אמר תקעו" - משפט לאלקי יעקב" - אבל
להשי"ת יש בזה טעם, משפט, דהיינו "רמז יש בדבר" הנ"ל שכתב
הרמב"ם.

והרמב"ם מדקדק: "ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה", כלשון
הפסוק: "יעזוב רשע דרכו", והנה "יעזוב מעשהו" לא נאמר, אלא
"יעזוב דרכו", ללמדנו איך עושים תשובה. אם רק יעזוב את
המעשה, כלומר: יחליט שאתמול עשיתי כך וכך, ומחר שוב לא
אעשה - לא יצליח, כי מחר שוב יעשה, כי מה נשתנה כאן, אלא
"יעזוב דרכו", יברר היטב בלבו מה היא הסיבה והשרש שגרמו
למעשה הרע שעשה, ואת "הדרך" הזו יעזוב, ואז - "וישב אל ה'
וירחמהו".

(משמר הלוי)

תקיעת שופר

ותרחם על בניך ותהפוך להם על ידי תקיעותיהם ממדת הדין
למדת הרחמים (תחינה לתוקע מהאר"י)
רבי גדליה סילברסטון, בדרשתו לפני התקיעות, המשיל משל
יפה:

יהודי אחד היה נוסע לצרך פרנסתו הרחק מביתו ומעירו, אבל
תמיד היה מקפיד לחזר הביתה לקראת חג הפסח. אשתו ידעה
שהוא יגיע הביתה לחג, ולכן היא ושאר בני המשפחה היו מנקים
הכל וצובעים ומסידים את הבית מראש, כדי שיהיה הכל נאה
ומכון לקראת בואו של האב. ביום בו היה אמור לשוב לביתו,
היו כל בני המשפחה יוצאים לקראתו ומחכים לו בפתח העיר,
כשבידיהם מתנות עבורו.

פעם אחת, זמן מה לפני חג הפסח, חלה בנו במחלה קשה,
אך הוא לא ידע על כך מאחר ושהה במרחקים. האם ישרה ליד
מטתו של הילד יום אחר יום, כמעט בכל שעות היממה, ושאר
בני הבית סיעו לה בכל מה שיכלו. דאגה וצער אפפו את הבית.
אף אחד לא היה פנוי לארגן את הבית ולסיד אותו כפי שעשו
בכל שנה, לקראת בואו של האב. בני המשפחה גם לא יצאו
לקבל את פני האב בשער העיר, כפי שהיו עושים - בשמחה
ובהתלהבות - בכל שנה ושנה.

זמן קצר לפני חג הפסח, שב האב ממרחקים. הוא הגיע לשער
העיר, וצפה לראות את בני משפחתו האהובים יוצאים לקראתו,
אבל אף אחד לא היה שם. הוא צעד בדרך המובילה אל ביתו,
ובכל פעם שעבר כברת דרך, קיוה שיראה כבר את בני המשפחה
המצפים לו, אבל אף אחד לא חכה לו ולא בא לקראתו.

כשהגיע לבסוף אל ביתו, פתח את הדלת ושאל בחרדה את
אשתו: "מה קרה?"

כשדמעות בעיניה היא הובילה אותו אל הילד, ששכב במטתו
כשעיניו עצומות, והוא מנותק מכל המתרחש סביבו.

האב התחיל לבכות: "בני יקירי, אתה ידוע שאני אוהב אותך
כל כך! תסתכל עלי!"

הילד אינו מגיב.

מה רוצה האבא במצב כזה? - תעשה "קרעכץ" אחד, תאנח
אנחה אחת, כדי שנראה שאתה יודע שאני פה.

הנמשל: היו זמנים, שכשהמלך היה מגיע - מראש חדש אלול
כבר היו יוצאים לקראתו. לצערנו הרב, היום לא יוצאים. כבר

מגיע ראש השנה, כבר עומדת להשמע תקיעת שופר - המלך מגיע!

מה הוא רוצה ממך עכשיו? לפחות תעשה "קרעכץ" אחד, תאנח אנחה אחת, כדי שאדע שאתה ידוע שאני פה.

(ומתוק אור)

תקיעת שופר - הקב"ה מאריך אף

המשגיח רבי אליהו לופיאן היה אומר, כי כאשר מתקרב ראש השנה, אדם עושה חשבון הנפש על כל מה שעבר עליו בשנה החולפת, שהרי סוף כל סוף יום הדין מתקרב וצריך לערך 'מאזן' שנתי.

ומה הוא אומר לעצמו?

הרי בשנה החולפת התנהגתי פחות או יותר כמו שנה קדם לכן, ואולי אפילו השתפרתי במעט. ואם בשנה שעברה הקב"ה גזר עלי שנה טובה, וראיה לכן שבמהלך השנה האחרונה היה מצב בריאותי שפיר, וכך גם הפרנסה והילדים, בקיצור - השנה עברה עלי באופן סביר, אם כך אן כל סיבה שהשנה הבאה תהיה גרועה יותר. הרי לא התחלתי, חלילה, השנה לחלל שבת או לעבר עבירות שלא ידעתי מהן שנה קודם, ואם כן, מדוע שתהיה לי איזו בעיה ביום הדין?

החשבון הזה, היה אומר המשגיח, הוא טעות חמורה. יתכן כי בשנה שעברה נגזרו עלי, רחמנא ליצלן, גזרות חמורות, אלא שהקב"ה האריך אף ונתן לו הזדמנות לתקן את דרכיו קודם שיוציאן אל הפועל. לכן יתכן שהשנה החולפת עברה עלי באופן סביר, כי הקב"ה חנון ורחום ומאריך אף, אך אם לא יחזור בתשובה השנה, מי יודע אם לא יגיע הזמן לבצע את גזר הדין, ה' ישמור.

ממה מתבלבל השטן?

ומכאן נעבור לתקיעות שתוקעים בראש השנה. אנחנו יודעים שיש שלושים תקיעות 'דמיושב', אלו הן שלוש שנים התקיעות הראשונות, ואז יש עוד שלושים תקיעות 'דמער' מד' שתוקעים בעת התפילה, ועוד ארבעים תקיעות כדי להשלים למאה. חז"ל אומרים שהסיבה לכל התקיעות הללו היא כדי לערבב את השטן.

ולכאורה, כיצד השטן 'מתערבב' בעקבות התקיעות הללו? אומר רבי איצ'לה בלאזר: הרי כל שנה תוקעים מאה תקיעות, וקשה, וכי השטן אינו 'זוכר' משנה שעברה שתקעו תקיעות דמיושב ותקיעות דמער? ועוד תקיעות בסוף התפילה? ואם כן, כיצד התקיעות הללו 'מערבבות' אותו?

אלא השטן בטוח שגם אם בשנה שעברה הם לא חזרו בתשובה, הרי אין ספק כי השנה הם ישובו בתשובה. לא יעלה על הדעת ששוב ישארו בחטאם, ולכן הוא מתבלבל.

אם כן, אותו אדם שעומד בראש השנה וחושב לעצמו שאין לו כל סכוי לחזור בתשובה, שהרי כל כך הרבה שנים הוא נסה לתקן את דרכיו, קיבל על עצמו קבלות שונות, התחזק בדברים מסוימים ובסופו של דבר חזר לסורו - האדם הזה גרוע יותר מהשטן! אם השטן לא התיאש מאדם, ובכל שנה הוא בטוח שהפעם ישוב בתשובה, הרי אותו אדם שמתאש מלשוב בתשובה, גרוע יותר מהשטן.

רבי שמחה בונים מפשיסחא היה אומר: אם השטן התבלבל

מכך שתקענו קצת יותר תקיעות ממה שהוא חשב שנתקע, מה הוא רוצה מאתנו? הרי כמה צרות חלפו עלינו, כמה בעיות וכמה קשיים, וכי פלא שהתבלבלו ועשינו שטויות? אומרים אנו לשטן: מדעו אתה מקטרג עלינו? אם אתה מתבלבל מכמה תקיעות יתרות, מה יש לך לקטרג עלינו שהתבלבלנו מכל הצרות שעברו עלינו?

(ומתוק האור)

עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר

מובא בחז"ל (ראש השנה טז ע"ב), שטעם תקיעת השופר בראש השנה הוא כדי לערבב את השטן שלא ישטין על ישראל. הקשה רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל בספרו "יערות דבש": הרי השופר הוא כלי שמביא קטרוגים, והראיה - כשמגדים ומחרימים אדם, עושים זאת עם שופר. אם כן כיצד תוקעים בו בראש השנה? ובאר, שבאמת מעצם מהותו השופר מעורר קטרוג, ואכן, זמן תקיעת השופר בראש השנה הוא זמן תחילת הדין, ואין רשות לאף מקטרג לבוא לפני הקב"ה עד שישמע קול השופר בשמים. וכך לשונו של רבי אמנון ממגנצא בפיוט "ונתנה תוקף": "ובשופר גדול יתקע וקול דממה דקה ישמע ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין". אבל, אומר רבי יהונתן איבשיץ, התקיעה בשופר של מעלה היא רק לאחר שעם ישראל תקעו תחילה בשופר, ואם כן נמצא שכאשר ישראל תוקעים - הם מזמינים על עצמם את הדין.

אם כן, דבר זה עצמו מערבב את השטן. מדוע? הוא רואה שהם תוקעים, והדבר מעורר אצלו בפליאה עצומה: 'למה הם תוקעים? הרי זו התאבדות! האם הם לא יודעים שהכנתי פה תותחים כבדים ביותר כנגדם? אם היה להם שכל, הם היו צריכים לא לתקוע, ואז הדין לא היה מתחיל!' ואז מתמלא השטן חרדה ואומר לעצמו: 'כנראה שהם יודעים שהם יצאו זכאים בדין, וכל הקטרוגים שלי לא יועילו!' כתוצאה מכך, מסתתמות טענותיו, והוא לא מקטרג על ישראל.

בנוסף, כאשר אנו מעוררים עלינו את הדין בתקיעת השופר, מתמתקים הדינים ואנו יוצאים זכאים בדין. משום שכשם שאדם חטא למלך והוא בא ותובע את הדין, זה משכך את חמת המלך, שהרי הוא מקבל על עצמו את הדין, כך כאשר אנחנו מזמינים עלינו את הדין, זה למוד הזכות הגדול ביותר עלינו, המביא לכן שנצא זכאים בדין!

(ומתוק האור)

תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו

באור נפלא אמר ה"חפץ חיים" על תבות אלו, כפי שמובא בספר "באר הגן" בשם רבי אברהם גוטליב, וכך ספר: בצעירותי למדתי בישיבתו של הרבי מוישאוא, בנו של ה"אהבת ישראל". באחד הימים הגיעו אל העיר שני תלמידים מישיבת ראדין כדי לעסוק באיזה דבר מצוה. כאשר פנו לנסוע לדרכם, קרא להם הרבי, ואמר כי היות והם תלמידי החפץ חיים, אשר שמו הולך לפניו בכל תפוצות ישראל, מבקש הוא שיספרו לו דבר אחד ממנו.

ספרו התלמידים: בבית המדרש בראדין נהוג היה, כבכל תפוצות ישראל, לעשות הפסקה לפני התקיעות בראש השנה. מרבית הבחורים נצלו את הזמן הנשגב הזה להכנה לקראת מצות תקיעת שופר, אך היו כמה בחורים שלא הבינו את ערך הזמן ונצלו את

ההפסקה למעבר בין בתי המדרשות של העיר, כדי לספור את המתפללים בכל מקום ולדעת באיזה מקום נמצא הצבור הגדול ביותר. כששבו, כל אחד ממקום מדרשו, השוו את המספרים ביניהם. תוך כדי השיחה נכנס פנימה החפץ חיים עטור בטליתו, כדי לדבר קודם התקיעות דברי כבושין לפני הצבור.

מלה אחת או שתיים מדבריהם הספיקה לו על מנת להבין במה היו עסוקים בדקות האחרונות, והוא פתח ואמר: אספר לכם משל. לאב ואם היה בן יחיד, יקר וחביב על מאד. כשגדל הבן שלחוהו לישיבה, ומאחר ומדובר היה במרחק גדול, כמעט לא היה קשר ביניהם.

לימים חלתה אמו של הבחור ונפטרה לבית עולמה. אביו צריך היה להודיע לבנו על כך, והוגיע את מוחו כיצד יעשה זאת באופן שהבן - שהיה קשור אליה ביותר - לא ישבר יותר מדי. בסופו של דבר עלה במוחו רעיון. הוא החליט לקנות לבנו חליפה חדשה, ובתוך אחד הכיסים להטמין פתק שבו יכתוב כי אמו נפטרה. כך יצא שבעת קבלת הבשורה המרה, יתנחם לכל הפחות במלבוש החדש שקיבל...

כך אכן עשה. החליפה החדשה הגיעה אל הבן בישיבה, והוא התמלא שמחה על המתנה החשובה שקיבל מאביו. הוא הראה אותה לכל חבריו, ובגאווה גדולה לבש אותה. אלא שכאשר שלח את ידו אל חיקו והוציא משם את הפתק שהוטמן לו - חשכו עיניו, ובן רגע הפכה שמחתו לתוגה גדולה.

המשיך החפץ חיים: במהלך השנה כל איש ואיש מתענג בתנוגים, אך לכל אחד מאתנו יש איזהו 'בכסה' - זהו פתק שבו נכתב גזר הדין שקבעו לו משמים לשנה זו. הפתק מכוסה וטמון מאתנו, ואין איש יודע מה נרשם בו ומה נגזר בדינו.

אולם יש לנו דרך להמתיק את הדינים! יש לנו דרך לשנות לטובה את הנכתב עבורנו!

דרך זו רמוזה בתחילת הפסוק: "תקעו בחדש שופר" - על ידי ההתעוררות לתשובה שיש בשעת מצות תקיעות שופר, ניתן להמתיק את הדינים שיש "בכסה".

הפטיר החפץ חיים: בעת כזאת, מובן שצריכים לגשת בהכנה נאותה לקראת קיום מצוה רבה זו, ולא לדבר חלילה דברים בטלים שאין בהם ממש.

(ומתוך האור)

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

יש לעיין, למה מתיחסת התבה 'גדול' - לשופר או לתקיעה? לכאורה נראה כי מדובר בשופר גדול, וקשה - אילו היה מדובר בתקיעה גדולה, היו הדברים מובנים. אכן, תקיעה כזו של קבוצת גליות, צריכה בהחלט להיות גדולה, אבל לשם מה צריך שופר גדול? הלא שופר כשר לברכה די לו שיהיה גדול טפח אחד, מדוע צריך גדול ממנו?

כדי להבין את הדברים מיסודם, נפנה למדרש המבוא ב"פרקי דרבי אליעזר" (פרק לא), האומר כי מהאיל שהיה בעקדת יצחק שום דבר לא הלך לבטלה - האיל עצמו הוקרב כליל על גבי המזבח, מן הגידים שלו עשה דוד המלך את הכינור, שבו היה מנגן. בקרן השמאלית שלו תקע הקב"ה בהר סיני, שנאמר: "ויהי קול השופר הולך וחזק", ואילו בקרן הימנית, שהיא גדולה מן הקרן השמאלית, יתקע בשופר גדול לחרותו.

הוסיף על כך רבי חיים קניבסקי בשם מדרש רשב"י, שאת קרנו הימנית של האיל יגדיל הקב"ה עד אלף אמה, ובה יתקע לחרותו.

מי יכול לתקוע בשופר כל כך גדול? צריך בשבילו ריאות מני-רוסטה...

משיב על כך המדרש, שמיכאל המלאך יתקע שלוש תקיעות, והמשיח יבוא.

הקשה על כך רבי חיים: לשם מה צריך שופר של אלף אמה? מה בא להביע הגודל העצום הזה?

הוא תירץ, שחז"ל מספרים (תמיד ל ע"ב) שבבית המקדש היה "גביני כרוז", אדם שנקרא 'גביני' ותפקידו היה להכריז בבית המקדש: "עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לדוכנם וישראל למעמדם", וקולו נשמע עד יריחו, מרחק עשר פרסאות.

לכאורה יש למרחק זה סתירה מגמרא אחרת (יומא כ ע"ב) האומרת שאגרופ המלך שמע אותו במרחק של ג' פרסאות, אולם התוספות (שם) מתרצים באמרם שעד ג' פרסאות שמעו אותו היטב, ומשם עד עשר פרסאות שמעו "קול הברה בעלמא", שהוא לא קול ברור כל כך. ועוד מוסיף רבי חיים מן הראשונים בירושלמי, שגם גביני כרוז וגם השופר שתקעו בו בבית המקדש בראש השנה, נשמעו בברור עד מרחק של פרסה אחת, ומשם והלאה כבר לא שמעו כל כך ברור.

יוצא, אפוא, שכאשר תוקעים בשופר כשר לברכה, אשר גדלו הוא טפח אחד, שומעים אותו עד מרחק של פרסה אחת.

על פי אותו חשבון נוכל לומר ששופר בגודל אמה, שהיא ששה טפחים, ישמע למרחק של שש פרסאות. שופר שגדלו עשר אמות, ישמע למרחק של ששים פרסאות. שופר שגדלו מאה אמות, ישמע למרחק של שש שמאות פרסאות, ושופר שגדלו אלף אמה - כשופרו של משיח צדקנו - ישמע למרחק של ששת אלפים פרסה, שזוהי בדיוק המדה שקבעה הגמרא (פסחים צד ע"א) שהוא דלו של כל העולם.

מה בא הדבר ללמדנו? - בביאת המשיח לא תהיה אפשרות שיבוא מישוהו ויגיד: אוי וי, הפסדתי... בדיוק אתמול לא קראתי את העתון...

את שופרו של משיח לא יהיה איש בעולם שיחמיץ!

(ומתוך האור)

דברי התעוררות לפני תקיעת שופר

הברית אברהם דיבר דברי התעוררות קודם תקיעת שופר. ופתח במשל נפלא: פעם היה שועל שראה את שערי העיר פתוחים ולא נעולים. נכנס השועל העירה ותפס כמה תרנגולים לסעודתו, לאחר האכילה ביקש לברוח מהעיר. שלא יהרגוהו על הגניבה שעשה. אך הנה נסגרו שערי העיר. מרוב פחד הפיל את עצמו על הארץ כמו מת. הגיע חכם אחד וראה את השועל המת סמוך לשערי העיר. וחתך את זנבו כדי לעשות מטאטא לביתו, זה כואב מאוד לשועל, אלא שהוא שותק, כי הוא מתיירא שאם יזוז ויראו שהוא חי, יהרגוהו על הגניבה שעשה, לכן הוא שותק כשחותכים לו הזנב. לא נורא. אח"כ עבר שם אדם נוסף וראה שועל מת, החליט לקחת ממנו השן. שזה סגולה לקחת השן של השועל שע"ז לא ייפחד התינוק, [ראה שבת סז.] והוא עושה את עצמו מת. מוציאים לו השן מפיו, והוא מצידו מתאפק מלעשות תנועות

למנצח לבני קורח מזמור

לפני תקיעת שופר אומרים "למנצח לבני קרח מזמור" [תהילים מ"ז], מה שייכותו של מזמור זה לתקיעת שופר ולראש השנה בכלל? אלא, אמירת הפסוקים לפני תקיעת שופר נועדה לעורר אותנו לתשובה, ובני קרח הם גדולי בעלי התשובה, הם דוגמא לבעלי עבירה שברגע האחרון הספיקו לעשות תשובה, וזה קשור לראש השנה, אל תיפול בייאוש, גם ברגע האחרון לפני תקיעת שופר, יש לך את ההזדמנות לחזור בתשובה ותשובתך תתקבל, כמו שתשובת בני קרח התקבלה. בהרהור תשובה זכו בני קרח, ללמד מוסר השכל לכלל ישראל לדורי דורות, כי גם מי שנמצא בדיוטא התחתונה ביותר, עדיין יכול לעשות תשובה ולהינצל. לכל אדם באשר הוא נמצא, ישנה אפשרות להיחלץ ולהינצל (מדשן ביתך)

"עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר"

משל נפלא אמר על כך הגאון רבי אלכסנדר זושא אלישביץ, בעל "אלף המגן":

אדם אחד חלה, לא עלינו במחלה קשה, ולו אשה וילדים קטנים. שפכה האשה דמעות כנחל על הצרה הנוראה על בעלה המתייסר, אבל הסתירה את דמעותיה מעיני הילדים, עוללים קטנים הם ולמה לגרום להם כאב לב?

בכל יום היו הילדים שואלים: איפה אבא? מדוע הוא אינו יושב ליד השולחן? והאם השיבה: הנה, מחר או מחרתיים יחזור אבא ושוב ישב עמנו יחד, אבל עברו ימים ושבועות וחודשים - והוא בבית חולים, לא די שלא החלים ממחלתו, אלא החמיר מצבו והרופא אמר שנחוץ ניתוח קשה, מי יודע אם יוכל לעמוד בו, אך אין ברירה.

כאשר הגיע היום המיועד, הגיע הרופא, לבוש בחלוק לבן, הוציא את סכין המנתחים, טבל אותה בסמי חיתוי, והאם עומדת ומביטה ועיניה התמלאו דמעות, עד שאפילו הרופא, הרגיל במצבים מעין אלו, וגם מעיניו בצבצו דמעות.

כאשר ראתה האם שאפילו ליבו של הרופא נשבר לנוכח הסכנה, לא יכלה להתאפק עוד, והיא קראה בקול: ילדי היקרים, אבא בסכנה גדולה, הנה הרופא עטוף הלבנים והנה סכין הניתוח, הגידו תהלים ובקשו רחמים לפני הקב"ה, כדי שאבא יישאר בחיים!

והנמשל: גם אנו, בגלות, במצב של חולים מסוכנים, כאשר היינו למשיסה ולרדיפות, גזירות ו"ניתוחים" כואבים שעושים בנו שונאי ישראל שנים רבות, וכאשר אפילו הרופא בוכה - הרי זו הוכחה שהסכנה גדולה ואיומה, והנה אנו רואים ש"עלה אלוקים בתרועה", התרועה היא קול בוכים ("גנוחי גנח וילולי ילל") והקב"ה הוא הרופא הנאמן שלנו, ואם הוא אומר לנו להריע ולהשמיע קול בוכים, והרי הקב"ה אמר "עמו אנוכי בצרה", ואם כן הוא עצמו בוכה עמנו, כביכול, ואי אפשר עוד להתאפק, אז הבה נתפלל ונזעק בלב שבור, כי גדולה הסכנה!

(אלף המגן - ח"ג)

"עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר, זמרו אלוקים

זמרו זמרו למלכנו זמרו" (תהלים מז, פרק למנצח שקודם תקיעת שופר)

של חי. אח"כ הגיעו עוד אנשים ורצו לפשוט את עורו של השועל, זאת כבר לא היה יכול לסבול, כשראה כי כלתה אליו הרעה הת-עורר וברח כל עוד נפשו.

והנמשל: שיש אנשים שמגיעים אל הימים הקדו' בלחץ ומתח גבוה מאוד, כך הוא מסתכל על הימים האלה, מיום ראשון דס' ליחות עד הושענא רבה זה ימים לחוצים, לאיכול לסבול את זה. הוא אומר אעברה נ"א, שיעברו כבר הנ"א יום שמאלול עד הוש-ענא רבה, מרוב לחץ יש אנשים שננסים מתחת לשמיכה והולכים לישון. ואין הכוונה שהולך לישון במיטתו. אלא בפנימות ליבו מחליט שהוא יישן. הוא רק מוכן לרבע שעה של נעילה. הרי שהוא כמו מת. לא קיים פה. חותכים לו זנב ותולשים לו שן. כי גוזרים גזירות בימים האלה. הוא יישן וחותכים ממנו. הרי רבע שעה לפני נעילה כשירצו לפשוט ממנו עורו, שם הוא כן יתעורר, נמצא שזה השועל לוקה בכפליים, מצד אחד סבל מחתכת הזנב ותלישת השן, ואח"כ עוד הוצרך לברות. ואם עיני שכל לו, היה בורח ברגע הראשון בריא ושלם עם זנב ושיניים שלימות.

כלל הדברים שהשינה אינה מועלת בימים קדושים כאלה, ולכן אין לגשת לזה עם לחץ ומתח באופן שזה גורם שילך לישון, כי בשעת המלחמה אין הולכים לישון. אם נעשה את עצמנו כישנים, הרי יכולים ח"ו לחתוך את הזנב, שן בני חיי. וכו'. ח"ו. זה זמן קרי-טי כעת בשביל ללכת לישון.

[ממשקה ישראל]

"תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק" [ראש השנה טז]

. שאל הרה"ק רבי הירש מווידיסלאב זי"ע אביו של הרה"ק מפ' שיסחא זי"ע, לכאורה, בשביל להזכיר את העקידה, הרי היה יותר מתאים לקחת סכין, הרי זה זכר הרבה יותר חזק מן השופר...? אלא, באמת יותר ממה שאנו מתכוונים להזכיר את מעשה הע-קידה עצמו, שאברהם הסכים להקריב את בנו ויצחק היה מוכן להיות לקרבן, אנו מכוונים בעיקר להזכיר, שהקב"ה אינו רוצה בקרבנות אדם ואת קרבנו של יצחק החליף לקרבן של איל... לפיכך, בשעה שאנו נעמדים בראש השנה להתפלל אל השם יתברך, שלא יעניש אותנו חלילה על חטאינו, אנו מרמזים על השופר של איל, שגם בנו ינהג כפי שנהג ביצחק אבינו - "כי לא יחפון במות המת"...

הגמרא בראש השנה [טז]: מביאה טעם נוסף לתקיעת שופר: "למה תוקעין בראש השנה, כדי לערבב השטן". ועל כך אומר רש"י שם: "שלא ישטין, וכשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתתמין דבריו". שאל הרה"ק בעל ה"הפלאה" זי"ע לכאורה, בשעה שהשטן רואה שהיהודים מחבבים את המצוות, וכל עבר דתו והשתדלותו נמצאת בסכנה, הרי מרוב התמרמרות הוא צריך להגביר עוד יותר את הקטרוג עליהם? אלא חז"ל אמרו: "העושה תשובה מאהבה, זדונות נעשין לו כזכויות".

על כן, כשרואה השטן שהיהודים חוזרים בתשובה והם "מח-בבין את המצוות", והם עושים את המצוות מתוך אהבה, מיד הוא מפסיק את הקטרוג ופוסק מלפרט את עבירותיהם, מפני שהוא מתיירא, ש מא יחשבו להם כל העבירות שהוא מפרט כזכויות... [פנינים]

איזה קשר יש בין זמר, שהוא שמחה - לתרועה, שהיא בכי וצער (גנוחי גנח וילולי ילל)?

הגאון רבי אשר אנשיל יונגרייז הי"ד, אב"ד קאזינץ, פירש זאת על פי ביאור נפלא שאמר זקנו, הגאון רבי משה נתן הלוי יונגרייז, בעל "תורת משה נתן", כדי להסביר את מנהגינו לזמר בתפילות הימים הנוראים, ולכאורה מנהג זה תמוה מאוד: איך מתאים ביום הגדול והנורא, יום הדין, לזמר ולשיר בתפילה?

וביאר על פי משל נפלא:

בנו של מלך אחד ירד מדעתו, לא עלינו. גדול היה צערו של המלך, שהחליט לחפש עבורו את המוסד הטוב ביותר והרופא המעולה שבתבל, כדי שינסו להעלת מזור למחלת נפשו של בן המלך. ואמנם, לאחר חיפושים בכל העולם נמצא המוסד המתאים בארץ רחוקה, וכן נמצא רופא מומחה למחלות אלו, שהסכים להתמסר לטיפול יסודי בבן המלך, תמורת תשלום חודשי גבוה מאוד.

ואכן, בן המלך אושפז במוסד הסגור, שם טיפל בו הרופא המומחה במסירות רבה, כאשר מדי חודש היה שליח מיוחד מבית המלך מביא לו את משכורת העתק שהובטחה לו תמורת הטיפול.

ויום אחד, חל השינוי המיוחד - בן המלך החלים משגעונו, וכתב לאביו מכתב נרגש: אבי היקר, כפי שאתה רואה בריא אני בנפשי, בוא מיד וקח אותי ממקום זה. אתהמכתב מסר לרופא שלא עזבו אפילו לרגע, וביקש ממנו לשגר בדואר לארמון המלך.

אולם הרופא כלל לא העלה על דעתו למלא את בקשת בן המלך. ברור היה לו כי המלך יגיע מיד כדי לקחת את בנו, שעבור הרופא נחשב כתרנגולת המטילה ביצי זהב מדי חודש בחודשו, ועל כן לקח את המכתב וקרעו לגזרים.

חלפו מספר ימים, ובן המלך שחיכה לשוא לבואו של אביו, סבר כי המכתב אבד בדואר, ועל כן התיישב לכתוב מכתב נוסף "אבי היקר", כתב, "אל תתמהמה ובוא להוציאני מכאן במהירות, כי הנה עיניך הרואות כי בריא אני כאחד האדם!"

הפעם השליך הרופא את המכתב אל תוך האח הבוהרת. וכך גם בפעם השלישית והרביעית.

כאשר הבין בן המלך שהרופא אינו מעוניין שאביו יידע אל החלמתו, החליט לנקוט בדרך מחוכמת: הוא לקח נייר וקשקש עליו קשקושים חסרי פשר, אולם בתוכם הטמין אותיות ומילים, כך שמי שיתבונן היטב בדף המקושקש, יוכל לקרוא בו את המסר שהוטמן בו.

כאשר ראה הרופא את הנייר, שמח שמחה גדולה ושיגר אותו אל המלך, כדי שיווכח לדעת שבנו עדיין לא החלים משגעונו. ואמנם, כאשר קרא המלך את מכתבו של בנו, פרץ בבכי לנוכח מצבו, אך אז הבחין לפתע באות המסתתרת בסך הקשקושים, וכאשר התבונן שוב גילה אות נוספת, ואז מצא את שלישית, וכך המשיך לחפש את האותיות שהסתיר בנו, ולבסוף הצליח לקרוא בבירור: "אבי, בוא מהר להוציאני ממקום זה, כי בריא אנוכי". מיהר המלך ונסע בשמחה גדולה אל בנו, ולקחו עמו אל ארמונו. ואף אנו, בראש השנה, עומדים ומעתירים תפילה לבורא עולם, אך המקטרגים מתאמצים כל כוחם לחסום את שערי שמים, לבל יתקבלו תפילותינו, ועל כן אנו מזמרים בתפילה, וכאשר הם רואים שישראל ביום הדין עומדים ומזמרים במקום להעתיך בכיות, הרי נדמה להם שאנו סחרי דעת לחלוטין, עד כדי כך

שביום הדין שבו ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, אנו אומרים שירה, ועל כן הם מניחים לתפילות לעלות עד כסא הכבוד, באומרים: אדרבה, יראה בורא עולם כי ישראל אינם חרדים מיום הדין!

אולם כאשר מגיעות ה"זמירות" שאנו מזמרים לפניו יתברך, הרי הוא נוטל וקורא בהם את התפילות היוצאות מליבנו, כי הם העיקר!

באופן דומה אנו מערבים ומטעים את השטן, כאשר אנו תוקעים ומריעים גם במעומד וגם במיושב, וזו כוונת הפסוק: "עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר", וזאת כדי לערבב את השטן, ומאותו טעם בדיוק "זמרו אלוקים זמרו זמרו למלכנו זמרו", כדי שלא יבינו המקטרגים ויניחו לתפילות לעלות, ובהמשך אומר הפסוק "זמרו משכיל", כלומר: בעורמה.

(תורת משה נתן - שפתי אשר)

ותמלך אתה ה' לבדך על כל מעשיך

אומרים בתפילת הימים הנוראים, "ותמלך אתה ה' לבדך על כל מעשיך", ויש לבאר וכי עתה הקב"ה אינו מולך ח"ו לבדו, שאנו מבקשים זאת שיהיה כן לעתיד לבוא.

ואפשר לומר ולבאר בכמה אופנים, ראשית, ידוע כי שם אדנות בשמותיו של הקב"ה מורה על מדת הרחמים, ואלוקים מורה על מדת הדין. ולפ"ז אנו מבקשים שיבוא היום שימלך עלינו הקב"ה רק במדת הרחמים בשמו ה', ולא בשם אלוקים של מידת הדין. ומדוקדק היטב ממה שאנו אומרים בכל יום בתפילת שמונה עשרה, "ומלך עלינו אתה ה' לבדך בחד וברחמים", והם הדברים שמלכותו תהא לבדו בשם ה' שהוא רחמים, ולא בשם של דין, ממילא יהא לנו חסד ורחמים.

עוד נראה לומר ולהקדים את אשר הקשה הט"ז (או"ח סימן תקפ"ב), בביאור מה שאומרים "מלך על כל העולם כולו בכבודך" מהי כפילות הלשון "כל העולם" וכן "כולו", אם כל העולם ממילא אין צריך לומר עוד כולו.

אלא כתב לבאר, דכיון דאיכא כללא דרובו ככולו, וא"כ כל העולם אינו כולו ממש, כי יכול להיות נמי רובו ויקרא כולו, לכך כופלים כל העולם כולו שיהא כולו ממש ולא רובו עיי"ש. ולפי"ז נראה הביאור כאן, שימלך הקב"ה אף על כל אומות העולם, שיכירו הכל במלכותו, וזה הביאור "ותמלך אתה ה' כפשוטו, "לבדך" שיכירו כולם במלכותך. לכן נסמך מיד "על כל מעשיך" היינו שיכירו הכל ממש שהוא מלך.

ועוד יש לבאר, ע"פ מש"כ הגר"א בביאורו על משלי (פרק כז, פס' כז), על הפסוק (תהלים כב, כט) "כי לה' המלוכה ומושל בגוים", ומה בין מלך למושל, וכתב כי מלוכה היא ברצון, וממשלה היא בכח ובחזקה. ולפ"ז ביאר דלגבי ישראל מלכותו היא ברצון, משא"כ לגבי הגוים הינו מושל והוא בחזקה, והוסיף שלעתיד יהיה "והיה ה' למלך על כל הארץ" שימלך ברצון על כל העולם ולא רק על ישראל עיי"ש.

ולדבריו נראה הביאור, "ותמלך אתה ה' לבדך" היינו, שיהיה הקב"ה בבחינת מלך ברצון כבר עתה על כל העולם, וכדאמרין "על כל מעשיך".

אמנם בתפילת שמונה עשרה של ימות החול, משמע יותר כביאור הראשון, כי מבקשים שימלך לבדו בחד וברחמים,

ואפשר שאין זה סותר למבואר כי זה וזה אמת הוא, ורק בכל יום אנו מבקשים על שם הרחמים, שימלוך ברחמים לבד כביאור הראשון, משא"כ בימים נוראים כשממליכים את הקב"ה אנו מבקשים על מלכותו, שימלוך ולא ימשול כביאור השני ודו"ק. (וע"ע בספר שפתי חיים שביאר כעין זאת).

(דברי קדשו)

ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד

לכאורה הסדר היה צריך להיות הפוך, קודם 'מלך' - לש' עבר, ואחר כך 'מלך' לשון הווה, ופירש הגר"ח מוולוז'ין ז"ל, שלהכיר כח מלכותו, ושידע כל פעול כי אתה פעלתו, להרגיש בחוש כי 'מלך ד' על הארץ' - זה היה בעבר, לפני חטא של אדם הראשון, וכן בזמן שעמדו ישראל על הר סיני שפסקה זוהמתן - אז היה ניכר כבוד מלכותו. אולם אחרי כן, אמנם אנו מאמינים כי 'מלכותו בכל משלה' אך אין מעשינו מתאימים לכך, ועל כן אנו מבקשים בתפילה 'ובכן תן פחדך... וייעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם, כמו שידענו ד' אלקינו שהשלטן לפניך' - מתפללים אנו שמעשינו יהיו מכוונים לידעיתנו.

אם כן באמת כך הוא הסדר, בעבר היה 'ד' מלך' - בפועל, לשון הווה. כולם הרגישו אז בזה בחוש. אבל עכשיו בעניותנו, הוא בבחינת 'מלך', לשון עבר - 'מרחק ה' נראה לי'. ואנו מבקשים ומתפללים שנזכה לראות את העתיד לבוא - 'ד' ימלוך', שנגיע לראות במלא כבוד ד' את כל הארץ.

(דברי אגדה להגרי"ש אלישיב)

"כבדת רועה עדרו מעביר צאנו תחת שבטו"

אנו אומרים בימים הנוראים "כבדת רועה עדרו מעביר צאנו תחת שבטו כן תעביר ותספור ותמנה ותפקוד נפש כל חי". חז"ל אמרו שלשה פירושים מהו "וכל באי עולם עובדין לפניו כבני מרון" - או "כבני אימרנא", ככבשים הנכנסים לדיר להתעשר. "הכא תרגמו כהר מרון" - הר משופע שבקעה משני הצדדים שאי אפשר להלך שם שנים ביחד. "וי"א כחיילות של בית דוד".

ובאמת הכל דברי אלקים חיים. שחז"ל אמרו שזכות הוא לעבור תחילה קודם דליפוש חרון אף ומלך נכנס קודם לדין דלא ליפוש חרון אף (ר"ה ח ע"ב).

והנה כשיש לרועה דיר מלא כבשים ועזים, כשהוא פותח לפתע את הדלת, הם מתחילים לדחוף זה את זה, וכל החזק לדחוף הוא יוצא תחילה. וכמו כן, כאן להיות מהראשונים העוברים בדין - "מקמי דליפוש חרון אף", זוכה רק החזק - מי שיש בידו תורה ומעשים טובים של כל השנה, הוא הוא הזוכה.

אולם יש ואתה רואה שדוקא החלש הוא הזוכה לעבור תחילה, כגון כאשר עומדים בתור לכרטיס, והראשון בתור הוא קטן ודל, ומה שזכה להיות ראשון, כיון שידע מה שעליו לעשות כדי לזכות בכרטיס - הוא הקדים לבוא, הוא לא ישן כל הלילה, הוא התכוון לזה, ולפיכך זכה. וזה מה שאמרו כ"הר מרון', שהדרך צרה, ושם אי אפשר לדחוף, שם הזוכה הוא מי שבא ראשון! כמו כן כאן, מי שהרגיש בעצמו שיש צורך לעשות הכנה ולא ישן עשרת ימי תשובה, הוא הכין את עצמו ליום הקדוש - גם הוא נכנס תחילה.

אולם יש מי שלא רק שישן בימים הללו, אלא גם לא ידע את ערך היום הזה, ומכל מקום הוא זוכה להכנס תחילה, וזה מפני שיש לו חן. ו'חן' זה אפילו בלא סיבה ידועה, כמו שאמרו רז"ל (ברכות ז ע"א) "וחנותי את אשר אחון, אף על פי שאינו הגון. 'ורחמתי את אשר ארחם', אף על פי שאינו הגון" וזהו "כחיילות של בית דוד" וחייל אדם יש לו חן בעיני מפקדו הוא עולה מעלה מעלה. אבל מפני מה יש לו חן - אין אנו יודעים.

גם כאן מי שיש לו חן הוא דבר טוב, אבל מהיכן משיגים חן כזה? - "איילת אהבים ויעלת חן" אם חן מעלה על לומדיה, אגוני לא מגנא? ועל כן, מי שיש לו איזה קשר ללימוד התורה, או מי שמקבל עליו להתקשר עם רוח התורה, יכול להשיג את החן. ויעיל לו זה אף אם עדיין לא למד, אלא שמקבל עליו עול התורה. וכמ"ש רז"ל (תענית ה ע"ב) מהפסוק בדניאל (י, יב) "ויאמר אלי אל תירא דניאל, כי מן היום הראשון אשר נתת לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך" - ואז "וחנותי אף על פי שאינו הגון"

(דברי אגדה להגרי"ש אלישיב)

ותשובה ותפילה וצדקה

המגיד ממאהילוב זצ"ל סיפר, שעשיר אחד פנה אליו בשאלה. בנו יקירו חלה והגיע עד שערי מות, הוא נדב סכום רב לצדקה, אבל בנו נפטר. ושואל הוא איה הבטחת הכתוב, כי "צדקה תציל ממות"?

ענה לו: "בוא ואמשול לך משל, למה הדבר דומה - לעצי הסקה".

העשיר לא הבין, והמגיד ממאהילוב הסביר לו: "הסכת ושמע. בעל בית חרוץ וזריז, הרואה את הנולד, מה הוא עושה? חוטב עצים להסקה בשלהי הקיץ, כאשר העצים יבשים, ומאכסן אותם. ואז בא החורף, הוא מסיק עצים באח, והם יבשים ובוטחים היטב, ובבית מתפשט חום נעים. אבל בעל בית שאינו מכין עצים מראש, ונזכר בהם רק בעת הקור והחורף המקפיא, רץ לקנות עצים והם עולים ביוקר רב, לחים וספוגי גשם, והאש אינה נאחזת בהם. וכשכבר הם בוערים - אין מעט החום העולה מהם שווה בנזק העשן הממלא את הבית... "מבין אתה" הסביר לו המגיד, "מי שמכין לעצמו צדקה בטרם צרה, היא עומדת לזכותו ומגינה עליו, אבל צדקה שנעשית לאחר גזר דין, כוחה מועט וקלוש..."

שאל העשיר: "אבל אנו הרי אומרים, שתפילה ותשובה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה!"

ענה המגיד: "הזכרתי משל ששמעתי ממורי ר"א שיק זצ"ל, בשם רבו הגה"ק רבי בנימין מהורדנא זצ"ל.

ילד השווה בכתה, אך במקום ללמוד הוא מפריע ומציק לחבריו, קם ללא רשות ומשוחח בקול - יתרו בו ויאמרו לו: שב בשקט, ותשתוק. ואז, גם אם יחלום וישנה בהיותו, לא יעירו לו מאומה, ובלבד שלא יפריע. אבל אם יחרה בו אף המלמד והוא יוציא מהכתה - ישאר בחוץ עד לסוף השיעור. ולא יהיה די בכך שיבטיח שישב בשקט ולא יפריע, אלא עליו להבטיח שילמד ויקשיב למהלך השיעור!

והוא הדין בענייננו-

לפני גזר הדין, די תשובה לחוד, ובתפילה לחוד, ובצדקה לחוד,

אבל לאחר גזר הדין, כדי "להעביר את רוע הגזירה", נצרכים שלשתם כאחד: תפילה ותשובה וצדקה.
(ע"פ יסודי העקר, מו)

ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה

יש לדקדק על לשון "מעבירין": מדוע לא נאמר "מבטלים" או "מקדשים" את רוע הגזירה?
וכתב ליישב על כך מרן הגר"ח קניבסקי על פי דבר המכילתא בפרשת משפטים: פרשה י' - חביבין ישראל שנתן הקב"ה מצרים תחתיהן, שנאמר: 'נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתך'. כלומר, כאשר נגזרת גזירה על ישראל והם עושים תשובה, אזי מעבירים אותה מן השמים אל הגויים, כי לאחר שיצאה הגזירה היא מוכרחת לחול על מישהו!
זהו גם הביאור במה שנאמר במגילת אסתר "ונהפוך הוא", שהועילו עם ישראל בתפילתם להפוך את הגזירה על הגויים. וכן מצאנו בתרגום שני על הפסוק "ויאמר המן למלך אחשוורוש ישנו עם אחד" שהמן הסית את אחשוורוש על הנהגת עם ישראל ביום הכפורים, אשר "אמרין יומא הדין מתכפרין חובנא, וחובי די לנא מתכנשין ומתוספין על חובי בעלי דבנא" (=ביום זה מתכפרים חובותינו, ונוספים על חובות שונאינו).
אם כן, זהו שנאמר: "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה", כי לאחר שנגזרה הגזירה אי אפשר לבטלה, אלא שהתשובה מעבירה אותה אל הגויים!

על פי זה, ניתן לבאר באופן נפלא את המסופר בגמרא בברכות (לד, ב) על רבי חנינא בן דוסא 'שהיה מתפלל על החולים, ואומר: זה חי וזה מת'. ולכאורה הדבר פלא: גם אם ידע רבי חנינא מראש מי יחיה ומי לא, מדוע הוא גילה זאת לקרובי החולה שעתיד למות, הרי הדבר רק שבר את רוחם? אך לפי האמור, אין כוונת הגמרא לשני חולים, אלא על אותו חולה עצמו העתיד לחיות, היה מוסיף רבי חנינא ואומר "וזה ימות", כלומר: כיון שזה יחיה, בודאי יהיה איזה גוי אחר שימות במקומו, כדי שהגזירה לא תשוב ריקם!

וזהו שאומרת התורה בפרשת נצבים (ל, ז) "ונתן ה' אלוֹקֶיךָ את כל האלות האלה על אויבך ועל שונאך".

(ע"פ ומתוק האור)

ותשובה

כאשר אדם עושה תשובה, יש בכוחה לשנות את המציאות. הגמרא (ברכות ה"ב) מספרת על נזק עצום שארע לרב הונא, כאשר ארבע מאות חביות יין החמיצו לו בבת אחת. באו אליו חכמים ואמרו לו: "לעיין מר במילי" - כבודו יעשה חשבון הנפש ויראה מה עליו לתקן.

אמר להם: "האם אני חשוד בעיניכם שעשיתי משהו לא טוב?" אמרו לו: "אמנם אינך חשוד, אך האם הקב"ה חשוד שעשה לך נזק סתם כך?"

אמר להם רב הונא: "אם מישהו יודע על דבר שעלי לתקנו, אני מבקש ממנו שיאמר לי".

אמרו לו: "שמענו שיש לך אריס בשדה [אריס הוא אדם שמקבל שדה לעבודה, ותמורת עבודתו מקבל חלק מן היבול], ואתה

לא נתת לו את החלק המגיע לו מזמורות הגפן".
אמר להם רב הונא: "לא נתתי לו? הוא גנב מהחלק שלי יותר ממה שמגיע לו, ולכן לא נתתי לו את חלקו ממה שנותן בידי".
אמרו לו: "אמנם הצדק עמך, אך על כך יש פתגם המורגל בפי הבריות: הגונב מן הגנב, אף הוא טועם טעם גניבה. לפיכך לפנים משורת הדין, עליך לתת לו את חלקו".

קיבל עליו רבי הונא לתת לו את חלקו, ומיד ארע נס. ולגביו מובאות בגמרא שתי דעות: יש אומרים שארע נס גלוי והחומץ שב להיות יין, ויש אומרים שארע נס נסתר ומחירו של החמץ האמיר למחיר יין, וכך כסה רבי הונא את ההפסד.

בענין זה שמעתי מהרב יצחק אייכנשטיין תובנה אמתית: נניח שקרה נס נסתר ומחיר החמץ השתחוה למחיר היין, כך שאם בדרך כלל בקבוק חומץ עולה חמשה שקלים ובקבוק יין עולה חמשים שקלים - מחיר החומץ עלה פי עשר. אתה יודע מה היה כתוב על כך במדדים הכלכליים בעתונים? אחד היה אומר שזה קרה בגלל הצונאמי ביפן, השני היה אומר שזה בגלל האינפלציה, ואלו בעתון אחר היו מסבירים שזה בגלל שהקיץ היה חם מהרגיל. כל הכלכלנים והמומחים למיניהם היו מוצאים אלף סיבות שונות להסביר את העליה המטאורית הזו. אך מהי הסיבה האמתית? יהודי אחד חזר בתשובה, וכשיהודי חוזר בתשובה - המציאות משתנה!

כמה אנשים הרויחו או הפסידו מכך שהחומץ התיקר? אי אפשר כלל לספור! וכל זה קרה רק בגלל שיהודי אחד חזר בתשובה!

מה ההוכחה לכך?

בקהילות האשכנזים אורמים בתפלת נעימה: "לען נחדל מעשך ידינו". בספר "חפץ חים על התורה" (ויקרא יט, יג) מסופר שפעם אחת דרש ה"חפץ חים" בישיבתו בראדן קודם תפילת נעילה, והסביר שלא לחינם ה'שפיץ' של כל ארבעים ימי הרחמים הוא "למען נחדל מעשך ידינו", משום שעל העבירות שבין אדם למקום כבר שבנו בלב שלם ובקבלה על להבא, אך על העבירות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו, ואם אדם שכח להשיב אפילו פרוטה לחברו, הוא לא יוכל לזכות בחתימה טובה. לפיכך אם הוא מקבל עליו להשיב את הגזלה, זה נחשב לתשובה גמורה, וכביכול הוא כבר השיב את הממון הגזול. את היסוד הזה רואים גם בדברי הגמרא (קדושין מט ע"ב). אם אדם מקדש אשה ואומר "על מנת שאני צדיק" - היא מקודשת, אפילו אם הוא רשע גמור. מדעו? "שמא הרהר תשובה בדעתו". ולכאורה אם הוא רשע גמור, מסתבר שהוא היה זהיר לא ללכת ארבע אמות בלי 'נטילת ידים' והיה גונב דברים מפה ומשם, וכי צד הוא נקרא צדיק עוד לפני שהחזיר את הגנבות? אלא מוכח, שאם אדם קבל על עצמו לשוב בתשובה - זה כבר חשוב כתובה בפועל!

(ומתוק האור)

לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה

בפסוק נאמר "לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה" אם כתוב לא תבזה, הרי שמדובר באדם שהיו צריכים לבזותו, ואעפ"כ ה' לא מבזהו. הרבי שלי התבטא בשם רבו: ישנו אדם שהיו צריכים לזרוקו מהחלון מ'דארף אים ארויס ווארפן פון פענסטער

ארויס" אך כיון שיש לו לב נשבר - "לא תבזה!" (לב נשבר אין הכוונה עצבות חלילה).

(בצער) מי אני שאדבר לפניכם על תשובה ולב נשבר. הלוואי שהיה לי לפחות לב, גיוואלד. אך הנה תראו מה כתב רבינו יונה בספר שערי תשובה כי לב נשבר היינו "שירת התאוות" ראו שם בהעיקר התשיעי: "שבירת התאוה הגשמית" כי "ישיב אל ליבו כי התאוה עוללה לנפשו לחטוא ולמשוך העון בחבלי השוא ויעשה גדר לשמור את דרך התשובה ויפרוש מן התענוגים ולא ימשך אחר תאוותו גם בדברים המותרים".

וכאשר רבינו יונה עוסק בנושא הזה של שבירת התאוות הוא מגיע ל"לב נשבר": "ועוד תמצא בשבירת התאוות תועלת רבה ועצומה כי יגלה בצדק לבו וטוב חפצו לתשובה, כי הוא מואס הטבע אשר גרם לו החטא ובזה יתרצה אל השם יתברך וימצא חן בעינו וכן כתוב זבחי אלוקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה, רוח נשברה היא הרוח הנמוכה והנכנעת ולב נשבר - על שבירת התאוה הגשמית כי התאוה נתונה בלב... למדנו מזה כי בעל התשובה מתרצה אל השם בשבירת התאוה הגשמית וכי זה מעיקרי התשובה".

מחפשים פרומקייט במקום לשבור את התאוות.

בל נטעה. יש אנשים העוסקים בשבירת התאוות לא אוכלים ולא שותים ונהיים משוגעים, יכולים ללכת חלילה לבית חולים לחולי רוח, אך לא צריך להתנהג כך כדי לשבור תאוות, כי הראב"ד כותב והחפץ חיים מביא את דבריו כיצד לעשות שבירת התאוה? לדוגמא, תאכל, אבל אפשר להתאפק באמצע מלרצות משהו מן המאכלים, זה שווה כמה וכמה תעניות!

כי, "צדיק אוכל לשובע נפשו!" לא יותר! לא למלאות את הכרס ולהשתגע.

אינני יכול לשכוח איך רבי אליהו לאפיאן היה מתאר בבזבז את הערלים הכפריים בעיירה שלו, שהיו חוטפים לאכילה א'פרישע זעמלאך - לחמניות טריות... כך אל תהיה. לא להיות זולל וסובא. ובכך יש רווח עצום, שלא תהיה גס.

הנה עכשיו ידענו מה הוא "לב נשבר ונדכא" שה' לא זורק אותו מהחלון.

רבותי, הגר"א אומר באיגרתו עוד דוגמא לשבירת התאוות: "ועד יום מותו צריך האדם להתיימר ולא בתעניות וסיגופים" שמענו? אין צורך לחיות בסיגופים קשים ומשונים, לא בתעניות וסיגופים "רק ברסן פיו ובתאותו, וזה כל פרי העלום הבא" תאכל. תאכל כמו בן אדם. ואפילו לשובע, אבל רצון וחשק - תמחק, זה אני לא עושה!

אני מתבייש מעצמי כל פעם מחדש כאשר אני רואה: באים לחתונה ועוד קודם שמסתיימת החופה, כבר יושבים ליד השולחן ומצלצלים במזלגות ובצלחות - אם הייתי יכול לצלם את זה, ממש לעשות סרט, כיצד אנשים מבוגרים, שיינע אידן - פחדים נוראים, ואחרים מתביישים להכניס כל כך מהר את הראש בתוך האוכל, מהססים, אבל רצים להפוך את הכסא - - - כלומר "כאן אני יושב".

הגר"א כותב שזהו יותר מכל התעניות והסיגופים ובזה יכופר לו כל עוון וניצל משאול תחתית כמו שאמר שומר פיו (מאכילה ושתיה יתירה) ולשונו (מדברים בטלים) שובר מצרות נפשו. וה' יעזרנו.

רבי יזל מנובהרדוק צוק"ל סיפר פעם משל. פלוני רץ ועלה על האוניה. האוניה קיפלה עוגן ויצאה לדרכה. "אדוני, אתה צריך לנסוע למערב והאוניה נוסעת למזרח!" קרא אליו בחרדה הפקיד הממונה.

"לא נורא, אל תיבהל, הנה כבר אסדר לעצמי את כל העניין - אעבור לצד השני של הסיפון" מיד החל לפסוע לכיוון מזרח... "מה יעזור לך שתפסע למזרח כאשר האוניה נוסעת למערב?!" פרץ הפקיד בצחוק כך נראה אדם הדופק על הכפתור: "חטאתי, עויתי", והאוניה ממשיכה לנסוע, הוא פוסע באותן דרכים המובילות ל"חטאתי". הגוררת את ה"עויתי" ומביאות את ה"פשעתי".

ר' איד! תעלה על ספינה הנוסעת לכיוון אחר. תשנה כיוון. גם אם לא תגיע וחלילה הקב"ה יקח את נשמתך קודם שתצליח להגיע לסוף מחוז חפצך, תוכל לומר לו - אני יצאתי לדרך, ומה אעשה שלקחו אותי באמצעה.

'תשובה' כפשוטה - לשוב. "יעזוב רשע דרכו - וישוב אל ד'" יסובב את הפנים לדרך הפוכה!

זו הכוונה "קחו עימכם דברים" תיקחו את הדברים עימכם, אל תשאירו אותם לפרוח באויר. וכפי שכותב רבינו יונה כי דווקא "מודה ועוזב ירוחם".

בירושלים של ימי קדם, אמרתי את הדוגמא דלהלן.

יהודי עבר בטעות את הגבול בירושלים לכיוון ירדן, צעקו לו חבריו: "אדוני אתה מסוכן עברת את הגבול! תראה היכן אתה נמצא!" והוא נעמד על עומדו, התכופף, דפק על ליבו: חטאתי, עויתי, פשעתי...

תחזור לאחור! מה אתה דופק חטאתי עויתי. תשוב. עשה תשובה!

עכשיו צריכים לחשוב כיצד חוזרים בתשובה. כי יש הרבה אנשים, ששומעים דרשות יפות, ומתעוררים. אבל נשאלת השאלה: איך לגרום לכך שההתעוררות תחזיק מעמד, השינוי יהיה קבוע ואמיתי? איך הופכים את הדרך, שהאוניה שלי לא תיסע למערב איתי ביחד, אלא כי אני אעבור לאוניה אחרת? כמשלו של הנוברדוקער (הובא בקטע הקודם).

בפרשת קדושים במדרש רבה (ויקרא כ"ה) המדרש אומר על הפסוק "עץ חיים היא למחזיקים בה" (במשלי) אם אדם נכשל בעבירה, חייב מיתה בידי שמים. מה יעשה אדם? אם עד עכשיו היה לומד דף אחד, עכשיו ילמד שניים. היה רגיל ללמוד פרק אחד, ילמד שני פרקים של משניות. כך חוזרים בחזרה למקום הטוב. זה עץ החיים היא למחזיקים בה! התורה מסייעת להישאר בחיים, מסייעת לשוב בתשובה, להישאר בדרך הנכונה.

הגמרא בקדושין אומרת "בראתי יצר הרע" שהוא בודאי קשה ורע ו"יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום", ואילו הקב"ה עוזרו לא יכול לו. אבל מה היא העזרה? "אמר הקב"ה: בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין" התורה היא הרפואה כנגד היצר הרע. אין דבר אחר! רק תורה. עץ חיים היא למחזיקים בה.

הח"ח דיבר פעם אודות הפסוק הזה, והצביע כי לא כתוב "עץ חיים למחזיקים אותה". אלא "עץ חיים היא למחזיקים בה" כלומר, נאחזים בה, כי אנו לא מחזיקים אותה אלא שאנחנו מצילים את עצמנו נאחזים בה.

בעזרת התורה הופכים את כיוון הפנים.
והתורה תעמידנו על רגלינו ונזכה לכל טוב לתשובה שלימה.

כל עשרת ימי תשובה מסוגלים לכך: שהאדם יקבל יותר יראת שמים.

כתוב בפסוק: "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" מבאר הגמרא כי הכוונה לעשרת הימים בין ראש השנה ליום הכיפורים שנקראים "בהיותו קרוב". קבלנו ימים אלו כמתנה, שכל אחד, כל יהודי יוכל לזכות לחיים ולשלום וליראת שמים. הקב"ה נותן לפעמים מתנה שתהיה לנו יראת שמים. וזו הכוונה ימים נוראים. ימים שמקבלים על ידם בקלות, יותר יראת שמים, יותר מאשר בכל השנה.

כעין זה מצינו בפסוק במלאכי, כאשר הקב"ה מדבר לכהנים "בריתי אתו החיים והשלום... והיה לו ולזרעו ברית כהונת עולם" כתוב שם בפסוק במלאכי: "ואתנם לו מורא ויראני..."

מסביר רש"י, כי זה שהבטחתי "ונתתי לו ולזרעו החיים והשלום", נתתי לו שיקבלים במורא, כי מה שנתתי לו ולזרעו את הכהונה, נתתי להם במתנה גם יראת שמים. יחד עם החיים והשלום, שתהיה להם גם יראת שמים.

וזו הכוונה ימים נוראים. ימים שמקבלים על ידם בקלות, יותר יראת שמים, יותר מאשר בכל השנה.

וזה שמתכוונים "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב".

מנהג תשליך

תקופה ארוכה היה מונח על שלחנו של הגרא"מ שך זצוק"ל צילום, מדברי הרמ"א ז"ל בספרו 'תורת העולה' [ח"ג פנ"ו] בטעם מנהג 'תשליך' בראש השנה:

'להיות כי מן מצולות ים ניכר ענין בריאת העולם, כי מצולות ים הוא התהום... ולכן אנו הולכים על המים בראש השנה שהוא יום הדין, לשום כל אחד על נפשו ענין בריאת העולם ושה' יתעלה מלך הארץ...

ומתחרט על ידי זה על כל עוונותיו, וחטאיו, נמחלים, ועל דרך זה נשלכים החטאים במצולות ים, והוא מבואר למשכיל'.

וכל מי שנכנס אל מרן זצ"ל באותה עת, מתבקש היה לעיין בדברים, כשמרן זצ"ל אומר לו בהתרגשות: 'ראה, ראה מה כתוב כאן'...

(לולי תורתך)

לותיק ועושה חסד ביום דין

"לותיק ועושה חסד ביום דין". תמה הרב מחרקוב זצוק"ל "מה ענין ותיק לעושה חסד?". והשיב במתק לשונו בדרך מליצה ומשל: משפחה מכובדת נקלעה לקשיים. מצבה הסתבך, ובני המשפחה הגיעו לאן שהגיעו-משבר נפשי, גופני וכספי. רח"ל. כל יהודי שהיה באפשרותו, הגיש עזרה, נתן מכספו ושיתף את רח-מיו האישיים לסייע בשאר העניינים. כשנודע הסיפור גם ליהודי 'בעל חסד', הוא הטה כתף להצטרף בצערם ולסבול בסבלם. הוא

לא התעייף, יום אחר יום לא נתן שינה לעיניו עד שנזכר, כי עגלת הסיוע החלה לזוז. "משהוא חייב לזוז כאן". הרבה הבעל חסד בליבו. הוא התפלל לקב"ה שיצליח את דרכיו, ומשמיים סייעו בידיו להשיג להם דירה בעיר אחרת. לטובת העניין. המשפחה התחילה להתאושש - יענק'ל נשלח לישיבה, בערל נשלח לרופא, האמא החלה לאפות ולבשל, ב"ה - כבר החלו רואים את האב בבית הכנסת ואת הבת יוצאת מהבית, גם התינוק צבע אדום בפנים. אך לגופו של דבר-היה עוד צריך להרבות ולהמשיך לעוד-דד, והיתה חובה לשים לב, שהמצב הקיים רק ימשיך לכיוונים טובים. בלי ספק. מה שנעשה עד אותו היום-היה מעל ומעבר. "יגעתי ומצאתי". הרבה 'בעל חסד' בסיפוק. חלפו שבועיים. "בוקר טוב" - אבי המשפחה בטלפון. "ר' יהודי- בעל חסד-האם שמעת מה קורה לנו? יענק'ל שלי שלא תדע...ה-בעל חסד" נאנח "איזה ביש מזל האיש הזה", מהרהר בחופזה, "טוב! כבר אטפל בעניין", מכריז הבעל חסד לתוך האפרכסת. לאחר יומיים של התרוצצות בעניין סודר בצורה חלקית. לאחר חמשה ימים באר-חת בוקר: מזל טוב! מכריזה ביתו של הבעל חסד. "אבא שמעת מי התארסה? כמדומני, שאתה מכיר את אבא שלה, הוא היה כאן כמה פעמים, זה אבא של יענק'ל. נהיה לו שחור בעיניים מצליח לפעול...שהיה במזל טוב! ממלמל לעבר ביתו ויצא למרפסת- עוד ארבעים אלף \$ על הכתף שלי...הם. שם. שמחים וצוהלים. מאחלים מזל טוב ורוקדים, ואצלי הדם רותח ליבי בוער: עוד ארבעים אלף דולר!" השחור בעניים הולך ומתרחב, אט אט הול-כים הכוחות ואוזלים והמחשבות תופסות את מקומן בלב: אם היו משיבים טובה תחת טובה, אם הייתי רואה, שהם מכירים ומוקירים אותי, היה לי קל יותר לסייע להם", מדבר ה'בעל חסד' לעצמו, "אני לבד בודד במערכה, השכנים כמעט שאינם עוד-רים, בני המשפחה קבצנים גה הם, והכל מוטל על עסקן אחד. כמה כסף אני יכול להשיג בשנה אחת?!", מהרהר בקול. "חלילה, אני איני מתלונן עליהם, אין לי טרוניה, הצרות והסיבוכים הם הם השוחקים את רגשותיהם, מחמת המצב הם שוכחים להכיר טובה, הם גם התרגלו, אבל בן אדם הוא- בסך הכל אדם. קשה לי..."

הוא דוחק את מחשבותיו בכח, מטמין אותן אי שם בליבו. מתעשת וממשיך לעסוק ב"אהבת חסד"-חסד של אמת, ללא תמורה. הרי הוא בעל חסד אמיתי. כך בכוחות מיוחדים מצליח לפעול עוד ועוד. אך כשהזמן --- נוקף, ושנה נוספת של התרו-צציות עומדות מאחור כבר נראית עייפות של ממש בין רסי עיניו. הגוף תבע את שלו- מעט מנוחה. ויהי היום, ביקשו ממנו להירתם לעניין נוסף למשפחה נוספת שהסתבכה בצרות רח"ל, הוא נענה לבקשתם. חלילה הוא לא הזניח את המצווה הקודמת, אך אט אט, הרגישות לנושא הישן התקררה במקצת. מכאן ואילך כששוחח בטלפון עם אבי המשפחה. כבר לא נשמעו ההאנחות של הבעל חסד דרך האפרכסת. משום מה הוא התרגל לבכיותיה של האם ולקולו הנודניק של האב. כך טבעו של עולם. "רבתי!", אמר הרב מחרקוב: "אבל הקב"ה הוא 'ותיק' ועושה חסד. 'ותיק' מלך מלכי המלכים מלכותו נצח הוא 'ותיק- ועושה חסד' חסד ורחמים, מאה שנים, מאתיים, חמש מאות, אלף שנים, ללא לאות בלי עייפות- חסד חסד, חסד ורחמים.

(לקראת שבת מלכתא)

תשליך

טעם שהולכים לנהר שיש בו דגים לעשות תשליך, כתב ה"לבוש" (סי' תקצו) מפני שאנו נמשלים כדגים חיים הללו שנאחזים פתאום ברשת, כך אנו נאחזים ברשת המוות והדין, ומתוך כך יהרהר האדם בתשובה וכן הביא ה"כף החיים" (סי' תקפא) בשם "מטה משה".

עוד טעם כתב בספר "החיים", אמרו חז"ל (ברכות סא): פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצא את רבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה, אמר לו עקיבא אי אתה מתיירא מפני המלכות, אמר לו, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך ליד הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשתות שפורשים לנו בני אדם, אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיהם, אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פיקח שבחיות, לא פיקח אתה אלא טיפש אתה, ומה במקום חיותינו אנו מתייראים, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. כדי לעורר אותנו לרעיון נשגב זה, הולכים אנו ביום ר"ה, למקום יש דגים, לרמז, כמו שמקום חיי הדגים הוא במים, וכשפורשים מהמים פורשים מהחיים, כך אנו כשפורשים מהתורה פורשים מהחיים, ונקבל עול התורה והמצוות ונזכה לחיים טובים.

(אוצרות התורה)

בין שבילי המוסר

גזר דין בראש השנה- מה

בראש השנה דנים את האדם לחיים ולמות

על מה נדונים הבריות ועל מה הם נכתבים בראש השנה? אומרת הגמרא (ראש השנה טז ע"ב): "צדיקים גמורים- נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורים- נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים- תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכיפורים. זכו- נכתבין לחיים, לא זכו- נכתבין למיתה". כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (ג, ג): "מי שנמצא צדיק- נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע- נחתם למיתה, והבינוני תולין אותו עד יום הכיפורים, אם עשה תשובה- נחתם לחיים, ואם לאו- נחתם למיתה". משמע אפוא, שבראש השנה דנים את האדם לחיים ולמות, כפשוטו.

על כך תמה הראב"ד, איך הדבר מתישב עם המציאות, הרי עיינו הרואות כיצד בכל שנה יש צדיקים גדולים שנפטרים מן הוועלם, ומאידך גיסא, יש רשעים שחיים וקיימים למרות רשעותם? אלא זו דרכו של עולם, ש"סוף האדם למות" (ברכות יז ע"א), וכל אדם כשמוגיע זמנו להסתלק מן העולם, גם אם הוא צדיק גדול, הקב"ה נוטל את נשמתו. אם כן יש לומר, שהצדיקים שמותם במהלך השנה, אלו אנשים שבכל מקרה הגיע זמנם למות, בלי קשר למעשיהם ולזכויותיהם. עוד יתכן לומר, שהצדיקים מתים לאחר שבמהלך השנה חטאו חטא מסוים שדינו מיתה. יש מסבירים את שיטת הרמב"ם על פי המעשה המבואר בגמרא (מנחות מא ע"א) על רב קטינא שהיה לובש בגד שאין בו

ארבע כנפות וממילא הוא פטור מציצית. פעם פגש המלאך את רב קטינא ושאל אותו: אם תמיד תלבש בגד הפטור מן הציצית, מתי תקיים מצות ציצית? ענה לו רב קטינא, כי מצות ציצית איננה חובת האדם, כמו למשל מצות תפילין, אלא היא חובת הבגד, דהיינו שרק כשאדם לובש בגד שיש בו ארבע כנפות הוא חייב בציצית, בדומה למצות מזוזה שהיא חובת הבית ואל חובת הדר. כשם שאין חובה לקנות בית כדי להתחייב במצות מזוזה, כך אין חובה ללבש בגד של ארבע כנפות כדי להתחייב במצות ציצית. וממילא- אמר רב קטינא- לא יענישו אותי על ביטול מצות ציצית.

על כך אמר המלאך לרב קטינא: אמנם אין מענישים בשמים על ביטול מצות עשה, אבל "בעידנא דריתחא", דהיינו בזמן ששי כעס בשמים ומדת הדין מתוחה, מענישים גם על ביטול מצוות עשה.

לפי זה יש לומר, כי גם אם בראש השנה נגזר על הצדיק לחיות, הוא עלול למות באותה שנה, מכיון שהיה 'עידנא דריתחא' בעולם. כל ההסברים הללו מבארים איך יתכן שהצדיקים מתים, אולם קשה לאידך גיסא, איך יתכן שהרשעים יחיו, הרי בראש השנה נגזר עליהם שימותו?

אלא יתכן שהרשע עשה איזו מצוה חשובה, שבזכותה זכה לחיים, כגון שבמהלך השנה העביר על מדותיו, שעל כך אמרו (ראש השנה יז ע"א): "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו".

כמו כן יתכן לבאר על פי מה שאמרו על הפסוק (דברים לב, ד): "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א-ל-אמונה ואין עול". כאשר הקב"ה דן את האדם למיתה, הוא אינו מתיחס רק לאדם עצמו, אלא מדקדק בתכלית הדקדוק בכל התמונה כולה ובוחן את כל ההשלכות שיש למיתתו על כל הסובבים אותו, על בני משפחתו, ידידיו ומכריו. הרי מיתתו של האדם תצער בודאי את אשתו ואת ילדיו, ויתכן מאד גם שמטה לחמם ישבר. ואם הוא חטא ומוגיע לו דין מיתה- מה חטאו בני משפחתו? מדוע הם צריכים לסבול ולהצטער כעטיו?

לכן, אם בני משפחתו של הרשע הם צדיקים ולא מגיע להם צער וסבל, הקב"ה נמנע מלהמית את הרשע, כדי שבני משפחתו הצדיקים לא יסבלו סבל שוא על לא עול בכפם. נמצא אפוא, שיכול הרשע להפטר מגזר דין מיתה שנגזר עליו בראש השנה- בזכות בני משפחתו הצדיקים. עוד דרך לבאר את העבדה שיש רשעים שחיים וקמים למרות שבראש השנה הם נכתבו למיתה:

אומרת התורה (דברים יז, י) "ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו, פרש רש"י: "ומשלם לשונאיו אל פניו- בחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאבידו מן העולם הבא".

אין לך רשע שלא עשה איזו מצוה ומעשה טוב בחייו. אם כן מגיע לו שכר על כך שהרי הקב"ה "א-ל-אמונה ואין עול", אין לפניו עולה ומשוא פנים (אבות ד, כב). מה עושה הקב"ה? פורע לו את שכרו בעולם הזה, כדי שיגיע לעולם הבא בלא שום זכויות, וממילא יירש גיהנם.

נמצא אפוא, שאם ראית רשע שנגזרה עליו מיתה בראש השנה ובכל זאת הוא זוכה לחיים, ולא סתם חיים אלא חיים טובים והשעה משחקת לו- דע לך שזו פריעת שכר, שפורע לו הקב"ה שכרו בעולמו, כדי להאבידו מן העולם הבא.

אכן, דורשת הגמרא (תענית יא ע"א) את הפסוק "א-ל אמר-נה ואין עול": "ואין עול"- כשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושים, כך משלמין שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושים".

כאמור לעיל, אין עולה אצל הקב"ה והוא משלם לרשע הגדול ביותר את השכר המגיע לו על כל מעשה טוב שיש לו, גם אם זו מצוה קלה שבקלות. אך כיון שמדבור ברשע שהרשע במע-שיו, את השכר שמגיע לו על מעט המצוות שעשה- הוא מקבל בעולם הזה, וכשמגיע זמנו להסתלק מן העולם אין בידו שום זכויות, כי כבר קבל את כרו בעולמו, וכך הוא מגיע לעולם הבא כשכולו חייב.

ומאידך, "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ). מה עושה הקב"ה? מעניש את הצדיק בעולם הזה, כדי שכש-תגיע שעתו להסתלק מן העולם, יהיו בידו זכויות בלבד, בלי שום חובות, שהרי על החובות המעטות שהיו לו- כבר נענש בעולם הזה.

מספרת הגמרא (סנהדרין קא ע"א) על רבי אליעזר, שכשחלה נכנסו תלמידיו לבקרו. כולם בכו ואלו רבי עקיבא היה מצחק. אמרו לו חבריו: רבי עקיבא, למה אתה מצחק? אמר להם: כל זמן שאני רואה את רבי אליעזר שאינו סובל ואינו מצטער בעולם הזה, חשתי שמא חס ושלום קבל שכרו עולמו, עכשיו שאני רואה שהוא שרוי בצער- אני שמח כי הצער והסבל הם על מעט החובות שהיו לו, ומעתה הוא זך וטהור, והוא יבוא לעולם הבא כשכולו זכאי, בלי שמץ של חובה.

הראב"ד חולק על הרמב"ם ומבאר שבראש השנה אדם נדון על ארך חייו. למשל, אם קצבו לאדם שמונים שנות חיים, אך הקב"ה רואה שהאדם הזה חוטא, הוא מקצר לו את חייו לשישים שנה.

וכן להפך, אם מן השמים נגזרו על האדם שישים שנות חיים, והאדם מרבה במצוות ובמעשים טובים, הקב"ה מוסיף לו שנות חיים.

משל למה הדבר דומה, לבעל מפעל שקבל עובד לעבודה, וערך עמו חוזה לעשר שנים. אם המעסיק רואה שהעובד מת-עלה על עצמו, הוא מאריך לו את החוזה לחמש עשרה שנה. אך מאידך גיסא, אם העובד מזלזל בעבודה והמעסיק אינו מרוצה ממנו, הוא פותח את החוזה ומקצץ לו בשנים.

אם כן, לפי הראב"ד אין דנים האדם על השנה הקרובה, אלא דנים אותו על אורך חייו.

לעומת שיטת הראב"ד שהאדם נדון על ארך חייו, שיטת הרמב"ן בספרו "שער הגמול" (פרק א), שהדין בראש השנה הוא על איכות החיים, איזה סוג חיים יהיה לו בעולם הזה.

אומר הרמב"ן, שגם אם נגזרה על האדם גזרת מיתה, לפעמים הגזרה יכולה לבוא בצורה אחרת, כגון ע"י עוני, או שהוא מסת-מא, שעני וסומא חשובים כמתים (נדרים סד ע"ב).

וכן להפך. צדיק שנגזרו עליו חיים, מקבל את שכרו בצורות שונות, כגון שזוכה לתורה או לזרע ברח"ה.

התוספות במסכת ראש השנה (טז ע"ב) מפרשים את מאמר הגמרא: "צדיקים גמורין- נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין- נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה", שבראש השנה דנים את האדם על דינו בעולם הבא, אם יזכה לעולם הבא או לא. אם יש לו רוב מצוות- הוא בן העולם הבא, אבל אם הקב"ה

יודע שאם ימשיך לחיות הוא יחטא- הוא ממית אותו, לטובתו של הצדיק, כדי שלא יחטא, ועל ידי כך יזכה לעולם הבא.

אבל הרשע אינו זוכה לחיי עולם הבא, לכן הוא יקבל את שכר מצוותיו בעולם הזה, וזו הסבה שהוא 'זוכה' לחיים טובים ולארי-כות ימים ושנים בעולם הזה.

זהו כעין הדברים שהבאנו לעיל שאומרת התורה על הרשע "ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו", שהקב"ה משלם לרשע בחייו את גמולו הטוב, כדי להאבידו מן העולם הבא, כמאמר הגמרא שדרשה על הפסוק "א-ל ואין עול", שהקב"ה משלם את שכרו של הרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושה, כדי להאבידו מן העולם הבא.

לפי כל ההסברים הללו, מבאר בספר "שה לבית", הפלא ופלא את נסח הברכה שאדם מברך את חברו בראש השנה "לשנה טובה תכתב ותחתם לחיים טובים ארוכים ושלום". נסח זה מתאים לכל השיטות, מהו גזר הדין בראש השנה:

לחיים- זו שיטת הרמב"ם, שהדין הוא כפשוטו, אם יחיה או ימות ח"ו.

טובים- זו שיטת הרמב"ן, שגזר הדין על איכות החיים בעולם הזה.

ארוכים- זו שיטת הראב"ד, שגזר הדין על אורך השנים. ולשלום- זו שיטת התוספות, שהדין הוא על חיי העולם הבא, שהצדיק יבוא לשם בשלום מן החטא.

(שש באמרתך)

יום תרועה יהיה לכם

ציד קופים הוא אחד מענפי הפרנסה הפופולאריים בהודו. קר-פים רבים מצויים בהודו, המשימה אינה קשה. אך ישנו זן נדיר של קופים חמקמקים, שפיתחו חוש חד בזיהוי מכמונות ומלכו-דות של ציידים, משום כך קשים הם מאד להשגה, ובהתאם לכך עולה ערכם ושווים לשיאים. חשב פעם אחד הציידים החכמים כיצד ניתן ללכוד אותם במלכודת בלתי נראית, והנה נצנץ במו-חו רעיון מבריק. קופים אלו ידועים בחיבתם לאגוזי לוז, הגיע אותו צייד לאזור שבו מצויים קופים אלו, חקק בסלע חקיקות עמוקות ברוחב מדויק המתאים לידו הריקה של הקוף, ומילא את עומק החקיקה באגוזי לוז טריים. הצייד ישב בשקט ובנ-חת מן הצד והמתין בסבלנות. הקופים מצמרות העצים שראו והריחו את האגוזים הטמונים בסלעים, ירדו מיד למטה, ורבו על כל חקיקה... הקוף אשר זכה להכניס את ידו לתוכה, חפן בידו כמה שיותר אגוזים, אך כעת היה בצרה צרורה, הוא לא יכול היה להוציא את ידו, כי רוחב החקיקה מתאים היה ליד ריקה מא-גוזים בלבד... הקוף נאבק קשות להוציא את ידו, אך ללא הצל-חה. אז הגיע הצייד עם כלוב מתאים והכניס לתוכו אחר כבוד את הקוף. הקוף זעק וצרח, אך אבוד היה, הוא נאלץ להיפרד מן החופש ולבלות את שארית ימיו בתוך כלוב קטן. לו היה מוותר על כמה אגוזים, היה מוציא את ידו ללא קושי, וממשיך את שגרת חייו בצמרות העצים בחופשיות. אך עדיין לא נוצר הקוף שיוותר על אגוזים... סיפור חביב זה המתאר את טיפשותם של הקופים מעלה חיוך על שפתינו. אך כאשר נתבונן נראה שגם אנו כמו הקופים לכודים לא ב'אגוזים' כי אם ב'גאוה'... בורא העולם פותח בפני האדם את שערי התשובה, ונדרש ממנו רק לכופף את ראשו להודות בטעותו, ולוותר על כמה אגוזים של

תאוות מתאוות שונות, ואז משוחרר הוא מכבלי היצר הרע. אך האדם אזוק בגאוותו, לא מוכן להודות בטעותו, ונשאר לכוד עד סוף ימיו בכלוב של אגוזים קטנים. ידוע לכל משלו של רבנו יונה בפתח הספר 'שערי תשובה' המספר על קבוצת גנבים שנתפסו וחבשם המלך בבית האסורים, אך הם חתרו מחתרת מתחת לכו- תלי בית הסוהר, וברחו אל מעבר לגדרות. רק אחד מהם פחד לברוח ונשאר שם. כאשר בא שר בית הסוהר וראה את המחתרת חתורה והאיש עודנו עצור, הכהו במטהו ואמר לו, "קשה יום, הלא המחתרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת להמלט על נפשך?" ולכאורה הדבר תמוה, הלא שר בית הסוהר אמון על כליאתם של האסורים, והנה כאשר האסירים הצליחו להימלט ונשאר רק אסיר אחד נאמן ושומר חוק, במקום לטפוח לו על השכם ולומר לו: "כל הכבוד לך, המחתרת חתורה לפניך ואתה שמרת על החוק ולא ברחת", במקום זה הוא מכהו במטהו ומוכיחו? עונה על כך מרן ראש הישיבה רבנו הגרא"מ שך זצ"ל: יסוד התשובה הוא 'הכנעה', לשבור לבבו ולהיכנע, ולחזור לדרך האמת, ובפרט שיסוד החטאים כולם היא הגאוה, ולכן יסוד התשובה הוא הכנעה. והנה אותו גנב שהיה בבית הסוהר בוודאי גם הוא היה רוצה לברוח מבית הכלא, כי אין לך אדם בעולם שרוצה להישאר במקום כזה. אלא שאדם זה, גם כשיושב בכלא עדיין אינו רוצה להיכנע, הוא סבור ברוב חוצפתו וגאוותו שהוא צריך לצאת מבית הסוהר בצורה מכובדת, דרך השער הראשי ולא דרך חתירה ומערה כחתול מצוי... ברוב גאוותו הוא חושב בלבו: "עוד תראו איך שאצא מכאן בראש מורם ודרך הדלת הראשית בגב זקוף. בשום אופן לא בזחילה על ארבע". זו התביעה הגדולה עליו, כי יותר משאתה אסיר בבית הכלא, אתה אסיר ואזוק בגאוותך. אם לא נשברה גאוותך גם כאשר אתה במקום שפל זה אין לך תקווה. [מתוך הספר 'מראשית השנה']. הרמח"ל ב'מסילת ישרים' מבאר את עוצמתה של מלכודת הגאוה, וזו לשונו: "על דבר זה נכשלו רבים ונאבדו. ירבעם בן נבט לא נטרד מהעולם הבא אלא בעבור הכבוד. הוא מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קב, א) שתפסו הקב"ה בבגדו ואמר לו חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו מי בראש? אמר לו בן ישי בראש. אמר לו אי הכי לא בעינא (אם כך איני רוצה)". מדהים! ירבעם בן נבט רשע מרושע שחטא והחטיא את הרבים, והנה מציעים לו לא רק מחתרת או מחילה, אלא לטייל עם בורא העולם בכבודו ובעצמו בגן עדן. אולם גם במצב זה נשאר הוא קטן שבקטנים ומתעסק בשאלה מי בראש. וכששומע שלא הוא זה שילך בראש, מוכן הוא לוותר על הכל. לא יאומן. מצוות היום מן התורה בראש השנה היא תקיעת השופר. הרמב"ם שבדרך כלל אינו עוסק בטעמי המצוות אלא בפסיקת ההלכה בלבד, באופן נדיר נותן טעם למצוות שופר, וזה לשונו (הלכות תשובה ג, ד): "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, עורו ישנים משנתכם ונרדמים מתרדמ- תכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם". רואים אנו שיש ענין להקשיב להאזין ולהתבונן במסר. השופר מדבר אלינו בכמה קולות ומסרים צפונים ונגלים, סודות רבים ומגוונים מסתתרים בקולו של השופר. נתבונן בשנים מהם. נוסח הברכה שמברך התוקע לפני קיום מצוות תקיעה בשופר הוא: "אשר קדשנו במצותיו וציונו לשמוע קול שופר". ולכאורה הרי שמיעת השופר אינה עיקר המצווה, אלא התקיעה בו, ומדוע לא ניסחו אנשי כנסת הגדולה את נוסח הברכה בהתאם - "על תקיעת שופר".

עוד צריך לברר, מדוע התורה לא כותבת בפירוש שיש לתקוע בשופר, אלא רק "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א), וחז"ל הם שגילו לנו שאותה 'תרועה' צריכה להעשות בשופר, ולמדו זאת מתקיעת השופר של היובל ששם כן כתוב במפורש "והע- ברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש" (ויקרא כה, ט). עונה על כך הרבי מאז'רוב זי"ע בספרו 'באר משה' (פרשת אמור מאמר ג') וזו לשונו: "יוצר האדם ובורא הכל העניק לעמו - בניו אהוביו, מצווה חביבה ויקרה, היא מצוות תקיעת שופר בראש השנה. דע אחי כי "שופר" ו"תרועה" הם שני עניינים, שופר הוא קיום המצווה בפועל, דהיינו לשמוע קול שופר, אמנם מטרת המצווה ושלמות קיומה הוא אך ורק באמצעות ה'תרועה', שמו- בנה כמו שכתוב בגמרא: "גנוחי גנח - קול אנחה. "וילולי לילל" - קול לילה. והנה ביסוד זה ייפתרו לנו כל הספיקות, כי מהות מצווה זו אינה רק לשמוע קול שופר, אלא בעיקר להכניע את הלב שזהו משמעות התרועה, כך גם רואים מהגמרא "רבי יהודה אומר בראש השנה היו תוקעין בשל זכרים כפופין וכו', בראש השנה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי" (ראש השנה כו, א), ומבאר רש"י: בתפילתו פניו כבושין לארץ. והרמב"ן מוסיף: כל מה שכופף אדם ומשפיל את דעתו ולבו טוב ועדיף יותר ולפיכך תוקעים בשופר כפוף". תפילות היום ומהות היום היא הדרישה והבקשה לגילוי מלכות ה' בעולם. אך המלכת המלך היא קודם על האדם עצמו, והמלכה זו תלויה בהכנעה וקבלת מרות מוחלטת של המלך על האדם. זה גם התנאי לגילוי מלכותו יתברך וביאת המשיח בקרוב, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צח, א) "אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישאל, שנאמר (צפניה ג, יא) "כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך", וכתוב (שם פס' יב) "והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה'", ותרגם יונתן: עם עני ודל. ענותן ומקבל עולבן". כלומר, ביאת המשיח תלויה בשלמות הענוה. לפי יסוד זה רעיון התרועה היא הכנעה מוחלטת לפני בורא עולם, שבירת הגאוה ורכישת ענוה היא תנאי לקבלת מלכותו בראש השנה. מובן אם כן מדוע התורה הדגישה את יום התרועה והעלימה את המילה 'שופר', כדי להדגיש את מטרת ומהות המצווה - הכנעה. 'תרועה' היא לשון שבירה והכנעה לפניו יתברך. חובת היום היא להכניע את לבנו הערל. לכן אנו מברכים 'לש- מוע קול שופר' ולא 'על תקיעת שופר', מפני שעיקר המצווה היא לשמוע את הקול, להאזין למסר של ההכנעה בפני המלך בורא כל העולמים. להאזין לא רק באוזן כי אם בעיקר בלב. לשמוע את הקול המדבר אליך מתוך השופר. להסיר את חסם הגאוה המונע מן האדם לשנות ולהשתנות. מלבד זאת יש מסר נוסף. תקיעת השופר ביום א' של ראש השנה היא בתאריך א' בתשרי. בתאריך זה נברא אדם הראשון. הבריאה האחרונה של הקב"ה בששת ימי בראשית היתה: "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז), פעולה זו של נפיחת נפש חיה באדם נעשתה בא' בתשרי, וההיסטוריה חוזרת על עצמה בפעולה דומה בנפיחת בעל התוקע בשופר. א' בתשרי הם אותיות "בראשית", כי המסר לאדם הוא - "היום הרת עולם", כלומר, היום פותחים דף חדש, מתחדשים. חוזרים למצב של אדם הראשון קודם החטא. למילה 'שנה' יש שתי משמעויות, או מלשון התיישנות, כמו 'חוזר ושוב' מלשון מחזוריות. אך היא יכולה לשמש גם מלשון השתנות והתחדשות. הקול הבוקע מן השופר מבשר פתיחת דף חדש. שבירת הגאוה מחד, והכנעה כלפי בורא העולם מאידך,

התחדשות גדולה היא. מסופר על הרבי ממונקטש בעל המנחת אליעזר אשר נכדו חביבו ילד קט, היה בא לסבו בחודש אלו מידי יום כדי לשמוע את תקיעת השופר של סבו. והנה בערב ראש השנה הגיע הילד לשמוע את התקיעה של סבו. אך סבו לא תקע מפני ההלכה שלא תוקעים בשופר בערב ראש השנה. אך הילד קטן הוא, ולא היה מוכן לקבל את הענין, הוא בכה והתחנן, נשכב על הרצפה וביקש: סבא 'רק תקיעה אחת וזהו'. הסבא לא היה מסוגל לעמוד בהפצרות ובבכיות של נכדו, ותקע לו תקיעה אחת. בראש השנה ההוא עלה המנחת אליעזר לדרוש לפני התקיעות ואמר: "ריבונו של עולם קבל עם ועדה מודה ומתודה אני על שחטאתי ועברתי על ההלכה ותקעתי בשופר בערב ראש השנה, וזאת מפני שלא יכולתי לעמוד בבכיותיו של נכדי ובתחינותיו לתקוע לו תקיעה אחת. וכאן פרץ הרבי בבכי וזעק - ריבונו של עולם גם הילדים שלך בוכים וזועקים: רק עוד תקיעה אחת - "תקע בשופר גדול לחירותנו", ואפילו שלא מגיע להם, אך לילדים בוכים קשה לסרב.

[היא שיחתי]

על כל אלה יביאן אלוקים במשפט

בכל שנה בראש השנה נידון האדם על כל המעשים שעשה במשך כל השנה. בשעה שהוא הולך לעולמו הוא נידון עוד פעם על המעשים שעשה במשך כל חייו. ולעתיד לבוא, בסוף כל הדורות, יערך הדין הגדול בו ידונו את כל יושבי תבל על כל מעשיהם. חז"ל מספרים במדרש (תנחומא פרשת אמור ד), שכאשר בעלת האוב העלתה את שמואל הנביא באוב לבקשת שאול, היא זעקה ואמרה: "ראיתי עולים מן הארץ" (שמואל א, כח ג), בלשון רבים, כיון ששמואל הנביא לא עלה לבדו, אלא הביא עמו את משה רבנו, וזאת מפני שפחד שמעלים אותו לקראת יום דין הגדול, ולכן הביא עמו את משה, שיעיד עליו שלא הניח כלום מתורת משה. נמצאנו למדים כי אפילו שמואל הנביא, שהיה שקול כנגד משה ואהרן, חשש מיום הדין הגדול והביא עימו סגור שילמד עליו זכות. והשאלה העולה היא, הרי האדם נידון על כל מעשי השנה ביום הדין בראש השנה, ולאחר מאה ועשרים שנותיו, כשהוא הולך לבית עולמו, הוא נידון בשנית על כל אשר עשה במשך כל חייו. מפני מה, אפוא חשש שמואל הנביא? ומדוע בכלל יש צורך ביום הדין הגדול, לאחר שהאדם נידון כבר פעמיים על כל מעשיו ופעולותיו. מבאר הר"ן בדרשותיו דבר נורא: אין די בדינים שהאדם נידון בראש השנה ולאחר פטירתו, כיון שלכל פעולה ומעשה ישנן תוצאות המשתלשלות במשך אלפי שנים. הבה וניקח לדוגמא את רש"י הקדוש, אשר פירושו לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה מהווה אבן יסוד ללימוד התורה הקדושה. רש"י הוא הרב'ה של כלל ישראל. בכל העולם כולו יודעים שלא שייך ללמוד פסוק או דף גמרא בלי רש"י. בכל הדורות כולם, בכל תפוצות ישראל, לומדים חומש עם רש"י, נביא עם רש"י וגמרא עם רש"י. בכל יום שעובר, אלפי יהודים בעולם הוגים בפירושו, ובכל יום שעובר מצטרפות אלפי זכויות לזכויותיו. ומאחר ואין לנו מושג כמה מצוות מתווספות לרש"י ביום אחד, בוודאי שאין אפשרות לדון אותו תכף לאחר פטירתו. מאידך, אם אדם עושה פעולה שלילית, שעל ידה הוא מחטיא את הרבים, הרי שבכל יום מתווספות חובות לחובותיו.

פעם נוכחתי בכנס של ארגון "ערכים", בו השתתפו יהודים רבים שעמדו בתחילת חזרתם בתשובה. אחד הדרשנים דיבר אודות סופרי תנועת ההשכלה והציונות, וברוב התלהבות וריתחא דק-דושה אמר עליהם: "יימח שמם וזכרם!" במקום נעשה רעש גדול ורבים מהנוכחים תמהו: "כיצד אפשר לומר על יהודים 'יימח שמו וזכרם'?" הדרשן, שהיה יהודי פיקח והבין שהולך להיות פה לייבדיק, אמר לנוכחים כדלהלן: "רבותי, ברצוני לומר לכם דבר מה. אולי באמת טעיתי, אולי לא הייתי צריך להתבטא בכזו חריפות. מרוב כעסי ושיחי דיברתי עד הנה. אבל אני רוצה לומר לכם, כי לאמיתו של דבר זו ברכה גדולה עבורם, שיימח שמם וזכרם, ואבאר לכם מדוע. "תארו לעצמכם, יהודי שבעוונותיו הרבים כתב ספר מינות שהכשיל ומכשיל רבים מישראל. אותו סופר הסתלק לעולמו כבר מזמן, אבל בכל יום הוא נשרף פעם אחר פעם מחדש, ממש נורא ואיום, וזאת מפני שבבתי הספר החילוניים לומדים את ספרי הכפירה שלו בכל יום מחדש. האפיקורסות, המינות והכפירה שכתב ממשיכים לפעפע בעולם ארס שהולך ומתחדש ומחטיא את הרבים!" והנה לפתע פתאום, במשך חודשיים תמימים, מפסיקים לשרוף אותו בגיהנם. אותו רשע נאנח אנחת רווחה, ברוך ה', הוא קיבל קצת חופש, שמחה וששון! הוא חושב שספריו נאבדו סוף סוף מן העולם והפסיקו להחטיא את הרבים. והנה, כעבור חודשיים, שוב מסיקים את אש הגיהנם וצולים אותו יום אחר יום. אותו רשע זועק מתוך האש: 'מה קרה? כבר חשבתי שהשלמתי את מכסת הגיהנם שלי, למה חוזרים להעניש אותי?' "משיבים לו מלאכי החבלה: 'פשוט מאוד! במשך החודשיים האחרונים חל החופש הגדול, במשך חודשיים לא למדו בספרי המינות שכתבת ולכן חדלנו להעניש אותך. אבל כעת החופשה הסתיימה, רבבות תלמידים שבו לטמא את נפשם בספרי הכפירה שכתבת, ולכן חזרנו להעניש אותך!' "כאשר אותו סופר רשע שומע את הדברים, הוא צועק במר ליבו: 'ריבונו של עולם, תרחם עלי! שישכחו ממני כבר בעולם, מה רוצים מהחיים שלי? תעזבו אותי, תשכחו אותי! עוד פעם ביאליק ועוד פעם ביאליק... ריבונו של עולם, מחוק אותי ואת הספרים שלי מן העולם, כדי שיפסיקו לצלות אותי יום אחר יום בגיהנום, יימח שמי וזכרי!' "אם כן יוצא", סיים המגיד את דבריו, "שכאשר אמרתי על אותם יהודים מסכנים 'יימח שמם וזכרם', לא קיללתי אותם, אלא בירכתי אותם שתהיה להם סוף סוף מנוחה בעולם העליון!" דוד המלך אומר: "האויב תמו חרב לנצח" (תהילים ט ז), כלומר שגם כאשר האויב עצמו תם ונאבד מן העולם, אזי "חרבות לנצח" - החרבות שלו, השיטות שלו והכפירה והמינות שהפיץ בעולם, ממשיכות להשפיע לנצח. מאידך, להבדיל אלף אלפי הבדלות, כשיהודי עושה מעשה טוב, הדבר נמשך ונמשך ויש לו קרן קיימת המוציאה תולדות ופירות. כשנמצאים בציבור ורואים יהודי אחד המתחזק בשמירת הסדרים, מגיע בזמן או אפילו מקדים לתפילה או לשיעור תורה, הדבר משפיע על כל סובביו שמתחזקים אף הם ומחזקים את כל סובביהם! "אין אמר ואין דברים בלי נשמע קולם" (תהילים יט, ד). לכל מעשה ולכל פעולה יש תוצאות ותולדות. אדם עושה דבר מה, השני עושה הראשון, והשלישי עושה אחרי השני וכן הלאה על זו הדרך. וכך מבלי שידע מזה כלל, הוא צובר לעצמו אלפי זכויות על גבי זכויות. ועל כן רק ביום הדין הגדול, יסכמו את כל המעשים ופירותיהם בכל הדורות, ועל פי זאת ידונו כל

אחד ואחד!

השפעתו העצומה של מעשה אחד! סיפר לי יהודי חשוב, שב- מוצאי שבת אחד הוא נסע במיוחד לירושלים, כדי להיפגש עם רבי חיים אהרן טורצ'ין זצ"ל. האיש הגיע לביתו של רבי חיים, בעת שישב במטבח וסיים את סעודת "מלווה מלכה". כיון שכך, אמרה לו הרבנית שישב וימתין עד שהרב יסיים לברך את ברכת המזון. אבל ברכת המזון, אצל צדיק כמו רבי חיים טורצ'ין, זה דבר שלוקח זמן. וכך ישב לו היהודי והיטה אוזן לקולו של רבי חיים המברך ברכת המזון במתינות ובנעימות כמונה מעות. "מאז כבר עברו עשרים וחמש שנה", העיד בפני אותו יהודי, "ובכל פעם שאני רוצה להתחזק בברכת המזון, אני נזכר כיצד רבי חיים טורצ'ין זצ"ל בירך ברכת המזון! " באותו זמן, כאשר רבי חיים טורצ'ין ישב ובירך, הוא לא ידע כלל שמישהו שומע אותו, ובוודאי שלא שיער עד כמה הדבר ישפיע עליו. אבל במציאות הוא זיכה את הרבים! והזכות הזו הולכת ומתגברת הלאה והלאה, ובכל עת שמאן דהו מתחזק כתוצאה מאותה ברכת המזון, הדבר נזקף לזכותו בשמיים לנצח נצחים! מאידך, יהודי יכול לעמוד ולדבר באמצע חזרת הש"ץ, ומישהו רואה אותו ואומר לחברו: "ראית? הלא הוא יודע ללמוד, הוא יודע מה זו הלכה, ואפילו הוא מדבר באמצע חזרת הש"ץ! " אמנם כתוב בשולחן ערוך (אורח חיים סימן קכד סעיף ז), שהמדבר בחזרת הש"ץ, גדול עונו מנשוא. אבל למעשה, הרואה כבר התקרה, זו המציאות! ובשמים דנים את המדבר כמחטיא הרבים, כיון שעצם ההנהגה שלו החטיאה את הזולת. כל חיינו נמצאים אנו על כף המאזניים. בכל הנהגה אפשר להיות מזכה הרבים או לחילופין מחטיא הרבים, חלילה. לכן, שומה עלינו להיזהר על כל צעד ושעל, שמעשינו ישפיעו רק טובה על זולתנו.

(יחי ראובן)

"שובה ישראל עד ה' אלקיך"

הרה"ק רבי שמלקא מניקלשבורג זצ"ל אמר: "שובה ישראל" ואם תאמר: כיצד שבים בתשובה, מה נקבל על עצמנו, במה נחייב את עצמנו, באילו גדרים וסייגים? הדבר יובן במשל.

אדם יצא מביתו ביום שרב, וביקש להגיע לעיר הסמוכה. הוא התחיל ללכת, והשמש קפחה על ראשו. הזעה נגרה ממנו פלגים פלגים, ברכיו פקו, והמשא הכביד על שכמו. כאשר זכר כמה שעות הליכה לפניו, מה רחוקה הדרך ומה קשה היא, נפלה רוחו בקרבו והוא החליט לשוב על עקבותיו, להמתין לעת אחרת, למזג אויר אחר, לדחמנות אחרת.

אבל אם הוא חכם, יסיח מלבו את המטרה הסופית, את הדרך הרחוקה, ויאמר לעצמו: ברצוני להגיע עתה רק עד העץ ההוא ולחסות בצלו. כשיגיע לאותו עץ, ינפש מעט ויאמר: עתה אין רצוני להגיע אלא לאבן ההיא, לשבת עליה. וכך, מנקודה לנקודה, ימצא את עצמו במחוז חפצו.

זהו שנאמר: **"שובה ישראל"**. כיצד? התשובה היא "עד" סמן לעצמך מטרות קרובות, נראות לעין, רק עד שם. מי שיקבל על עצמו ללמוד ברציפות, ללא הסח הדעת, בכל רגעי הלימוד, כל היום כולו, כל ימות השנה, לא ישיג מאומה, שכן החלטה זאת בעבורו היא בבחינת "על מנת שתעלה לרקיע". אבל אם יציב לעצמו יעד, **"עד"** ללמוד ברציפות רבע שעה, ואז ינסה להגדיל

את הטווח - יצליח ויגיע **"עד ה' אלקיך!"**

והגאון רבי יהודה לייב לזרוב זצ"ל הביא משל נאה שראה על פסוק זה. כפרי אחד היה לו בן בור ובער, שלא יצא מימיו מתחומי הכפר. כשהגיע הבן לפרקו, דיבר בו אביו נכבדות במשפחה כבודה מן העיר הגדולה. ביקשו בני המשפחה לתהות על קנקנו של החתן, והזמינוהו לביקור בעירם.

אביו, שידע את נפש בנו, שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, ובילה כל ימיו במחיצת פרות ותרנגולים, החל ללמדו הליכות ונימוסים. "ראה, בני. כאשר תפגוש בהם, ויקדמו את פניו בברכת שלום עליכם, תושיט את ידך ותענה: עליכם שלום, מה שלומכם? כשישאלו אותך כיצד עברה הנסיעה, תאמר: ברוך השם. כשיראו לך את החדר שהקצו בעבורך, תאמר: תודה רבה. כשתלך לנוח, תאמר: ערב טוב לכולכם. כשתקום תאמר: צפרא טבא, הערבה עליכם שנתכם? וכך הלאה, כל מה אדם מן הישוב אומר ועונה. וברצותו להיות בטוח שהבן לא יאכזב, לא יכשל בלשונו ולא ינקש בשינונו, הורה לחזור על תלמודו מאה פעמים ואחד, עד שיהיו הדברים משוננים בפיו, רהוטים ושגורים על לשונו.

החתן דגן פסע אל העיר הגדולה והגיע לבית המשפחה, שהיה הומה מכרים וקרובים אשר באו לחזות באורח. הכל הסבו ליד שלחנות ערוכים בכל טוב, והחתן הופיע. הוא ניגש אל המחותן, בעל הבית, הושיט ידו ואמר ברהיטות בוטחת: "עליכם שלום, מה שלומכם, ברוך השם, תודה רבה, ערב טוב לכולכם, צפרא טבא, הערבה עליכם שנתכם?".

פני המחותן החוירו, ואילו הנער כבר הושיט ידו לזה שמימינו, וחזר על הפזמון, ולזה שלידו וחזר עליו שוב, בשמחה ובעליזות. והנאספים נחלקו לשנים, לצוחקים ולבוכים...

והנמשל: עבודת התשובה לא קלה היא. יש לערוך חשבון נפש, יש לאתר את נקודות המכשול ולראות כיצד מתגברים עליהן, כיצד משפרים דרך ומתעלים. זו עבודה קשה, איטית וממושכת, שתחילתה בחודש אלול, המשכה בימי הסליחות, בעשרת ימי תשובה, ועד ליום הכפורים בו מסכמים את עבודת ארבעים הימים בוידויים ובתפילות.

אבל אלו הנותרים אדישים ושווי נפש בחודש אלול, בימי הסליחות ובעשרת ימי תשובה, ובאים ביום הכיפורים לערוך "מירון תפילות ווידויים", חמש תפילות ועשרה וידויים, כמוהם כאותו נער נבער שפתח ואמר בנשימה אחת: עליכם שלום, ערב טוב, בוקר טוב, היו שלום...

זהו שאמר הכתוב: **"שובה ישראל - עד ה' אלוך"**. יש לשוב בתשובה עוד לפני שאתה מתייצב ביום הכיפורים לפני ה' אלקיך. קודם כל עליך לערוך חשבון נפש ולדעת "כי כשלת בעוונך" ולאחר מכן "קחו עמכם דברים", תוכל לבוא ולבקש סליחה ומחילה בתפילות היום הקדוש ובוידוייך, ו"אמרו אליו כל תשא עוון". אם כה תעשו - "וקח טוב".

קחו עמכם דברים ושובו אל ה'

מהו "קחו עמכם דברים", אילו דברים נקח? החפץ חיים זצ"ל

הסביר זאת בדרך משל.

מעשה בעני אחד שפגש בעשיר וביקש ממנו הלואה. הוא סיפר לו, שהציעו לו לשכור חנות שתוכל לפרנסו בכבוד, אם יסכים העשיר להלוותו את הסכום הנדרש, ישקם את עצמו ויבסס את פרנסתו.

נענה העשיר ואמר: "אדרבא! ודאי אעזור לך, אבל עתה עלי לגשת למקום פלוני. בוא אלי בעוד שעתיים, ותקבל את הכסף!" העשיר מיהר לסיים את פגישתו כדי להיות בביתו בזמן הנקוב, הכין את הסכום האמור וחיכה לעני - והעני לא בא.

אחר הצהריים יצא העשיר לפגישה נוספת, והעני לקראתו. כשראהו מיהר אליו ואמר: "אם כבודו היה מלוני את הסכום האמור, הייתי יכול לבסס לי פרנסה מכובדת! הנה הזדמנה לידי מצות כי ימוך אחיך והחזרת בו!"

ענה העשיר: הלוא נדברנו להפגש לפני הצהריים, והמתנתי לך! אבל לא נדון בעבר - כעת עלי להפגש עם מישהו. בא אלי בעוד שעה, ואתן לך את המעות."

ואמנם, שעה לאחר מכן ישב העשיר בביתו והמתין לעני, שלא הופיע אף הפעם.

למחרת בבקר, כשהלך העשיר לתפילה - פגש שוב בעני, שאמר לו "החנות עדיין להשכרה - לו הייתם מלוים לי את הסכום הדרוש..."

אמר לו העשיר: "ראה, אתמול המתנתי לך לפני הצהריים ואחר הצהריים, ולא באת. תמיד אתה פוגש אותי ברחוב, באקראי, ואינך מטריח את עצמך לבוא ולקחת את הכסף. אות הוא, כי כל דברך הם מן השפה ולחוץ, ולבך בל עימך. לו היית זקוק באמת למעות, היית מטריח את עצמך לבוא ולקבלם..."

אף אנו דומים לאותו עשיר, כאשר בכל יום ויום אנו מבקשים בתפילותינו "אבינו מלכנו... תחנונו ותלמדנו... ותן בליבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד... והאר עינינו בתורתך" ובתפילת שמונה עשרה אנו מבקשים "חנינו מאיתך דעה בינה והשכל" ולאחר התפילה: "הוא יפתח לבנו בתורתו". והקב"ה ודאי נענה לבקשתנו ואומר: אדרבא, יבואו לביתי, לבית המדרש, ואאיר עיניהם באור התורה. כי הבא ליטהר - מסייעין אותו. אבל אנו מבקשים את הבקשות, ואיננו מטריחים את עצמנו לבוא ולקבלן!

זהו שהנביא אומר: "קחו עמכם דברים, ושובו אל ה'". אילו דברים ניקח? את דברינו שלנו, את בקשותינו ניקח, ונבוא עימהן אל ה' שימלאן!...

(שם עולם)

במהלך תפילות הימים הנוראים חוזר על עצמו פעמים רבות שורש 'פקודה': המדינות יפקדו, בריות יפקדו, וכן הלאה וכן הלאה. ועלינו להבין: מהי משמעות המלה 'פקודה'? עוד עלינו לבאר, את אשר אנו אומרים "מעשי איש ופקודתו". שכן לכאורה נראה, שהמילים 'מעשי איש' כוללות כבר את הכל, ומה מוסיפה המלה ופקודתו? רבי אהרן קוטלר עונה על כך, ומבאר כי המלה 'פקדה' הנה

מלשון שליחות ותפקיד שכן מלבד מה שדנים את האדם ביום הדין בעולם הזה ובעולם הבא על כל המעשים הטובים והרעים שלו, דנים אותו גם על הפקודה כלומר: על השליחות שלו בעולם הזה!

כל אדם מקבל שליחות שהיא תפקיד לעשותו בעולם, בהתאם לשליחות הזו - נותנים לו כשורים ותכונות נפש, ונאסר עליו להחליף אותה להזניח אותה.

הפסוקים בפרשיות במדבר ונשא מאריכם מאד בתאור תפקידיו של כל אחד מבני לוי: "פקודי משפחות הקהתי כל העובד באהל מועד... ופקודי בני גרשון... כל העובד באהל מועד... ופקודי משפחת בני מררי... כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד... מכן שלוש שנה ומעלה עד בן חמישים שנה כל הבא לעבד עבדת עבדה משא באהל מועד"

לשם מה האריכות הזו? הפרוט לכאורה מיותר ותאור תפקידיו הלוויים נראה חוזר על עצמו... מדוע התורה מפרטת מה כל אחד נושא? מי שר, מי נושא ואת מה?! למה חשוב מי מרים? כלם יחד...

אמנם בתורה הקדושה רואים שענין זה של חלוקת התפקידים חמור, ועל עצמת חומרתו נתן ללמוד מעונש המוות שמוטל על המחליף את תפקידו בתפקיד חברו. אם ישראל עוזר ללוי שנושא עגלה הוא חייב מיתה כי זה לא תפקידו. והלא כוונתו לשם שמים - כדי להתעלות! הוא מרגיש: "אני רוצה לעבוד את ה' להתקרב אליו..."

אומרת לו התורה: בתפקיד המיוחד שלך והמיועד לך תעבוד את ה'. ומה חושב הישראלי? "ואי אני פחות חשוב ממנו!?" - התשובה היא "לא! אתה נעלה על לוי! אתה יותר ממנו אבל... בתפקיד שלך!"

מפסוקים אלה אנו לומדים יסוד חשוב מאוד בעבודתו של כל יחיד, ודבר זה הוא בנפשנו ובנפש האנושות כולה, היסוד הוא לערוך ברור כדי לדעת מה התפקיד שלי בתוך כל החלל הזה, בתוך כלל הבריאה! ובהתאם לתפקיד שלי - לחיות! לעבוד ולעמוד כדי לקיים את המוטל עלי! אדם צריך ללמוד לעשות לא את מה שהוא רוצה ואוהב אלא את מה שהוא צריך ומחויב! את מה שיעדו לו מן השמים ששלחו אותו לזה העולם, ובכל שנה מחדש, נבחן האדם במילוי תפקידו.

בראש השנה בוחנים כיצד מילא כל אדם את השליחות שלו בשנה החולפת ובהתאם לכך מחליטים איזה תפקיד ינתן לו בשנה הבאה... על פי התפקיד שהוחלט להעניק לו ינתנו לו כשורים ותנאים, ואלו הם החיים, הבריאות, הפרנסה ומנוחת הדעת...

וכאן חשוב להדגיש, כי ממש כשם שחיל שהתגייס לצבא וקבל פקודה במלחמה אינו יכול על דעת עצמו ללכת ולשרת את הצבא באופן אחר, ואם יעשה כן יהיה חייב מיתה ויקרא בוגד, כך כל אחד ואחד מאתנו חייב למלא את 'פקודתו' האישית, ואם לא - הרי שהתביעה כלפיו תהיה חמורה ביותר!

וכאן באמת, עלינו לברר לעצמינו: כיצד נוכל לדעת מהו תפקידנו המיוחד לנו? כיצד נברר מהי המשימה המוטלת עלינו? תשובה לדבר - דומה כי נוכל לקבל מתוך התבוננות במעשה הבא: מספרים שפעם הגיע אברהם לחזו"א ואמר לו: "רבי לכל אדם יש תפקיד ושליחות בחיים, ובכן, הכיצד אדע מהו התפקיד שלי?" שאלו החזון איש: "מה הוא תפקידך לדעת?", והלה השיב:

"אני חושב שביכולתי להיות מורה ומחנך טוב!"

לשמע הדברים נענה החזו"א ואמר: "אם כך עליך לערוך ניסיון במשך מספר חודשים... אם תראה שיש לך סיפוק, הילדים אוהבים אותך ושמחים בך - תוכל להמשיך במלאכה זו. אך אם הילדים אינם שמחים ואינם מתקדמים בלמוד - עליך למהר ולברוח מן התפקיד הזה כבורח מפני האש!"

אוי! כמה אנחנו רחוקים מגישה זו, היו כאשר רוצים לפטר מורה לא מוצלח - הוא מפעיל את כל הקשרים שיש לו בכל 'החלונות הגבוהים', גורם לשביתה בכל המדינה, וזועק מרה על שמתייחסים אליו כך למרות הותק שלו... בצורה כזו אין פלא שבית הספר נהרס, המדינה נהרסת, וכמובן - הילדים נהרסים! ומה הסיבה לכך? פשוט מאוד! אדם שאינו מתאים לתפקיד ההוראה והתפקיד אינו מתאים לו - דואג לצ'ק שיכנס לחשבון הבנק שלו ולא לחינוך ילדי ישראל, 'בוגד' בעם ישראל כאשר הוא מתעקש למלא תפקיד שאינו תפקידו, והתוצאות - ידועות מראש!

הרבה אנשים שואלים: מדוע המדינה אינה מתפקדת? האם אין לנו מספיק כוחות הנהגה?

כדי להבין את התשובה עלינו לדמות לנגד עינינו מכונה ענקית ומשוכללת, שמורכבת ממיליון חלקים וברגים. די בכך שאחד הברגים לא יוברג במקום הנכון, כדי שכל המכונה כלה תושבת לחלוטין ולא תעבוד כלל!

ובכן, כך הוא הדבר אצלנו... מדינה שלימה יכולה להגיע למצב של חסר תפקוד בגלל אדם אחד שאינו נמצא במקום המתאים, ועל ידי כך הוא מקלקל את הכל!

בימים הללו, כאשר שבים בתשובה ומבקשים לקבל על עצמנו קבלות ראויות ונכונות לקראת השנה הבאה, עלינו לזכור כי המטרה אליה צריכים אנו לכוון את כל מעשינו הינה אחת ויחידה: למלא את תפקידנו שלנו, את התפקיד המיוחד שהוטל עלינו, כי רק בכך נוכל למצוא חן ביעני אבינו שבשמים ולדעת אל נכון כי מלאנו את רצונו!

כך למשל, אשה שאומרת: "קשה לי להיות בבית עם הילדים במשך כל היום, אני מעוניינת לצאת לעבוד, רוצה שבעלי ישמור על הילדים!" היא אשה ששכחה את יעודה ואת תפקידה האמתי! אם הייתה מרגישה שהביטול, הכלים והילדים הם כעבודת הקרבנות בבית המקדש, אין ספק שהייתה מאושרת ומתייחסת אליהם בשמחה!

העובדה שהיא מרגישה בביתה כמו בבית כלא, ומחפשת רק כיצד תוכל לברוח ממנו, מוכיחה על טעות בגישה שלה לעבודת הבית... עליה להתייחס אל הכלים שהיא רוצה כאל כלי בית המקדש, אל הכביסה כאל בגדי כהן גדול, ואל הילדים כאל מלאכי השרת!

כמה הכל נראה אחרת כאשר מרגישים כך! כמה טובה ההרגשה! השולחן הוא מזבח, הבעל הוא הכהן הגדול, והיא זו שזכתה להיות אשת כהן גדול ואמא של כהנים גדולים! בית המתנהל באוריה כזו הוא בית נפלא, וכל יום בו הוא יום של חג!

זהו הפן האחד. יחד עם זאת על האשה לזכור את העונש אשר צפוי היה ללוויים אילו היה משנים את תפקידם ומחליפים אותו עם תפקידו של אחר, וכפי שהזכרנו כי בן לוי משורר ששיער - חייב מיתה. את זאת עליה לזכור היטב כאשר היא חשה שהעבודות השגרתיות והקבועות של שטיפת כלים, הכביסה או

הטיפול הילדים קצת נמאסות עליה, לפני שהיא מציעה לבעלה ללמוד בכולל במקומו..

אם מבקשים אנו באמת ובתמים לצעוד בדרך הישר, הרי שהדרך היחידה לכך הנה: להיצמד להוראותיהם ולהזדמנותיהם של גדולי הדור מאורי האומה. כל הרהור אחר בדבריהם, או פקפוק בצדקת דרכם - הרי הוא חמור ביותר.

חשוב מאוד שנזכור היטב, בפרט בימים הללו: הדרישה מאתנו היא למלא את התפקיד שלנו בהצלחה, ומי שאינו עושה כן - עתיד להיתבע בחומרה יתירה!

על נקודה זו - עמד מרן החפץ חיים בהזדמנות בעקבות מעשה שהיה:

ביום כיפור בעירה ראדין, התפללו כולם בבית הכנסת שבו התפלל הח"ת. הקהל היה מגוון מאוד, ונראו בו רבנים - ולצידם בעלי בתים, אברכים ותלמידי ישיבה, סוחרים עשירים ועניים היושבים זה לצד זה.

בין העשירים הגדולים שבבית הכנסת - בלט במיוחד אחד אשר בכה בקול מר על חטאיו. המחזה היה מעורר התפעלות ממש, וההערכה כלפי אותו עשיר גברה שבעתיים כאשר הבחינו כולם כיצד הוא מתיישב לאחר התפילה וקורא באנחות קורעות לב פרקי תהילים.

אכן אחד היה אשר לא התפעל כלל ועיקר... היה זה רבנו החפץ חיים אשר ניגש ועמד על יד מקומו של אותו עשיר, אולם במקום לטפוח על שכמו בהתפעלות, קרא לעברו: "בוגד! בוגד! אתה בוגד במערכות ישראל!"

העשיר הנדהם לא הבין את דברי רבו: "מה עשיתי?", שאל בחשש והחפץ חיים הסביר את דבריו וכך אמר:

"כל אדם מקבל תפקיד ושליחות במיוחדת במלחמה הכללית של עם ישראל נגד היצר הרע וכוחות הטומאה, כשם שצוות של מטוס מונה אנשים בעלי תפקידים שונים, כמו: טייס דיילות, מלצרים, ונווט - כך בעולם יש מגוון תפקידים למגוון בני האדם. כעת ננסה לתאר לעצמנו מצב שבו הטייס והמלצר יתחלפו בתפקידיהם: הטייס יגיש את האוכל - ואילו המלצר יתיישב על כסא הטייס וינסה את כוחו בהטסת המטוס ... ברור שגם אם שניהם יעשו כמיטב יכולתם - המטוס יתרסק וכל נוסעיו ייהרגו! ובכן הוא הדבר באשר אלינו..." הטעים החפץ חיים: "התפקיד שלך במלחמה נגד כח הרע בעולם הינו: לתרום מכספך לבני ישיבות ולתלמודי תורה, ולעזור לעניים ונדכאים. כאשר אתה קורא פרקי תהילים במקום לעשות זאת אתה חוטא בתפקידך, ולוקח את התפקיד המתאים לעניים! לפיכך אמרתי שאתה בוגד, כיון שעליך למלא את תפקידך שלך ולא לחטוף לעצמך את תפקידם של אחרים..." סיים.

ואמנם נסה לחושב לרגע: מה יהיה עונשו של קצין בחיל האוויר שיעזר במהלך מלחמה את הטייסת שלו - וילחם בכל כוחותיו בחיל הים? אין ספק! הוא ישלם בראשו במחדל ועל הכשילון הצפוי במלחמה!

אדם צריך למלא את תפקידו בכל כוחותיו ובמסירות רבה, הוא אינו רשאי לשקול האם הוא רוצה לעשות זאת או לא... העולם אינו 'שרות עצמי', שבו כל אחד ממלא את רצונו... העולם הזה הוא הזדמנות מיוחדת לקים את רצונו של ה', ובו כל אחד צריך לשאול את עצמו: "מה עלי לעשות?"

בעזרת ה' נזכה כולנו לראות פני משיח צדקנו בקרוב. האם

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: לכאורה בכל עבירות שאדם רגיל בהם מצד שאינו מתגבר על יצרו, הרי מסתמא אומר בלבו שיום אחד יעשה עליהן תשובה דאינו מורד בהקב"ה אלא שלא מצליח להתגבר על יצרו, ואכ זהו ממש אחטא ואשוב, ועל זה נאמר אין מספיקין לעשות תשובה, וא"כ ברוב החטאים שרגילים בהם בני אדם מה שייך תשובה **תשובה:** אינו נכון

(שאלת רב)

כשראו כל העם את הזקן יוצא מהמים ומתקרב אל המלך, מחאו כפים לכבודו של הזקן האמין. המלך הודה לו נרגשות. אמר המלך: "יותר משהוכחת את אמיצותך, היה במעשה זה עדות לנאמנותך כלפי. ועל כן אני מודיעך כי אעמוד בדברתי, וכל אשר תחפון ממני אתנה לך".

הזקן היה נבון ונרגש מן המעמד. כששמע את דברי המלך השיב בענווה: "אינני צריך דבר! כבר אינני צעיר לימים, תענוגות החיים לא קוסמים לי עוד, ואת הנצרך לי כבר יש לי. ברוך ה', יש לי קורת גג, ולחם לאכול ובגד ללבוש. ויש לי מטה להניח עליה את גופי הרפה.

תודה אדוני המלך על אדיבותך, אבל אינני צריך דבר!" תהה המלך: "אם כן לשם מה קפצת לנהר? האם כה גדולה היא נאמנותך אלי עד שהחלטת לעשות זאת מבלי מקבל שכר וגמול?"

השיב הזקן: "לא אכחש ולא אכחד למלך, לא קפצתי מעצמי אילו היה הדבר תלוי בי לא הייתי מעלה בדעתי לעשות זאת. רק דם מטורף יקפון לנהר. הלא גם מי שתאב לקבל שכר וגמול מאת המלך יודע בלבו כי לא יזכה לכך, שהרי אין שום סיכוי בעולם לצלח את הנהר בשלום. אלא כך היה המעשה: בעודי עומד על גדת הנהר בא מאן דהו ודחף אותי בעל כרחי מאחור והפילני לנהר...

שמע המלך את דברי הזקן והרהר בלבו ואמר: "לא יהי כדברך אבל מכל מקום ראוי אתה לשכר על שעלה בידך להינצל ממימי הנהר ומחיות הטרף. הלא הבטחתי לבני עמי כי מי שיחצה את הנהר אמלא כל משאלותיו, והנה עמדת במשימה בגבורה, ועתה הנך נצב כאם לידי בריא ושלם".

אמר הזקן: "אם כה גדולה אדיבותו של המלך, אבקש ממנו שיתחסד עמי וימלא את מבוקשי, בקשה אחת לי למלך. מה רב כעסי על האיש שהפילני לנהר, כי בכך סיכן את חיי. יצווה המלך את עבדיו למצוא את האיש ויביאו לפני המלך למשפט, ויענישהו המלך בעונש חמור".

שמע המלך את דברי הזקן, שחק בקול גדול ואמר: "שוטה שבעולם, ישמעו אוזניך מה שפיק מדבר. ברוב טובי וחסדי אני מודיעך על שכר וגמול שאתן לך על מעשיך, ומבטחך למלא כל משאלות ליבך לטובה ומה אתה מבקש ממני? להעניש את

יודעים אתם כיצד הוא ינהיג את עם ישראל? סביר להניח שהדברים יתנהלו בערך כך:

המשיח יגש לסנדלר פשוט, שמכח תפקידו ויכולתו יכול וצריך היה להיות מנהיג גדול בעם ישראל, אלא שמכיון שחסרה הייתה לו פרוטקציה הפך למתקן נעלים, ויאמר לו: "ידידי היקר, אתה בוגד! עליך להפוך למנהיג לכלל ישראל!".

אחר כך הוא יגש אל אחד המנהיגים הגדולים שהגיע לרום מעמדו בזכות הקשרים המשפחתיים שלו. ויאמר לו: "ידידי אתה צריך להיות סנדלר טוב!.... וכשהמשיח יחליט לעשות זאת, לא תהיה לאיש כל ברירה.. כל אחד יהיה מחויב למהר ולמלא את התפקיד שהטיל עליו המשיח, מבלי שתהיה לו כל אפשרות להתווכח, לערער או לשבות..

הרוצה להתכונן לימות המשיח צריך לבחון היטב את עצמו ולברר מה הוא יכול לתרום לעם ישראל? מה רצונו של הקב"ה ממנו? אם סבור אדם שאינו מתאים לתפקיד שהוא ממלא כעת - עליו להתנתק ממנו, למרות הזכיות והותק..

את כל זאת עלינו לזכור היטב כעת, שכן כאמור בימים אלו אנו עומדים למשפט לפני בוחן כליות ולב, וזאת לא רק על מעשינו, אלא גם על מילוי תפקידנו והמשימה אשר נתנה לנו בעולם! אם יראה מלך מלכי המלכים שאכן ממלאים אנו את תפקידנו באמונה, ועושים את אשר מצפה מאתנו- יתבנו בספרת של צדיקים לשנה טובה ומבורכת

(נתיבי אור)

על מה להתפלל בראש השנה?

ראש השנה זו עת רצון מלפני אבינו שבשמים, שבה יכול האדם לבקש מאת ה' כל אשר יחפון, אך האדם, ברוב אולתו, עלול לאבד הכל במחי יד.

הייתה פעם מדינה שמלך בה מלך חשוב ונכבד. את עיר הבירה שלה חצה נהר גדול, מי הנהר היו שוצפים וגועשים וכל מי שנכנס לשחות בנהר טבע במימיו. כמו כן שכנו בנהר כרישים וחיות מסוכנות שהיו טורפים ובולעים את כל מי שנקרה בדרכם.

רצה המלך לבחון את נאמנותם של נתיניו מה עשה? נצב המלך בצידו אחד של הנהר, וכל העם מן העבר האחר. הכריז המלך: מי שיקפון לנהר, יחצה אותו ויגיע אלי כשהוא בריא ושלם - כל משאלה ובקשה שיבקש אמלא.

נרתעו כל העם ועמדו על מקומם. איש לא העז לקפץ למים ולסכן את חייו. גם הגיבורים והאמיצים, שכל ימיהם לא נרתעו מסכנות והרפתקאות, ידעו כי הפעם אין שום סיכוי לשרוד.

לפתע נראה איש זקן מזנק לתוך הנהר, שאגה אדירה פרצה מפי כולם, הללו היו בטוחים כי מדובר באדם שאחז בו טירוף. הרי צעירים וחזקים ממנו, שכוחם במוותניהם לא העזו לקפון המימה, בידעם שמי שנכנס לנהר הגועש לא יצא ממנו חי. הביטו כולם בבעתה גדולה על הזקן האומלל, ועקבו בדאגה אחר תנועתיו בתוך המים.

אולם לתדהמתם הרבה, הצליח האיש לשחות בתוך מי הנהר הגועשים, ולהינצל ממלתעות הכרישים ושאר חיות הטרף שמלאו את הנהר. הוא התקדם לאיטו ובשארית כוחותיו אל מקום מושבו של המלך.

זולתך.. הלזה יקרא שכר וגמול? האם בכך תבוא על סיפוקך?" הנמשל: האדם הושלך לעולם בעל כורחו, שהוא כים סוער וגועש. חיות טרף מהלכות בו ומאימות להמיתו: שנאה, קנאה, תאוה, ושאר סכנות רוחניות האורבות לו. האדם שוחה בנחשוליו הסוערים של העולם הזה ומתאמץ בכל כוחו לשרד בו.

והנה מגיע האדם לימי הסליחות והרחמים, הוא מתעלה מזדכך, ניצול מן הסכנות הרוחניות ומתקרב עוד ועוד אל בוראו - "ואני קרבת אלוקים לי טוב" והנה, עוד מעט יגיע יום הדין, ואז תגיע קרבתו אל ה' שליאה.

וכשמגיעה העת המרוממת הזאת, בעודו קרוב אל המלך, נשאל האדם על ידי מלכו של עולם: "מה תבקש וינתן לך?" שעת רצון היא מלפני המלך, שבה ימלא כל משאלות ליבו של האדם: שעת כושר מיוחדת לבקש מאת ה' את הדברים הנעלים והנשגבים ביותר - אור התורה, סיעתא דשמיא להתגברות על המכשולים והמעכבים בעבודת ה', התגלות מלכות ה' בבריאה, קידוש שם שמים וכבוד ה' בעולם, סוף וקץ לגלות גאולת נצח. אך תחת זאת, מה מבקש האדם בראש השנה? - אנה ה' אני מבקש ממך שאזכה הזנה להעלאת במשכורת... שהבוס יפסיק להציק לי.. שאקנה השנה מכונית חדשה... שיאשרו לי בעירייה תוספת בנייה.

הוא אשר אמרנו: לא די להתפלל ולבקש מה' צריך לדעת גם איך להתפלל, ומה לבקש. חלילה לנו שבמו ידינו נאבד את כל האוצרות ושכיות החמדה שמציעים לנו תמורת נזיד עדים עלוב.

נתפלל כולנו בימים קדושים אלו על גאולת כלל וגאולת הפרט, על הצלחה ברוחניות מתוך רוחה גשמית, ה' הטוב ישמע קול שוועתינו ויחיש קץ ישועתינו..

(נתיבי אור)

הקשר בין תחיית המתים לתקיעת שופר

כתב רבנו סעדיה גאון כי לתקיעת השופר בראש השנה עשרה טעמים. הטעם העשירי: להזכירנו תחיית המתים ולהאמין בה.

מה הקשר בין תחיית המתים לתקיעת השופר?

כתוב במשנה (אבות ד', י"ז): "... ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה". ואם כן, מדוע צריך בכלל את תחיית המתים? הלא אם ניקח את כל חיי העולם הזה, של כל האנשים בכל הזמנים הם אינם שקולים לקורת רוח בעולם הבא, שלא לדבר על מעבר לכך... אלא שלמשנה זאת יש רישא והיא: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". יוצא שכדאי מאד להיות דווקא כאן...

וידוע הסיפור על הגאון מוילנא שלפני פטירתו נישק ציציתו, פרץ בבכי ואמר: כאן בעולם הזה בקופיקא (=שם מטבע) אחת יכול אני לקיים מצוות ציצית, ואני הולך לעולם שבעבור כל המעוות הקיימות לא אוכל לקיים מצוות ציצית...

הצדיקים - כל רצונם לעבוד את ד' כאן, בעולם הזה, שהרי "יפה שעת אחת בתשובה ובמעשים טובים מכל חיי העולם הבא"!

והסיפור הבא ימחיש זאת היטב:

בספר "זקנין ויאמרו לך" מסופר בשם המגיד מקלם, שיום

אחד יוצא כרוז גדול ברקיע, המבשר ואומר: עיירה פלונית ופלונית הפכו במעשיה ונמצאה זכאית ועל כן מגיע לה שכר מיוחד. מהו השכר?

כידוע, לאחר שאדם עוזב את העולם ובא לעולם האמת, לבו נצבט על כל רגע שאיבד בחייו, כאשר רואה בבירור את ה"יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז", וממילא מבין הוא גם את התוצאה של "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז יותר מכל חיי העוה"ב"! ושם מבין "ורואה" את גודל הפסד זמנו שכלה לריק ומתחרט על איבוד ימיו.

ועל כן יצא הכרוז ואמר: נותנים אנו בזה שכר לכל תושבי הקהילה האמורה למן היווסדה ועד היום, לכל הנשמות שבעולם האמת שגרו באותה קהילה, "שעה אחת של חיים"! יקומו לתחייה לשעה אחת ואח"כ ישובו אל העפר!

בואו ונאמר כי השעה היעודה היתה עשר בבוקר. רעש והמולה בשמים! כל הנשמות של יוצאי אותה עיירה, מכל מקומותיהם, אחד בן עדן, אחד בגיהנום, וגם שם, כל אחד והמקום שלו, כל חוטא והתנור שלו - כולם נקבצו והתאספו למקום בית הדין של מעלה והכינו את עצמם לקבל את השכר האמור. מובן שתושבי העיירה החיים כיום כאן בארץ, לא יודעים דבר וחצי דבר מכל זה. השעה עשר בבוקר, ואזניהם של בני העיירה (החיים) נחרשו מן הרעש.

כולם נתקפו בפחד ובבהלה. רעש מוזר, גובר והולך... מה קרה? עד מהרה התפשטה לה השמועה ועשתה לה כנפיים חיש מהר. בית הקברות השוכן בקצה העיירה הומה אדם!!! - - -

בפחד ובהתרגשות מהולים יחדיו שינסו כל בני העיירה את מתניהם ובלי אומר ודברים רצו לראות את מחזה הפלא. כולם שועטים... מרחוק כבר נפרש לפניו המחזה מרטיט הלב. בית הקברות צבוע כולו בלבן! מתקרבים יותר. הכל נראה כמלא בעמודים לבנים... מה קרה?

ככל שהתקרבו יותר ויותר הובהר הדבר בבירור: המתים קמו מקבריהם לבושים בתכריכים לבנים!! לא פחות ולא יותר.

ואז השאגה הראשונה פילחה את האוויר. הנה סבא, הנה סבא!!! שואג אדם שהגיע ראשון למקום בהתרגשות, והנה אבי הסבא, נשמעת הקריאה הנוספת, ו...הנה, הנה... אט אט כולם התקרבו וראו את כל מכריהם וקרוביהם, אבותיהם, אימותיהם מספר דורות אחורה, והבלבול והטירוף אווז בקהל. וכאן הוא העוקץ. מקרה והיפוכו!

בעוד שבני האדם החיים שואגים מהתרגשות, ועטים במרוצה לתת "שלום עליכם", להזיל דמעה עם הסבא והסבתא - אצל המתים בדיוק ההפך. כאילו לא מכירים אף אחד. "מה אתם רוצים?", פותחים המתים את פיהם, "תנו לנו לעבור וללכת! זוזו!!! וכאן היתה האש מתלקחת בתוך הברד. המתים - לשעבר, - צועקים בבהלה ופותחים במנוסת טירוף אל עבר העיירה, והחיים מזילים דמעות כמים מהתרגשות גואה והולכת, מעורבת בבהלה מרוב הפתעה והשתוממות כאחד. הצעקות שהיו משני צדי המתרס, מהחיים ומהמתים, זה כנגד זה, התערבבו אלה באלה ועלו עד לב השמים. אנדרלמוסיה של ממש. אחד "המתים" נעצר לרגע והסביר ל"קרובו" ששעט אחריו: "עלינו לנצל את הזמן!! אנו רצים לבית הכנסת הקרוב ביותר, לחטוף ולחטוף". סיים את דבריו ונעלם במרוצה יחד עם כל המתים - - - ואז הבינו.

לא תחיית המתים היתה כאן, ועדיין לא בא משיח. זו שעה

חולפת בלבד! וכי יש להם זמן כעת לנשק נכדים???... שום דבר! תכף ומיד רצו בבהלה לבתי מדרש של העיירה וגדשו עד אפס מקום. בעוד בני הקהילה, החיים, מנסים לעכל את המתרחש, כבר היו כל המתים רחוקים מעיניהם, ובעצם כבר נעלמו בין קירות בתי הכנסת ובתי המדרש של העיירה. לא נותר לבני האדם החיים אלא לצעוד אחריהם ולחזות במו עיניהם במה שמתרחש.

- - השעה כבר עשר ועשרה.

עשר דקות יקרות מפז חלפו, ועדיין לא כל המתים מצאו ספר להגות בו! והמחזה היה נורא. פשוט נורא. כבר מרחוק הבחינו החיים שהגיעו חזרה אל בתי הכנסת שאפילו על החלונות עומדים אנשים. הכל עוטה לבן, והרעש, רעש נורא, הוד של תורה ותפילה בוקע רקיעים ויורד תהומות. כל הארונות התרוקנו לחלוטין מתכולתם, לא נשאר ולו ספר אחד שלא בא לידי שימוש: האחד לוקח חומש, השני משניות, השלישי נ"ך, הרביעי ספר מוסר, המאחרים חטפו את התהילים והמאחרים יותר תפסו את הסידורים... פשוט ניקו את כל הארונות. אף אחד, כמובן, לא חיפש מקום מרווח לשיבה; שום דבר לא עניין אותם מלבד שיהיה ספר קודש ביד, לקום לעמוד ו - לחטוף, ולחטוף ולחטוף. - - - השעה כבר עשר ורבע.

הנחשלים שבין המתים הגיעו זה עתה, והארונות ריקים. גם כל המקומות, אפילו בשביל עמידה גרידא, כבר היו מלאים, והבררה היחידה היתה לעמוד על החלונות ולמלמל. כל אחד ומה שהוא זוכר. חמישה אנשים ויותר הצטופפו על משבצת אחת סביב ספר אחד, כשהקולות והעירובייה של כל סוגי הלימוד, נערים וזקנים, כשהסבים למטה והסבתות למעלה, עם כל רעם התפילות והתחניות ממסות כל לב.

שוו לעצמכם! מה מרגיש אדם שעשרות, אולי מאות בשנים מתחרט על איבוד זמן ועתה חזרה ההזדמנות לשעה אחת בלבד...---

שעון בית הכנסת כבר מראה על השעה עשר שלוש וחמש. בלחץ הלב מצליחים הם לבטח לנצל שישים שניות בכל דקה... והריכוז?---

--והשעה כבר רבע לאחת עשרה.

וכך עוברת לה עוד דקה. ועוד דקה. אולם היה מי שראה והבחין כי השעה מתקדמת, ובדפיקה מהירה על הבימה השתיק את הכל לרגע כמימריה ו"העמיד" את הקולות במימי הים סוף שהפסיקו לזרום ושגג: "כבר עשרה לאחת עשרה!..."

והקולות שבו ונפלו על ההיכל ושטפו את אזני העומדים בחוץ ביתר שאת וביתר עוז; הנהר חזר לזרום, ועתה במרוצת יתר ובכוח כפול ומכופל. הלב דופק, והמתח קורע שחקים, --- נותרו שש דקות!

מה שייך לדחוס ולנצל יותר ממאה אחוז? יותר ממה שנוצל עד תום ולמעלה מכך עד הנה? אבל כנראה ששייך להוסיף עוד "משהו". כאותו רעם נורא שנופל על הארץ ודומה שלא שייך יותר חזק, וכעבור רגע מגיע הרעם השני ומגמד את קודמו, וכך, ככל שהדקות חלפו, כך הרעש גבר עוד ועוד.

--- נותרו שתיים וחצי דקות בלבד!!!

המשפט "קולות וברקים" יכול היה בקושי לשמש משל לרעש הנורא שפרץ יותר ויותר ויותר! ככל שחלפו השניות ואזלו. נותרו עשר שניות. תשע. שמונה, שבע...

הבכיות שנשמעו מעזרת הנשים וקולות הלימוד מלמטה רק גברו והלכו - ותבקע הארץ קולם!!

ארבע, שלוש, שתיים... עד סוף השנייה האחרונה שדמתה לנצח... כולם שבו למונחות... די... שקט...

השעה הסתיימה. נוצלה עד תום. המתים מילאו את נפשם באוצרות נצח של עשרות אלפי חלקיקי שניות מלאים וגדושים במצוות תלמוד תורה השקולה כנגד כולם, בתפילה, בתשובה... שבו לעפרם מדושני עונג, למול עיניהם הפעורות של יקיריהם המרותקים שבחוץ, ממש "רואים את הקולות" ומבינים ללבם של המתים, שאינם מוצאים זמן אפילו לתת שלום...

לא אב לבנו, לא אם לבתה, וודאי שלא הסבא לנכדו וגם לא האשה אל רעותה... הכל, נשכח - כמת מלב בשל גודל ה"שעה"!!!

המגיד עוצר לשניה קלה, ו"מצליף" את המשפט האחרון הממצה והמסכם: "הקשיבו היטב", זועק המגיד, "ומה גרוע בכך שאנו חיים יותר משעה אחת? מדוע שילך לריק זמנינו, רק משום שיש לנו את ה'שעה היקרה' הזו עשרים וארבע פעמים בכל יום, שלוש ימים בחודש?!

וזו הסיבה שצריך לזכור את תחיית המתים, כיון שאם כל עניין תחיית המתים הוא בעבור ש"יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה" - אז אל תחכה לתחיית המתים. אתה עדיין חי! למה הכוונה בברכת "אוזר ישראל בגבורה"? אומרת הגמרא (ברכות ס:): כאשר אדם חוגר בבוקר חגורה או אבנט להפריד בין לבו לערווה, מברך "אוזר ישראל בגבורה". ועתה נשאלת השאלה: כיצד זה קשור לישראל ועל איזה גבורה מדובר?

אומר ה"עולת תמיד" לר' שמואל הומינר: ד' עוזר לעם ישראל לנצח את יצר הרע, שאלמלא ד' עוזרו - אינו יכול לו! ע"י ששמים חגורה שתפריד בין הלב (רצונות) לערווה (תאוות), זוכים לסייעתא דשמיא. ולזאת הכוונה "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ד' אלוקיך בידך", שהאויב הכי גדול של האדם זה יצר הרע, ואם רק תצא למלחמה, ד' כבר יעזור לך ונתנו בידך!

לעתים אנשים מרימים ידיים מראש, וכי צדיק אני?!

מסופר על כפרי אחד שהגיע לראשונה לעיר הגדולה, ונדהם מהבתים הגבוהים! עמד נפעם: "איך בונים דברים כאלה?..." לפתע ראה אדם מביט עליו מקומה גבוהה. נדהם הכפרי בשנית: כיצד הוא הגיע למעלה? ודאי קוסם הוא! ראה חכם אחד את תמיהתו וחמל עליו. לקחו לתוך הבניין והראה לו את המדרגות: האדם בקומה העליונה אינו קוסם, אלא טיפס במדרגות, מדרגה-מדרגה וכך הגיע למעלה! גדולי ישראל אינם קוסמים, הם רק עלו במדרגות!

הבעיה מתחילה כשלא יודעים היכן חדר המדרגות...

בחודש אלול, אומרים המשגיחים בישיבות ללמוד את פרק ג' ב"שערי תשובה" לרבנו יונה. כשלומדים "שערי תשובה" מבינים היכן נמצא חדר המדרגות.

כשקראו לסבא מקלם לבלי ראש השנה לתפילה, נרעד ואמר: "הנה הגיעה ההזמנה מבית המשפט להתייצב לדין!"

הסבא מנובהרדוק סיפר שברוסיה חל איסור לייבא סחורות מסוימות. יום אחד הגיע פקח ממשלתי לחנות אחת, ובעל החנות יצא לקראתו, חיבקו והתנדב להראות לו את כל הסחורות ואת חדרי המפעל, והכל בפרוטרוט. לאחר שהפקח השתכנע שלפניו

עומד הישר באדם, הגיעו לחדר שבו היתה הסחורה האסורה, עברו עליו ברפרוף ומיהרו לצאת, הלא הפקח מאמין לו כבר... כך בחודש אלול - יצר הרע בא לאדם ואומר לו שצריך לעשות משהו... ועורך יחד עם האדם חיפוש. במה אתה טוב? בתפילה. אז נתחיל לבדוק אם באמת אתה טוב בתפילה... אתה משתדל להקפיד להופיע בזמן לסדרים, הבה נבדוק האם אכן זה כך... וכך עובר יצר הרע עם האדם על רשימת הדברים שהוא באמת טוב בהם, והאדם לא יודע שיצר הרע בודק יחד אתו!

לכן, האדם נדרש בראש ובראשונה לדעת מה התורה דורשת ממנו. לכן בחודש אלול נדרשים ללמוד את השער השלישי ב"שערי תשובה" לרבנו יונה. בשער הזה מפורט מה התורה דורשת מהאדם. רק אז אפשר להתחיל לחפש ולהשוות מה ההבדל בין הרצוי למצוי.

בהקדמה ל"בית הלוי" כתוב מענייני התשובה: ב"ילקוט" על הושע נאמר שכל מי שיש בידו דבר עבירה ומתבייש לעשות תשובה יחליפה במעשים טובים ויעשה תשובה ויתקבל.

משל לאדם שיש לו צרור דינרים רעים, הולך אצל החנווני, נותן לו תוספת ומחליפם בדינרים טובים, אך מי שיש בידו מעשים רעים, יעשה תשובה ומעשים טובים!

הרמב"ם אומר שהאדם החוטא נמאס, וגם את המצוות שעושה טורפים לו בפניו. ועוד, שבספרים הקדושים כתוב שהמצוות של אותו רשע מזינים את הסיטרא אחרא! ואומר ה"בית הלוי": יכול האדם לחשוב שאם אני לא עושה תשובה אז אני חוטא, ולכן עדיף שלא אעשה מצוות כלל! לכן בא הילקוט ואומר: אם רואה אדם שיש בו דבר עבירה ומתבייש לחזור בתשובה מה יעשה בינתיים? קודם יעשה מעשים טובים ולאחר מכן יעשה תשובה, ואז גם כל המעשים הטובים יעלו במניין החשבון!

וזאת התשובה לאדם שהיו לו דינרים רעים. אם אין לו דינרים רעים, אין לו על מה ללכת לחנווני! אבל אם יש לו דינרים רעים, ילך אצל החנווני וישלם תוספת ויקבל דינרים טובים. מהי אותה תוספת? זאת התשובה, אך בתנאי שעשית קודם מעשים טובים! לכן בכל מקרה צריך לעשות מה שניתן.

ומסיים ה"בית הלוי": "לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך..." מדוע לא כתוב "לא בחסד ולא במעשים טובים באנו לפניך?" אלא שצריך לעשות מעשים טובים, אפילו שטורפים לך אותם בפניך, וכאשר תעשה תשובה, הם יכללו במניין הזכויות שלך! (הרב שלמה לונשטיין)

עשרת ימי תשובה - וסגולתם של ימים אלו

הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל נהג לבאר את סגולתם של ימים אלו, על פי באור חדש במעשה סדום ועמורה. נאמר בתורה בפרשת וירא (יח, כא) שהקב"ה אמר על אנשי סדום: "ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה". ויש לעיין היכן למעשה נתקיימה ירידה זו, שהרי מיד לאחר מכן באו המלאכים לסדום! ושאלה נוספת, רש"י שם מביא שבאותו היום מינו תושבי סדום את לוט לשופט עליהם, ואם כך מסתבר שהוא היה ידוע כאדם השומר ומקפיד על כל הלכות סדום, קלה כבחמורה... אם, כן איך יתכן שכאשר באו המלאכים לעיר חרף את נפשו בעבורם, והזמינם לביתו למרות שהדבר נגד את חקי המדינה?

ותירץ רבי יעקב קמינצקי, שעצם ביאת המלאכים, היא היתה ה"בדיקה" שעשה הקב"ה לאנשי סדום. כאשר באו לעיר שפלה כסדום מלאכי עליון, קדושים וטהורים, הביאו עמם רוח של קדושה וטהרה. על לוט השפיע הדבר מידיה, והוא מיד השתוקק לקיים מצות הכנסת אורחים, למרות הסיכון הגדול שבדבר. אך אנשי סדום היו כה מושחתים, שאפילו ההארה המיוחדת ששלח להם הקב"ה לא השפיעה עליהם, והם נותרו אדישים וקשי עורף! על כן נחתם גור דינם למיתה, כי הקב"ה ראה שאין עוד סיכוי שיחזרו בתשובה.

אותה הבדיקה בדיוק, ביאר רבי יעקב, חוזרת ומתרחשת מדי שנה בשנה בעשרת ימי תשובה. הקב"ה מתקרב אל בראיו "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". מי שהשפעה אדירה זו של קדושה משפיעה עליו לטובה, והוא מנסה להתחיל לתקן את דרכיו, אות הוא שעדיין נותרה בו לחלוחית של טוב, והוא זוכה ונכתב לחיים. אך אם, חלילה, האדם נותר אדיש, וקרבת ה' איננה פועלת בלבו מאומה, זהו סימן שבתוכו פנימה הוא כבר מנותק לגמרי, ועליו נאמר "לא זכו - נכתבים למיתה"

(הגר"י קמינצקי זצוק"ל)

זה הכסף ילך לצדקה ואני אכנס ואלך לחיים טובים ולשלום

יהודי אמריקני תרם שני מליון דולר למוסד תורני ידוע, וכאשר חתן את בנו תקופה קצרה לאחר מכן, ביקש הרב מישקובסקי להכיר לו טובה על תרומתו הנכבדת, באמצעות מכתב בכתב ידו של הגראי"ל שטיינמן זצ"ל ובו תודה בשם הארגון על פעלו הרב. הרב שטיינמן שהעריך את פועלו של אותו ארגון, הסכים להתגייס לעזרה, והחל להעתיק את הנוסח שרשם לו הרב מישקובסקי מלה במלה. לפתע נעצר, הוא התבונן במשפט שהיה רשום לפניו: "וכידוע, כל מי שדואג לילדים של הקב"ה ידאג הקב"ה לילדים שלו". "את המשפט הזה אינני כותב", הבהיר לרב מישקובסקי "מדוע ולמה?" שאל.

"מהו המקור למשפט הזה?" בקש הרב לדעת. "הרב מברסק אמר כך" הגיעה התשובה. "ובכל זאת, לגבי אותו עשיר, איני מסוגל לכתוב דברי חנופה ושקר כאלו. כל חיי אני מתרחק מן החנופה...", נענה הרב ואמר.

"מדוע יש בכך שקר וחנופה?" תמה הרב מישקובסקי שוב. "כמה הרויח אותו יהודי בשנה האחרונה?" שאל הרב שטיינמן במקום תשובה. "עשרות מליוני דולרים" ענה לו

"ומה לדעתך עושה בכספו אדם שהרויח תוך שנה עשרות מליוני דולרים...? שני מליון מתוכם הוא נתן למוסד הנוכחי, חצי מליון נוסף נתן לעוד מוסד, ולאחר - עוד רבע מליון... ובסך הכל שלשה מליון דולר מתוך הכל הוא תרם למוסדות. אין ספק שזוהי תרומה יפה, אך היא מהווה בסך הכל אחוז אחד או שנים לכל היותר, מרכושו האגדי..." "אתם רוצים שאכתב שהוא דואג לילדיו של הקב"ה..."

אכן, אלו היה נוהג ההפך - נותן את כל עשרות המליונים שיש לו לבניו של הקב"ה, הזקוקים נואשות לכך, כשלעצמו הוא מותיר את שלושת המליונים הנוותרים - אז היה באמת ובתמים דואג להם..."

אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפילתנו

בספר "מאזני צדק" מפרש הרב מנחם שפירא ששמע מאחור ר' מרדכי זצ"ל בתפילת אבינו מלכנו יש שתי בקשות רצופות, א. "אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפילתנו" ב. "אבינו מלכנו זכור כי עפר אנחנו" מדוע נסמך אבינו מלכנו הראשון לזה והסביר על פי מה שכתוב, שאם הקב"ה יעניש את האדם לפי מעשיו ולפי האמת, העונש יהיה בלתי אפשרי ולא ישאר ממנו כלום. לכן מעניש הקב"ה את האדם רק לפי דרגתו האמיתית "אדם" "שבא מהאדמה". וזה שאנו מבקשים "פתח שערי שמים לתפילתנו, אבל גם אז כשהשמים נפתחים" זכור כי עפר אנחנו."

[מאזני צדק]

אבינו מלכנו זכרנו לזכויות

צריך להבין ממה שייך לבקש זכרנו לזכויות, הרי אם הזכויות קיימות הרי ודאי שהקב"ה זוכר כל הנשכחות "ואם הזכויות לא קיימות אז מה שייך לבקש על זה. מתרץ רבי מיכל זילבר, היום כל הרצאה מקליטים ומפיצים את ההקלטה בכל מיני אמצעים, אחרי שזה מוקלט, רק הקב"ה יכול להחליט כמה אנשים ישמעו את זה ובהם ירבו זכויות, וזה מבקשים שהקב"ה יזכור אותנו ויהיו לנו זכויות להפיץ תורה וקדושה בעולם.

[ר' מיכל זילבר-מדשן ביתר]

וחנותי את אשר אחון, ורחמתי את אשר ארחם

לכאורה זו שפת יתר, הלא פשיטא שאני אחון את מי שאחון וארחם על מי שארחם, ואם כן די היה לומר 'וחנותי ורחמתי', ולמה האריך בלשונו?

אומרים חז"ל (שמות רבה מה, ו): "וחנותי את אשר אחון - למי שאני מבקש לחון, וכן ורחמתי את אשר ארחם", דהיינו, שארחם למי שאני מבקש לרחם.

ורבי חיים מוולוז'ין מבאר, שכך אומר הקב"ה: אני מרחם עליך כעת, למרות שאני ידוע שאצרך לרחם עליך גם ביום הכפורים הא. אני חונן אותך כעת, למרות שאני ידוע שאצטרך

לחון אותך גם בשנה הבאה. אבל כל זה בתנאי שאינך מבקש ממני רחמים וחנינה בחלל ריק, אלא פועל ברצינות לתקן את מעשיך הרעים ולחזור בתשובה. אם אתה מצדך משתדל בדבר, גם אם לא הצלחת במאה אחוז - הקב"ה מתחשב בך וימשיך לרחם ולחון אותך גם בעתיד.

עומד יהודי ביום הכפורים ומקבל על עצמו לעשות תשובה. הוא אומר לקב"ה: רבנו של עולם, אני מצטער מאד שחטאתי בלשון הרע, אני מתודה "על חטא שחטאתי לפניך בלשון הרע", ומקבל על עצמי שמכאן ואילך לא אדבר עוד לשון הרע.

האם התשובה הזאת רצינית ואמתית? הרי את הקבלה הזו הוא קבל על עצמו גם בשנה שעברה וגם לפני שנתים ושלוש, והאם הוא עמד בדבורו ולא חטא בלשון הרע? הרי הוא יודע שזה לא מציאותי, כמו שיאמר "על מנת שאעלה לרקיע..." הוא יודע שהדרך היחידה שלא לחטא בלשון הרע היא לחיות על אי בודד, וכל עוד הוא חי בין בני אדם - לא יוכל להנצל לגמרי מלשון הרע.

אם כן, איך האדם מעז פניו לפני הקב"ה להבטיח לו דבר שלא יעמוד בו? אולי מוטב שיותר מראש על כל הקבלות וההבטחות הלא-ישימות ובלבד שלא יעשה שקר בנפשו?

שאלתי זאת את רבי נסים קרליץ, והוא השיב לי את מה שאמר רבי ישראל סלנטר: אתה קבלת על עצמך שלא לדבר לשון הרע? מצוין! אבל לא די בעצם ההחלטה והקבלה, צריך להעלות את ההחלטה הזו לפסים מעשיים. איך אתה חושב לקדם את מה שקיבלת על עצמך? מה אתה עושה בכדי לישם אותה בפועל? למשל, תלמד מדי יום שתי הלכות בהלכות לשון הרע. אם יש לך חבר שהיית רגיל לפטפט אתו פטפוטי סרק, תקבל על עצמך שמעתה ואילך תקפיד לקצר בשיחות שלכם ותזהר מלהגרר איתו לשיחות בטלות.

אדם שמגבש לעצמו תכנית מעשית לתקון המעשים ולעשיית תשובה - גם אם עדיין הוא בתחילת הדרך, הוא כבר נכנס בשערי התשובה. האם הזה לא משקר את עצמו ולא מרמה את אלוהיו, הוא רציני בכוונותיו ורציני במעשיו. ואף שבשלב הזה הוא התקדם רק במדת-מה, מכל מקום הוא בדרך הנכונה, ובסופו של דבר יזכה לשוב בתשובה שלמה.

(ומתוך האור)

להצטרפות: נא לשלוח שם מלא וטלפון וכתובת למייל GISHMAKEVORT@GMAIL.COM או לת.ד. 18303 מיקוד 91182 ירושלים או להשאיר הודעה בתא הקולי שמספרו

151527131458 ובל"ג נטפל בבקשתכם

וכן כל המעוניין להקדיש העלון לעלוני נשמת או לרפואת וכו' מתבקש לשלוח למייל הנ"ל או להשאיר הודעה בתא הקולי הנ"ל. וכן כל המעוניין להקדיש העלון לעלוני נשמת או לרפואת וכו' מתבקש לשלוח למייל הנ"ל או להשאיר הודעה בתא הקולי הנ"ל.